

Vatra veche

Vatra veche

4

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XV, nr. 4 (172) aprilie 2023 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Gabriel Sitaru, Rugăciune • Introspecție

Vatra veche dialog cu Andrei Marga

SUMAR

Vatra veche dialog cu Andrei Marga, de Vasile Gogonea/3
Vatra veche dialog cu Nicholas Dima, de Anca Sirghie/5
Vatra veche dialog cu Traian Vasilcău, de Luminița Popa/9
Poeme de Dumitru Mălin/10
Titu Maiorescu – făuritor de genii, de Andrei Breabăn/11
Memorialistică. Nicolae Iorga, Jurnalul ultimilor ani, de Dorin Nădrău/13
Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/14
Jurnal de prezență, de Ion Lazu/15
Poezia lui Nicolae Băciuț, de Zenovie Cărlugea/16
Vitrina. Imunitatea poeziei (Darie Ducan), de Ioan Marcoș/19
Poezia lui Sorin Grecu, de Nicolae Suci/21
Lăsați cărțile să vină la... (Valeriu Valegvi), de Ghiță Nazare/23
Ithaca la cumpăna... (Aurelian Sârbu), de Livia Fumurescu/24
Rădăcinile nu sunt amare (Elisabeta Boșan), de Felix Nicolau/25
„Uniți în pace pentru Ucraina” (Natalia Ursu, Violeta Craiu, Mihaela Dincă), de Maria Stanciu/26
Filosofia conștiinței morale (Virgil Ciucă), de Aureliu Goci/28
Dimineța poetului (Raul Constantinescu), de Constantin Stancu/29
Două cărți cu poezii native (Emilia Amariei), de Mihai Posada/31
Florile de dincolo (Emanuela Bușoi), de Zenovie Cărlugea/33
Celesta (O poveste de dragoste) (Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu), de Cristiva Sava/36
Proze despre o lume fără speranțe (Dumitru Hurubă), de Silvia Urdea/38
O mică și inedită istorie (Dumitru Hurubă), de Doina Bălțat/40
Pe urmele trilogiei lui Constantin Stancu, de Ladislau Daradici/43
Câteva secrete ale romancierului Lucian Blaga (Ovidiu Pecican), de Zenovie Cărlugea/45
Deltaicul, spațiul dublei răsfrângerii (Nicolae Grigore Mărășanu), de Ștefania Mincu/48
Despre condiția criticii literare (Mariana Anghel-Eugen Dorcescu), de Eliza Iliescu/50
Nicolae Băciuț - un promotor al valorilor cultural-literare, de Doina Bălțat/51
Crâmpoie din viața Banatului (Iris Wolff), de Ilie Rad/54
Cartea zilelor noastre. Și fantezie și realitate..., de Adrian Simeanu/57
Puncte de vedere. Secolul 21 va fi mai moral sau nu va fi deloc, de Silvia Urdea/58
Furtuna curăță calea spre un nou sistem energetic, de Radu Șerban/60
Poeme de Constantin Mărășcu/62
Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/63
„O tristă realitate” – care nu trebuie uitată, de Ion Andreiță/64
Asterisc. Politically correct?, de Simona Mihuțiu/66
Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan, de Luminița Comea/67
Psaltirea în versuri – 350 de ani de la tipărire, de Florin Bengean/69
„Pace vouă” – Bucuriile Învierii, de Valeriu Tănăsă/70
Povești despre compozitori. Giuseppe Tartini, de Veronica Pavel Lerner/71
Memoriile unei capre, de Dumitru Ichim/72
Poeme de Ștefan Jurcă/73
Starea prozei. Grindina, de David Kimel/74
Starea prozei. Cărțile și fântânile, de Nicolae Suci/75
Poeme de Dorina Brândușa Landén/77
Poezii de Lidia Zadeh/78
In memoriam Nicolae Gheran, de Rodica Lăzărescu/78
Poeme de Dumitru Hurubă/79
Protocoloalele de la Toronto, de Eugen Mera/80
Profil. Gabriel Sitaru/81
Oul și sfera, de Christian Crăciun/81
Literatură și film. Fiul morții, de Alexandru Jurcan/82
Cartea zilelor noastre. Și de răs și de plâns..., de Adrian Simeanu/82
Versete acril-vinilice, de Nicolae Mățaș/83
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/84
De la un clasic citire. Nicolae Mihu/84
Curier. De la Vatra veche la Vatra nouă/86
Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”, ediția a XXXIII-a, foto-reportaj/87

Gabriel Sitaru, Galaxie

Gabriel Sitaru, Interferență

Număr ilustrat cu lucrări de Gabriel Sitaru

Vatra veche dialog

Andrei Marga

„Biblia este un ansamblu organic, un corp de texte ce are facultatea de a emite o cantitate nelimitată de semnale și mesaje”!

Prof. univ. dr. Andrei MARGA, personalitate științifică proeminentă a vieții sociale, științifice și politice, fost Ministru de Externe și al Educației din România

Educația...și Lecția de viață!

-V.G. *Domnule ministru ANDREI MARGA, suntem la începutul celei de-a doua săptămâni a Postului Mare al Învierii Domnului, așa că vă propun să discutăm, astăzi, despre «Istorismul Bibliei», într-o perspectivă de abordare iudeo-creștină care ne conduce spre tainele unor explicații lăuntrice ale coordonatelor istorice ale celei mai valoroase cărți despre istoria universului și a omenirii!*

- A.M. Domnule profesor, la baza tradiției iudeo-creștine stă Biblia, care a fost scrisă vreme de secole, cu contribuțiile datorate nenumăraților autori! Nu intrăm acum în această istorie punctată de părți ale *Bibliei* ebraice, «Septuaginta» (sec. III î. Hr.) sau canonizarea Masoretică, «Vulgata» (sec. IV e.n.).

- V.G. *Totuși, lectura și studiul Bibliei ne ajută să înțelegem cu mult mai bine lumea!*

- A.M. Da, pentru că Ioan Chrisostomos a făcut din cărțile moștenite de către creștini chiar *Biblie*, adică, o carte oarecum obligativă pentru cel care vrea să înțeleagă lumea. Și el s-a folosit de precizarea apostolului Pavel, din a doua Epistolă către Timotei, că acele cărți au «inspirație divină», dar s-au pus cel puțin două probleme generale în privința *Bibliei*.

Protestanții au proclamat «sola scriptura», iar, alții combină și azi *Biblia* cu moștenirea tradiției! Unii socotesc *Biblia* infailibilă, alții o văd ca pe o scriere dependentă de o istorie și de cei care au scris-o!

- V.G. *Dar, excelența voastră, cum priviți o asemenea abordare?*

- A.M. După părerea mea, trebuie reunite în înțelegerea *Bibliei*, cinci elemente: mai întâi, *Biblia* este cartea cu cel mai puternic conținut normativ, în care au fost captate adevăruri fundamentale ale trăirii umane a lumii! În plan secund, acest conținut are forța care îl scoate din ordinea creațiilor umane și-l transformă în ceva revelat! Cel de-al treilea element constă în momentul în care conținutul *Bibliei* a fost asumat și verificat de către oameni, de mii de ani, și a devenit sacru! Cel de-al patrulea element arată că scriitura *Bibliei* este dependentă de anumite condiții istorice care se reconstituie tot mai mult, încât abordarea istorică a devenit parte a înțelegerii ei!

În sfârșit, legat de cel de-al cincilea element, cred că *Biblia* este cartea care apără valori în afara cărora viața omului își amputează sensul!

Gabriel Sitaru, Dans

„Biblia este istorie trăită și viziune revelată”!

- V.G. *Care este fundamentul acestor cinci elemente?*

- A.M. Aceste cinci elemente țin de hermeneutica istorismului normativ, pe care eu o promovez! Am o teză a mea, cea de-a opta, pare-mi-se, prin care consider că datele istoriei *Bibliei* ca atare, trebuie luate în considerare, încât nu cunoaștem *Biblia* fără ele, dar, cunoașterea este întregă numai dacă urcă la viziunea durabilă asupra condiției umane încorporată în ele. *Biblia* este istorie trăită și viziune revelată!

- V.G. *Minunate cuvinte, domnule ministru, dar, pe lângă valoarea ei testamentară, putem vorbi și despre o semnificație culturală a Bibliei?*

- A.M. Desigur, dar ceea ce este stupefiant, în zilele noastre, mi se pare că unii nu înțeleg – sau nu acceptă, precum în anii treizeci, ai secolului trecut, național-socialismul și stalinismul – semnificația culturală a *Bibliei*. Știm prea bine că întâi au fost Scripturile, care au fost «cuvântul lui Dumnezeu», iar *Biblia* presupune canonizare, dar conținutul rămâne același. Dar, cum remarcă Andre Paul («La Bible et l’Occident. De la Bibliotheque d’Alexandrie a la culture europeenne», Bayard, Paris, 2007), *Biblia* este «cea care a creat o cale matură în terenul propriu al culturii, cu toate implicațiile inerente acesteia....*Biblia* devenea de acum un obiect instituit de lectură și interpretare, de cuvânt și de scriitură. ... *Biblia* este un ansamblu organic, un corp de texte ce are facultatea de a emite o cantitate nelimitată de semnale și mesaje» (pp.388-390). Nicio carte nu concurează *Biblia* sub acest aspect!

- V.G. *Ce înseamnă valoarea unui om care a dobândit cultura Bibliei?*

- A.M. Conștiința civică nu este posibilă fără ca cetățenii să fie capabili a-și retrăi experiențele și a retrăi experiențele altora! Dar, a le retrăi până la a fi în stare să se pună, măcar ipotetic, în situația lor! Un ins care nu cunoaște decât prezentul său nu are cum să fie cetățean! Elementarismul egoist sau, invers, insul fără cultura *Bibliei*, își consumă viața în descurcare, dar nu →

Profesor dr. VASILE GOGONEA

în comunitatea valorilor!

- V.G. *Spuneți că Biblia este o viziune revelată! Ce înseamnă acest lucru?*

- A.M. Biblia a fost revelată popoului evreu! Pe bună dreptate, Joseph Ratzinger a accentuat mereu, atunci când aspectul a intrat în discuție, că a fost alegerea lui Dumnezeu, în nemărginita Sa putere, să încredințeze revelația popoului evreu, spre a deveni bun al tuturor oamenilor!

„Nu ai cum să ajungi la Iisus, detașându-L de oamenii și de lumea din care S-a înălțat”!

- V.G. *Problema aceasta, cred că suscită vii comentarii și chiar controverse!*

- A.M. De pildă, Rudolf Bultmann s-a opus («Glauben und Verstehen», J.C.B.Mohr, Paul Siebeck, Tübingen, 1980, pp 313-336) tendinței de a considera creștinismul în afara acestor tradiții, fără de care nu poate fi înțeles la propriu. Joseph Ratzinger a relansat («Jesus von Nazareth», Herder, Freiburg, Basel, Wien, 2006, I, p. 87) formula lui Iisus «veritabil israelit», spre a sublinia cât de importantă e înțelegerea lui Iisus înăuntrul iudaismului, după ce a scris că, în relația dintre creștinism și iudaism, nu este vorba despre două religii diferite, ci despre una și aceeași, cu două căi ale «mântuirii» (redempțiunii). În discuția sa radiodifuzată cu Pinhas Lapide («Jesus im Widerstreit. Ein jüdisch-christlicher Dialog», Calwer, Stuttgart, 1981), Hans Küng a fost cât se poate de direct! După ce vestitul rabin a evidențiat «cinci legături ale lui Iisus cu iudaismul» (mediul înconjurător, limba ebraică, înțelegerea Bibliei ebraice, gândirea în imagini și parabole, grija pentru Israel), Hans Küng nu a ezitat să remarce exigențele traducerii exacte a termenilor. Sunt, bunăoară, expresii ale lui Iisus și ale contemporanilor săi a căror traducere justifică apelul lui Hans Küng, care spune: „Eu cred că voi puteți, ca evrei, să ne ajutați, încât să-l vedem pe Iisus în originalitatea sa și să-l descoperim ca solicitare pentru astăzi” (p. 10). Aș vrea să vă spun, că nu ai cum să ajungi la Iisus, detașându-L de oamenii și de lumea din care S-a înălțat!

- V.G. *Sunt o mulțime de lucrări și de autori care vorbesc despre viața pământească a Mântuitorului Iisus Hristos, așa că problema rămâne mereu deschisă!*

- A.M. Mai cu seamă că, între timp, au intervenit noi descoperiri în ceea ce privește viața și acțiunea lui Iisus, înlăuntrul lumii aceluia timp (vezi, de pildă, Werner Dahlheim, «Die Welt zur Zeit Jesus», C.H. Beck, München, 2017), chiar relative la parcursul ultimelor zile din viața pământească (Shimon Gibson, «The Final Days of Jesus», Lion, Oxford, 2009).

Iar o argumentare este acum decisivă privind limba de referință pentru înțelegerea lui Iisus – care este ebraica.

După cum a dovedit David Flusser («Jesus», L’Eclat, Paris-Tel Aviv, 2005), toate spusesele lui Iisus pot fi redade în ebraică, dar nu și în aramaică - dovadă că Iisus a folosit mai curând ebraica în exprimările sale!

- V.G. *Imaginea teandrică a Mântuitorului rămâne o temă de strictă actualitate!*

- A.M. Andre Paul a stabilit mai exact profilul lui Iisus, argumentând că «Inițiatorul tacit al unui corp de Scripturi realmente creștine nu este altul decât Iisus din Nazaret. În întregime evreu, el a trăit și a

Gabriel Sitaru, Maternitate

Gabriel Sitaru, A fi sămânță

evoluat în contact cu diverse curente de idei, doctrine și practici ce coexistau în societatea iudaică a epocii sale. El nu a fost adeptul exclusiv al nici uneia dintre ele, rămânând deschis la toate sursele de inspirație și la formularea intuiției sau viziunii sale centrale, «Împărăția lui Dumnezeu», arată autorul!

- V.G. *Sunt explicații teoretice, dar, ce am putea concluziona despre istorismul Bibliei, în strânsă legătură cu activitatea pământească a Mântuitorului Iisus Hristos?*

- A.M. Că El se prezintă ca martor incomparabil al Scripturilor timpului Său. El se afirmă ca un interpret al cunoașterii-acțiune (savoir-faire) înalt calificat. El a avut grija constantă de a actualiza textul sacru, în funcție de «împlinirea» sa directă și imediată.

Din «împlinirea» Scripturilor, aici și acum, el a făcut metoda sa privilegiată a anunțului privind Împărăția. El va fi urmat de Pavel din Tars, de această dată, pentru survenirea erei noi, «Israel al Lui Dumnezeu», pe care o marchează resurrecția lui Hristos «conform Scripturilor» («La Bible et l’Occident. De la Bibliothéque d’Alexandrie a la culture europeenne», p.177).

Manuscrisele de la Qumran confirmă această concluzie! Și mai nouă este privirea întregului dosar istoric al lui Iisus, plecând de la *Evanghelia după Ioan* (Jean-Christian Petitfils, «Jesus», Fayard, 2011), după ce Ioan a fost identificat drept un fruntaș din Ierusalim, adept al lui Iisus, martor ocular la ceea ce s-a petrecut, inclusiv ca proprietar al casei în care a avut loc «Cina cea de taină» și al Grădinii Getzimani.

Vatra veche dialog

Nicholas Dima
„Visul meu de o viață întreagă
în străinătate a fost să mă
înapoiez în țară”

**Momente din maratonul vieții lui
Nicholas Dima, o conștiință a
românismului în America
(III)**

-A.S.: *Ce ne puteți spune despre cea de-a doua perioadă a activității dvs., după ce ați revenit la Vocea Americii în 1988?*

-N.D.: Subiect foarte interesant, dar pe care de asemenea l-am abordat pe larg în lucrările mele. În timpul rezidenței mele în Carolina de Nord, Centrul militar trimisese deja la *Vocea Americii* mai multe caracterizări excepționale. Una dintre ele era semnată de comandantul Școlii, generalul David Baratto. Toate acestea au făcut o impresie deosebită la Washington.

M-am întors la *Vocea Americii* cu o aureolă de demnitate și respect. Nimeni nu a mai îndrăznit să mă șicaneze. Dar vechea reticență față de mine nu a dispărut; a rămas în culise, drept pentru care nu am fost promovat niciodată la un post managerial. De exemplu, la scurt timp după revenirea mea, serviciul românesc a deschis concursul pentru un nou șef. Eram cel mai calificat... dar a fost adus de la București un informator al CIA-ului care inițial a fost făcut redactor-șef și apoi șef de serviciu. Ulterior s-a dovedit că fusese și informator al Securității. Cam așa se scrie istoria și la Washington.

Între timp însă, situația internațională se schimbă radical. Ceva deosebit se întâmplă în lagărul socialist, iar eu am stabilit imediat legătura cu intelectualii basarabeni din Chișinău, pe care i-am sprijinit

fără întrerupere tot timpul. Apoi, în octombrie 1988, am fost trimis în misiune jurnalistică la Chișinău, Cernăuți, Kiev, Moscova, Riga și Leningrad, misiune care a reprezentat de asemenea una dintre marile mele realizări. În acele peste 30 de zile prin URSS, am întâmpinat multe greutăți, dar am reușit să transmit reportaje inedite și încurajatoare pentru care am fost apreciat. Ulterior, am publicat un articol amplu despre acea misiune.

A urmat prăbușirea comunismului și revenirea mea periodică și continuă în țară. În acei ani, am întâlnit și intervievat toți noii lideri de la conducerea țării noastre și din opoziție. Ani de zile, am crezut că schimbarea era reală și visam la o Românie liberă și prosperă, dar acel vis a devenit treptat un coșmar. Și nu mă refer la mine. Mă refer la România.

M-am pensionat în 2001 și imediat am obținut un post temporar de profesor la Școala navală superioară *U.S. Naval War College* din Rhode Island și apoi la James Madison University din Virginia, unde am predat cursuri de studii internaționale. Apoi, am luat o pauză, după care am plecat în Africa.

-A.S.: *Apropo! Ce ne puteți spune despre cariera dvs. internațională? În ce țări și la ce universități ați mai predat?*

-N.D.: În ce privește cariera internațională, menționez că în timp ce eram radio-jurnalist la Washington și apoi profesor în Carolina de Nord, am călătorit destul de mult în străinătate și aproape peste tot am fost solicitat să țin prelegeri. Prin asemenea activități, mi-am făcut unele relații care, după ce m-am pensionat, mi-au prins foarte bine.

Am ieșit deci la pensie la vârsta de 65 de ani și un timp m-am ocupat de sortarea documentației strânse de-a lungul anilor și de unele probleme pe care le tot amânasem. După un timp, a început să-mi lipsească însă activitatea academică și am acceptat să plec ca profesor în Etiopia. Acolo, la Universitatea St. Mary din Adis Abeba, am predat cursuri de metodologie pedagogică, cursuri dezvoltate inițial în Anglia, și am oferit diverse prelegeri în domeniile mele. În continuare, am fost trimis în Djibouti, unde am predat cursuri de cultură și civilizație americană și, respectiv, de cultură și civilizație britanică. Cursurile le-am axat pe sistemele

socio-politice ale celor două țări, dar am inclus și elemente de istorie, geografie, cultură și geopolitică.

În timp ce mă aflam în Africa, am scris și am publicat câteva articole în limbile engleză și română și am ținut un jurnal personal, detaliat și oarecum exotic, publicat la București în 2007 cu titlul *Jurnal Etiopian*. În ambele țări am călătorit mult și m-am aventurat în zone mai puțin explorate și chiar periculoase.

Vizitând regiunea Afar dintre Djibouti și Etiopia, am avut un accident grav, în urma căruia am fost spitalizat timp de 37 de zile. Mai întâi am fost internat la Spitalul militar francez din Djibouti și apoi am fost expedit cu o ambulanță aeriană la Paris, unde am fost supus unui tratament de specialitate. Acel accident a pus capăt carierei mele africane. A urmat o perioadă de câțiva ani de regândire a sensului vieții, perioadă în care am mai scris și am publicat trei cărți în limba engleză.

-A.S.: *Și totuși, în cele din urmă, v-ați întors în țară, unde ați ținut alte conferințe, ați lansat câteva cărți și ați predat timp de mai mulți ani. Ce ne puteți spune despre acea perioadă?*

-N.D.: Așa cum am menționat deja, visul meu de o viață întreagă în străinătate a fost să mă înapoiez în țară, să intru eventual în politică și să mă pun la dispoziția României. M-am lovit însă de un zid invizibil și de greutăți neașteptate. Noii guvernanți români de după zisa revoluție din '89 nu au dorit oameni onești și intransigenți ca mine. Am găsit înțelegere doar în unele cercuri academice și în special la Universitatea Româno-Americană din București. Acolo am fost apreciat în mod deosebit și am oferit timp de câțiva ani cursuri în limba engleză, atât în specialitățile mele cât și în domeniile cerute de programa europeană a universității. În afară de București, am mai conferențiat la Cluj-Napoca, Chișinău și la noile universități din Târgoviște și Târgu Jiu.

Pe lângă conferințe, am avut de asemenea câteva lansări de cărți. Având în vedere preocuparea mea permanentă pentru Basarabia, în ziua de 30 martie 2018, am asistat la sesiunea specială a Parlamentului României pentru comemorarea Centenarului Unirii. Cu acel prilej, →

ANCA SÎRGHIE

într-una din sălile Parlamentului, s-a făcut lansarea cărții mele *Mărturie Dedicată Eroilor și Martirilor Noștri*. Din nefericire, în timpul acelei lansări, am avut un accident vascular în urma căruia am ajuns timp de zece zile la Spitalul de urgență din București. Ulterior, a intervenit pandemia de covid și apoi războiul din Ucraina și nu am mai revenit în țară. Între timp însă, vârsta a înaintat și sănătatea nu mai e aceeași, dar încă m-aș întoarce în țară, dacă aș fi solicitat...

-A.S.: *Așteptăm cu mult interes să reveniți în țară, domnule profesor, chiar fără vreun angajament politic, pentru că principiile dumneavoastră morale s-ar putea să contravină cerințelor pe care le impun partidele. Sper să ne întâlnim și să ne cunoaștem în mod nemijlocit. Înainte de a ne întâlni, doresc să vă mai pun totuși câteva întrebări. Mai întâi, vă întreb: când v-ați decis să publicați texte scrise de dumneavoastră și să deveniți astfel scriitor?*

-N.D. : Doamnă Sîrghie, am să vă surprind din nou, afirmând că mult timp nu m-am considerat scriitor. Am început să scriu pentru că pur și simplu mă frământau anumite gânduri și idei și a trebuit să le aștern pe hârtie. Le-am scris pentru cei care nu au cunoscut o viață ca a mea, o viață care se poate numi oricum, numai normală nu. Am început prin a scrie mici întâmplări mai puțin obișnuite și am ajuns pe neobservate la articole, analize, studii și cărți. Oricum, am publicat primele articole în ziarele românești din exil, la scurt timp după ce am reușit să plec din țară în octombrie 1968...

Dorința de a mă informa și de a scrie o am totuși din prima tinerețe, când țineam un jurnal din care o bună parte îl mai păstrez și azi. Acel jurnal se întinde pe mai mulți ani și pe aproximativ 20 de carnete de adnotări. Pe baza acelor însemnări, am scris o parte din cartea *Maratonul Vieții*. După 60 de ani, am revăzut aproape întâmplător acele însemnări și am rămas surprins să constat cât de puțin m-am schimbat în esența mea. Într-adevăr, rămânem toată viața așa cum am fost concepuți în matricea noastră genetică. Acele însemnări reprezintă, de fapt, începutul real al preocupărilor mele de scriitor. Poate e interesant să redau câteva adnotări inedite din acele file de jurnal de tinerețe:

ÎNSEMĂRI PERSONALE (1961-1963)...

Când vorbesc prea mult cu alții, nu mai am timp să vorbesc cu mine însumi.

Când am venit pe lume, gândeam foarte sănătos. Unde am greșit?

Cred că omul are un destin pe care până la un punct îl poate controla. Care e acel punct?

Un suflet delicat cu greu răzbește în lumea brutală de azi.

Poporul nostru uneori dezamăgește... Suntem umili și timorați. Trebuie să ne reeducăm... Vreau să contribuie la cultivarea simțului național, la consolidarea demnității noastre, la cunoașterea tradițiilor și aspirațiilor românilor de pretutindeni.

Unii oameni se nasc maturi și nu îmbătrânesc niciodată. Sufletul nu îmbătrânește și nu moare; se maturizează... Omul e doar în trecere pe pământ. Viața e o luptă grea, deși reprezintă doar o clipă în trecerea noastră spre infinit.

Așa cum dimineața pleci și seara revii acasă, la fel e și viața. Dimineața pleci și seara te întorci... 'acasă'. O viață e ziua; o ziua e viața. Ziua avem soare, iar noaptea avem stele. Pe a nopții boltă, putem lumina și noi.

Creștinismul poate fi considerat ignorant și naiv, dar filozofia fără credință în Dumnezeu duce la nebunie. Mă gândesc la Nietzsche!

Dreptatea și fericirea nu există, dar merită să le cauți și să lupți pentru ele. Căutarea devine un scop în sine.

Mi-e frică uneori de dezlănțuirea caracterului meu, chiar și de ambițiile mele. E bine să am lângă mine pe cineva care să mă tempereze.

Mi s-a spus că sunt tare complicat; complicați sunt cei care au încurcat căile adevărului.

Judecă numai faptele. Dacă judeci cauzele, nu mai poți acuza pe nimeni.

Merită să te sacrifici pentru scopuri nobile, pentru țară? Categorie merită!

PS 2022: Aș putea afirma că din aceste mici însemnări inedite reies preocupările românești, intelectuale și spirituale, care mi-au definit ulterior întreaga viață...

-A.S.: *... Înțeleg că aveți însemnări ilustrative care ar trebui abordate separat, domnule profesor Dima. Acum revin și vă întreb: în ce limbă preferați să scrieți și cum a evoluat exprimarea dvs. în limba scrisă?*

-N.D.: Am început să scriu în mod natural în limba română și acum, la sfârșitul „maratonului vieții”, m-am întors definitiv la limba natală. În ce privește limba engleză, toată viața în Statele Unite m-am luptat cu ea și niciodată nu am posedat-o așa cum aș fi dorit. Am reușit totuși să mă exprim și să scriu simplu, clar și concis, ceea ce a fost apreciat de majoritatea celor care m-au ascultat ori au citit lucrările mele. Altfel, sunt exigent în ceea ce scriu. Revăd și corectez textele de mai multe ori înainte de a le trimite altora sau înainte de a le publica.

Pe de altă parte, mi-au trebuit peste cinci ani de zile până când am ajuns să gândesc și în limba engleză și până când m-am declarat mulțumit de ceea ce scriam. Mărturisesc, totuși, că de cele mai multe ori și azi, înainte de a trimite un text la o publicație de limba engleză, o rog pe doamna mea să-l revadă. Miriam este bilingvă, spaniolă și engleză, și, între altele, a fost și redactor.

-A.S. : *Când v-ați decis să începeți să publicați texte scrise? Ce targeturi are activitatea dumneavoastră de scriitor?*

-N.D.: ...De unde să încep? Deși în prima tinerețe visam cumva să devin scriitor sau jurnalist, cred că am devenit scriitor fără intenție și fără să-mi dau seama...

Oricum, începutul maturizării mele și al necesității de a scrie și de a povesti se plasează în închisoare, la vârsta de 20 de ani. Acolo m-au descoperit deținuții mai vârstnici ca fiind un bun povestitor. Tot acolo am învățat pe de rost multe poezii de suferință, pe care le-am recitat de nenumărate ori în cercuri intime și de încredere. După ce m-am eliberat, povesteam episoade din viața de închisoare și îi fascinau pe toți cei care →

mă ascultau. Unele mici amintiri le-am consemnat „steno-graphic” sau voalat chiar în jurnalul meu personal. Noroc că nu l-a găsit Securitatea. Deci, înainte de a așterne gândurile pe hârtie; înainte de a le scrie la mașină sau la computer, le-am „scris” în suflet. Și odată încolțite în suflet, nu le-am mai putut opri. Și pentru cine le-am scris? Un prieten afirma că scriitorii scriu pentru ei înșiși și pentru cei care îi citesc!

La concret, așa cum am mai spus, primele articole le-am scris în timp ce mă aflam în lagărul de refugiați din Austria. Apoi, i-am trimis poeziile de închisoare învățate pe dinafară lui Vasile Posteuca, refugiat încă din 1941 și profesor la o universitate din Minnesota. Acesta le-a publicat la o editură din Madrid și a insistat să-mi scriu amintirile din închisoare. Povestisem acele întâmplări din detenție de atâtea ori, încât am terminat de scris prima mea carte, *Amintiri din Închisoare*, în doar câteva luni. Cartea a fost publicată la Paris de grupul *Câmpul Românesc* din Hamilton, Canada.

-A.S.: *Da, Câmpul Românesc de lângă Hamilton, Canada este un adevărat for al activității patriotice a românilor diasporei noastre. Eu am fost invitată, începând din 2006, la mai multe ediții ale Săptămânii Internaționale a Culturii Române, ce se desfășoară acolo anual în zile de iulie. Astfel, m-am lămurit că diasporenii români nu sunt deloc indiferenți la problemele mari și neliniștitoare ale țării lor de obârșie. Acum vă întreb: ați publicat acele amintiri din închisoare și în limba engleză?*

-N.D.: Aici e o poveste mai lungă. Eu am scris cartea înainte de a-mi începe doctoratul. Când mi-am reluat studiile la Universitatea Columbia, timp de câțiva ani, nu am mai avut timp de nimic altceva. În acei ani am uitat și de... pokerașul de sâmbătă seara dintre prieteni, și de fotbal, și de orice pierdere de timp la un pahar de vorbă... Atunci am înțeles că oamenii se nasc ca să muncească, să realizeze ceva în viață, așa cum fac protestanții și anglo-saxonii. Așa ne-au luat-o aceștia înainte, în timp ce noi, românii, am bătut pasul pe loc. Și apropo! Dintre toate viciile de mai sus, doar pasiunea pentru fotbal s-a rededeptat în mine, dar numai după ce m-am pensionat...Să revin însă la

obiect. Cartea *Amintiri din Închisoare* a ajuns în mâna unei englezoaice care locuia la Londra. Ea era măritată cu un român și în primii ani ai comunismului fusese deținută politic în țară împreună cu soțul ei. Fiind impresionată de cele relatate, ea mi-a propus să traducă evocarea mea în limba engleză, la un preț rezonabil. La vremea respectivă, eu eram din nou student și nu prea aveam bani. Traducerea, făcută fără grabă, a durat vreo doi ani.

Mai târziu, după ce m-am reafirmat ca intelectual și am obținut un post mulțumitor, am început să trimit manuscrisul englezesc al cărții la diferite edituri, dar nimeni nu înțelegea cum și de ce un tânăr nevinovat în vârstă de numai 20 de ani ajunge în închisoare!? Vedeți dvs., aici intervine înțelegerea diferită a lumii și a vieții prin prisma experienței istorice a fiecărei țări și națiuni; aveți modelul de care vorbeam mai devreme. În plus, în acei ani, eram prins cu cercetarea și scrierea monografiei *Bessarabia and Bukovina*, astfel că numai după mulți ani, când am obținut postul de profesor la armată, am ajuns să reiau povestea amintirilor din închisoare. Între timp, înțelesesem mult mai bine și mentalitatea americană.

Am preluat deci proiectul și am lucrat la el timp de vreo doi ani de zile în paralel cu pregătirea cursurilor pe care le țineam în fața ofițerilor. În acea perioadă, biroul meu era într-o încăpere mare și aveam vecini ofițeri americani. Aceștia au văzut proiectul la care lucram și au început să citească manuscrisul, în timp ce eu îl

pregăteam. Întrebările și comentariile lor m-au ajutat mult să finalizez manuscrisul, care a devenit o carte diferită; o carte matură și amplă, bazată parțial pe experiența mea penitenciară. Noua carte, intitulată *Journey to Freedom*, a apărut la o editură din Washington la începutul anului 1990. E singura mea carte care, pe lângă succesul de autor, mi-a adus timp de câțiva ani și o mică remunerație. Ulterior, cartea a fost tradusă și publicată la București în două ediții cu titlul *Călătorie spre Libertate*.

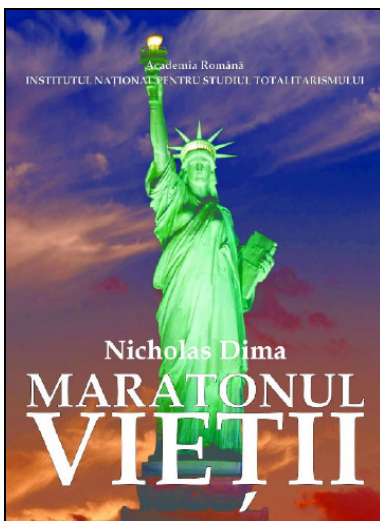
Aceasta e istoria amintirilor mele de închisoare, scrise inițial prin 1970 și apărute într-o formă diferită în limba engleză, după 20 de ani. Cartea se găsește și azi pe Amazon...

-A.S.: *Ați valorificat academic aceste cărți și studii? Ați ținut conferințe pe teme lor? Au fost traduse și publicate și în alte țări?*

-N.D.: Da, am ținut numeroase conferințe, majoritatea în Statele Unite, dar și în alte câteva țări. În SUA, am oferit zeci de prelegeri atât în marile orașe americane ca New York și Washington, cât și în localități de provincie și universități din diferite state. Am fost, de asemenea, intervievat de mai multe posturi de radio și de televiziune. Referitor la lucrările apărute în afara Americii, am publicat într-o revistă de specialitate din India și în volumele de studii ale unor instituții românești din Germania și Franța. Apoi, după 1989, am publicat mai multe studii și articole jurnalistice în România și în Basarabia.

-A.S.: *Apropo! În ce împrejurări v-ați apropiat de Biblioteca românească din Freiburg în „Studiile” căreia ne-am întâlnit semnând adesea articole?*

-N.D.: Am vizitat Biblioteca românească de la Freiburg în 1969, în primele luni după ce am reușit să plec din țară. M-am împrietenit cu directorul ei, Virgil Mihăilescu, pe care l-am admirat și cu care am colaborat ulterior ani de zile. Am devenit unul din susținătorii acestei importante instituții românești din Germania și din exil. După ani de zile, am vizitat din nou biblioteca în calitate de reporter la *Vocea Americii*. Atunci i-am luat domnului Mihăilescu un amplu interviu care a fost serializat la radio. Am scris însă și despre acest subiect în interviu cu profesoara Stângaci de la Cluj. →

Altfel, într-adevăr, ne-am întâlnit în paginile Buletinului de studii și cercetări al Bibliotecii Române din Freiburg. La acele buletine internaționale, au colaborat atât intelectuali români de elită cât și oameni de știință din diferite țări.

Revin însă la întrebarea dvs. și subliniez că dacă scrii și publici în limba engleză, ești deja internațional, pentru că foarte mulți oameni de știință din toată lumea urmăresc ce se publică în engleză. Altfel, spre surprinderea mea, cartea *Culture, Religion and Politics*, apărută inițial în Statele Unite, a fost tradusă și publicată în Iran de un profesor universitar iranian. Acesta mi-a scris un mesaj amabil și mi-a trimis două exemplare ale cărții, scuzându-se că nu mi-a cerut permisiunea pentru publicarea ei, deoarece Teheranul nu a aderat la convenția internațională pentru drepturile intelectuale. Pe mine tipărirea cărții în Iran și în limba Farsi (Persana) m-a măgulit.

-A.S.: *Iată niște detalii absolut surprinzătoare, pentru înțelegerea circulației internaționale a lucrărilor dvs.! Care credeți că sunt cele mai semnificative titluri ale cărților dvs?*

-N.D.: Reamintesc cititorilor că de-a lungul carierei am publicat șapte cărți în limba engleză și cinci în limba română. Dintre cele în limba engleză, consider că cele mai semnificative sunt *Bessarabia and Bukovina*, *Journey to Freedom*, și *Cross-Cultural Communication*. În această ultimă carte, am dezvoltat modelul de înțelegere (și neînțelegere) dintre oameni care aparțin unor limbi, culturi și națiuni diferite. Toți provenim din natură, creștem biologic și evoluăm mental; ne dezvoltăm apoi intelectual și, în final, năzuim la spiritualitate. Modul în care reușim să comunicăm între noi depinde de nivelul la care am ajuns fiecare ca individ, ca societate și ca națiune. Modelul e complicat însă la toate nivelele atunci când intervin interesele. Menționez în plus cartea *The World in the Age of Globalization*, în care prezint lumea globală contemporană și închei cu cartea-eseu *The Purpose of Life*, în care explic cum văd eu sensul spiritual al vieții. Această carte a apărut și în țară cu titlul *Scopul și semnificația vieții*.

Adaug ca important faptul că ultimii ani de reveniri continue în țară

m-au readus la vatra strămoșească și m-au făcut să mă concentrez din nou pe subiecte românești. Ultimele mele trei cărți sunt în limba română și îmi sunt foarte apropiate de suflet. E vorba de *Mărturii Dedicade Eroilor și Martirilor Noștri*, carte lansată în Parlament (2018), *Maratonul vieții* (2019) și *România și România: Între Pământ și Cer* (2021). Am conceput această ultimă carte-eseu drept o platformă-program pentru salvarea țării. În preambulul cărții, și repet, am subliniat prioritățile naționale care, în opinia mea, ar trebui înscrise în *Constituția României*: Unirea cu țara a teritoriului dintre Prut și Nistru; Consolidarea românismului în Transilvania; Cultivarea confrăților din afara granițelor; Integrarea în UE prin menținerea identității și suveranității; Asigurarea unui loc propriu într-o lume globalizată... *Cine are ochi să vadă! Cine are urechi să audă!*

-A.S.: *Doamnă profesor, nu pot încheia acest interviu fără să vă mai pun o întrebare: Ce gânduri aveți acum la apusul carierei și la încheierea unei vieți zburdate? Ce vă frământă?*

-N. D.: Doamnă profesor Sîrghie, în România am trăit continuu cu teama de diavol. L-am simțit mereu în spate. Mă urmărea și încerca să mă prindă. În America, l-am avut în față. A vrut tot timpul să mă împiedice. Acum nu mă mai tem de el. L-am lăsat în urmă și mă apropii de Marea Judecată. Ce mă frământă? Pe plan personal, mă frământă greșelile și alegerile eronate pe care le-am făcut în viață.

Gabriel Sitaru, „De la ou ni se trage, de la neputința lui de sferă ni se trage”

Și totuși, ce mă frământă cel mai mult este destinul României și al neamului nostru. Ca națiune, am avut toate calitățile să ajungem un neam avansat și prosper, dar geografia, istoria și vecinii au fost împotriva noastră. Am trecut prin epoci oribile. Am în minte comunismul de ieri și oportunitismul de azi. Riscăm să ne pierdem țara. Se apropie un nou deznodământ și suntem nepregătiți. Ne-am pus speranțele în alții și mă tem că rămânem din nou descoperiți. Unii din marii noștri vizionari ortodocși au prevăzut o nouă catastrofă națională înainte de a ne reface. Nu e viziunea mea, dar e un avertisment. E posibil ca rușii să atace Europa și inițial să o și supună. Văd Rusia ocupând întreaga Moldovă. Îi văd pe unguri intrând ca niște nătângi în Transilvania, ca mai apoi să se retragă umil. Îi văd și pe bulgari intrând temporar în Dobrogea, dar fără convingere și fără răutate. În final, văd, totuși, renașterea națională a țării.

Văd o viitoare Românie mare, prosperă, dreaptă și frumoasă!

-A.S.: *Admir la dumneavoastră preocuparea neobosită pentru afirmarea poporului român în lume, chiar dacă găsierea căilor concrete de atingere a unor asemenea deziderate majore, dorite de cei mai mulți dintre noi, este mult mai dificilă decât ni se pare în prezent. Permiteți-mi să nu împărtășesc viziunea sumbră pe care tocmai ați făcut-o în final, chiar dacă vă respect punctul de vedere, drept care am consemnat fidel zisele dumneavoastră.*

Vă mulțumesc pentru mărturisirile încredințate. Vă doresc multă sănătate.

(Interviu realizat prin telefon de Anca Sîrghie cu Nicolae Dima, la 1 octombrie 2022)

Vatra veche dialog

Traian Vasilcău

„Dau bir timpului
să nu mă treacă în van”

-Te autodefinesti simplu: „o literă din Dumnezeu”, un personaj pe care „Poezia l-a găsit la marginea cuvântului”. Ești „împăratul clipei care pleacă” și cel „ce-a moștenit imperii de cuvinte”. Spune-mi sincer: ai rămas același „rătăcit” prin această lume? Ai reușit să împărtășești și altcuiva „arta de a fi singur” sau nu prea te-ai schimbat?

-Vreau să spun că în cazul în care ar fi deschisă o facultate, unde s-ar preda Arta de a fi singur, nu ar prea fi studenți și, în concluzie, n-aș avea discipoli. Nu că m-aș complăce, dar, într-adevăr, singurătatea e o mare artă, mai ales în aceste timpuri integral telurice, când omul nu prea are drept la singurătate, nici vreme, nici loc. Aceasta a devenit aproape un deliciu, un desert pe care omul nu și-l poate permite ades.

Cât despre poezie ce să spun? Nu se schimbă Traianuș, fiți siguri de el, scriam într-o carte, cred c-am rămas același, nu sunt ce par a fi, vorba lui Minulescu, mai bine zis, scrierea lui, în rest mă ocup de același lucru, practic trebuincios nimănui - Poezia, ce nu este decât un mod cinstit de a lucra cuvântul.

-Lucru cert: în viață nu totul se cumpără, ci totul se plătește. Ce crezi c-ai plătit și pentru ce lucru?

-Plătesc niște nopți de nesomn, mai bine zis, dau bir timpului să nu mă treacă în van, plătesc niște cărți pe care nu le prea citește nimeni. Nu e destul că autorii trebuie să-și cheltuiască timpul cu nimicuri esențiale, ba mai și trebuie să-și plătească și editarea propriului lor suflet, propriei lor colecții de gânduri, dacă vor. Dar eu nici nu editez cărți măcar. Eu doar îmi zidesc sufletul în mai multe vo-

lume. Păcat că Editura de Stat „Car-tea Moldovei”, cât a ființat, a editat doar poeți postumi și autori ajunși la un anumit jubileu, iar de poezia actuală și, mai ales, de poezii tineri au cam uitat toți, inclusiv Statul.

Era un miracol pe timpuri seria „Debut” a Editurii „Literatura Artistică” și, fiind copil, descopeream săptămânal în „luminița” din sat câte un volum nou de debut.

Din această cavalcadă de autori, la sigur, se alegeau într-un an, cel puțin, 3-4 poeți buni, unul foarte bun!

În această perioadă în care se pot lansa doar cei cu conturi în bănci, cu părinți avuți, mă tem că adevărații oameni de artă ai Moldovei, preponderent cei din afara Chișinăului, vor trebui să dea falimentul artistic înaintea de-a se fi fost născuți ca artiști.

-Arta e plină de viclesug. Cum de reușești, totuși, s-o îmblânzești?

-Ca și-n celelalte domenii, și-n artă există anumite tertipururi, sunt jocuri, mai mult ale umbrelor decât ale luminii, nu prea sunt porți ale luminii, precum scria Blaga, sunt mai multe porți ale întunericului, trebuie să capitulezi de multe ori, să îngenunchezi și, în mare măsură, ca și-n viața socială și politică, în artă, și-n literatură îndeosebi, trebuie să fii serv. Dacă nu ești serv, nu ești promovat, nu ești împopoțonat cu premii, nu ești poleit cu aurul temporalității sau al efemeridelor. În acest caz, mă bucur că sunt un om liber în ale scrisului, singurătatea îmi redă această aura a libertății pe care, fiind prezent într-o gașcă li(f)terară, aceasta din urmă mi-ar fura-o. Adevărata libertate și-o poate oferi doar scrierea, ca formă și conținut ale sacralului. Sunt autori care au premii și sunt autori care au cărți. O carte este o faptă, iar un premiu nici nu mai știu ce este.

-În ultimul tău testament, să zicem, o să lași și alte trei cărți apărute recent la prestigioasa Editură „Eminescu” din București, intitulate sugestiv „Miracolul tristeții se amină” (vol. 1 și 2) și „Regele învins”.

Cine îți citește cărțile descoperă în ele o ființă tragică, tristă, cel puțin. În fond, ești mai special decât ceilalți poeți. De ce?

-Vin dintr-o filieră dramatică. Nu era suficient că m-am născut pe malul Prutului, trebuia să mă nasc și fără tată.

-De aceea ești un amalgam de stări de spirit și de o tristețe profundă.

-Mai bine zis, de o tristețe irecuperabilă. (Rîs în duet).

-Odată, Vasile Vasilache, fiind întrebat despre starea prozei noastre, a răspuns acid și dur: „Proză nu prea există, ori e prin sertare, ori se scrie”.

Alexandru Burlacu a fost și mai necruțător. El zicea: „3-4 romane nu fac o literatură. Suntem la vârsta însușirii unui alfabet al prozei”. Care e starea prozei și-a poeziei de la noi?

-Vreau să comentez mai ales cele spuse de omul de partid Vasile Vasilache. (Nedumerire). Spun pentru cei ce nu știu că Vasilache are un partid, neînregistrat oficial, și prin anul 1991 el a scris: „Partidul meu se cheamă Logos”. Da, da, există un asemenea frumos partid, al cărui președinte este exeget al prozei. De-ar exista mai multe partide de acest gen. La noi, cu părere de rău, există oameni-partid politic, ce nu obțin mai mult de 0, 01%, adică ei și se votează, în definitiv. Dacă Vasilache spune că nu există proză, eu nu pot să-l contrazic, deși ar fi minunat să am această ocazie.

La noi, dacă apare un roman, chiar prost scris, într-o perioadă de un an, e un eveniment. Câteva nuvelete publicate în ziare - iată la ce se rezumă marele palmares al prozatorilor basarabeni. Sporadice fiind, ele nu definesc o personalitate, poezia rămânând să dea tonul literaturii în continuare. E o avalanșă enormă de cărți, majoritatea autorilor sunt nepoeți, non-poeți, antipoeți, iar tu într-o emisiune ai spus, aliteratură, deci și apoeți. Dacă aș pronunța un nume, mă tem că i-aș spulbera tenacitatea de viitor. Pe timpuri, prin 1992, vorbeam cu Paul Mihnea despre Vika Vetrova, o poetă extraordinară din Rusia, care tocmai apăruse cu un amplu ciclu de versuri. Despre ea, Mihnea spunea că e un miracol, un adevărat fenomen, era entuziasmat și credea că Vetrova va fi numele de glorie al literaturii ruse de mai departe. „Dacă apare cu un volum într-un termen record, să știi că-l depășește și pe Pușkin”, exclama marele poet. După acel ciclu de versuri, Vetrova a dispărut, ca și Nika Turbina, ca și alți copii-genii ce-au debutat de timpuriu. Flatarea →

LUMINIȚA POPA

precoce și exagerată este nocivă, ce mai? Dându-li-se niște aripi pe care nu le merită la începuturi, acești tineri ne mânăsc peste măsură mai târziu. Tocmai din aceste motive aș vrea să vorbesc despre un tânăr important în poezie, care-a ajuns măcar la cel de-al doilea volum. Pentru că marea lor majoritate apare într-un volum de 20 de pagini cu tot atâtea poezii. Ori poate eu gândesc greșit, din considerentul că scriu hectare de poeme și-mi place să descopăr autorul în această avalanșă de idei și imagini artistice. Sunt convins că din toată această cantitate enormă de literatură rămâne până la urmă o singură carte: cea a Neantului lumii fără sfârșit.

-Propagarea literaturii și existența ei pe cont propriu e o normă litate?

-E o absurditate. În acest Stat ar trebui să ființeze o Agenție de promovare a valorii scrise, cântate, teatrale etc. Nu e în puterile unui autor să-și scrie opera, să și-o culeagă, să și-o macheteze, să și tocmească un pictor, să găsească bani pentru tipografie și ceva bani, și ceva timp, și rușine ca să și-o propage.

-Care e atunci vina criticii în acest joc al tinerilor de-a literatura?

-Criticii literari sunt egali cu numărul prozatorilor, deci, sunt prea puțini. Majoritatea au rămas ancorați la țărnul politicii, iar ceilalți tineri nu prea vin. În acest timp anticultural, care e ca o palmă dată culturii, cred, că nici nu vor apărea curând.

-În concepția ta, prin urmare, ce înseamnă a face literatură veritabilă?

-Literatură veritabilă poți face doar extirpându-ți din conștiință posibilitatea unui interes ori a unei căpătuii peste noapte.

-Dar e și scriitorul om. Trebuie să supraviețuiască într-un fel. Cum procedeză atunci?

-Nu știu. Probabil, trebuie să se sacrifice. Dar la noi, în viața culturală, precum în viața socială și politică, nu prea sunt Don Quijoți, care să se sacrifice pentru o idee. Nu trebuie doar să murim pentru o idee, ci trebuie să mai și trăim, și să creăm chiar, într-o ea.

Iar această idee poate fi și a Poeziei, a Muzicii, a Teatrului etc. Nu poți fi bogat spiritual, adică înduhovnicit, și material în același timp!

-Poezia e și mister și revelație.

Chiar tu scriai: „Câți poeți - atâtea boli,/Câte boli - atâtea iad...”. Pentru Eminescu, bunăoară, ea nu a fost o tristă constatare a limitei, ci și o superbă provocare. Cine-l mai compromite azi pe Eminescu? Cine mai contestă valoarea artistică a poeziei lui?

-Eu cred că nimeni până în prezent n-a găsit o formulare adecvată a poeziei, o definiție plauzibilă unanim acceptabilă. După mine, poezia, ca și orice meteahnă frumoasă, este o boală, iar pentru Eminescu a fost una omniprezentă și dacă unii pretinși exegeți ai operei și ai vieții lui fizice spun că el a fost un om bolnav, eu cred că el a fost, într-adevăr, un om nespun de bolnav, numai că boala sa avea nume de poezie și de literatură veritabilă, în general. Cel mai cu cale ar fi să ne transpunem în viitor și să ne demonstrăm nouă înșine că Eminescu va rămâne și atunci actual, iar piticaștrii ce-i reneagă creația vor fi pe atunci demult coperiți cu zgura uitării depline.

„Poetul e cu atât mai mare cu cât e mai nesfârșit numărul de dușmani ai lui”, scria Macedonski, iar Eminescu rămâne, cred eu, un drapel important de urmat și acum, fiindcă după cum mi-a spus reductibilul critic literar Tudor Palladi, dintre toți poeții limbii române, doar Eminescu a scris pentru totdeauna. Noi scriem pentru un timp, pentru o anumită categorie. Eminescu, îmi place să cred, ne-a universalizat în istorie prin scrisul său pentru o perioadă nelimitată și mai cred că aici este marea merit al lui Eminescu, cel care are mii de dușmani, dar prin noi are și milioane de cititori și de oșteni, ce fac parte din oastea condusă de el.

Eminescu este comandantul suprem al ființării noastre. Eminescu este generalul spiritual al neamului românesc, oriunde s-ar afla acesta, iar noi nu trebuie nici măcar să-l laudăm atâtea, ci trebuie să-l citim doar, spre-a ne-nțelege prin Eminescu, întru devenirea noastră în timp și spațiu rebotezate Eminescu.

Citindu-l îi și acordăm votul nostru de simpatie și de încredere, și, totodată, dăm blam celor ce încearcă să-l huiduiască și să-l răstignească și în acest plin mileniu III.

-Îți mulțumesc pentru acest interviu, ție, cel ce rămâi a fi regele învins doar de Poezie!

Fapt divers

Pe poarta spitalului ieșea omul acela
într-o mașină mai scurtă decât el
și mai vie.
Iarna nu-l mai putea înveli.
Peste răcirea lui definitivă
nimic nu se mai putea întâmpla.
Mă miram cum de nu încăpea
moartea
în mașina aceea ciudată,
cum de atârna spre viață
ca o coadă de viperă ritmic
mișcând,
provocând uragane în aer?
Mă miram cum treceau oameni
mulți
și nu observau ce se întâmplă.
Nimeni, nimic nu observa
că noi eram vii și mașina grăbită.

Nu-s singur

Sunt frate doar cu sufletul din
mine
Și soră mi-i doar inima din piept;
Alți prieteni nu mai am, că cine
vine
Să stea cu mine-n friguri și-n
prăpăd?

Nu cred nici în cămașa mea că-i
dreaptă,
Că și ea minte-n graiul ei străin,
Spunând că-s tânăr cum am fost
odată,
Nu părăsit de toți și nu bătrân.

Ea uită că mi-s porțile-ncuiate,
Ferestrele cu stururi până jos;
Demult în ele nimeni nu mai bate,
Ori bate vântul rece și tăios.

Dar nu mă plâng cât, încă, poezia
Mă-nalță, vultur tânăr peste munți;
Nici ea nu-mi dăruiește veșnicia,
Însă-mi împarte dragostea cu
mulți.

Și ea mă ține treaz, să-mi fie sete
De viață, de iubire, de dor greu;
Nu-mi numărați zăpezile din plete,
Acela-i un omăt ce nu-i al meu!

DUMITRU MĂLIN

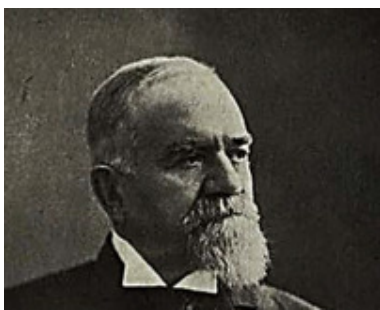
Titu Maiorescu – făuritor de genii

Geniile nu se nasc niciodată la întâmplare, ele sunt rezultatul revărsărilor de energii divine care năvălesc mai abundent spre o persoană sau alta, pe care o îmbogățesc cu anumite aptitudini ce vor ieși la iveală pe măsura maturizării.

Toți oamenii îl avem în noi într-o formă sau alta pe Dumnezeu, pentru că, nimic nu se poate naște fără acea scânteie divină ce izvorăște din Ființa Divină în momentul procreării, care însuflețește „tărâna” și îi dă viață. Numai că fiecare scânteie care conține în ea frânturi din energiile necreate ce se revărsă din Dumnezeu se manifestă diferit de la o ființă la alta, ceea ce conferă o frumusețe aparte creației divine care nu se manifestă prin șabloane, ci prin o uriașă diversificare în cadrul unității minuțios creionată, fapt pentru care nu vor exista niciodată două ființe identice, dar totodată o specie va avea nenumărate trăsături comune care îi vor da unicitate. Unele din ele vor primi un plus de aptitudini în anumite domenii, fapt pentru care se vor ridica deasupra semenilor lor punându-și în valoare darul divin pe care l-au primit. Numai că, de cele mai multe ori, nu este suficient să te naști cu acele înclinații, pentru a străluci cu adevărat mai este nevoie să le pui în valoare, iar de multe ori să găsești factorii necesari pentru a le orienta spre finalitatea care te-a consacrat, acel destin cu care se naște fiecare om.

Drumul în viață nu este drept, ci unul sinuos, urmărindu-și destinul, omul dă deseori de tot felul de piedici peste care unii pot trece, dar mulți se poticnesc și sunt siliți să se abată de la drum. În ce privește modul în care ne continuăm drumul sau reușim să ne întoarcem pe el atunci când ne-am poticnit într-o piatră și a fost nevoie s-o ocolim într-un fel, un rol important au semenii noștri, tovarăși de călătorie pe drumul vieții, care ne pot ajuta să mergem mai departe sau, din contra, ne pot împinge într-o prăpastie din care să nu putem ieși niciodată. Chiar dacă fiecare om își are destinul său, vom întâlni și semeni care merg pe un drum paralel cu al nostru, unii în pași mai repezi, alții mai încet, dar toți urmărind un scop comun, să se realizeze într-un anume domeniu pentru care au fost predestinați, pentru care au fost înzestrați în momentul procreării.

În cazul geniilor, lucrurile purced la fel ca la oamenii de rând, dar vor evolua puțin diferit. La un moment dat, ei se vor desprinde de cei cu care au

pornit la drum și o vor lua la goană, avântându-se ca o săgeată spre destinul pentru care s-au născut, unii ajungând să se ridice deasupra neamului din care fac parte și să strălucească asemenea unui astru, oferind semenilor lor din Lumina și Înțelepciunea primite de la Creator. Dar nu toți vor reuși să se facă cunoscuți, așa explicându-se numărul mare de poeți anonimi care au compus acele neasemuite doine și balade sau legendele păstrate și duse mai departe prin viu grai, din care unele au ajuns până la noi. Deși apreciate la valoarea lor, nimeni nu știe cine le-a compus, dar cu toții acceptăm că ele aparțin acelor genii scilipitoare izvorâte din popor, minți luminate cum puține sunt, ale căror capacități creatoare se manifestă nativ. Astfel de oameni se vor face remarcăți cel mult în colectivitățile în care vor trăi care îi vor asculta și le vor duce mai departe o parte din creațiile orale ce vor izvorî din înțelepciunea lor, dar unele se vor pierde pe drum sau vor fi adaptate la posibilitățile de înțelegere și de reținere ale oamenilor de rând. Plecând din viață, ei trec în anonimat deși uneori lasă în urmă capodopere neprețuite, cum este bunăoară *Miorița*.

Aici intervine rolul creatorului de genii, oameni predestinați a identifica, susține și scoate la iveală acele izvoare de Lumină și Înțelepciune divină care trăiesc printre noi, pentru a fi făcuți cunoscuți lumii, iar uneori pentru a-i ajuta să se dezvolte și să devină ceea ce sunt.

Mulți s-au născut cu aptitudini de genii dar puțini au ajuns să strălucească cu adevărat. Dacă nu ar fi avut profesori și îndrumători buni Einstein, Alexandru cel Mare, Ștefan cel Mare, Napoleon Bonaparte, și alții ca ei nu ar fi fost ceea ce au devenit. La fel este și cu oamenii de artă ca Michelangelo, Leonardo da Vinci, Balzac, Dumas, Pușkin, Tolstoi, iar exemple de acest gen sunt nenumărate. Pentru ca să fie puse în valoare acele aptitudini deosebite cu care au fost dotați la naștere unii oamenii deseori este nevoie de cineva care să-i dea o mână de ajutor lui Dumnezeu, să-i identifice pe cei dotați

și să-i ridice din mocirlă. Iar acei „cineva” fie că sunt cei care le descoperă talentul și, prin educație sau alte forme de susținere, îi îndrumă spre destinul lor, fie că mai târziu îi remarcă și îi ajută să se facă cunoscuți.

De aceea, pe lângă acei oameni talentați trebuie să-i apreciem și pe cei care le-au dat viață pământească, care le-au deschis drum spre destinul lor și i-au făcut cunoscuți lumii, împlinind astfel planul lui Dumnezeu. Un astfel de om a fost Titu Maiorescu, critic literar, eseist, estetician, academician, filozof, pedagog, scriitor și om politic, dar, mai ales, a rămas în istoria noastră fiindcă a lansat sau a avut un merit în prilejirea cadrului pentru lansarea a marii genii ale literaturii române, cei mai cunoscuți fiind Mihail Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, I. Slavici, A.D. Xenopol, Duiliu Zamfirescu etc..

Oltean de origine, Titu Liviu Maiorescu s-a născut la 15 februarie 1840 în Craiova, mama sa fiind sora cărturarului episcop al Caransebeșului Ioan Popazu, iar tatăl, Ioan Trifu, fiu de țaran originar din Bucerdea Grânoasă, și-a schimbat numele în Maiorescu pentru a reliefa astfel înrudirea sa cu Petru Maior.

Fiind angajat la Ministerul de Justiție, în septembrie 1851, Ioan Maiorescu este trimis la post în Viena, unde a plecat cu toată familia. Aici fiul său își continuă studiile gimnaziale și apoi urmează Academia Theresiană (1855-1858), unde termină ca șef de promoție.

Remarcându-se de copil prin o inteligență ieșită din comun, în 1859, la numai un an de la înscrierea la Universitatea din Berlin își ia doctoratul în filozofie la Giessen, ca în 1860 să ia licența în litere și filozofie la Sorbona, în 1861 licența în drept tot la Paris, ca în 1862 să se întoarcă în țară primind postul de procuror la Tribunalul Ilfov și pe cel de profesor la Universitatea din Iași, în același an fiind ales decan (1862-1871), iar din anul următor rector al Facultății de Filozofie (1863-1867).

Odată stabilit la Iași, Titu Maiorescu se dedică dezvoltării culturii românești, dovedindu-se a fi un adevărat promotor al acesteia. A reușit să adune în jurul său mai mulți tineri întorși de la studii din străinătate, în special din Germania, toți mânăți de idealuri comune, între ei fiind Vasile Alecsandri, Petre P. Carp, Vasile Pogor, Ioan Negruzzi, Theodor Rosetti și alții, spuma intelectualității din Iași. Ei vor începe prin organizarea săptămânală de întâlniri literare gen cenaclu, la care→

ANDREI BREABĂN

fiecare își va prezenta lucrările fie ele literare, fie științifice și vor organiza dezbateri despre evoluția culturii și științei românești. Cu timpul, cei care au luat parte la această manifestare au dat Cenaclului numele de „Junimea”. Avea să devină o asociație de prestigiu și în promovarea operelor scriitorilor români.

Pornind de la critica literaturii românești de până la ei, junimiștii au scos în evidență mediocritatea acesteia, care, în opinia lor mergea până la formalism și falsitate, și au propus o atitudine critică a creațiilor literare bazată pe o serie de principii riguroase ca fundament al selecției adevăratelor valori.

Aceeași atitudine critică a fost propusă de junimiști și cu privire la modul în care se scrie istoria, astfel că, în lucrarea *Literatură română și străinătatea*, Maiorescu susține că „știința istoriei este aproape părăsită în generația română de astăzi”, cerând ca cercetarea istoriei să se facă în spirit critic, cu rigoare și mai ales cu luciditate. Vorbind despre falsificarea istoriei, el va susține că numai prin o cunoaștere exactă a trecutului, fără exagerări de orice fel, se poate construi viitorul. Punând în prim plan principiul *adevărul înainte de toate*, junimiștii vor avea limitele lor, lovind fără milă în Școala Ardeleană, cât și în alți istorici de valoare, cărora le-a imputat lipsa de valoare științifică a lucrărilor lor.

Pentru a-și face cunoscute scrierile, la 1 martie 1867 junimiștii au scos revista literară *Convorbiri literare*, care a apărut mai întâi la Iași, ca, din 31 decembrie 1884, să se mute la București, după ce și Maiorescu a părăsit vechea reședință a Moldovei și s-a implicat în viața politică a țării, înhămându-se alături de alți oameni de seamă la reformele ce au dus la crearea României moderne. Ca redactor-șef a fost ales Iacob Negruzzi, urmat de alți tineri, unii dintre aceștia cunoscuți sau în formarea cărora a avut un rol și Titu Maiorescu, între ei fiind Simion Mehedinți, Rădulescu Motru, Mihail Dragomirescu, P. P. Negulescu și alții. A fost și rămâne cea mai prestigioasă revistă literară, care a promovat personalități ale culturii românești, care dăinuie și azi cu aceeași aureolă și strălucire, oferind culturii românești o sursă de oxigen care o ajută să respire și să ducă mai departe idealuri junimiste și ale acelei generații de aur care s-a format sub aripa ei protectoare.

Printre colaboratorii de atunci și de peste ani ai revistei au fost Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale,

Vasile Alecsandri, George Coșbuc, Panait Cerna, Octavian Goga, Duiliu Zamfirescu, I. Al. Brătescu Voinești, dar și Titu Maiorescu, care a publicat, între altele, *În contra direcțiunii de astăzi a culturii române* și cunoscutele sale „Aforisme”.

Vocea lui vehementă, îndreptată spre introducerea principiilor lingvistice, estetice în literatura română se face remarcată în articolele „Neologismele”, „Beția de cuvinte”; prin lucrarea „Despre scrierea limbii române” a trasat liniile directoare în ortografie, iar în studiul „În contra direcției de azi în cultura română” a expus cunoscuta sa teorie a formelor fără fond, urmate și de alte studii și cercetări între care „Direcția nouă în poezia și proza română”, „În contra neologismelor”, „Logică elementară” etc.

După 1880, va scoate lucrările „Literatura română și străinătatea”, în care a formulat ideea romanului popular, „Poeți și critici”, „Comediile domnului Caragiale”, „Eminescu și poeziile sale”, acesta fiind primul studiu critic asupra poeziei eminesciene, „Povestirile lui Sadoveanu”, Poeziile lui Octavian Goga”, de asemenea, lucrările „Logică”, „Discursuri parlamentare”, „Însemnări zilnice”, iar postum îi apare volumul „Jurnal”, în îngrijirea lui Eugen Lovinescu.

În lucrările sale, a susținut introducerea criteriului estetic în aprecierea literară, punând pe prim plan realitatea artei și nu teoria, fiind fondatorul principiului „formelor fără fond”.

Sunt sugestive susținerile sale critice exprimate succint în lucrarea „În contra direcției de astăzi în cultura română”, apărută în 1868, care exprimă viziunea maioreșciană asupra literaturii române din vremea sa: „În aparență, după statistica formelor din afară, românii posed astăzi aproape întreaga civilizație occidentală. Avem politică și știință, avem jurnale și academii, avem școli și literatură, avem muzee, conservatorii, avem teatru, avem chiar o constituțiune. Dar în realitate toate acestea sunt producțiuni moarte, pretenții fără fundament, stafii fără trup, iluzii fără adevăr, și astfel cultura claselor mai înalte ale românilor este nulă și fără valoare, și abisul ce ne desparte de poporul de jos devine din zi în zi mai adânc”.

În 1883, publică ediția princeps „Poezii” de Mihai Eminescu la Editura Librăriei Socec & Comp. din București, motivându-și inițiativa ca fiind izvorâtă „dintr-un simțământ de datorie literară.”

Vor urma și alte ediții ale scrierilor eminesciene, cele mai multe apărute postum prin îngrijirea lui Titu Maiorescu, care i-a dat astfel viață marelui poet al neamului românesc, făcându-l cunoscut poporului român și lumii întregi.

În 20 iulie 1868, Titu Maiorescu devine membru al Societății Academice Române. Dar la 10 octombrie în același an, a demisionat în semn de protest față de exagerările latiniste ale unora din membrii ei. În 24 mai 1879, devine membru fondator al Academiei Române, formată prin reorganizarea Societății Academice, an în care intră și în viața politică, fiind ales deputat în Adunarea Constituantă. La 15 aprilie 1880, a fost ales vicepreședinte al Academiei Române, funcție pe care o va deține până în 5 aprilie 1884, fiind reales la 5 aprilie 1886.

Ca membru al partidului Conservator, îl vom întâlni în mai multe funcții politice, între care acelea de Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice, Ministru al Justiției, agent diplomatic al României la Berlin, ministru al afacerilor străine, culminând cu înalta funcție de prim ministru, calitate în care a prezidat Conferința de pace de la București (1913), în urma războiului balcanic.

A fost promotorul unor reforme mai ales în învățământ, prin un proiect de lege privind reorganizarea învățământului rural, introducerea limbii române ca obiect de studiu la liceu, organizarea învățământului superior politehnic.

Ca ministru al învățământului, a susținut prin numeroase burse tineri talentați care au urmat studiile în străinătate, în special la Paris, Viena și Berlin, unii dintre ei devenind cunoscutele genii care au strălucit în acea vreme pe cerul încețoșat al României.

Deși prin pregătirea avută în tinerețe Titu Maiorescu a fost un filogerman convins, susținând în studiile sale, la fel ca parte din prietenii săi junimiști, mai ales orientările germane în literatură și cercetarea istoriei, la ședința din Consiliul de Coroană din 14 august 1916, la care a luat parte ca om politic, se va posta împotriva intrării României în război de partea Puterilor Germane, susținând soluția neutralității

A sfârșit din viață la 18 iunie 1917 din cauza unei boli de inimă, fiind înmormântat în cimitirul Bellu din București. A lăsat în urmă genii strălucite ale literaturii române la lansarea cărora și-a adus contribuția.

Memorialistică

Nicolae Iorga

Jurnalul ultimilor ani: 1938-1940

Din motive întemeiate și fără echivoc, tipărirea jurnalului inedit al uriașei personalități care a fost Nicolae Iorga în istoria și cultura românilor, însemnările savantului acoperind cea mai strașnică perioadă din viața sa (1938-1940), a constituit recent un important eveniment editorial, dar și unul academic și politic. Fascinanta ediție a fost îngrijită de Andrei Pippidi, cel care semnează introducerea și notele. Chiar în primele pagini, acesta precizează: „O operă în care atitudinea morală și loialitatea joacă un rol așa de mare poate părea învechită multor oameni de azi. Solidaritatea națională pe care N. Iorga a predicat-o neconținut a rămas o formulă convențională, repetată la festivități, în timp ce o fărâmițează îmbrânceala partidelor și a intereselor personale. Se publică astăzi pentru prima oară caietele XX-XXII, care întregesc *Memoriile* cu perioada de la 25 februarie 1938, la 26 noiembrie 1940, o seară înainte de sfârșitul în fața unui pluton de execuție improvizat. Existența acestui material inedit a fost complet necunoscută publicului, chiar istoricilor preocupați de biografia învățatului sau de ilustrarea activității politice din ultimii ani de pace înainte ca țara să fie absorbită de Al Doilea Război Mondial. Cititorii părții precedente a jurnalului vor găsi detalii despre cum a evoluat situația și despre regimul acelor ani, cu care Iorga a colaborat, dar îl vor recunoaște și pe el însuși, chiar dacă unele aspecte – nemulțumire corozivă, resentiment, vanitate – care i-au influențat relațiile personale apar aici într-o lumină mai puternică”.

Autorul acestor trei caiete de însemnări nu este numai martor al evenimentelor din perioada 1938-1940, ci reprezintă un participant activ la desfășurarea lor, un om încă influent, chiar dacă funcțiile sale sunt mai mult decorative decât executive: academician, consilier regal, președinte al unui partid de nișă, formal interzis. Jurnalul, fără a conține dezvăluiri-bombă, prin întregul său conținut, este unul uimitor, în primul rând prin înfățișarea portretului lui Iorga, complet diferit de cel zugrăvit de un impresionant de lung șir de detractori. Informațiile din domeniul politic sunt pe primul plan, în centrul acestora aflându-se relațiile cu regele Carol al II-lea și cu principalii responsabili ai

guvernării. Consemnările istoricului relevă cu claritate concepția sa despre instituțiile pe care se bazează în condițiile cunoscute de instabilitate generală, respectiv Academia română și Biserica.

Jurnalul este neîndoiește valoros și prin expunerea teribilelor încercări prin care a trecut România la mijlocul anului 1940, care s-au soldat cu cesiuni teritoriale ireversibile, cu plecarea de pe tron a lui Carol al II-lea și cu predarea țării în mâinile Germaniei naziste. Caietele completează cu exactitate pentru posteritate evenimentele istorice petrecute. Cutremurătoarele pagini ale lui Nicolae Iorga, probă indiscutabilă a uluitorului său talent de memorialist, alcătuiesc un esențial document istoric.

Fragmente: = „*La Academie ar fi vorba de alegerea mea ca președinte. Goga anunțase o comunicație despre prăbușirea Austriei. Abia a fost convins a părăsi titlul. Îi spun că, dacă se va face hitlerism, voi răspunde peste o săptămână.*”

„**1-iu noiembrie. Alegerea episcopului de Maramureș.** Mă găsesc înaintea unei candidaturi Scriban perfect organizată. Îl vrea Visarion, care e cu totul supt influența aceluia, până acolo încât vine cu un proiect de reformă bisericească în care laicii sunt înlăturați și patriarhului inserează de a lua parte la toate consiliile de Miniștri; maramureșenii sunt grupați supt un anume Vesca, stâpân până atunci pe diecează; Propaganda germană a lucrat și bănuiesc și legături cu Garda de Fier. (...) Deodată, de la maramureșeni încep discursuri fără a se fi cerut voie de la Visarion, care sfidează. Li amintesc că aici nu e un club politic. Merg la mitropolitul Bucovinei îi amintesc ce mi datorește și pun alternativa: ori relațiile de până acum, ori, dacă vrea un războiu, ei care-l va simți. Cere pentru Scriban amnistie, pe care i-o refuz. Apoi iată-l luni pe delegații diocezei pentru o consfătuire.

Gabriel Sitaru, Nichita

Când și eu intru în sală, Mi se observă că n-am dreptul. La ieșire mai mulți maramureșeni îmi arată că s-a ajuns la o soluție, pe care mi-o garantează: se renunțe la Scriban pentru la Ighiu, preotul capelei din Paris. Dar la vot cei mai mulți sprijină pe scrie Dan. Rezultă un balotaj. La redeschidere Visarion E clar că scrii Dan renunță. Acesta spune însă numai că nu și-a pus candidatura. Apare în capul Băncii ministeriale și

pregătește ceva cu biroul. Patriarhul, care mă rugase să intervin pe lângă mitropolitul Bucovinei, ca să-și părăsească ideea, a dispărut. Au mai plecat și alții. Dar voturile pentru Scriban reapar, multe. Biroul le notează, în loc de a le anula. Când observă aceasta, maramureșenii murmură. Li strig: Cântați la biserică, nu urlați la congrese. Cu puține voturi biruie Stan Rășinariș. Aplauze se ale oamenilor cu simț național. Spun: E victoria onestității naționale. Frumos discurs al alesului, care nu uită un atac contra uniților. Amintește originea sa Demodes și promite să aducă la hotar și crucea lui Hristos și steagul național. Arhieriei ortodocși îmi arată toată mulțumirea”.

„**9 decembrie: dejun la Regele.** Aflu pe toți ceilalți consilieri regali. Încă de la masă e vorba de uciderea lui Codreanu și a celorlalți legionari. Spun limpede regelui că e destul să fie bandiți care vreau guvernul și nu mai trebuie ca și Guvernul să fie bandit. Nimeni nu poate fi ucis fără judecată”.

„**16 decembrie Regele decretează partidul unic.** Nu merg la ceremonia de la palat. Mi se confiscă ziarul. Trimit lui Armand Călinescu această scrisoare: domnule Călinescu, am trăit să văd și instalarea robiei. Așa fiind nu mă mir că ai ordonat confiscarea foii care v-a dat, la toți, ce aveți mai bun în voi. Dar n-o voiu mai supune acestei jigniri. Încetez acțiunea mea de scriitor politic. Primește expresia profunde mele compătimiri. N. Iorga”.

DORIN NĂDRĂU

Coroandă la Dimitrie Stelaru

(LVX)

Telegrama trimisă lui Dimitrie Stelaru la București, în 26 octombrie 1971, de către generalul Atanasiu, urându-i "Multă sănătate și spor la creație"

"TELEGRAMĂ

Dimitrie Stelaru

Aleea Stupilor nr 6, bl. E.9, sc. II, ap. 26

Din București 16, nr. 479, cuv. 29, data 26.X 1971, ora 9,10.

Multă sănătate și spor la creație.

General **Atanasiu**

Notă

Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această telegramă, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoare cu Decizia nr. 713/ 28 decembrie 1971 (în dosarul nr. 167/ intrarea nr. 8764 din 28 decembrie 1971) emisă de Uniunea Scriitorilor din RSR, sub semnătura președintelui US din RSR - Laurențiu Fulga - și a acad. Zaharia Stancu, prin care Anghelina Petrescu Stelaru și Eunor Vlad Petrescu Stelaru obțin pensia de urmaș, după moartea poetului Dimitrie Stelaru.

București, 28 decembrie 1971

„Uniunea Scriitorilor din RSR

Intrarea nr 8764 din 1971 – XII –

28. Nr. dosar 167/ Decizia nr 713 - Pensie urmași

[Dosarul de pensie înregistrat la cererea Anghelinei Petrescu Stelaru – Stelaru Eunor Vlad, urmaș, sub nr. 21017 din anul 1971 luna XII ziua 16, în vârstă de 46 ani și 6 ani, domiciliată în București, Aleea Alea Stupilor nr. 6, bl. E.9, sc. II, ap. 26].

„Se acordă cu începere de la 1 iulie 1968 [?] o pensie de 2666 lei.

Azi 22 [?] decembrie 1971

Președinte al Uniunii

Scriitorilor din R.S.R.

Laurențiu Fulga

Zaharia Stancu”.

Notă

Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

B. CORESPONDENȚĂ DIVERSĂ PRIVIND VIAȚA ȘI OPERA LUI DIMITRIE STELARU (DUPĂ MOARTEA POETULUI, ÎN 28 NOIEMBRIE 1971)

1972

Scrisoarea trimisă de Pasca Stoicea (mama poetului Dimitrie Stelaru), din

Turnu Măgurele, în martie 1972, lui Al. Raicu (la București), în care îi pune la dispoziție niște fotografii.

1978

Al. Raicu, *Dimitrie Stelaru în corespondență inedită*, în „Almanahul literar 1978”, p. 163 - 165. Pe lângă comentariu și pasaje din scrisori, mai sunt inserate: fotografia lui Dimitrie Stelaru împreună cu fiul său, Nourăș (p. 163); o fotografie în care sunt Eumene și mama ei, Despina Belingher Stelaru (p. 164); un desen reprezentându-l pe Dimitrie Stelaru, realizat de Mihail Gion* (p. 165); un poem de opt versuri, *În penumbra coloanelor din cremene și cristal*, reprodus de Al. R. (găsit printre manuscrisele răzlețe aduse de Angela Stelaru (p. 165).

Note

1. Scrisorile au fost reproduse la anii respectivi în secțiunea anterioară, **A**.

2. Caricaturistul, graficianul și scenograful Mihail Gion. Păstra de la Stelaru: „Noaptea geniului” - 1942, „Ora fantastică” - 1944, „Cetățile albe” - 1946. În 1939, când l-a cunoscut pe Stelaru, era „șef de presă” al Teatrului din Sărindar. S-a născut în 1912 (sau 1913) și a decedat în anul 1993. A fost căsătorit cu Elena Gion (ns. în 1921, în 2008 avea 87 de ani) și au locuit, din anul 1948, în Blocul „Ciulei” de pe Strada Sfinților.

1980

Al. Raicu, *O scrisoare inedită a lui Dimitrie Stelaru*, în „Almanahul literar - 1980”, p. 188]. Cuprinde: comentariul autorului și scrisoarea poetului Stelaru, ca adolescentul „Mitică” (Dumitru Petrescu), trimisă de poet, din 1934, de la Stupini - Brașov, unchiului său Melinte Popescu și verișorilor poetului, la Segarcea Vale. **Reproducem:** „*De la Oprica Graur**, sora vitregă a lui

*Dimitrie Stelaru, și de la Matilda Bobeică, verișoară bună cu poetul, am aflat amănunte, pînă atunci necunoscute, din biografia scriitorului, pe care le-am prezentat în volumul „Luminile oglinzilor” - 1974. Interesant este că, după terminarea celor trei clase de liceu (gimnaziu) la Tr. Măgurele, Dimitrie Stelaru a fost înscris la un Institut Biblic de educație creștină, ce funcționează la Stupini, lângă Brașov, institut unde elevii urmau cursurile teoretice - inclusiv limbile franceză, germană și engleză. Timp de patru ani, primeau noțiuni de contabilitate, steno-dactilografie, pictură, muzică, inclusiv pianul, dar și lucrări în forma instituției. În această perioadă, el a adresat verișoarei sale, Matilda [n.n.: numele corect este **Natalia**] Bobeică, o scrisoare care sublinia încă de pe atunci originalitatea lui Stelaru și dezvăluie unele din intențiile lui de viitor, în primul rând dorința de a se ști în afara oricărei obligații disciplinare din partea cuiva. Dar iată scrisoarea [v. textul de la 1934]: „**O scrisoare nu este numai acea în care spun cum sunt lucrurile, bune sau rele. Nu. Ci aceea în care arăți tot ce simți!...**” Un alt amănunt interesant e că, numai cu o lună înaintea examenului final al celor patru ani de studiu, la Stupini, în luna iunie 1935, când urma să întocmească și să susțină o disertație - sinteză, Dimitrie Stelaru a părăsit institutul respectiv și nu s-a mai înapoiat niciodată”.*

Note

1.*Oprica Graur - sora vitregă a lui Stelaru, pe numele de fată Oprica F. Stoicea - era căsătorită încă din toamna lui 1934 cu George Graur, adică, de pe vremea când ea, Stelaru și Gheorghe Graur erau elevi la Stupini, în județul Brașov.

Soții Graur au locuit în București (strada Diligenței, nr. 12, în zona Popa Nan, “de la Mihai Bravu, înapoi pe cealaltă parte până la strada Levănțica, apoi la dreapta”).

2.**Redactarea făcută aici de Al. Raicu („*O scrisoare nu este numai acea în care spun cum sunt lucrurile, bune sau rele. Nu. Ci aceea în care arăți tot ce simți!...*” etc.) nu respectă originalul, acesta recurgând la unele stilizări.

Prin urmare, se va utiliza originalul poetului („*Dar o scrisoare nu este numai aceea de-a spune cum sunt: bine sau rău. Nu. Ci tot ce simți.*”), prezentat la începutul volumului, la anul 1934.

GHEORGHE SARĂU

JURNAL DE PREZENTĂ

(VII)

24 apr. 94. Duminica Floriilor. Mă duc înainte de ora 9 la C.P. să-mi facă portretul, iese cum iese, apoi îl ajut să-și pună *Lacustra* în poziție normală. În portret semăn cu Emil Constantinescu și cumva a sfânt, dar nu neapărat cu mine, așa că Lidia nu e mulțumită, ba dimpotrivă, i se pare că a dat rasol.

După amiază vedem un foarte important film: *Enescu în inima mea*, făcut de o româncă – un film de aproape o oră cu Iehudi Menuhin. Tot ce a spus I.M. e de un mare rafinement, iar imaginile din filme vechi cu ei doi sunt de neprețuit, la fel partiturile cîntate. De mult n-am fost așa plăcut impresionat de un documentar. Se vede cât de colo că I.M. l-a iubit pe Enescu și l-a venerat: lumina vieții lui, călăuza, cheia. Fapt pentru care a iubit România, regalitatea. Și i-a urît pe comuniști.

25 apr. 1994. Azi la 13,00 la librăria Sadoveanu, la lansarea lui N. Balotă: *Parisul ca o carte*. Acolo soții Regman, Cezar Baltag, Irina Mavrodin, Al. Paleologu, Domnița Ștefănescu, C. Mohanu, Doinaș, apoi apar Ana B. și R. Rusan, Pan Izverna și mulți alții. C. R. despre starea noastră disperată. Îi spun câteva lucruri la care m-am gândit și-l văd că intră la idei. Dna Zorina îmi spune că C. R. lucrează la monografia Creangă. Iar C. Mohanu îmi spune că la Vâlcea Ion St. Lazăr mi-a reproduș interviul cu Horia Bernea în reînviata revistă *Izvoarașul*. Ce-ar fi să le trimit câteva „scrisori către țărani români”? Lui Pan I. i-a plăcut articolul meu din Pro-Basarabia, „scris cum nu se poate mai bine”. Îmi face câteva rectificări la articolul despre Antal. Voi ține seama. Venim discutînd pînă în Piața Victoriei, pe la umbră, mîncînd cu poftă dintr-o franzelă crocantă. Îi dădusem articolul cu Pan Vizirescu, ar vrea un exemplar și pentru preotul V. Tepordei. Pare convins că vom face treabă cu bătrînii basarabeni. Apar atîtea cărți bune, zice, păcat că scumpe, lumea nu cumpără. Noi înșine nu am cumpărat *Parisul...*, costă 7.000 lei! Își zărise *Bătrînul anticar* în raft, zice: la prețul ăsta le iau pe toate! Ar vrea să facem un club Antal-Ahoe. Bună idee! Reunind poezia cu recitarea.

Mă văd la șosea cu G. Bălăiță și cu dna Fabritius, care, normal, nu-și amintește de mine. Le spun că am locuit în cartier, că lui B. îi scriam la *Ateneu* dintr-un subsol de pe Cîmpia Turzii; și imediat ajungem la Gopo. Care a murit în zilele revoluției și aproape că nu s-a vorbit de el; vine vorba de moartea actorului George Constantin, am asistat la ultima lui premieră, nu m-a prea convins... G. B. zice imediat: S-a consumat pentru acel insucces, a știut că nu i-a ieșit; și nu a avut un prieten care să-l sfătuiască să renunțe. De parcă prietenii te pot convinge să mergi împotriva soartei tale. Zic: Parcă prietenii l-au putut cruța pe Preda, pe Velea, pe Nichita, pe Pucă, pe Mazilescu... Trecem pe lîngă un telefon devastat și G.B. spune: Riscă vreun șef de poliție să-l împuște pe primul care devastează telefoane? Să-l lase acolo toată ziua, să-l vadă lumea, să se ducă vestea că nu se mai poate?! Da, spun eu, asta oriunde, însă nu și la noi. Ar sări: de ce ați tras, cîinilor, nu vedeți că e un biet om căruia îi rămăsese fisa înăuntru. Și le mai spun: Aici domnește dezinformarea. Cad de acord. Le povestesc cum cei din Burundi se lasă duși la împușcat, fără să crîcnească măcar... (ca în *Lotofagii*, nu?)

N. Balotă spunea, la lansare, că ar fi găsit un caiet-jurnal de pe la 18 ani și că acolo scria că vrea să cunoască absolutul. Apoi, zice, n-am făcut decît ce face toată lumea: am relativizat această dorință, am ajustat-o la posibilități și condiții, după oferta vieții...

G. Bălă părea sictirit de acest popor. Am reacționat, dar moale. Ideea ar fi asta: de ce să ne desolidarizăm de acest popor lîngă care am rămas în cele mai sperate împrejurări?

Ce-i spuneam ieri dlui Cornel Regman: Nici Apusul nu mă (mai)

Gabriel Sitaru, „Totul e înlăuntru/Însuși cosmosul nu există decât/Înlăuntru său.”

încîntă. De la un timp s-au dat toate peste cap, probabil de cînd televiziunea face legea; ea decide cine trebuie să ia laurii, faimă; cine are dreptate, adevăr, talent. Or, tv scoate mereu în față niște cretini, pe care ni-i impune. Prea puțini telespectatori sunt atît de lucizi să respingă grila lor, să nu se lase influențați, manipulați. Scară strîmbă, valori găunoase. Unde sunt modelele demne de urmat? C. R. a ciulit urechile la această temă: tv care tulbură apele și impune false valori și personalități exhibiționiste, obraznice. Nu-i de glumă, îi spuneam, vom fi copleșiți de civilizația ochiului, exclusivistă, tiranică. Ies în față dezechilibrării psihic, oamenii fără Dumnezeu, Jirinovskii națiunilor, ai găștilor, ai mafiiilor. Nu e nicio șansă, nici o scăpare, vai și-amar, vorba babei mele de la Bulzeștii de Sus...

Pînă la urmă o să fie chiar palpitan să fac ordine în toate aceste însemnări. O să am cu ce mă ocupa câteva luni bune. Azi N. Balotă mai spunea: Scriu în singurătate, dar trebuie să mă gîndesc că rîndurile mele se adresează cuiva, că ele, cumva, cîndva vor fi și citite... Rezon!

Cine m-aude cîntînd / Crede că n-am nici un gînd / Dar atîtea gînduri am / Cîte zile-s într-un an / Gînduri care mă apasă / Cîte cuie sunt pe casă: **Maria Tănase**.

4 mai 1994. Trec pe la sala *Atelier* a Teatrului Național și văd la subsol, în semiobscuritate, expoziția lui Valeriu S. Foarte bună și oarecum pe ideea din *Pete și lumi imaginare*: Răstigniri, Frescă, Tristețe, Zboruri, Cerbi, Vînat, Vîrf de deal – totul foarte decorativ, poate prea. Azi am apelat la Andreiță să dea știrea cu V. Sandu în Informația Bucureștilor de joi, iar pe cea cu Lidia în numărul de vineri, dictîndu-i la telefon și două poezii de-ale Lidiei. Ei nu i-am spus, mai bine să fie o surpriză.

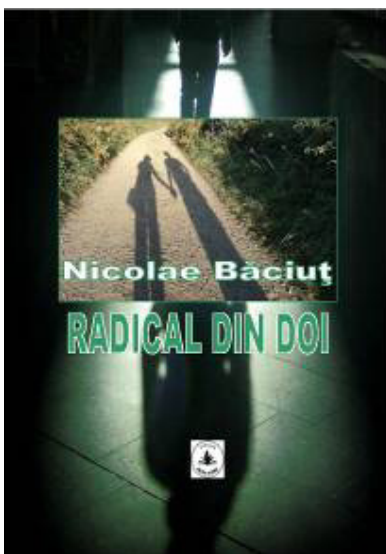
IOAN LAZU

POEZIA LUI NICOLAE BĂCIUȚ

Un liric cartezian între solstiții și echinocții

La 16 decembrie 2022, poetului, jurnalistului și promotorului cultural NICOLAE BĂCIUȚ (n. 10 dec. 1956, Chintelnic, BN), laureat din 1979 până azi al atâtor festivaluri, instituții și reviste literare, i se acorda titlul de „Cetățean de onoare al județului Bistrița-Năsăud. Cu acest prilej, scriitorul a pregătit două volume, unul de dialoguri literare „în numele poeziei” și altul intitulat „Radical din doi”, preluând titlul unei cărți din 2016. Recenta apariție înmănușează texte poetice care au constituit, pentru o secțiune anume, teme de analiză literară/ critică pentru gimnaziști și liceeni, intrând în joc și unii profesori, la Concursul „Ion Creangă” de la Brăila, desfășurat vreme de doisprezece ani la rând până în 2018 (grație profesoarei Angela Olariu, până la pensionarea d-sale, când „s-au oprit și motoarele concursului”). Comentariile de la edițiile respective au fost editate de dl N. Băciuț în cinci volume, rămânând, pe lângă mărturia unui gest de prețuire, „un document referitor la opera mea poetică” într-un timp în care interesul tinerelor generații față de literatură este tot mai scăzut, participanții dovedindu-se nu atât timizi cât „îndrăzneți, curajoși lipsiți de inhibiții și prejudecăți”, contribuții care „completează fericit receptarea critică a operei mele poetice” (după cum precizează autorul într-un cuvânt înainte, cam indignat de felul în care ierarhiile literare au devenit o „brambureală critică, cu sfidări și compromisuri de cea mai joasă speță”, cu „porniri agresive și tăceri complice”, iar „școala pare că mai degrabă malformează imaginea literaturii, câtă vreme din manuale dispar peste noapte autor canonici”, iar autorii contemporani „sunt ținuți la mantinelă, rareori scăpând câte unul, cu voie de la stăpânire, într-un sumar de manual”).

La amintitul concurs de poezie de la Brăila, din 2011 încoace, tinerii interpreți s-au referit la texte apărute în volumele: „Phoenix” (2011), „Cincizeci și cinci” (2012), „Poeme verzi pe pereți” (2013), „Despărțirea de înger” (2014), „La

taclale cu Dumnezeu” (2015), „Radical din doi” (2016), „Pleoapa lui Homer” (2017). Impresia generală a poetului este de reținut, după propria noastră practică la catedră de peste patru decenii: „M-a surprins, în multe cazuri, știința de carte cu care au fost abordate astfel de demersuri critice, care-i scot pe copii din geografia literară a manualelor, oferindu-li-se și alte piese de lectură.”

*

Fostul redactor și chiar secretar de redacție al „Echinouxului” clujean (1976-1982), Nicolae Băciuț, a devenit un nume bine cunoscut în literatura noastră de azi, prin zecile și zecile de volume de poezie și publicistică (membru U.S.R. din 1990), dar și printr-o activitate susținută de promotor cultural, de inițiator și conducător de publicații și edituri. Bibliografia critică a operei sale este amplă, reținem doar câteva nume de critici care i-au apreciat scrierile: Ion Pop, Cezar Ivănescu, Petru Poantă, Cornel Moraru, Marian Papahagi, Gheorghe Grigurcu, Nicolae Manolescu, N. Steinhardt, C. Pricop, Traian T. Coșovei, Gabriel Rusu, Zaharia Sângeorzan, Constanța Buzea, Bucur Demetrian, Cristian Livescu, Iulian Boldea, Rodica Berariu Drăghicescu, Eugen Simion, Al. Cistelean, Ioan Milea, Cornel Munteanu, Petru Scutelnicu, Cristian Stamatoiu, Al. Pintescu, Alexandru Pleșcan, Alina Cuceu, I.S. Moișă, Lucian Vasiliu, Ion Șeuleanu, Alex Ștefănescu, Dumitru Titus Popa, Eugeniu Nistor, Radu G. Țeposu, Gheorghe Crăciun, Valeriu Bârgău, Teodor Tanco, Ana Cosma, Tit Liviu

Pop, Mioara Kozak, Răzvan Ducan ș.a.

Ion Pop considera că poezia lui Nicolae Băciuț „atestă de pe acum o remarcabilă putere de invenție metaforică, de conturare a unei atmosfere de notații adesea totale, uzând de o anume violență a concretului, menită să reprime, alături de comentariul ironic și autoironic, pornirile sentimentale.” („Slast”, 1982). Iar Cezar Ivănescu vedea în Nicolae Băciuț pe „unul dintre rarii poeți care (pe urmele lui Nichita Stănescu) dematerializează, ‘dezîncarnează’ cuvântul dintr-o tentație absolută: poezia sa pare scrisă într-o purificată stare de rășă, transmitând continuu o jubilație a gândului autarhic...” („Luceafărul”, 1983).

„Provenit din grupul de la Echinoux, - observa Nicolae Manolescu - Nicolae Băciuț este în *Muzeul de iarnă* un poet interesant, îndeosebi prin finețea scriiturii, elegantă, concisă și cultivată. Se poate cita aproape orice. (...) Remarcabilă este ingeniozitatea metaforică. (...) Acuratețea stilistică e neîndoelnică, Nicolae Băciuț fiind în definitiv un calofil, cu emoții discrete, o natură așa-zicând delicată”. („România literară”, 1986). Marian Papahagi reținea o anumită amprentă a echinoxismului în poezia lui Nicolae Băciuț: „un poet al imaginii și închipuirii și nu al ‘textualizării’, ceea ce ne face să credem că între mai multe modele expresive ce par a-l fi tentat, cel echinoxist rămâne predominant.” („Tribuna”, 1986). Alt critic, Cristian Livescu, preciza că „Nicolae Băciuț face trecerea între echinoxistii manierist-încifrați ai anilor '70 și cei ai textualismului livresc-anafectiv, în nuanța sa clujeană, din deceniul nouă” („Cronica”, 1987). Pentru ca Gheorghe Grigurcu să-l găsească drept un sensibil genuin demn de urmărit: „Starea lirică, statutul cuvântului, *poesis*-ul sunt socotite fără prejudecată drept motivații principale ale discursului liric, racorduri plauzibile, neconținut reluate, la substanța sa intrinsecă. Biografismului sentimental ori anecdotic i se preferă unul specific, ca aventură a expresiei. Existențialului i se conferă în înțeles legat de existența într-o poezie, cu nimic mai →

ZENOVIE CÂRLUGEA

prejos, sub raportul complexității și implicațiilor umane, decât variantele sale ‘clasice’. Tânărul poet își divulgă sensibilitatea la nivelul elaborării lirice, așadar nu într-un chip artificios, convențional, alienat, ci, contrar aparențelor, într-unul genuin. (...) Nicolae Băciuț e un poet ce merită urmărit cu interes.” („Steaua”, 1986). Eugen Simion înțelegea poezia acestuia drept „o călătorie orfică printre lucrurile grave de semne.” („România literară”, 1990). Iar Iulian Boldea îl găsea pe poet „Grav și melancolic, geometru abstract al trăirilor, de un senzualism rece, ușor livresc”, înscriindu-se „prin formulă și tematică, în cea mai bună tradiție a poeziei echinoxiste” („Ambasador”, 1997).

Între timp, poetul a intrat în dicționare, enciclopedii, sinteze, având un status al lui, independent, original, diferențiat și specific, în cadrul generației optzeciste și în contextul literaturii de azi.

*

„RADICAL DIN DOI” (Editura Vatra Veche, 2022, 120 p.) este un volum cuprinzând poezii din cărțile amintite mai sus (texte ce au constituit teme de analiză pentru elevii la concursul „Ion Creangă” de la Brăile), dar și texte noi scrise în ultimii patru ani (2018-2022), menite a da seama despre universul poetic al poetului târgumureșean, în care se reflectă teme recognoscibile ale poeziei transilvane dintotdeauna (simțul tradiției, reverberațiile htonicului, un biografism sublimat în accente de elegie, cantabilitatea ritmurilor ancestrale ale sufletului), precum și meditații de profunzime ale unei conștiințe poetice privind condiția existențială, mărturisirea eliberatoare și zidirea în cuvânt, interogații și neliniști în fața necunoscutului, presentimentul thanatic etc. Totul în caligrafii lirice contemplativ-meditative, calde, sapiențiale, cu conștiința împăcată de apartenență la un spațiu de veche dăinuire existențială și credința în cuvântul cu puteri terapeutice, mistagogice, soteriologice.

Nu lipsesc acele călătorii „spre mine însumi”, ca în piesa inițială, poetul mărturisindu-și „instalarea” în profunzimile cuvântului, sub pecetea sigure „de ceară”, la capătul unei aventuri existențiale și, deopotrivă, spirituale: „Nimeni nu mă cheamă,/

iarba-mi face semne,/ iarna pune icuri/ între grinzi de lemne,// nimeni nu m-alungă,/ ploii-i sunt veșmânt,/ literele-s ceară/ în peceți de vânt// Nimeni nu mă-ntoarce,/ sunt cum nu mai sunt,/ și cobor în mine,/ ca într-un cuvânt.”

Iată o artă poetică, „*Jumătate-întreg*”, în care poetul se exprimă pe de-a-ntregul, în metafore menite a sugera mirabila aventură a cuvintelor, acea onto-poetică exprimând antinomiile condiției existențiale, asumată cu dăruire și cu conștiința că poezia sa exprimă lumea în totalitate în măsura în care el însuși se reflectă în peisajul variat al acesteia, o „natură divină”, congruentă cu sufletul, în care, vorba lui Coșbuc, „e totuși cald, că e lumină”: „Sunt jumătate iarbă,/ jumate sunt cuvânt,/ sunt jumate lege,/ jumate-s legământ,/ sunt jumate sete,/ jumate sunt fântână,/ sunt jumate-aripe,/ jumate sunt doar mână,/ sunt jumate rugă,/ jumate sunt păcat,/ secundă-s jumătate,/ jumătate sunt nisip,/ clepsidră jumătate/ și jumătate chip,/ sunt jumătate plânsset,/ și doar jumate răs,/ jumate sunt vioară,/ și restul sunt sacăz:// și jumătăți într-una/ încă învăț să leg,/ ca jumătății mele/ să pot să-i fiu întreg.”

Titlul însuși al volumului este o meditație, în enunțuri interogative și de neliniștite premoniții, aproape argheziene, pe tema „ce mai rămâne din...”, discursul liric înaintând pe o retorică grav cadențată în întrebări rămase cu răspunsuri în așteptare: „Ce mai rămâne,/ din ce mai rămâne,/ ce mai rămâne/ din radical din doi,/ ce mai rămâne/ din ochiul ce nu

Gabriel Sitaru, *Interdependență*

plânge,/ din norul/ care nu se pierde-n ploi?// Ce mai rămâne/ din ultima scrisoare,/ din filele/ în care nimic nu este scris?// Ce mai rămâne/ din ce mai rămâne,/ din noaptea-mpărțită-ntre tine și vis?” (*Radical din doi*).

Un sentiment de autumnalitate, de târziu sufletesc și de presiștiri hibernale („e târziu în această viață”) străbate această poezie, sentimentul dureroasei nostalgii fiind atenuat de inevitabilul presentiment al predestinării, al prezenței unui Dumnezeu ocrotitor, chiar dacă totul nu pare, în raport cu durata eternă, doar un „clic” de fotogramă existențială : „N-au mai rămas zăpezi, albastru, verde,/ în jur-n-a mai rămas nimic -/ doar urma parcă nu se pierde:/ o clipă Dumnezeu mai face-un clic!” (*Clic*).

Sub un titlu care trimite la „Primăvara” lui Blaga („A cunoaște. A iubi. Încă-odată, iar și iară,/ a cunoaște-nseamnă iarnă,/ a iubi e primăvară”), poetul se lasă antrenat vizionar de ritmurile sempiternelor naturii, tresărind la ideea regenerării fără a ști „dacă și pomul meu/ va face muguri,/ nici tu/ dacă vei înflori”: „Mai e puțin/ și vine primăvara - / (...)/ să-nvie ea,/ e dreptul ei,/ dar nu-nainte/ de-a mă naște.” („*Primăvară – iar și iară*”).

Nicolae Băciuț este, aș risca această observație, este un poet preponderent vizual, spațiul liricii sale dezvoltă vizualitatea de mai larg orizont. Pornind de la imagini raportabile la natură și lumea →

înconjurătoare, poetul merge pe un discurs metaforic urcând în reflexivități raportabile la statutul onto-existențial al ființei exprimat de imaginalitatea concretă a lumii și universului: „E primăvară,-mi spui/ și ierburi încolțesc în mine/ și-ncerc cu ele să ating/ o lacrimă-mpietrită pe retine.” („*Anotimp sub Tabor*”). E remarcabilă maniera de a „sensibiliza” peisajele, de a le colora de o meditație în general lucidă, care nu se pierde în jale dolorică, de unde o demnitate a trăirilor în regim sensibil: „Ninge peste mine până când/ sunt și eu un om de zăpadă - / toamna privește prin ochii de frunze./ dar numai prin muguri poate să vadă./ Ninge acum dintr-o iarnă a mea -/ și doar Dumnezeu mă mai poate vedea.” („*Anotimp de zăpadă*”).

Poet mărturisit „al luminii” și nu al „întunericului”, autorul e, așadar, un vizual de profundă pătrundere, ochii lui și ochiul lui Dumnezeu, din consacratul triumphi, întâlnindu-se întru comunicarea unei congruente stări de conștiință:

„Da, eu iubesc lumina
și când pleoapele mele cad,
ca o poartă peste marginea zilei;
eu iubesc lumina
și când o privesc cu un ochi,
ochiul meu, fermecat de-atâtea
frumuseți;

iar când privesc
cu ochii amândoi,
Doamne, ești și tu acolo,
și din înalt
mă privești
prin ochiul tău închis
într-un triumphi.”

(„Lumina”)

A se observa cât de temeinic este asimilată poezia lui Blaga, încât discursul poetic, departe de a rămâne în umbra acestuia, dezvoltă viziuni originale, exprimând *altfel* realitatea unei trăiri, fondul unei sensibilități (aș spune chiar că poetul Băciuț se situează „la nord” de „modul” liricii blagiene, într-o zonă septentrională de robusteți imagistice și sentimente/trăiri mai raționalizate).

Iată și cum, sub un titlu arghezian, poetul merge pe viziunea lui nu mai puțin originală și plină de semnificații, în adăstări carteziene: „Te-ascunzi și tu și nu știu unde./ și-mi iei cu tine timpul meu/ și-mi lași în urmă doar secunde/ cât să-l găsec

pe Dumnezeu.” („*De-a v-ați ascunselea*”).

Sau această „Strigare la glossă”, cu intertextualitate eminesciană, desigur, fără a-i implica ființa în trăiri pesimiste, de unde spiritul tonic, optimist, rămas pe poziția unor convingeri mai vechi: „Vină, vreme./ du-te, vreme./ și de mine/ nu te teme./ nu te-alung/ și nu te chem./ nici te laud./ nici blestem./ stai o clipă./ dacă vrei./ cum stă primăvara-n/ miei./ vină, vreme./ pleacă, vreme./ nimeni n-are/ să te cheme.” Iată și un alt gând „eminescian” întors cu totul spre un alt sine: „Pe mine, Doamne, mie să mă dai./ să fiu o țâțână la poarta spre rai.” („*Țâțână la poartă*”).

Poetul e „paznic de cărți”, „paznic de cuvinte”, pătruns de gravitatea misiunii sale cu atât mai mult cu cât oficiază și în numele unei proprii identități, al unui *topos* identitar:

„M-am trezit că mă păzesc pe mine,
Să nu vină cineva din nou să mă nască,
Să nu mă pună de veghe la foc,
Să nu mă întoarcă în iască.

M-am trezit paznic la cărți
De parcă aș păzi o lume,
De parcă aș fi paznic la hărți,
Paznic la propriul meu nume!”
(„Paznic”).

Poemele întregului volum „Radical din doi” recapitulează, aș zice, marile teme ale poeziei băciuțiene, accentuând un sentiment al plenitudinii creatoare dar și unul al „târziului”. Poetul percepe miracolul

Gabriel Sitaru, Nimfă

Joc în sferturi, vreri și cereri

Poetului Nicolae Băciuț

Veacul 4 sferturi are...
Are câte-un veac oricare?
Tot un fel de întrebare:
și ce face dacă-l are?

Care și cum o percepe –
eu o-nchei cu sfertul 3.
Sfertul 4 știu că-ncepe,
nu știu dac-o să-l închei –
nu-i cum vrei.
– Dar... chiar vrei?
– Cine-ntreabă?
– Știi ce-mi cei?
– Doamne, câți mi-s anii mei?
– Câți ani vrei?
– Ei...

Cu cele mai bune gânduri,

IULIAN FILIP

existenței punându-și, desigur, întrebările esențiale, dar, în numele cartezianismului său structural, își încheie volumul cu piesa „Cuvânt de primăvară”, așezată după alta, „Stingerea”, ca un semn de „reînviere” ritualică în cuvântul care „va rămâne”:

„Din cuvântul meu/ te mai poți încă hrăni./ în poemul de noapte./ în tăcerea de zi./ În cuvântul meu/ mai poți învia./ rugăciune de fier./ ruginind într-o za./ În tăcerea mea./ poți săpa ca-n pământ -/ după iarnă, în ierburi./ va-ncolți și-un cuvânt!” („*Cuvânt de primăvară*”).

Anotimpurile (primăvara/ „duhul în floare” vs. iarna/ „anotimpul din urmă”), cuvântul, „limba mea”, tăcerea, ploile, norii, lumina, nopțile albe, tunetul, cărțile, „ieșirea din trup”, vremea, iarba, răstignirea/ „lemnul crucii”, pământ și cer, Dumnezeu, acasa pierdută/ Quintelnicul, ipostazele Evei, colinda târzie, vârsta (56/65) – iată câteva teme, de substrucție imaginar-reflexivă, ale poeziei lui Nicolae Băciuț, de regăsit și în „Radical din doi”, carte destul de reușită, în măsură să exprime identitatea și specificitatea unui discurs liric „echinoxist” destul de original, atât în cadrul poeziei ardelenene de azi cât și în contextul mai larg al liricii noastre contemporane.

Tg.-Jiu, 2 martie 2023

În registru grav, melancolic, se desfășoară "Canon parizian de duminică", o ingenioasă punere în act a unei experiențe spirituale: "Mă căznesc să merg puțin la biserică, mi-a spus într-o dimineață. Să stai în scaunul lui Cioran, i-am răspuns, tapând cu un accent de Rășinari. Era poate vârtejul unui nod de lemn care o atrăgea acolo, cum omul atrage răul interurban, cum rozul iese pe sătule și le spune oamenilor ce cămăși să poarte. Complexul, complexul e cauza: a nu sta în scaunul lui Cioran, împunericul, bizantinul Cioran, acolo unde nu mai aveau organ pentru asta, ci, în locul lui, doar procura" (185). Acesta și celelalte "apocrife ale Abatelui de la Regulă" formează un grupaj de poeme aflate, tehnic, în prelungirea seriei "vectorilor". Poezia lui Darie Ducan, per ansamblu, cultivă o formulă apocrifă, un demers "negativist", de canon impus contra canoanelor, rostire ce nu se lasă asimilată în curentul dominant, standardizat.

O stare de fapt care nu exclude încercările pe formule date, precum apelul la armonia rimei, aceasta însă cu ajustări proprii, omisiuni sau ascunderi voite în corpul textului. Tendința e de a fractura tiparele clasicizate, de abatere insistentă de la Regulă. Poemul "Eram" are o dispunere grafică ex-centrică a versurilor, reflex al opoziției temporale (ieri/azi) și de sens a secvențelor verbale (93). Alteori un "Tropar" dezvoltă simetrii inedite pe rime interioare: "Azi am ridicat gândirea fânețe și-o duc fete virgine în somnul de frumusețe" (100). În "Tropar^te", conceput ca un duet muzical, partitura vocii prime urmează rimarea împerecheată, în vreme ce vocea secundă susține refrenul ("E diamantul cărbune creștinat? Tropar^te și tropar te fac"). "Contracan0n alb" deșiră și el gruparea compactă a strofelor, menținând însă cursivitatea relatării mesajului: "Sufletul tău, inversat și ubicuu/ îl vreau răspopit peste inima mea,/ ca un pled pe Dionisie Exiguul/ și 0, ce vârtelniță se vrea" (143). Legănarea de pendul, alternativă a versurilor se impune și în "Contracan0n-psalm", de nostalgie

DARIE DUCAN POEZII. VECTORI

Can0anele

Abatelui de la Regulă

elegiacă în căutarea unui iluzoriu "acasă" (144). "Can0nul muntencei" aduce, în mișcarea-i concentrată, o intensitate ascendentă centrată, în versurile secunde, pe monorimă (privește/ proteste/ crește/ priește). Rimele "ascunse" sunt calea formală tipică de exprimare a frondei, căreia pe fond îi corespunde sincopa, contrasensul.

De altfel intenția de comunicare e contracarată constant de un efect de ascundere, poetul tinzând să frângă mesajul, recurgând la *frânturi* din care cititorul poate reconstitui posibile întreguri: "Vectori de imagine torențială bâlci de fotoni dislexici știi tu... cum cade cântecul în turla întoarsă iridiu și cum se oprește și îmbobocește în zmeură" ("Sonet cu scară de evacuare", 38). Un "Studiu de Liszi" induce concretețe în abstractul "singurătății", lăsând corporalitatea în stadiul de torso: "Singurătatea mea întrunește toate condițiile. La o masă./ Le dă de mâncare le dă de băut. Le dă câte o cheie câte o femeie. Le trimite sus. Între timp le trece-n petrol le lasă să șiroiască pe scări./ Trimite focul. Cheamă apa" (40). Tensiunea ludică se consumă în artificii imagistice, despicate, încălecate, într-o bogăție de colorit aparte: "băgăm diminutivele în chihlimbar să mai crească și moluscă mergând cu tot șestul/ și teletext ieșindu-ne din sâni pentru o ocupație cum de mentă frecangioaicele schiloade/ printre semințe de oameni și de bostan" etc ("Can0n", 40). Evocări de episoade tabu, relatări voit trunchiate, cu aluzii greu identificabile întorc sensuri

virtuale în nonsens, iluzii de sensuri ce mențin distanțarea ("Ciment", "Poem" - 41). Invocarea unor date concrete, însă imprecise, ridicate prin meditație la un statut special hrănesc ambiguitatea, masa densă a sugestiilor ("Gestică în irizare", 42). Temele poemelor lui Ducan au frecvent originea în faptul divers, de observație cotidiană, căruia poetul îi revelă valențe secunde, carate de spiritualitate.

O pagină (43) de astfel de constructe lirice e concludentă pentru metoda sa de semnificare. Alt "Canon" preia imagini-surpriză într-un instant fotografic cu mâncăruri și băuturi fast-food însumate în contul unui prezumptiv "spirit al epocii". "Elegie-n dozaj" e o suită de secvențe elegiace ale biologicului, redus în "dozaj" la un banal ritual culinar. În "Poem" moștenirea unui "sfert academic" (de gânduri) e un du-te-vino încărcat de virtualități contrastante: "averea acestei mimici", "porii de peste zi", "metode de traversat strada de a nu primi rest de a da bună ziua ca și când ai avea rezerve imense sub insula șerpilor numai a ta". "Scrisoarea"- card de Paști degajează un intens sentiment al sfințeniei revelând imposibilul ritual al vopsitului ouălor "aici" (Paris?): fără vopsea de ouă căci "aici nu se vopsește"; cu colorant de sânge, smeritul își induce "curățenie sufletească" serbând Paștele "aici unde nu îl ține nimeni". Complexul de contraste elaborat de poet indică predilecția pentru străluciri intense pe un fond al urâtului preluat frontal, denotând încrederea suverană în forța-sa de expresie. O artă poetică pe linia argheziană a frumuseții urâtului, încărcare magnetică a realului, adăugând faptului obișnuit angulația și vertijul spiritului matematic: "să duci gratuitatea cu degetul pe hartă// și acolo să răsară un măr de singurătate și sevă scheletă: dar: încet/-încet la întorsura mâinii musoni artificiali" pe "filiația lui 0 că atunci când face pui îi pune după virgulă, că omul dictează... în puterea regină de 0 zigot" ("Ai putea..." 46).

Altitudini de sensuri esențiale atestă poeme ca "Laolaltă" ("rutinei i se pune oțet de mere"; "o proză bună în lăfăirea tumorii"), "Undeva" (la propria autopsie actorul "chemându-și la căpătâi fiecare organ în parte să dea ce e de lăsat fiecăruia un sfat o zestre un regret" - 46), "Vânt pe →

IOAN MARCOȘ

citostatică” („Avuția, avuția totă în niște acareturi zvonistice: dacă ai știi tu ce mobilă duc în urechi”), „Fm” (46), „Canon” (47). Altă serie de poeme mizează pe aglomerare de sensuri, sincope, opoziții extreme, oximoronice. Sensurile sunt lansate ca mesaje-surpriză, săgeți ațintite cu precizie din mișcare („Canon”/76, „Procanon”/79, „Berceuse”/80, „Serenadă”/80, „Preludiu”/97ș.a.).

Limbajul poemelor este intenționat compozit, stratificat. Un „Canon” (75) închipuie „o cadă plină cu spam” și atașată „frica păienjesește printre lipide”; prin spam, „la capătul cărării de link de a duce departe” ținta e „colo, în puritate”. Tot de experimentul avangardei de fază nouă ține apetența pentru jocuri verbale combinatorii din „Creierul meu” („Un metronom caspic dă din coadă în fața unei felii de carne macră, decisă”), dispunerea grafică insolită din „Sinfonie” (104), sau „Canon”/182. Planuri diferite de comunicare sunt mixate cu vădită dexteritate. Într-o compoziție ironică mintea și morfologia ei merg alături, se „uită la ceas” pe când „între fiecare două straturi de piele se oprește câte o rimă surdă a frâniei ramei de tramvai”. Finalul – un monovers – are un contur decis incizat, de efigie: „Mai departe, te va prelua sângele. Elveție de țesut adipos”(„Contracon0n”).

Un flux anticanonice poartă mesajul din poeme „de generație” precum „Romanță” sau „Sonet diform” („generația aceasta/ de pneuri sub care nu se aude nimic riscat ci numai aceste secvențe radio privatizate în/atmosferă”). Compoziția poemului urmează rabdător, ochi după ochi, modelul tricotelui, rostuit, apoi destrămat cu o voluptate a indicibilă a îndemânării: „Două camere ai tu și două eu în inima ce-o formăm”; „Mă cert cu mine și mă contrazic cu găselnițele ecoului” („Canon de imunitate parlamentară”/184). Amprenta muzicală a unor compoziții („Serenadă”/80, „Gigă” „Vals”/81, „Arie”/82, „Fu gă”/91, „Rondo buf”/93, „Tropar”/95, „Condac”, „Irmos”/186) este relativ exterioară, natura textelor înclinând frecvent spre vizual, spre evidențe imagistice. Alinierea pe această latură este vizibilă în poeme precum „Canon”/35, „Sentințe”/38, „Atu”/50, „Arlechin”/80, „Gest de mentenanță”/82, „Arta marțială”/107 „Canon depresurizat”/175. O

alternanță în atitudine e prezentă și în dispunerea de sensuri ale poemelor, pe un registru aflat între sugestii de sens (p37), contrasensuri (38) sau chiar imagini-șoc, nonsensice (39). Există și poeme meditative, de confesiuni dezarmante, piese de înțelepciune (ex. „Sistem I”, p. 65). Poetul nu ocolește imaginarul extins, de natură epică, ambiționând a dezvolta mitologii („Sculăreasa”, un basm/66). Din sintaxa poetică nu lipsesc jocuri de cuvinte, calambururi sumarizând acumularea de sensuri (p. 62: „În deșert, dacă nu plouă, cum se lasă oamenii baltă?”). De regulă piesele lirice ale volumului sunt de mică întindere, condensări de observații acute. Ne întâmpină și macropoeme, compuneri panoramice cu aglomerări întinse de materiale, fresce vigouroase („Poemul terțelor coborâtoare”/51-56, „Poem”/61-64, „Subgabarit”/68-60, „Sistem”/66-67, „Contracon0n”/ 84-85). Un număr însemnat de tablouri, descripții de prim plan sunt realizate cu vizibilă abilitate (p. 62, 65, 66, 70-71/”O spinare”, 72, 75-76, 77 („Motet”), 77 („Canon”), 78 („Menuet” - natură moartă), 105 („Paromion”),

138 („Canon estival”), 159 („Canon simplu”). Poetul recurge la portret („Adagio”/106, „Canon întrebător”/162, „Canon pentru un unchi”/178). Corolar tehnic al acestora e autoportretul, abrupt, confesiv („Canonul vagabondului”/146”, „Contracon0n și omilie”/147, „Canon”, 159).

Limbajul liric e în genere sin-

Gabriel Sitaru, „Tu /săgeata/cu care reg/in inima/infinitului”

Gabriel Sitaru, „M-a găsit săgeata la-ntalnire/A venit dânsa și s a sărutat cu inima mea”

copat, frecvent încifrat, cu schimbări de topică („ca să îi poți ceva face”), cu unele titluri standard (canoanele dominând), vocabule vechi (sursă de atmosferă), vectori de concretețe („mobila atâtor griji”), termeni tehnici (mai ales din sfera matematicii) sau dialectali.

Între aspectele de stil se remarcă formularea sentențioasă („Horă”/91, „Elveția”/90), radicalismul arghezian al imaginii (există o odă la ceapa verde), jongleria formală („Horă microbiană” e o horă de sensuri), amplitudinea hiperbolică a metaforei.

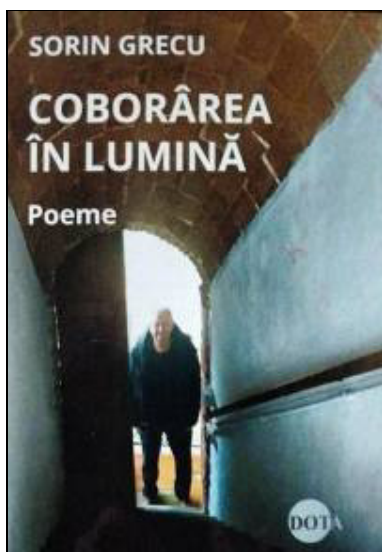
Darie Ducan e un duce al formulării poetice, stăpân al exprimării impetuoase, desprins de „modă

și timp”, trăind și cuvântând într-o inspirație purtătoare de rost, „imunitară”. „Negativismul” său e pozitivare de sine, conștiința mesajului propriu. Mai nou dând semne ale despărțirii de Orfeu, în căutarea altor genuri, tânărul Ducan (re)cade fericit în poezie. Lectura textelor sale e totdeauna o provocare. Cursul liricii lui e mereu sinuos, plin de adâncimi și meandre. Câtă vreme el ne trimite „canoanele” abaterii de la Regulă, îi opunem și noi bucușii canonul secund al lecturii.

POEZIA LUI SORIN GRECU ȘI COBORÂREA ÎN LUMINĂ

Cu horatianul *utile dulci* te întâlnești când nu te aștepti, chiar și acum, în plin *postmodernism* și totodată în plină eră a resetării ADN-ului sufletesc. O certifică un poet a cărui modestie nu-i permite să mascheze acel arhicunoscut *real* din noi, surprins în timpul plonjării spre transcendent. Nu-i permite de fapt, să mascheze viața care treptat se scurge, prin moarte, în Viață. Oricât aș dori să nu consider *Coborârea în lumină* o prelungire a *Vieții la întâmplare*, despre care am scris nu de multă vreme, simt că n-aș putea-o face. Dar asta, nu numai pentru că și aceste poeme ascund într-însele „unul dintre cei mai talentați poeți, un veritabil troțchist al limbajului, ca un rebel ce refuză să se alinieze la comandamentele societății de atunci, dar și la regulile de bună purtare ale colegilor săi de generație” (p. 5), cum îl caracterizează Ion Cristofor pe Sorin Grecu, în prefața cărții de față (1). Ca „recursuri ale realității brutale din jur”, ca „explorări metodice ale coșmarului cotidian” și ca „radiografii halucinante ale unui spațiu kafkian prin care poetul rătăcește ca un damnat” (p. 7) poemele din prezentul volum alcătuiesc un veritabil ghid al înțelegerii vieții, așa cum e ea, „la întâmplare” (când de fapt, vom afla că nimic nu e la întâmplare), dar trecută prin filtrele imaginarului poetic, în care aproape fiecare temă lirică (a existenței, a iubirii, a morții, a artei poetice ș. a.) se lovește de parodiarea ei.

Sorin Grecu se numără printre poeții care practica încă din 1999, așa cum remarcă Petru Poantă în *Dicționar de poeți*, „un soi de postmodernism clasicizat” (p. 7), prin care el de fapt anunța încă de pe atunci, o posibilă detașare de arta postmodernismului, nu doar cochetând cu clasicismul, așa cum cochetaseră și parnasienii, voind să se detașeze de retorismele romantice ale vremii (la jumătatea veacului al XIX-lea). În acest volum de versuri se observă mult mai bine detașarea treptată a poeziei lui Grecu de poetica postmodernistă, pentru care realitatea era o *ficțiune a realității*, iar în timp ce temele poetice se pierdeau în parodiile lor, clivajul mimesis-poesis era aproape anulat, deoarece, așa cum

precizaun titan al „erei narcisismului” (2), Jean Mukarovsky, arta postmodernă „este opera poetică, ca și operă de artă, lipsită de orice relevanță cu privire la realitate” (3). Or poezia lui Sorin Grecu, din contră, se dovedește a fi bine încărcată de relevanță cu privire la realitatea trăită, așa cum se observă în poemul *Uimiri și suflete*: „te-ai întors pân’ la urmă la un alt gând răvășitor: / după atâția ani de zbeniguială a cârnii/ acum la venirea iernii/ cuprinsă de remușcări aceasta se cere singură la abator” (p. 20), unde descoperim adevăruri despre viață așa cum este ea, o înșelătoare capcană pentru spirit: „valul înșelător al cârnii - / capcană perfectă pentru spirit” (*Valul înșelător al cârnii*, p. 21). Descoperim viața așa cum este ea și în *Pirus*, un *film horror*: „în concluzie viața ta cu umbrele vechii: / un film horror – sf – dramă – romance – thriller/ și-abia acum episodul pilot a luat sfârșit// urmează montarea propriu-zisă” (p. 27) sau în *Vezuviu. Vacanță*, un fel de cală prin ale cărei hublouri tuitatea eului poetic poate privi viața, un *teribil lest*: „Spațiul unde vom merge: un fel de cală/ din care vom privi prin hublou, ca prin ceață,/ doar înălțimi și adâncuri.mai îndepărtate/ decât pot să le perceapă aflații în viață./ (paradoxal, viața, un vehicul murdar și celest: / teribilul lest/ ce numai prin moarte păcatele-și spală!)” (p. 68), deoarece nici nu poate exista viață fără trup: „carcasa trupului recent de folosință/ e doar repetitiva brazdă a unui anotimp/ ce te-nvață cu nerăbdare s-o uiți/ s-o tot iei de la-nceput - și s-o ari!” (*Trupuri*

de folosință, p. 57) și nici una care să nu miroase și a moarte, precum în *Zodia Cancerului*: „Valul acesta ciudat mirosind a moarte?” (p. 22).

Dacă în era prin excelență, a unei *supremații a simulacrului* asistăm „la desființarea unei valori referențiale a semnului”, la o „emancipare” a acestuia, sau la o eliberare a lui „de orice obligație *arhaică* pe care ar putea-o avea de a desemna ceva” (4) și mai ales la o proliferare a adevărilor, grație ambiguității sufocante a întregului veac XX, în poemele *Coborârii în lumină* asistăm la o reactualizare a semnului și la o defăimare, fie a adevărilor ambigue: „adevărurile tale- inițial trecute la minuni/ sunt rapid reconsiderate de cineva/ și catalogate drept roadele unui morb (...) deși le-ai servit în plic/ adevărarile de care ziceai-enervant de exacte/ acum puse la colț și lipsite de acte/ au în primul rând nevoie de viză” (*Interviuri în orb*, p. 84), fie a adevărilor vieții trăite *pe tăpșanul virtualei realități* din *Prelungirea piciorului*: „Vedeți, au lovit la final intemperiiile, viațatrăită/ petăpșanul virtutei realități, de furajată vită, /iar azi te mai susține doar sufletul pe care încă-l porți- /diferența divină între vii și morți și morți-morți!” (p. 69), în pofidadesoperirii *răspunsurilor la întrebările absolute*, precum în *Celălalt ochi*: „Ziceți-mi: ce stranie deșteptare poate fi această/ când îți apar în nuditatea lor adevărurile/ așa-ntr-o doară – ca și cum ai deschide fereastra- / și-n fiecare clipă fășnesc (durute)/ răspunsurile întrebărilor absolute?” (p. 23).

Prin nevoia de transcendent, eul poetic al autorului *Celuilalt Cluj. Povestiri adevărate* se dezice de *jocul* la care face referire Jaques Derrida în *De la grammatologie*: „Am putea numi acest joc absența oricărui semnificat transcendent (...) acest joc, conceput ca o absență a unui semnificat transcendent, nu este un joc în lume, așa cum a fost până acum definit (...), ci un joc liber al lumii” (5), făcând referiri atât la imanența sufletului: „iar despre suflet-cântărit înainte înainte de urcare/ trecut prin tot felul de talgere omenești/ pare imposibil de prins în cătare/ darmite să ajungi cumva să-l citești!” (*Uimiri și suflete*, p. 20); „iar sufletul – conservat între timp în lumină/așteaptă răbdător lumile ce-au să vină” →

NICOLAE SUCIU

(*Zodia Cancerului*, p. 22); „doar că-nereciclabile și pure – sufletele lui Dumnezeu/ funcționează împerecheate în nimb!” (*Celălalt ochi*, p. 23); „(...sufletul fi-va green-pass- ul tău pentru mâine)” (*Pragul*, p. 24), martor ocular al piesei cu cele trei personaje din *Prelungirea piciorului*: „vorbit de o piesă cu trei personaje, aici/ destinul – cel ce de obicei nu știe de glume, apoi actorul, inert, în luminile studioului cu scilpici/ și Dumnezeu – care, prin îngeri, te readuce în lume!” (p. 69), cât și la prezența lui Dumnezeu, precum în *Diavolii preistorici ies din televizor*: „oricum Dumnezeu nu poate fi cameleon/ neschimbat de la începuturi/ face minuni pe care orbii lui Bruegel/ le bifează rapid la capitolul coincidență// iar altcineva se străduiește extrem de tare/ ca nimeni să nu fie capabil să-L recunoască” (p. 72) sau în *Interviuri în orb*: „de fapt Dumnezeu îți face o surpriză:/ pune deoparte din tine ceva viu -/te va dezvălui oamenilor poate și mai târziu” (p. 84), acestea fiind tot atâtea motive pentru consolidarea siguranței, a încrederii în singura *salvare*: „și nu-ți era teamă de nimic/ c-aveai semnătura Domnului în plic” (*Pragul*, p. 24). Dacă pentru un apologet al postmodernismului precum Roman Jakobson: „limbajul poetic nu trimite la nimic care să se afle în afara lui”, (6), pentru autorul *Poveștilor adevărate de la morgă* limbajul poetic trimite la un scop anume, așa cum mărturisește în ultimul poem din acest volum: „Păstrezi niște versuri pentru o sărbătoare anume/ te ferești până și să-i spui apăsător pe nume/ finalul năvalnic ce sparge să vină:/ coborârea în mormânt în lumină// te-ai târât cu sârg prin universala ploaie,/ prin băile de abur ale cârnii prin zoia/ de azi îți îmbraci și tu costumul de tină/ însă cu-alt scop- coborârea în mormânt în lumină”(*Versuri obnubilate*, p. 86), în care cele două lumi antinomice sunt bine separate: pe de o parte, cea trecătoare, a „vinei”, exprimată atât de plastic prin metaforele: „universala ploaie”, „abur ale cârnii prin zoia”, „costumul de tină”, iar pe de altă parte, veșnica lume a mormântului inundat de „lumină” ca sens suprem.

Lira poezilor care anunță depășirea *Vârstei postmodernismului*, cum este și cazul lui Sorin Grecu, pare a se dezice de cea postmodernă, despre

care Ihab Hassan spunea: „lira lui Orfeu este astăzi fără strune/Lyre without strings” (7), ci din contră, este reînstrunită așa cum aflăm în artele poetice din *Coborârea în lumină*: bunăoară, în *Cerneala simpatică* metafora cerneliisimpatice, care amintește fie acel faimos vers al lui Paul Claudel: „...le poëmen'est pont fait de ces lettres que je plante comme des clous, mais du blanc qui reste sur le plante”, fie de acel „mare poem clădit pe nimic” la care visa Saint-Jhon Perse sau chiar de arta poetică argheziană din *Flori de mucigai*, în care scrisul cu unghia pe tenciuială era, nu o umplere, ci o golire, o construire pe negație, este un bun prilej de exprimare a celor mai intime trăiri în care se aglutinează termenii simbol: *sângeși sentimente*, cu aluzie la arhezienele „slova făurită” - latura concretă, și „slova de foc”-latura abstractă a artei, devenind un tot unitar: „Acum înțeleg/ cerneala mea a scris scrie/ mai mult în clipe secrete/ uneori cu sânge/ de cele mai multe ori cu sentimente/ bine de tot aglutinate” (*Cerneala simpatică*, p. 17), cuvântul dobândind puteri orifice: „tu surprinzi până și inefabilul – de tot crește// aglutinând cerul cu pământul/ chiar la timp să apară cuvântul/ care personalizează – un fel de antet auriu/ printr-o minune peste măsură de viu/ și provenit din cea mai îndepărtată stea la o vreme scrie ca și cum ai fi murit deja” (*Când scrii ca și cum ai fi murit*, p. 47), de unde deducem că semnul nu reprezintă „prezența în absența ei” (p. 153), cum opina J. Derrida și nici semnificantul nu-și mai manifestă caracterul prim, cum opina Claude Levi Strauss: „caracterul prim al semnificantului, în raport cu semnificatul” (8). O justifică una dintre cele mai plastice imagini ale cărții, în care viața iubirii este privită față-n față cu perisabilitatea și totodată unicitatea vieții concrete, ușor casabilă, ca merele strivite de roțile mașinilor: „Ce ușor se tumefiază merele și iubirea/ când punga se rupe-n mijlocul străzii/ de parc-ar fi brațul fin al unei femei/ știi de pe acum – o vei atinge/ cu ace de gheață/dând frăgezime prăzii// ninge// brațul tău e-nvinețit într-o casă fără acoperiș/ sorbită încet de un fel de ceață/ iubirea se retrage pe furis/ nevinovată dar încărcată cu vini// peste merele prăbușite acum trec mașini”

(*Imagistică – mere și iubiri*, p. 82). Ne întrebăm ce are în comun imaginea din versurile de mai sus cu principiul postmodernist al plăcerii, susținut în literatura română de Mircea Cărtărescu: „dacă vrea să redevină o plăcere, să redobândească un mesaj omenesc, să aibă din nou acces la acea căldură a vocii și a pielii în lipsa căreia poezia rămâne un joc cu mărgelile de sticlă (lucru care mie, cel puțin, mi se pare de neacceptat), poezia va trebui să iasă din modernism. Postmodernismul nu este, deci, pentru mine, un concept, ci o necesitate reală” (9).

În sfârșit, dacă tot veni vorba despre un „postmodernism clasicizat”, să nu uităm totuși că ultimul cuvânt din cel din urmă poem al cărții *Versuri obnubilate* („ești indiferent la ce urmează să vină lumile împărțite între inocență și vină/ El – atent – te-așteaptă la ultima cină/ să coboare cu tine în mormânt în lumină”) este tocmai metafora „luminii” a cărui recurență amplifică semnificațiile, și care face trimitere la ultimul vers din cunoscutul pastel *Vara* („Mi-e inima de lacrimi plină,/Că-n ea s-au îngropat mereu/ Ai mei, și-o să mă-ngrop și eu!/ O mare e, dar mare lină -/ Natură, în mormântul meu./ E totul cald, că e lumină!”) al neoclasicului nostru, George Coșbuc, care se încheie cu același termen: „lumină”.

Prin urmare, așa cum în lumină se poate urca, tot așa, în aceeași lumină se poate coborî, ea semnificând adevăratul sens al Vieții.

BIBLIOGRAFIE:

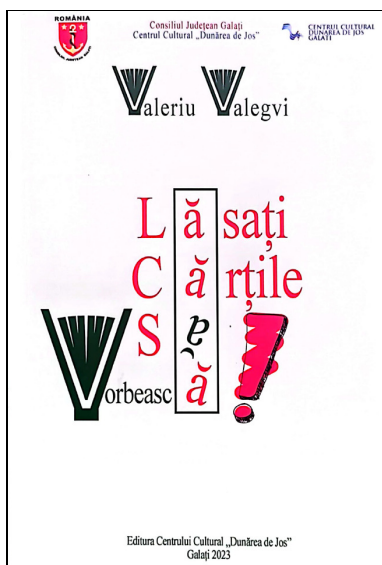
- 1.SORIN GRECU – *Coborârea în lumină - Poeme* -, Ed. Dota, Cluj- napoca, 2023
- 2.JEAN RICARDOU - *Problèmes du nouveau roman*, Paris, Editions du Seuil, 1967, p. 172
- 3.JEAN MUKAROVSKY – în *Liviu Petrescu, Poetica postmodernismului*, Ed.Paralela 45, Pitești, 2011, p. 147.
- 4.JEAN BAUDRILLARD – *Simulacra and Simulations*, in Selected Press, 1988.
- 5.JAQUES DERRIDA în *Liviu Petrescu, Poetica postmodernismului*, Ed.Paralela 45, Pitești, 2011, p. 131
- 6.ROMAN JAKOBSON, în *Tzvetan Todorov – Critique de la Critique. Un roman d'apprentissage*, Paris: Seuil, 1984, p. 20.
- 7.IHAB HASSAN în *Liviu Petrescu, Poetica postmodernismului*, id., p. 143
- 8.CLAUDE LEVI-STRAUSS, în *Liviu Petrescu, Poetica postmodernismului*, id., p. 148.
- 9.MIRCEA CĂRTĂRESCU, *Cuvinte împotriva mașinii de scris*, în *Liviu Petrescu, id.*, p.191.

LĂSAȚI CĂRȚILE SĂ VINĂ LA...

Parafrazând, am spune că Valeriu Valegvi (Moraru) își îndeamnă cititorii să lase cărțile să vorbească, să vină la ei, ceea ce înseamnă că notele de lectură, recenziile, cronicile literare n-ar fi decât simple recomandări pentru o eventuală lectură. Modestie disimulată? Cine nu este interesat să știe că opera sa este apreciată, căutată pe piața cărții? Bine cunoscutul și apreciatul scriitor gălățean și nu numai - poet, prozator, critic și istoric literar, memorialist, prezent în mai multe antologii și dicționare -, membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Galați-Brăila, a semnat, recent, cel de al 25-lea volum: *Lăsați cărțile să vorbească** (note de lectură, recenzii și cronici literare), volum apărut la Editura Centrului Cultural „Dunărea de Jos”.

„Sunt simple note *fulgurații* - spune cu aceeași modestie autorul în Argumentul demersului său -, mici cronici de carte, fără pretenții mari de notorietate, un fel de dialog între mine și autorii în speță. Cu destui mă cunosc, schimbăm adesea puncte de vedere. Cu alții deloc, iar alții ne-au părăsit între timp...”

Consemnările lui Valeriu Valegvi „încondeiază”, în cele aproape 80 de pagini, impresii despre 28 de poeți și cărțile lor, șase prozatori și șase critici și istorici literari și memorialiști. Notațiile lui Valeriu Valegvi apărute în timp în mai multe reviste de cultură și de educație din Galați, precum *Dunărea de Jos*, *Boema*, *Porto Franco*, *Axis Libri*, *Școala gălățeană*, se constituie într-un adevărat ghid de lectură. Titlurile cronicilor lui Valeriu Valegvi sintetizează, discret, valoarea pe care acesta o acordă creațiilor „luate în vizor”. Câteva exemple sunt edificatoare: „Măsura talentului” (poetul moldovean, descălecat în arealul brăilean, Dan Bistricean); „O transparențizare a transfigurărilor” (Eugen Bunaru); „Registru liric personal” (Dan Cheșu); „Bucuria indelicibilă a unui debut” (Virgil Costiuc); „Miza pe cuvântul scris” (Dionisie Duma); „Poeme ce horesc” (Ioan Farcaș); „Trăirea redivivă” (Stela Iorga); „Pioșenie sub conspirații celeste” (Victoria Milescu); „Un continuum vizionar” (Paul Sân-Petru); „O poezie a deplinei maturități artistice” (Eleonora Stamate); „Un spirit al echilibrului” (Săndel Stamate); „Un tandem liric” (Valentina Teclici și Violeta Ionescu); „Starea de duminică” (Anca Marian); „Adevărata călătorie” (Marius Oprea) etc.

Foarte interesant este faptul că Valeriu Valegvi nu se cantonează spațiului existenței sale citadine, ci „abordează” un plan național al autorilor cărților pe care le recenzează, pe de o parte, „distribuirii” naționale a editurilor la care apar acestea, pe de altă parte. Autorii volumelor recomandate în „Lăsați cărțile să vorbească” nu sunt doar din Galați, ci și din București, Iași, Timișoara, Brașov, Arad, Brăila, Constanța, Brașov, Chișinău, Tecuci, Lugoj, Adjud, Liești etc., cât și aria editurilor la care au apărut acestea: *Dunărea de Jos*, *InfoRapArt*, *Fundația Culturală Antares*, *Pax Aura Mundi*, din Galați; *Humanitas*, *Contemporanul*, *Tracus Arte-București*; *PIM*, *Princeps*, *Opera Magna*, *Cronica-Iași*; *Anthropos* și *Mitron-Timișoara*; *Dacia-Cluj Napoca*; *Axa-Botoșani*; *Arhip-Sibiu*; *Ex Libris* și *Domino-Brăila*; *Ecreator-Baia Mare*; *Ateneul Scriitorilor-Bacău*; *Nadrag-Lugoj*, cât și la *Grapho Press*, *Cogito*, *Art*, *Timpul*, *Caiete Silvane*, *Limes*, *Oscar Print*, *Eleonora* și *Șoimu*.

În analizele sale literare, Valeriu Valegvi folosește un stil cultivat, formulări mângâietoare, uneori pline de prețiozitate, alteori directe, simple, explicite, apreciative.

Exemplele sunt concludente: în *Cuvintele scribului* Valegvi descoperă „o fervoare și o bucurie a spunerii - cuvânt folosit în mai multe rânduri de autor - percepută ca pe o victorie a ființării poetului - Ioan Ardeleanu - asupra prea uzatelor modalități de scriere poetică”; la Dan Bistricean vede „portretul în mișcare al poetului marcat de morga existenței deturnate, de aventura ochiului întors spre sine”; cartea lui Eugen Bunaru, *Tineretea unei*

umbre, i-a reținut atenția „prin tonifianta ei desfășurare în spații adesea agresive, prin sinceritatea spunerii, adesea gravă prin adevărurile susținute ferm”; Dan Cheșu, autorul volumului *Antidot*, este „un elegiac temperat, ritmurile de cantilenă fiindu-i cele mai apropiate”; nutrește speranța că „poemele lui Virgil Costiuc, cu aerul lor de fete neîmblânzite, pot fi citite pe nerăsuflăte, dar în ritmul unei judecăți sănătoase”; Dionisie Duma este „Poetul îmbrăcat în haine de sărbătoare”, „adeptul unui discurs liric simplu, crescut din puține cuvinte și susținut de o savantă acuratețe a formulărilor”, iar poetul Constantin Gherghinoiu „m-a cucerit cu tonul său clar, cald și sincer, cât și prin apartenența la avatarurile ființei ce se împlinesc numai și numai cu țăriile poeziei”; poezia lui Virgil Panait, este de părere Valeriu Valegvi, „își revendică geneza din revolta unei lumi (neo)moderne care și-a pierdut definitiv încrederea în limbaj și eul creator; în creația poetică a lui Paul-Sân Petru remarcă „atașamentul pentru forma fixă a versului - rondelul dublu coriamb -, ritmul adaptat pentru sonorități eminesciene”, în vreme ce Săndel Stamate, prin a sa *Entelechia*, „reconfirmă condiția de observator atent al teluricelor mișcări ale sinelui, o obsesie devenită laitmotiv”; cartea de poeme *Oglinzi*, de Valentina Teclici și Violeta Ionescu, reprezintă „un adevărat seismograf al stărilor sufletești, amplu interogate și valorificate atent”, în vreme ce Sergiu Radu Ruba îl impresionează pe autor prin „lirismul din paginile cărții, un lirism responsabil filtrat”.

De asemenea, Valeriu Valegvi salută „un debut cu totul remarcabil” al poetei Vali Crăciun, apreciază că Stela Iorga „trăiește cu maximă intensitate în fiecare poem pe care-l scrie”, iar Eleonora Stamate publică „o poezie a deplinei maturități artistice”.

În concluzie, volumul semnat de Valeriu Valegvi, intitulat semnificativ *Lăsați cărțile să vorbească*, reprezintă un ghid util, o pledoarie, un îndemn la lectură, atât pentru începători, cât și pentru consacrați, ceea ce facem și noi prin aceste notații.

Tocmai de aceea se cuvine salutată inițiativa Editurii Centrului Cultural „Dunărea de Jos” de a tipări cartea respectivă.

GHIȚĂ NAZARE

*Valeriu Valegvi, *Lăsați cărțile să vorbească!*, Editura Centrului Cultural „Dunărea de Jos”, Galați, 2023

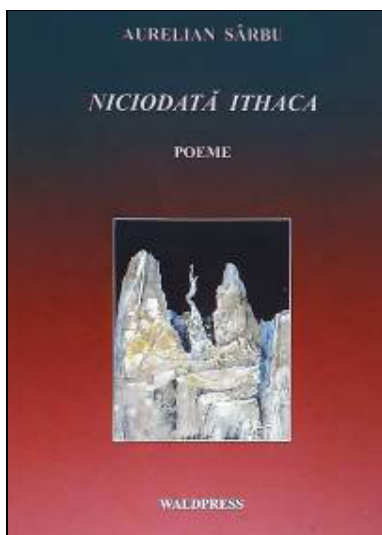
ITHACA LA CUMPANA DINTRE LUMINA SI UMBRA

Originalitatea poemelor lui Aurelian Sărbu constă nu numai în stilul său poetic lapidar și foarte dens în trăire și formulare, cochetând pe alocuri cu hai-ku, ci și în simbolistica metaforelor din titlurile care amintesc de subtilități ale unor repere existențiale din cultura universală, suprapuse peste trăirile poetului, asaltat de întrebările vârstei și de rigorile timpului neiertător. Pe de altă parte, volumele de poezii ale Domniei Sale, publicate la aceeași editură, având aceeași culoare de evident rafinament vizual, ilustrate pe prima copertă cu grafica în ulei a lui Mircea Bătcă, sugerează

Volumul *Întoarcerea lui Don Quijote – poeme și impresii* (Editura Waldpress, Timișoara, 2021) tâlmăcește poetic „capacitatea de a visa și de a se bate pentru visele lui...convins că e mai interesant să trăiești la nivelul iluziilor decât la nivelul realității” (Octavian Paler, *Calomniile mitologice, Fărâme de conferințe nerostite*, Editura Historia, București, 2007 – p. 131). Așadar „În centrul nebuniei lui Don Quijote e o pasiune” (Ibidem, p. 92), precum în pulsul poemelor din volumele poetului, care-și decantează trăirile în cuvânt.

Recenta apariție a volumului lui Aurelian Sărbu *Niciodată Ithaca – poeme* (Editura Waldpress, Timișoara, 2022) sugerează metaforic dorința diluării vulnerabilităților senectuții, spulberate mereu, precum în cei zece ani de rătăcire pe mare a lui Ulise, după cucerirea Troiei, în drum spre Ithaca, când Neptun îi aduce înaintea imaginea insulei, care dispare când eroul se apropie. Aflăm că „Ithaca nu-i o legendă, ci prima condiție pe care viața i-o pune fiecăruia pentru a se distinge de nisipul pe care-l spulberă vântul. Datorită ei, am aflat că înțelepciunea nu e, poate, decât o iubire care-și cunoaște atât de bine motivele, încât nu se mai teme să lase tristețea pe aceeași balanță cu lumina amiezii. Amândouă ard și purifică.” (Octavian Paler, *Scrisori imagine*, București, 1992, p. 251).

Adverbul de timp „niciodată” din titlul volumului de poezii neagă rătăcirea iluzorie a poetului confruntat cu realitățile derutante ale vârstei, cer-

nute prin presimțirea destrămării: „corabia mea/ nu se va întoarce la țărmul Ithacii/ ...nu-i nimeni pe punte/ să-mi dea povață și nume/ să mă strige/ să mă trezească/ înlănțuit de catarg/ stau la pândă/ să aud ucigătorul cânt al sirenelor/ stărnit în crepuscul” (p.55). Conștient de enigmatica așteptare, „mă potrivesc printre foi/ marmură nesculptată - / și-mi stau de priveghi/ peste cruce” (p.86).

Poeziile lui Aurelian Sărbu pendulează între lirismul meditativ (lirica reflexivă a zădărniceii și risipirii) și cel evocator (lumina iubirii și amintirii), abordând o tematică specifică logosului poetic, precum relația cu timpul, chemarea depărtărilor, aventura explorării, impulsul iubirii și căutarea identității etc.

O poetică și originală „Ars poetica” formulează autorul, insistând pe ermetismul asumat al poeziilor, concepute la înaltul nivel al trăirilor incandescente, care să dogorească în simțirea cititorului: „poemul e ca o pasăre măiastră/ zburând fără răgaz/ între cer și pământ/ cu litere de jar în penaj/ înțelese numai de mine- / fatalitate din roata luminii/ în care m-am cuprins/ refuzând aripi de zburătoare joasă” (p.30). Și prin semnificația titlului acestor poeme trebuie înțelese versurile poetului, zvâcnire de gând și de simțire, prin care se ancorează de senectutea asaltată de temeri, de întrebări nerostite, de nisipul clepsidrei curgând înspre finalul de care autorul e conștient: „Îmi nascocesc de-o vreme lungă/ prin felurite clepsidre/ ora de singurătate” (p.24). Ca un mesaj poetic transmis cititorilor, creatorul se consideră

„încă pe punte ...prin condei e felul meu de-a mă opri/ din trecere/ spre tăcere” (p.102). Ideea e amplificată „la cumpăna dintre lumină și umbră/ nu-mi lasă tihnă/ puhoaietele din crucea cerului/ pândind să-mi isprăvesc arca” (p.57). Lumina și umbra, lumina și întunericul, sugerând cele două fațete ale existenței, ispitesc „în spectacolul clipei/...mă îmbie evadarea din rol – toate îmi vin/ și din lumină/ și din întuneric/ va împietri aerul în aripile mele/ când va fi să mă preschimb în zbor” (p.53). În poezia „Autoportret”, poetul se autocaracterizează, având un surprinzător simț al realității „nu am vocație epică/ vin rar/ fâșnesc vulcanic/ plec iute/ mor încet și mereu/ egoist solitar/ sunt un poet ferecat în memorie/ flacăra mea e o zbatere înceată/ lumina ei ține cât zborul unui lăstun/ cât pacea țărmului între un val și alt val” (p.7).

Divinitatea („printre vânzătorii de icoane” – p.16) impune o vamă existențială severă, împușcându-i ființa călătorului prin vreme: „Dumnezeu/ îmi ia câte puțin din ființă/ nu din ce-i El în mine” (p.6). Mereu în căutarea adevărului și a certitudinii sacralului, care să-i liniștească frământările sufletești, poetul „În nopți de veghe și de taifas cu Tine/ lasă-mi Doamne deschisă poarta/ să văd cetatea Ta pe dinlăuntru/ să-mi petrec veșnicia alături de Tine” (p.34)

Aspirația spre împlinirea afectivă a vieții omului („...fără iubire viața e o absență” – p.36) se desprinde din versuri de o discretă transparență a iubirilor poetului, care, în poezia „Remember”, evocă „umbra” amintirii celei cu care i s-au intersectat drumurile, peste ani el păstrând doar „lumina” acelei treceri („eu voi păstra lumina/ nepăsătoare tale treceri/ prin livada mea” - p.98). Titluri, încărcate de o simbolistică polivalentă, bogată în sensuri (Pygmalion, Icar, Ulysses, Tuareg, Demiurgos, Solilocvii etc.), concentrează trăirile poetului, pendulând între zboruri și căderi, între rătăcirii și regăsiri, între bucurii și regrete, între nostalgii și dureroasa înțelegere a tragismului uman, a efemerului măsurat între sublim și prăbușire, între exaltări și conștiința neiertătoare treceri a timpului hulpav („în mreaja între-bărilor și-n dorul de ducă/ e așezat locul meu→

LIVIA FUMURESCU

– *cruce neliniștită/ între vremelnicia de-acum/ și veșnicia de mâine*” – p.23). Antonimia lexicală (*vremelnicia de-acum – veșnicia de mâine*) sugerează pilonii, între care oscilează poetul, clădindu-și trăirile și simțirile topite în cuvinte, care uneori „se împotmolesc” (p.78), fiind „vre-mea altor cuvinte” (p.80). Regretele nechibzuinței din tinerețe se amplifică dureros: „*am risipit cuvintele încredințate/ precum mi-am irosit sentimentele/ nicidecum nu mi-am drămuț limitele*” (p.60). Conștiința frustrărilor declanșate de vârstă se vrea compensată de noi ipostaze: „*Tăcerile mele sunt tot mai bătrâne/ o clipă se rostogolește peste alta/ mi-aș vrea înapoi cuvintele tinere/ și-o răstăgnire de timp și de trup*” (p.9).

Conștient de dificultatea percepției poeziilor sale de către cititorul neavizat, Aurelian Sârbu bănuiește că „*voi deveni o carte închisă cine știe cine/ mă va răsfoi în grabă și plictis/ necunoscându-mi alfabetul*” (p.46). Transmiterea fiorului sufleteș re-compune biografia lirică a poetului, explorând o diversitate de itinerarii afective, adeseori drapate după confuze răstălmăciri, a căror vibrație lirică doar sensibilitatea cititorului o poate intui: „*nu scotoci prin mîntea mea/ aplecată spre nedeslușite semne*” (p.26). Omul și natura se completează, se depărtează și se apropie „la ceas de taină”, când „*pe prispă/ în ograda înstrăinată/ țărâmul se tot socotește/ în poiană/ stelele și îmblânzita lună/ ce-aproape-s*” (p.16).

Cuvintele - cheie frecvent folosite în urzeala versurilor aparțin cosmicului (amurg, întunericul, noaptea, soare, stelele, crucea cerului etc.) și teluricului (izvoare... poiana... valea... muntele etc.), timpului și gândului (iluzii, melancolie, amintiri, agonii), poetul recurgând la un ermetic cod al suferințelor („*drum îngust/ picior diform/ mers șchiopătat*” - p.8) înăbușite sub neiertătoarea eroziune a timpului, care apasă sufletul, încât „*triumful se cuvine numai morților*” (p. 28). Poate de aceea, Aurelian Sârbu acceptă vulnerabilitățile vârstei, recunoscând că-i „*fără tihnă*”, fiindcă „*resemnat/ n-am venit să văd/ am venit să tac/ am venit să uit*” (p.93), de vreme ce „*s-au stins luminile dintre noi/ mă simt orb/ și surd/ și mut*” (p.100), ajuns la capătul unui drum obositor.

Preocupat de stratul ideatic, po-

etul elimină canoanele restrictive ale versificației clasice, sfidând măsura și ritmul, punctuația, iar scrierea cu literă mică a cuvintelor la începutul versurilor aduce la numitor comun secvențele care par unice, deși ele repetă chinuitoare zvârcoliri sufletești și clarificări tardive: „*se desprinde un aisberg ascuns în adânc/ încep marile topiri albastre/ ghețarii pornesc în derive*” (p. 12).

Pentru Aurelian Sârbu, poezia transmite vraja unor profunde trăiri și simțiri, descoperind efectele tămăduitoare ale înlănțuirii cuvintelor.

Rădăcinile nu sunt amare

Volumul de poeme *Egometrie-Egometría*, Editura Limes, 2016, al Elisabetei Boțan debutează cu poeme capabile să scoată efecte interesante din abstractul viziunilor în spațiu: „*Pașii îmi îngenunchează de atâta rătăcit prin propria mea geometrie/ – labirintul acesta de cicatrici fosilizate-*” (*Egometrie*). Poeta știe cum să fragmenteze mesajul pentru a-i conferi valențe de sens neașteptate. Nu toate poemele ating acest nivel, în altele predomină un lirism al deschiderilor și al sentimentelor etalate specific generației ’60 din poezia românească.

Foarte curând însă poeta face pasul către textualismul specific generațiilor ’80 și ’90, dar numai ca intenție declarată. Altminteri, textele ei vor rămâne intense, concentrate, fără să tânjească după autenticitatea dărei textuale atotverbalizante și atottextualizante.

Elisabeta Boțan scrie o poezie cu mai multe fațete, evoluând lejer între mai multe rețete. De la poezia lirică, intimistă și sensibilă, până la cea a avânturilor, aproape metafizică. Cum artista într-adevăr se mișcă între două lumi, nu aș dori să fac paralele, deoarece între cele două literaturi există decalaje și diferențe de încadrare. Totodată, există câteva poezii de excelentă actualitate, cu o construcție discontinuă și sugestivă, cu formulări memorabile și de mare finețe.

Zona de inspirație a poetei este una largă, plecând de la sentiment și atingând problematica exilului. Așa cum știm, Elisabeta Boțan s-a ambiționat să se integreze în cultura adoptivă, deși a plecat de la zero acum mulți ani. Dar a nutrit și ambiția de a se face cunoscută și în cultura de obârșie ca poetă și traducătoare. Iată forța de autopromovare pe care o au traducerea pentru un traducător-poet.

Mai întâi de toate, poeta compune cu sufletul și cu inima. Stilistica se resimte în consecință și folosește toate figurile de stil, fără a abuza de ele: metaforă, comparație, epitete, hiperbole, litote, epitete și altele. Însă poeta tinde constant spre contemporaneitate, răcindu-și adesea lirismul pentru a accesa și sferile intelectuale. Poemele se construiesc dintr-un limbaj decent și din viziuni decente. Zborul și sondarea egoului, dar și a memoriei și a dorințelor, vizează o estetică a frumosului și a încrederii, departe de estetica urâtului și a suspiciunii. Însă poeta experimentează formal, schimbând mereu forma, profilul poemelor.

Și nu în cele din urmă Elisabeta Boțan produce o poezie a feminității, mai puțin a feminismului. O artă a vagului, a viziunilor aureolate, a grației, dar și a deschiderilor grave. Totuși, poeta se stăpânește mereu, se dezvăluie ca o ființă cu deplin autocontrol, atunci și poezia ei va fi mai ales un act cultural ce rememorează compoziții exemplare și propune noi soluții artistice.

Volumul *Vuelo entre dos mundos*, Editura Nuevos Ekkos, 2022, Madrid, cu ilustrații de Sorin Mihai Bărgăoan și cu un prolog de Miguel Veyrat anunță din titlu persistența șocului cultural – bine, șoc cultural este mult spus, mai degrabă faza ultimă a șocului, cea de integrare în cultura →

FELIX NICOLAU

găzduitoare și de negare a celei matriciale, căci Boțan s-a integrat foarte bine în ambientul spaniol și traduce cu sârg poeți români în spaniolă. Mai mult, ea este unul dintre puținii scriitori români emigrați în Spania care scrie în spaniolă și publică în Spania, dar și în America Latină.

În acest volum, imaginile și mișcările sunt baroce, cu răsuciri și metamorfoze turbulente. O asemănare ar putea fi *Poemele patetice* din 1948 ale marelui exilat Alexandru Busuioceanu. Doar că la el torsionările baroce erau impregnate de un erotism simultan vag (*espejismos* – oglindiri) și incandescent, simbol al dorului de patrie. La Boțan este vorba mai ales de lupta cu un limbaj care trebuie mereu reformulat pentru a da sens ființei: „El segundo de luz/ alumbra la revuelta/ de la prisión del lenguaje de maderas/ me crecen garras en el alma,/ desde las garras me crecen alas/ y el vuelo sobre el vacío de mi ser.” („Secunda de lumină/ naște răzvrătirea/ din temnița limbajului de lemn/ îmi cresc gheare pe suflet,/ din gheare îmi cresc aripi/ și zbor peste golul ființei mele.”) (*Vuelo – Zbor*).

Asemănările sunt și în sensul contrastului de temperatură, antitezele fiind și aici intense, într-o poetică barocă: „La tierra arde las huellas de mis pasos.// Muerdo con ansia el camino, bebo mis caídas/ y me vuelvo viento, fulgor, y nube” („Pământul îmi arde urmele pașilor. // mușc cu râvnă drumul, îmi beau căderile/ și mă transform în vânt, în fulger și în nor.”) (*La huida - Fuga*).

Dar adesea poeta revine la simplitatea ascetică și geometrică de mare efect, *multum in parvo*. Fără să inoveze, scrisul ei totuși găsește drumul spre expresivitate. De altfel, expresivitatea este importantă pentru această artă: „Solitud./ el camino recto/ difícil/ que lleva a la luz” („Solitudinea./ calea cea dreaptă/ anevoioasă/ care duce spre lumină”) (*Solitud – Solitudine*).

Deși poeta are mentalitate de învingător, multe din versurile ei exprimă sensibilitate și nevoia de protecție: “Rompe la gran muralla de la eternidad./ y ocupa/ un tiempo que no le pertenece./ Solo para secar las lágrimas de una niña,/ acariciar sus mejillas,/ y enseñarle/ cómo se conquista la vida” („Sparge marele zid al eternității./ și ocupă/ un timp care nu-i aparține./ Doar pentru a

șterge lacrimile unei copile./ s-o mângâie pe obraji./ și să-i arate/ cum se cucerește viața.”) (*Transcendencia – Transcendență*).

Între atâtea direcții, poeta reușește cel mai bine în poemele cvasi-metaforice, dar cu design simplu, de o profunzime aproape blagiană. Așa cum pentru generația ’27 spaniolă metafora era un instrument de cunoaștere, o sondă în abis în vremuri în care conțea mai mult suprafețele orizontale: “Soy la piedra/ olvidada al margen de la hita/ entre la línea del cielo/ y la línea de la tierra/ que recoge el agua/ de la canción/ del árbol/ que madura los sueños/ para que no los cubra/ la telaraña de la mudez.” („Eu sunt piatra/ uitată la margine de hotar/care adună apa/din cântecul ploii/ și mângâie/rădăcinile ascunse/ ale copacului/ ce rodește vise/ ca să nu le umple/ păienjeniișul muțeniei.) (*Entre límites – Între hotare*).

Unele versuri sunt clare lamentări deschise, poetizate doar prin clasice figuri de stil. Ele se susțin ca strofă întreagă prin dorul etalat, prin tânjirea după acel “loc-paradis”. Deși poeta nu va împinge nostalgia într-o criză a exilatului: “Hay un lugar, un lugar-paraiso,/ de donde tuve que arrancar mis raíces/ y convertirlas en alas,/ e irme lejos...muy lejos...muy lejos” (“Există un loc, un loc-paradis,/ de unde a trebuit să-mi smulg rădăcinile/ și să le transform în aripi,/ și să plec departe... foarte departe... foarte departe”) (*Un lugar-paraiso – Un loc-paradis*).

De altfel, motivele variază de la un poem la altul cu dezinvoltură, poeta schimbând stările de spirit și figurația cu lejeritate. Elisabeta Boțan este o poeta tot mai în formă de la un volum la altul, capabilă cum este să asimileze, să prindă din zbor noile teritorii ale poeticului.

Gabriel Sitaru, Autoemulație

„Uniți în pace pentru Ucraina”

În a treia zi a *Școlii Europene Danubiana* - „Uniți în pace pentru Ucraina”, Biblioteca Județeană „V. A. Urechia” din Galați a devenit spațiul poeziei din sudul Basarabiei. Amintitul proiect educativ a fost posibil (spre sfârșitul anului trecut) prin osteneala doamnei ec. *Antoaneta Crudu*, președinta Asociației „Danubiana” - Galați, și prin susținerea financiară a Departamentului pentru Românii de Pretutindenii din cadrul Ministerului de Externe.

Între alte activități, a fost prezentat volumul „Spațiul liric. Antologie de poezie românească din sudul Basarabiei”, publicat, inițial, la Editura IRBIS, Ismail-2021, apoi revizuit, adăugit și tipărit la Editura „Pim”, Iași, 2022. S-au îngrijit de această apariție doamna Natalia Ursu, de la Centrul de Informare al României din cadrul Universității Umaniste de Stat din Ismail și doamnele Violeta Craiu și Mihaela Dincă...

Prezenți fizic sau doar spiritual, poeții și aezii din... antologia basarabeană, definiți prin cuvânt, dor, har și emoție, se numesc: *Vadim Bacinschi*, *Ion Băcu*, *Anatol Manole* (+ 2015), *Vera Boinegri Balica*, *Eufrosina Cojocar*, *Veaceslav Cușter*, *Victor Capsamun* (+2015), *Vladimir Caraciobanu* (2012), *Valeriu Cojocar* (+2010), *Valentin Mahmur*. Unii și-au rostit propriile versuri, în sala „Mihai Eminescu” a Bibliotecii gălățene; alții au fost recitați de dascăli-consăteni, aflați „într-o pauză de război”, la Galați.

Între poeții din amintita→

MARIA STANCIU

antologie, unii sunt născuți cu trupul în Ismail, alții, duși de doruri, au poposit la țărnul strategicului port maritim, cel mai mare din Ucraina așezat la doar 80 de km de brațul românesc Chilia al Dunării ce se varsă în Marea cea Mare.

Parte a vechii Dacii, furat și iarăși revenit la trupul țării, apoi, iarăși înstrăinat până astăzi, spațiul sud-basarabean, la fel și zona Bucovinei de Nord, poartă încă rănille adânci ale nedreptăților de veacuri. Vechiul *Smil moldovenesc* - cum îl numește Dimitrie Cantemir¹, *Ismailul de astăzi și de ieri* - a fost frământat, sute de ani de copitele și ambițiile cuceritorilor și aventurierilor, veniți din toate zările lumii.

Din această pricină, observa scriitorul *Valentin Popa* - prezent la întâlnirea de la Galați, cel care prefațează a doua ediție a antologiei - că frumoasa *Limba Română* a poezilor din sudul Basarabiei „este o probă de netăgăduit a rezistenței etnice” de excepție, în condițiile în care toată Ucraina respira (respiră încă) prin limba rusă. „Rezistența acestei enclave latinofone, în coasta unei populații slavofone, uluiește și dovedește în același timp virtuțile limbii noastre românești. De fapt, rezistența aceasta s-a probat și în Balcani prin conservarea dialectelor aromân, istroromân și meglenoromân, în mijlocul unor populații slave sau grecești”.

Și e rezistența acesta un fapt întâmplător? Nicidecum. Părintele Dumitru Stăniloae vorbește despre „înrădăcinarea în spațiul propriu” a creștinului român, în sensul că plaiul „în care locuiește românul din vremuri imemorabile s-a imprimat în memoria lui identitară...”² Și numai „finându-ne locului”, „rămânem, cum am fost”, ne spune Mihai Eminescu.

Înstrăinați de Țara-Mamă, „dorul Basarabiei” străbune răzbate în strigătul poezilor săi, peste veacuri. Unul dintre ei este poetul *Vadim Bacinschi*, născut peste Prut, la 1 noiembrie 1958, satul Răcești, în Republica Moldova, dar locuitor, la propriu, nu numai în poezie, ci și la Odessa Ucrainei, unde scrie în *Limba*

română, de câteva decenii, pentru românii din zonă. După slobozirea din meadrelle imperiului sovietic, între anii 1991-1992, Bacinschi a fost redactorul-șef al săptămânalului „*Luceafărul*”, editat la Odessa, pentru frații din sudul Basarabiei. Între 1996-2008, a fost corespondent special pentru ziarul „*Concordia*” (cotidian în limba română), tipărit tot la Odessa. Din 2012 și până în prezent, scrie ca redactor și fondator al ziarului „*Sud-Vest*”, publicație care a ajuns și la Galați, zilele acestea. „*La capăt de lume,/ la capăt de stele/ bat clopote grele/ și Dunărea-și varsă amarul/ în veșnicul Pont Euxin./ Trecută prin foc și prin sabie,/ Țară de dor, Basarabie./ Ție cu drag și durere, azi, mă închin.../ Amarul și dorul/ și, sfânt, Tricolorul,/ ne sunt alinare./ Carpații și Crucea/ lui Ștefan cel Mare/ cu zile ne țin*” (*Imnul Basarabiei*, Vadim Bacinschi).

Toți aezii, prezenți în *Antologia lirică a Basarabiei de sud*, folosesc o *Limba Română* impecabilă. Este limba Maicii de Acasă, adeseori, prefigurată în chipul râvnit de copilul din Lancrăm al „*României Dodoloață*” din veacul apus. „*Cântecul mamei*” trece peste dealuri și depărtări... „*Îmi sună până azi în ureche,/ deși nu-i țin minte cuvintele.../ Dealurile Frumușicăi, cele nepereche/ ne poartă în ele mormintele/ Ale bunilor-străbunilor case de veci./ Ele sunt și ale noastre, oricum*”... *Facă-se zi, odată și odată/ în ziua asta și în lumea ce nu ține*”.

Jalea și dorul sunt aduse de vântul stepei rusești și al înstrăinării, care ne poartă într-un Bugeac înzăpezit - „... pe la poluri./ Spulberă regrete, vise amintiri./ Vânturi răzvrătite suflă dinspre ghioluri./ Toarnă vin în cupa vechilor iubiri...” (*Iarnă în Bugeac*, V. Bacinschi).

Cântecul și cuvintele de alean ale mamei pământești din *Frumușica Nouă* se pierd în neguri de vremi, dar un dor voievodal ne îndreaptă pașii la Maica Sfântă, „*Femeia înveșmântată în soare*”, Călăuzitoarea noastră... „*De peste vremi îngălbenite de toamne și păcate.../ Maica Domnului, în straie imaculate,/ Sloboade peste morminte mir/ Și se face din întuneric lumină/ Din tunuri și tancuri-paraclis...*” (*Maica Domnului la Frumușica Nouă*, V. Bacinschi).

Tot părintele Dumitru Stăniloae, supranumit, „*Teologul Iubirii*”,

considerat „*cel mai mare teolog contemporan din spațiul ortodox*”, spune despre România că e o „oază de latinitate, într-o mare slavă”, care a rezistat împotriva tuturor vânturilor, aduse de popoarele migratoare și de lacomie imperii...

Neîndoielnic, poemul „*Genealogie*”, semnat de *Victor Capsamun* (1949-2015), născut în Satu Nou, Novoseliscoe, raionul Reni, regiunea Odessa-Ucraina și trecut la cele veșnice în 2015 - ilustrează dorul românului dezrădăcinat din sudul Basarabiei înstrăinată, acum, în Ucraina.

„*M-am născut basarabean/ Cu familie turcească/ Cu pașaport ucrainean/ Vorbind Limba Românească/ Turc era bunicul meu/ Bulgăroaică-o fi fost Buna/ Iar părinții mei și eu/ Toți vorbeam Limba Română./ Azi, când sunt și eu părinte./ Vreau copiii să-mi vorbească/ Și să plângă, și să cânte/ Tot în Limba Românească*”.

Așezat într-un spațiu aflat la răspântia dintre Occident și Orient, românul s-a structurat ca „*ființă de graniță*”, o „*ființă-punte*”, aclimatizat de milenii într-un „*spațiu-punte*”, observă părintele Dumitru Stăniloae.

Mărturisirea de dragoste pentru *Limba Română* a lui *Victor Capsamun* este un fel de testament de dragoste pentru Patria Română, chiar o palmă peste obrazul celor care, astăzi, urătesc *Limba vechilor cazanii*, uitând că: „*Limba noastră-i o comoară/ În adâncuri înfundată/ Un șirag de piatră rară/ Pe moșie revărsată*”, cum cântă poetul Alexei Mateevici (*născut în 27 martie 1888, Căinari +24 august 1917, Chișinău*), un răstignit al neamului românesc, pe Altarul întregirii României Mari...

„*Când sunt trist și singur./ Îmi împreunăz cele trei degete de la mâna dreaptă,/ În numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh/ Și dobândesc armonia./ Îmi unesc cele trei degete/ cu care Iisus a vindecat suferinzi/ În numele Iubirii/ Și scriu...*” (*Scrișul în țărână*, Veaceslav Custer).

Născut la Orlovca (*Cartal*, în 10 martie 1989), raionul Reni, regiunea Odesa, absolvent al Facultății de Jurnalism și Științe ale Comunicării - Chișinău, cu un Master în Jurnalism European, Veaceslav este român cu acte în regulă din 2013, când a ajuns în România, pentru continuarea studiilor la Facultatea de Istorie a→

¹ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Editura Minerva, București, 1973, p. 41.

² Dumitru Stăniloae, *Reflecții despre spiritualitatea poporului român*, Editura Elion, București, 2001, p. 5.

Universității București.

Întâlnirea cu „*acest picior de plai*” l-a determinat să rămână aici, pentru că „*visul său are un singur nume: România!*”, cum însuși afirmă. Și în dorul de cei dragi, se încredințează Celui care este pentru noi - *Iubire, Viață, Speranță...* „*Mă amefesc iubirile trecute/ Și mama mea, cu zâmbetul de soare/ Și sora mea, și păsări călătore/ Și maci aprinși/ și nufierii pe lac*”... (*Paroxistică*, Veaceslav Custer).

În amintirile sale, chipul tatălui pământesc este precum cel al „*Sfântului de la Mira*”, care „*Ne-a stat de veghe nopți, la căpătâi./ Cu dragostea strămoșului dintâi*” (*Dreptul sângelui*, Veaceslav Custer).

Fără să se impregneze de stilul modern al scrierii, mai toți poeții din sudul Basarabiei respiră prin dorul de Acasă: dorul de mamă, de părinți, de pământul strămoșesc. Ei tânjesc după peticul de pământ „*zidit din dor/ Pe temelii de mări fosile/ Cu fața ogîndită-n ghiol./ Cu lanuri, ce mirosoare a pâine...*” (*Cântare satului*, Eufrosina Cojocar).

O bucurie și o emoție a fost întâlnirea cu poeta *Eufrosina Cojocar*, născută în 17 decembrie 1968, în satul Cartal (Orlovca), raionul Reni, regiunea Odessa - Ucraina. Expresivă, la propriu și la figurat, *Eufrosina Cojocar* stă la sfat cu Voievozii, pune întrebări îndrăznețe, retorice, deocamdată, despre Basarabia română, ruptă prin rapt din trupul sfânt al Țării, la masa celor mari și puternici, în 1940.

„*Ce-ar spune Dragoș, Ștefan și Mihai/ Dacă ar ști că-n Țara ce-au lăsat/Vorbind cu toții un același grai/ Ceva se-ntâmplă că ne-au dezbinat./ Hotare noi se-nșiră prin câmpii/ Și hărțile uimite se întrebă/ De ce sunt, oare, vămile stații?/ De ce în jurul lor nu crește iarbă?/ Căci, oameni, noi, cu osul de Carpați/ Cu sângele de Dunăre albastră/ Ne deplasăm la rude și la frați/ Cu pașapoarte, chiar prin Țara noastră.../Adânci ni-s rădăcinile, frumoase./ O limbă dulce avem și-un Dumnezeu!/ Să ne numim Stăpâni la noi acasă/ Să fim Stăpâni, oricât ar fi de greu*”. (*Scrisoarea I*, Eufrosina Cojocar).

Rostirile creatorilor din fostul Bugeac, risipite pe „gândul pământului”, sunt o jertfă din jertfa Cuvântului răstignit „*de un dor, de un vis*”, „*de dorul pâinii rumene*”...

Filosofia conștiinței morale

Dacă șase luni pe an e cetățean american și alte șase luni este român, oltean neoaș, este evident că Virgil Ciucă e un călător împătimit care traversează Atlanticul de patru ori pe an. Dar reședința sa în America nu i-au afectat frumoasa limbă românească în care, chiar și cei preveniți, cu un dezvoltat simț lingvistic, nu pot descoperi accente americănești.

Și să mai adăugăm că V. Ciucă, la 70 de ani, debuta în poezia românească cu volumul „*Blestem străbun*” (ed. Semne, 2007) ceea ce înseamnă că domnia sa este unul dintre întârziatii debutanți în poezia românească. Dar după acest moment, autorul a explodat într-o continuitate a aparițiilor editoriale, cărțile sale (în număr de 15, dacă am numărat bine), unele în mai multe ediții, altele în traduceri în limbi străine, au demonstrat o constantă dragoste pentru scris. În plus, volumul de debut a obținut locul întâi la Concursul de poezie organizat în 2007 de revista internațională „*Starpress*” din Râmnicu Vâlcea și Canada.

Volumul de față, *Versete dumnezeiești*, este o antologie, ediția a doua, cuprinzând poezii din întreaga carieră poetică a autorului, dar și câteva inedite, scrise din 2022 încoace. De asemenea, trebuie să observăm că titlul este probabil o metaforă pentru ideea de versuri desăvârșite, deoarece autorul este un ateu convins și nu pare să-și fi schimbat prea mult atitudinea nici în poemele din 2022 încoace, când – nota bene – a început să se „războiască” cu răul lumii ocrotit de Lucifer! Dar iată un text declarativ din 2007: *Aș vrea să am o cruce, să am un dumnezeu./ cum să mă rog la ceruri când eu sunt un ateu?* (“*Ce fac?*” scris în 2007, „*la ora două-n miez de noapte*”, la *New York*). Și altul, din 2022: *Rătăcitor pe Drumul Crucii/ Visez iubito un sărut/ Deși-s convins că eunucii/ Mă vor da iadului tribut// Nu-mi pasă că la Umbra Crucii/ sunt condamnat de-arhierei/ când trăitori în poala luncii/ Sunt mândri că rămân atei* („*Visez iubito*”, 10/31/2022, *New York*). După cum se vede, poetul a rămas un adversar al „arhiereilor”,

dar parcă privește cu alți ochi pe Cel Înalț.

Având o formidabilă experiență de viață, trăind confruntări aprige cu dușmanii libertății din vremuri ceaușiste, dar și cu actualii dușmani ai românismului, autorul se așează de partea apărătorilor celor două concepte și optează pentru un titlu care – *livresc* – se opune „*Versetelor satanice*” ale lui Rushdie. Înaintarea în vârstă nu a condus, în niciun fel, la seninătate și liniște dumnezeiască. Dimpotrivă, etapa sapiențială a existenței sale îl găsește pe autor tot pe front, tot în linia întâi în războiul cu cei care denigrează neamul nostru daco-roman și limba strămoșească.

În lectura reluată pentru ediția a doua, observăm că energia semnificativă, patriotismul, angajările polemice ca și virulența pamfletară nu au pierdut nimic din vigoare, dimpotrivă, s-au accentuat, căpătând o nobilă exprimare sapiențială. Trebuie să arătăm că varianta aproape romantică a „*Versetelor satanice*” ale lui Salman Rushdie a declanșat un adevărat război religios, cu victime, arderea cărților în piața publică și protejarea autorului de către autoritățile britanice. „*Versetele satanice*”, roman publicat în 1989, i-a adus autorului, din partea ayatollahului Iranului, Ruhollah Khomeini, neașteptatul „*premiu*” fatwa ... adică condamnarea universală în lumea mahomedană, atât a autorului cât și a editorilor și traducătorilor săi. Putem spune că și BOR s-a alăturat condamnării →

AURELIU GOCI

lui Rushdie... Cu toate acestea, necunoașterea textului cărții a condus la exprimări aberante.

Așadar, clarificarea titlului ne-ar ajuta să vedem „mai drept”, el neavând, în esență, nimic „blasfemator”: așa-zisele versete satanice se referă la versetele eliminate din Coran de însuși religia musulmană; ele au fost o falsă revelație pe care se spune că a avut-o profetul Mahomed, amăgit de diavol să acorde caracter divin pentru încă trei zeițe păgâne. Mahomed le-a eliminat din panteon, instaurând religia monoteistă a islamului.

În schimb, *Versetele dumnezeiești* ale d.lui Ciucă traduc experiența unei existențe de revoltă împotriva lipsei de democrație, împotriva încercărilor de „globalizare” care șterg culturi și limbi de pe fața pământului, într-un regim expresiv echilibrat și original. Religiozitatea sa se formulează într-un univers naturist, de înțelegere, admirație și protecție a pădurilor și râurilor, până la cele mai obișnuite viețuitoare: cucul cântă, caii aleargă, păsările zboară într-o libertate aproape de sălbăticie, dar aparențele înșeală: natura este aceea construită de om, eventual Forest Park, New Yorkul betonat, Florida sau Jacksonville.

Iată cum descrie poetul o noapte în care umanitatea se zbate: *Când din cer se lasă noaptea peste copaci,/ Liliaci nevăzuți caută hrană./ Pe furie, hapsân, mâncată de vârcolaci,/ Luna plină a lăsat lumea orfană./.../ Pierduți într-o obscuritate bizară,/ Zadarnic mai așteptăm noi răsăritul,/ Cu greu putem salva Terra să nu piară,/ Când pentru toți a dispărut infinitul./.../ („Când vin negurile”)*

Autorul se apleacă asupra unor simboluri-insecte cărora le conferă înțelesuri adânci: *Marea se retrage departe de mal/ Valul va dispărea, nu va mai fi val/ Cresc blocuri aiurea, vezi port după port/ Curând devin vom fluturi cap de mort („Fluturi cap de mort”)*.

Virulența pamfletară se îndreaptă mai ales asupra politicului care nu reușește să –l înșele pe autor: forme fără fond, parlamentarii „au ales să doarmă-n parlament”: *tribuni ai lumii viscereale/ Pe toți v-acuz pentru trădare! „Trei-doi—doi”)*.

Coerența temelor și motivelor, morala explicită, excelența versificației, directivitatea perspectivei critice și a diatribei pamfletare fac din poezia d.lui Virgil Ciucă o lectură plină de învățături și satisfacții morale.

Adăugând titlurile sugestive, dar și datările și localizările exacte, deși nu se respectă cronologia textelor, vom descoperi formația matematică și tehnologică a autorului.

Iată un text în care autorul își exprimă dragostea față de patria de care s-a înstrăinat dar pe care a păstrat-o lângă inimă: *Când hoinăresc în lumea largă/ Îngân o doină și m-alint./ Iar gândurile îmi aleargă/ Spre locuri cu păduri de argint!// Când hoinăresc în vitregia / Din lumea negrului surghiun,/ M-apucă dorul pentru glia/ Părinților din veac străbun./ Când hoinăresc să-mi caut locul/ Privesc spre bolta fără soare/ Cu gând că m-o lovi norocul/ S-adorm vegheat de Carul Mare! („Când hoinăresc”)*.

Textul este dinamic, plin de gesticulație interioară, evidențiată de semnele de punctuație.

Poezia evenimentială, cu rezoluție patriotică, cultivată mai ales în momente de radicalizare a istoriei, vine ca o respirație proaspătă într-un moment în care afirmarea dragostei de țară și sublinierea identității naționale au devenit lucruri desuete și erozive în simfonia exaltărilor occidentale și în afișarea stridentă a europenismului.

Ajuns în America, în „noul paradis” (vezi New Haven) poetul nu a uitat că a plecat din Oltenia, aproape o Californie românească dacă ne gândim la părțile ei deșertice.

Genul acesta de poezie este strâns legat de biografie, iar datările poeziilor ar putea forma o hartă a călătoriilor formative care înregistrează evoluția conștiinței poetice a autorului.

Fără ezitări, mai ales în tematica patriotică, poetul devine un moralist intransigent care abordează cu clarviziune fenomenul politic și nu ține seama de opinia lui Maiorescu, după care politica nu intră-n poezie.

Rar am întâlnit între poeții de azi un artist cetățean atât de pasionat și dedicat ideii naționale, cu atât mai credibil cu cât nu ascunde că trăiește și scrie și în America tuturor posibilităților.

DIMINEAȚA POETULUI

Raul Constantinescu acceptă disciplinarea poeziei sale, abordând hotărât stilul dominat de rigorile impuse de **haiku**. În volumul *Bună ziua, Fuji-san! Good morning, Fuji-san!*, în limba română și limba engleză (versiunea în limba engleză: Liziana Zaharie-Iosif), apărut la Editura www.Coresi.net, 2022, poetul ne oferă o altă față a creației sale. Una mai limpede, atinsă de pacea cuvintelor și imaginilor, acceptând focul esențelor ca ultimă limită. Stilul îl presează și îi oferă ocazia să ne ofere versuri curate și armonioase, fără a renunța la marele zbulc interior care i-a marcat volumele anterioare. Trăirile poetului se leagă de versurile sale, fac un corp comun, se joacă de-a timpul și netimpul, lasă natura să zâmbească din senzori spirituale. În mod cert, poetul are simțul cuvintelor cu greutate, are experiența volumelor anterioare, dar preferă o prospețime care îi dă aripi. Este o actualizare a mesajului său pe alte dimensiuni. Ideea și sentimentele se împletesc, fac să țâșnească un lirism autentic, acceptat de cititorul de poezie ca un dar.

Haiku au scris și alți poeți din zona montană a Țării Hațegului, locul unde trăiește poetul: Eugen Evu, Paulina Popa, Nicolae Crepcia. Ion Pachia-Tatomirescu a scris și el haiku, a mers pe ideea poemului minim, a descoperit valențe și echivalențe în limba română în volumul *Caligraful de salmi*, Editura WALDPRESS, Timișoara, 2013. El a propus cititorului glosalmi, zalmiori, salmi, poeme →

CONSTANTIN STANCU

într-un vers, a abordat totul din perspectiva folclorului nostru și a deschis cutia minunată a lirismului sincer, fără a renunța la normele literare general acceptate.

Raul Constantinescu pornește din perspectiva timpului modelat de anotimp, de prezența muntelui, a frumuseții care stă pitită în fața noastră, face o punte între tradițiile japoneze și realitatea imediată a poetului. Se deschide spre lume cu sinceritate și forță.

Volumul are mai multe paliere: *Bună ziua, Fuji-San!*; *Primăvara*; *Vara*; *Toamna*; *Iarna*; *Ritmurile omului*; *Pace*. Totodată, ne sunt prezentate câteva date bibliografice și câteva argumente pentru poemul concentrat, acolo unde fuzionează omul, spațiul, timpul în ritmuri aparte, divine. **Pacea** este concluzia poetului, el se exprimă prin cuvintele sale simple și oferă deschiderea spre armonia dintre oameni, armonia cu Dumnezeu și cu abisala Creație. Este experiența omului care a suferit pentru ieșirea din cercul său oferit de contextul în care a trăit. „E lună plină./- Bună seara, Fuji-san!/ Pace pe pământ” (*Pace*, p.181). Cerul și Pământul se leagă, seara aduce liniștea și capacitatea de a te detașa de zgomotul zilei. Luna plină oferă contextul, asemenea migrației timpului din astre în tot ceea ce-i viu. *Argument pentru poemul concentrat al clipei sincrone om+spațiu+timp*, transmite esența despre haiku, terțină, rubayat, poem într-un vers. Poetul pleacă de la esența poeziei, ca regină a artelor, rudă cu ritualul divin în prezența zeilor sau a Creatorului. Poetul, afirmă autorul: „e un veghetor la porțile timpului și un pescar al peștișorului de aur care-ți poate împlini orice dorință” (p.34).

El definește regulile consacrate de scriere pentru haiku, șaptesprezece silabe dispuse în trei versuri cu măsura 5-7-5, reflectând stările: „unde”, „ce”, „cum”. Cititorul este familiarizat cu această lege a poeziei, acceptate și de poezii români**, care au practicat stilul. Viața se află la intersecția cu valul a tot ceea ce-i viu, face parte din contextul Creației, generând viață. Forma se sudează cu fluidul liric, conținutul are deja pielea lui de cuvinte. Poetul deschide o fantă în zidul dintre vizibil și subtil și pătrunde în intimitatea timpului crud, în eternitate, ajungând la „lumina ne-

creată” (p.38).

Volumul are și o notă aparte, pământul pe care trăiește poetul este sacru, deși mesajul ar putea veni și din Japonia, soarele răsare acolo, dar se vede și aici (**Retezat-Fuji**), există două dimensiuni în care are acces. „Din Marea Neagră/ la Marea Japoniei/ creste de valuri...” (p.45). Iată saltul: crestele care oferă baza de a trece de aici - acolo, de a fi în mai multe dimensiuni lirice.

Anotimpurile sunt, de fapt, anotimpurile ființei, concluzia: *Ritmurile omului*, capitolul de la final, reflectă dinamica universului în ființa omului. Creația se armonizează cu omul, ca parte integrantă. Omul este conștiința a ceea ce-i intens luminos și generează viață. Armonia se realizează prin reîntoarcerea ființei, prin nunta dintre contrarii, el și ea, prin legendă, are o finalitate, paradisul. *Ritmurile omului și ritmurile poeziei*, așa se leagă poetul de esențe, prin cuvinte bogate-n simplitate, salt, trecerea prin zid. „Labirint – viața/ din care ne-toarcem/ de unde am venit” (*Eterna reîntoarcere*, p. 151). Cuvântul are puterea lui: „Cuvântul – diamant/ scos o viață din gând/ străluce-n vers...” (*Floare de mină*, p.162).

Finalul apare ca suferință-n lumină: „Răstignit în flori -/ ne-mblânzit steag al vieții/ întru înălțare” (*Pe cruce*, p.170).

Viața are valoarea ei, poetul o simte-n toamnă, toamna ființei: „Galbene frunze/ pe cerul vieții mele.../noapte cu stele” (*Rotiri*, p. 131). Noaptea cu stele: accesul la cunoașterea revelată, oglindită-n mintea celui care privește infinitul dintr-un trup finit.

În desenul vieții există și bucurii, femeia, jumătatea cercului de carne, generează acest sentiment profund, rupt din ramura primăverii: „O floare de cireș/ în păru-ți negru/ râde primăvara” (*Bucurie*, p.60). Există și aura misterului sub călcăiul verii, context pentru viața din plin: „Floare-n negru păr/ viu ochiul lui Dumnezeu/ tainele verii” (*Mister*, p.89). „Acesta este omul”, declară poetul, omul sub greutatea cuvântului, modelat de armoniile anotimpurilor sale: „Iată-mă aici/ același eu constantin -/ cruce-n anotimp...” (*Ecce homo!*, 178).

Natura îi oferă altarul, credința sa e legată de alb, de înalt, de cer,

totul în timp și spațiu: „Munte-nzăpezit/ Retezatu-n înalturi – altar în azur” (*Preot tăiat*, p.137).

Muntele are legenda sa, știută de mulți, Retezatul îl copleșește pe scrib, este o mediere între lumi, un ritual în alb, sub flacăra unui Cer pur, în gloria iernii, în „măreția frigului”, pentru a-l cita pe Nichita Stănescu.

Cu acest volum, Raul Constantinescu ne arată că poezia nu are limite, versurile sale, sub presiunea unei ziceri minime, pledează pentru firul clasic, cel verificat de mii de ani, solid, cu formă și mesaj, bazat pe muzica unor cuvinte sub lumina dimineții. Se simte o anumită crispă/ încordare în aceste texte, poate o repetare a unor simboluri consacrate în această zonă lirică, dar poetul preferă claritatea și buna credință în locul unui joc literar la modă în ultima vreme, evitând superficialul și autoironia.

Bună ziua, poetule! Good morning, the poet!

Poetul urcă un munte de cuvinte în lumi siameze, sub ploaia petalelor de zăpadă...

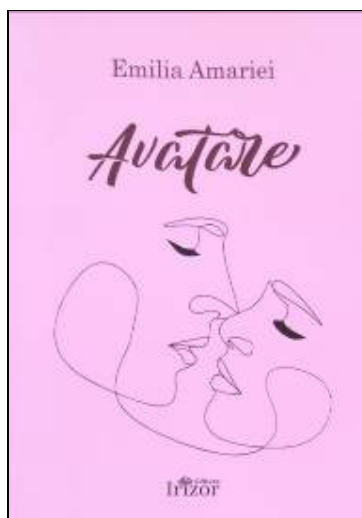
*Raul Constantinescu, *BUNĂ ZIUA, FUJI-SAN! GOOD MORNING, FUJI-SAN!*, Petale de haiku/ Haiku petals, 182 pagini, traducerea în limba engleză Liziana Zaharie-Iosif, Editura www.Coresi.net, 2022.

** Poeți români care au scris haiku: Al. Th. Stamatiad, Traian Chelariu, Ion Pillat, Vasile Moldovan, Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Bogdan I. Pascu, Dumitru Radu etc. (p.36).

***Raul Constantinescu (n. 6 august 1944 Bradu de Sus – Argeș), poet român, a fost profesor de limba și literatura română în Țara Hațegului, a publicat în revistele literare cunoscute, autor, printre altele, al unor volume de poezii: *Neantia* (2002); *Heralizii tăcerii* (2007); *Vivisecții* (2015); *Athanor* (2021); *Lecția de autocitire* (p.2021) etc. Este autorul masivei antologiei de folclor literar din Țara Hațegului, *Străvechi tradiții și creații populare din Țara Hațegului*, Editura Saeculum I.O, 512 pagini, 2017, continuând cartea lui Ovid Densusianu, *Graul din Țara Hațegului* (1915).

Două cărți cu poezii native

Condeierul Emilia Amariei își duce zilele într-o harnică izolare impusă de destin, în Ungurime, satul Idicel din Județul Mureș, singură astăzi între străini, dar cu certitudine locuind pe mai departe cu sufletul în locurile natale, la Sabasa în comuna Borca din județul Neamț, cu luminile prunciei și adolescenței de care vajnica moldoveancă nu pare că se va despărți vreodată. Scrie poezii din copilărie, publică din clasa a cincea, obține premii literare, încurajată de Geo Dumitrescu. Este membră a Ligii Scriitorilor Români, Filiala Târgu Mureș. Autoare de versuri și proză scurtă sau chiar roman fluviu (cele trei volume intitulate *Flavia*, despre primele două, apărute la 2020, vezi cronica noastră *Emilia Amariei – romanul Flavia*, în varianta scurtă: **VATRA VECHĂ, Lunar de cultură. Serie veche nouă**, Târgu-Mureș, an. XIII, 2021, Nr. 2 (146), februarie, pp. 41-42 și una mai cuprinzătoare, în: **BUCOVINA LITERARĂ. Revistă a scriitorilor bucovineni. Publicație întemeiată la Cernăuți, în 1942. Serie nouă**, Suceava, an. XXXII, 2021, Nr. 1-2-3 (359-360-361), ianuarie-februarie-martie, pp. 100-104, precum și câteva volume de versuri. Cu poetul Aurel Dumitrașcu vecin de copilărie, de tinerețe, de însuflețite visuri creatoare, a înțreținut o corespondență specială, ca între două spirite dedicate cititului și scrisului de carte; două suflete purtând o vreme un dialog emoționant, în sens cu adevărat platonice, de trăire-școală mutual-avantajoasă a două cugete-pereche – vezi un fragment la adresa; <https://aureldumitrascu.ro/catre-emilia-amariei/> – o corespondență de domeniul legendei asemeni întâlnirii celor doi tineri din Verona, cu particularitatea că între Aurel și Emilia dialogul epistolar intrase într-o etapă spirituală a sublimiei iubiri-întâlnire unică, de nerepetat prin asemănarea celor doi ce își (con)simt ființele «aproape în departe», ca să folosim o cunoscută expresie poetică. Emilia Amariei trăiește despărțirea de corespondentul său în absolut, poetul plecând Dincolo la nici 55 de ani. Am primit în dar de la Emilia Amariei și aceste două cărți cu texte

lirice: *Avatare*, respectiv *Cuvinte de leac*, apărute ambele la Onești: Editura Irizor, respectiv 110 și 106 pagini, în anul 2022, cu inspirate coperte realizate de Tudor Vodă.

Avatare, 110 pagini în lectura lui Dan Dumitru Iacob, aduc în atenția cititorului „poeme scrise de-a lungul anilor 2016-2022” și apărute în diverse publicații literare, iar titlul culegerii e dat de textul *Avatare*, scris în anul 2021 – potrivit mărturiei semnate de autoare la p. 5.

Cuvinte de leac, lector: Marius-Cătălin Diaconescu, 108 pagini cu versuri „scrise de-a lungul anilor 2018-2022, cele mai multe, după declanșarea nefastei pandemii” în care Emilia Amariei ilustrează poetic tristețea momentului și rostul balsamic-vindecător al Poeziei.

Comentariile mele privesc laolaltă conținuturile acestor două cărți de poezie, notând în continuare trimerile din primul volum cu *A*, iar din cel de-al doilea cu *C*.

Poeta își dozează în versuri de o sobrietate pe alocuri spartană, firea aprigă, de luptătoare tenace, «fanatică» dacă vreți, pentru cauza bine-lui, adevărului și frumosului împletește platonian (*kalokagathia*), conducând firesc, organic, întru doctrina hristică a iubirii: *Nu capitulez./ răul nu poate ieși învingător./ Poate să vină întunericul./ căci noii sori îl vor disipa./ Numai dragostea să nu piară* (**Tăcerea bobului de grâu**, *A*, p. 10). Unele versuri apar ca din stîrpea «cordubanului» Seneca, transplantat la Roma. Dârzenia firii răzbătătoare și pline de forță pe care numai o nestrămutată convingere, o crâncenă încredințare o poate

dezvolta, străbate ca un fir roșu întreaga operă a nemțencei. «Eroina» eului poetic întrușchipează simbolic o rebelă Ană a lui Manole sfidând și făcându-și țândări mitologica menire: *Mă caută zboruri în carcera strâmtă/ Din care am rupt o bucătă de zid./ Să iau fără veste prezentul la trântă./ Să-mi spulber bucata de timp insipid* (**Absențe**, *B*, p. 100). De altminteri, versurile Emiliei Amariei ne lămuresc fără dubiu, prin directetea lor senină, că avem a face cu un e(ro)u revoltat de tip luciferic, prometeic, ori, dacă vreți, mithraic, ce prinde adică taurul de coarne, ieșind prin putere de voință (sic!) din rândul oamenilor-turmă: *nu cred în soartă/ și-n noroc* (**Deturnări**, *B*, p. 102); ori: *Sunt o femeie de culoare bleumarin./ care s-a revărsat pe filele gri ale vieții./ Nu mă asemăn cu oamenii;/ mi s-a pocit forma între pumnii destinului./ Sufletul meu înhămat la carul revoltei a fost ciuruit* (**Dezmembrări literare**, *A*, pp. 17-18).

O bine realizată imagistic profesiune de credință, antologabilă în ceea ce unii istorici clasează ca fiind arta poetică «feminină» a ultimelor veacuri de poezie românească: *Tăcere... să se audă liniștea cum se așază/ pe marginea gândului./ Nu țipați la mine, cuvintelor./ mă tot scobiți prin creier, ca niște burghie/ și nu vreau să vă nasc înainte de vreme./ Așteptați-vă rândul întrupării./ când e timpul tăcerii nu sfâșiați liniștea./ Vi se cuvine un repaus în cămașa de umbră/ a iubirilor mele* (**Nu țipați la mine, cuvintelor**, *A*, p. 7).

Binomul *tăcere – liniște* înfloreste armoii lirice: *învăț să curg./ legând spațiul dintre tăceri/ cu firul cuvintelor salvatoare* (**Furci caudine**, *A*, p. 13); *Credeam că liniștea e un loc, credeam că are o patrie* (**Canoanele minții**, *A*, p. 16); sau, într-o frumoasă poemă cu forme fixe și ritm «vintage»: *Venise noaptea ce-mi dormea pe umăr/ Și liniștea cu pașii ei cărunți* (**Treceau pe drumuri umbre...**, *B*, p. 98). Precum în proza dumisale, Emilia Amariei cultivă și în versuri cu oarecare emfază lirică un esoterism virat cu frustețe spre neo-dacism, onest și tranșant – atribute ce îi caracterizează, până la un punct, personalitatea și dârzenia creatoare: →

MIHAI POSADA

Este momentul în care/ mă transform în lup eteric (Avatare, A, p. 11); sau invocă virtuți ale credințelor precreștine: *Cine-a știut că nu se plânge dusul./ Cintoarcerea se-nîmpină oftînd?/ Strămoșii daci, ce-au venerat „apusul”./ Iar nașterea o venerau plîngînd (Vremuri zălude, B, p. 87); ori de-a dreptul orfeic-dantesc: Dac-am străpuns cămașa pămîntului./ voi îndrăzni să rup și paravanele morții./ voi trece și prin buclele timpului (Furci caudine, A, p. 13). Putem decela prelucrări chiar din *Vedele* hindice, când temuta Vajra sau Fulgerul de Diamant – arma mitologică a lui Indra și instrumentul de cult folosit în hinduism, jainism și cu precădere în budism – apare internalizat conceptual cum o intarsie culturală în corpul poemului: *Și văd cum fiorul din mine-i lumină/ Sclipind diamante prin mină./ Iar Schubert... mă prinde de mână... (Cuante, A, p. 14). Dacismul în vogă suportă chiar completări esoterice asiatice, în dicțiuni retorice ficționale, patetic-evocative: când mi-e dor cînt o doină de jale/ ruptă din inima Daciei/ mă urc pe Ceahlău și-l invoc pe/ Zalmoxis să-și binecuvînteze pădurile/ sunet de codri aud cum răsună/ bătrînii la sfat se adună/ legende coboară din Floarea de Lotus/ și tare mi-e dor să fiu dor/ când mi-e dor (Cînd mi-e dor, B, p. 83-84).**

La fel, între dragoste și iubire-noțiuni distincte fără a fi antagonice – Emilia Amariei stabilește rapoarte stilistice acoperind o arie tematică preponderentă. Rostirea poetică dobîndește și provoacă stări de o gravitate consonantă tonalităților ancestrale, revelate de interpretarea textelor vechi-populare în celebrele cântece de jale și de «dor greu» ale Mariei Tănase, cum bunăoară sonoritatea modulată gutural în sfîșietorul geamăt «astă noapte n-a fost noapte/ c-a fost jumătate moarte» al interpretei bănățenescului bocet de inimă albastră intitulat *Astă noapte te-am visat*. Versul impune o sublimare a sentimentului și a trăirii virtuale, virtuozitate chiar, dar prin aceasta cu nimic mai impetuoasă, ci dimpotrivă, de o vivacitate dionisiacă actualizată formal și adaptată conjunctural: *Încă o noapte înghețată./ o noapte de beton./ un*

timp crud./ ora aceea când/ mă furizez într-o/ meditație regresivă (Avatare, A, p. 11).

«Pandemia», preluată ca temă lirică în volumul *Cuvinte de leac*, e dezbătută în versuri revoltate, critice, tranșante la adresa unei societăți umane traumatizate, decăzute moral și tragic masificate într-un vid de repere ontologice: *Planează peste viața noastră frica./ Între iubiți s-au ridicat cutume./ Se vinde demnitatea pe nimica./ Și-n loc de oameni, circulă costume (Măști, B, p. 86); ori: Să-mi descânți, destine, mâinile de piatră./ Vocea schilodită, ochii tulburați./ Fiindcă azi, cuvântu-mi gol la lună latră./ Iar Călăii lumii umblă decorați! (Nu așa se moare..., B, p. 12).*

Patriotismul franc al Emiliei Amariei se cuvine menționat în consubstanțială trăire cu umanismul imanent versurilor poetei: *Piere poporul, îngropându-și/ buciumele, istoria, credința./ asemenea unei mame/ care-și privește copiii înecându-se/ și nu țipă, nu se aruncă în val./ ci stă împietrită pe malul surpat (Tăcerea bobului de grâu, A, p. 9); ori: Mă doare mersul omenirii oarbe/ Și despărțirea ei de Dumnezeu./ Când omul ar putea din tine soarbe/ Puterea care să-l transforme-n zeu./ Pădure, visul meu în strai buratic./ Mi te retează! Vor să mi te ia./ Dar eu mă leg de poala ta ostatic./ De câte ori Potopul se reia (Pădure, visul meu în strai buratic, B, p. 95). Ca un ecou al poemei-învectivă la adresa unei majestăți voievodale nefaste odinioară, intitulat de Alexandru Vlahuță cu cifrele anului de tristă rememorare, 1907 («Minciuna stă cu regele la masă»...), versurile Emiliei Amariei: *Și nici atunci – nici astăzi nu le pasă./ Căci vânzătorii s-au născut să vîndă./ Dușmanii s-au născut să stea la pîndă./ Iar proștii, cu prostia stau la masă (Așa a fost și-n vremea ta, „Emine”, B, p. 91); sau, considerînd eminescianonichitastănescian, că Țara este însăși Limba Românească, tot aici, reverberații ale curajoaselor versuri ale lui Grigore Alexandrescu «în fiecă țară/ Cele mai multe rele nu vin de pe afară./ Nu le aduc străinii, ci ni le face toate/ Un pămîntean de-ai noștri, o rudă sau un frate», din *Toporul și pădurea*: *Și totuși, frații***

*tăi, de-același sânge./ Ți-au dat pe rînd, pe rînd otrava morții./ Punînd sfârșitu-ți greu pe seama sorții./ (Infami visînd că te-ar putea înfrînge) (id. ibid., p. 90). Or, imboldul spre păstrarea neclintită a credinței: *Sub glie, în adâncuri, mîndră țară./ Stă Floarea Vieții gata să răsară./ Chiar de te-ar paște pizme și primejdii! (Țara nădejdi, B, p. 88) se livrează dublat de viziunea escatologică mîntuitoare: Se-aude un „leru-ler” fără cuvinte./ Un cor, un murmur lin, nepămîntean./ Părinții noștri cîntă din morminte/ Colinda strămoșească an de an (Colind final, B, p. 89). Poeta rezonează la ideea reunificării celor două Moldove, în consonante versuri de factură unionist-patriotică, fraternizînd în absolut cu poezii cândva conduși de lirele unor Alexei Mateevici, Leonida Lari-Iorga, Grigore Vieru și ceilalți: *Dulce pămînt de dincolo de Prut./ Să mi te șteargă din hrisoave-au vrut./ Ți-au dat și nume nou și-o hartă nouă./ Rupînd Moldova sfîntă pe din două (Glasul sîngelui, B, p. 69). Ecoul eminescian internalizat răzbate năvalnic, de neoprit, răbufnind doinit: *Pe o parte mă bate norul./ Pe cealaltă arde dorul./ Pe la mijloc mă străbate/ amara strănătate (De-aș fi lacrimă amară, B, p. 64).****

Discursivitatea liricii lunecînd spre fastidiozitate este contracarată la Emilia Amariei de plasticitatea unor imagini în care figura de stil a metaforei poate fi exploatată așa cum se cuvine, până la miez, iar rezultatele pot fi pe măsură: *în taina rugăciunii de noapte/ sufletul →*

încearcă să coboare/ de pe cruce (Două maluri, A, p. 8); ori: expulzat din propriul corp/ îmi privesc cu detașare/ avatarele (Avatare, A, p. 12). Un exemplu de virtuozitate sunt cele 24 de versuri cu rimă unică, în textul **Și mă duc...** (B, p. 66). Emilia amariei se prezintă așadar ca un poet interesant, dotat cu talent și dăruire, un profesionist devot pe care confrății continuă să îl respingă pe nedrept și fără explicație, din organizația de breaslă.

* * *

Cultivarea câtorva aspecte de prezentare în fața contemporanilor și implicit a istoriei literare, configurând adică un stil de garderobe stilistice, specifice unui grup neconfigurat ca atare, neurmând indicațiile unui program cultural și cu atât mai puțin direcția vreunui manifest estetic, îi aduce laolaltă pe câțiva din cratorii de versuri cu drept cel puțin egal de ființare în Cetate, cum au dobândit bunăoară alți confrăți, grupați solidar în jurul câte unui program mai neo-avangardist de expresie literară sau altuia, în spectacolul ce ni se oferă astăzi, cu mai multă sau mai puțină susținere guvernamentală ori particular-financiară, în arena a ceea ce, îndeobște, numim prin sintagma «viața literară»; ne referim la viața literară de expresie românească.

Membrii acestui virtual «grup» – pe care cu îngăduința dumneavoastră i-am numi, simplu, *nativi* – deși răzleți ca apartenență, își sunt asemenea prin câteva caracteristici, la urma urmei estetice: practicarea, decisă cu toată hotărârea, a expresiei poetice de tip «clasic», mai precis a prozodiei formelor fixe, respectând de cele mai multe ori punctuația recomandată academic, strofa, ritmul și rima cultivate în puținele veacuri anterioare celui în care ne aflăm, ori folosesc chiar rima interioară meșteșugită. Aceasta, nu din neputință, ci dimpotrivă, ca un tacit manifest exprimat fără preparative școliri de gândire, laboratoare de experimente psihanalizabile etc., ci din voința și convingerea evidentă a fiecărui autor, că urmează o cale binecuvântată și bine cuvântată de expresie literară. Fără a respinge, în interiorul acestei forme, dobânzile

stilistice ale ultimelor decenii, cu precădere cele deja adjudecate de modernism și diversele post-fenomene ce i-au succedat până în prezent. Dimpotrivă, arta nativilor demonstrează cu prisosință valabilitatea portantă a formei susnumite – deși pentru actualii rebeli progresiști vetustă și imposibilă – dar nu mai puțin valoroasă în ultimă instanță, decât oricare experiment literar actual. Tematica nativilor acoperă predilect spațiul nostalgiei satului românesc în subspeța casei părintești părăsite în amintire, neabandonată în uitare și scufundată în nostalgii ale factorilor specifici natali și nativi; curăția sentimentelor de dragoste, de iubire; sensibilitatea la bine, adevăr și frumos; revolta neputinței îndreptării cursului vremii împletită cu dorul anecdotelor valori transfigurată în imaginarul unui *pororoca* dinspre gura de vărsare a râului Lethe înapoi, spre izvoare; expresii ale revoltei în fața oricărei dictaturi, fie ea și dogmatic-religioasă, în termeni psalmici ori, pe-alocurea chiar revoluționar-iluminați; patriotismul nepatriotard, ancorat în dragostea firească pentru pământul natal, pentru neamul cu vii-morținenăscuți, pentru dreptul firesc la existență și literar-culturală al oricărui neam, curat exprimat și firesc oricărui moment de manifestare a artelor – cum afirmă Schiller în celebra sa *Odă a bucuriei* – text al *Immunității* european: «Toți pe lume frați noi suntem/ [...] / Cine n-a simțit iubirea/ Plece dintre noi plângând»; apoi respectul pentru specificul ancestral, cultura străbunilor morți și cultul pentru aceia, inclusiv pentru reprezentanții de seamă la nivel literar, filosofic și spiritual, ca piscuri reprezentative etnoculturale; curajul unor opinii cu adevărat eroice fără a fi contraculturale; demnitatea exprimată prin limepezimea enunțurilor critice, acide uneori, adresate puternicilor păstrători de nedrepte hotare, hămeșișilor, corupților, impostorilor, criminalilor și tuturor ticăloșilor aflați la pârghii ale «puterilor» zilei.

Desigur, alte caracteristici așteaptă a fi decelate, analizate și valorizate de critica literară academică și bineînțeles urmărită de noi cu naturale pretenții. Ca

fenomen diacronic, *nativi* configurează un răspuns, o reacție la contraliterarul mizerabilism al zilelor din urmă, aflat oarecum în descreștere, dar încă încăpățânat și patetic susținut de taifunul *Cancel Culture* în setea, insașiabil-zeflemitor-îngâmflată până dincolo de *hybris*, de acaparare a atenției tarabelor, juriilor & răsplăților literare, așa cum ar fi, comparativ observate, manifestările ce afirmă simplul fapt că există și sunt încurajate, de care profită vesele desanturi publice sub drapele «minoritare» opuse cu program tuturor «majorităților» naturale.

I-am aminti, între actualii noștri *nativi*, fără pretenții exhaustive, firește și cerându-le scuze celor necitați, pe poeții mai mult ori mai puțin cultivați în prezent: Emilia Amariei, Miruna Mureșanu, Dan Dănilă, Ioan Topârceanu, Dumitru Mălin, Ioan Gligor Stopița, Lörinczi Francisc-Mihai, Victor Albu, Dumitru Cristănuș, Emil-Sergiu Varga, Costel Sîmedrea, Maria Trif și câți alții, iar din generațiile anterioare afirmate, pe întemeietorii involuntari ai respectivului «nativism» schițat aici, dinainte de anul 1989: Mircea Dinescu, Teofil Răchițeanu, Traianus/Traian Vasilecău, ori Adrian Păunescu, Corneliu Vadim Tudor, Mihail I. Vlad și mulți alții, cum mai demult poeții Zaharia Stancu, Valeriu Anania, Zorica Lațcu Teodosia ori Cezar Ivănescu – epoca în întregul ei aparținând ideologic de național-comunismul în care cu toții am crescut, de bună seamă, unii rupându-se de el mai mult ori mai puțin.

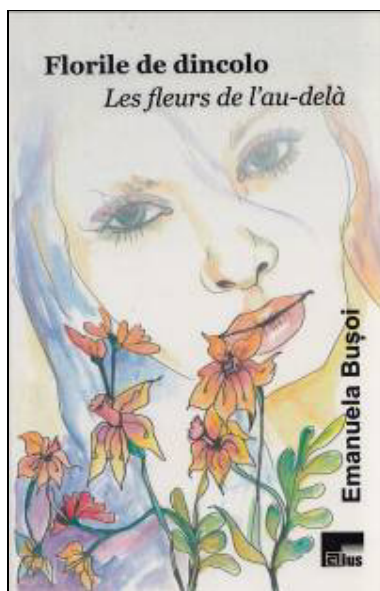
Aceste observații nu propun nici pe departe revenirea la ceea ce este de abhorat în trecut, ele doar susțin că revoluțiile culturale prin eradicare, amnezie și prăbușirea cu program în praf și pulbere a experienței acumulate în trecut nu generează și nu reprezintă un pas spre progresul pământenilor, indiferent sub ce stele evoluează limbile lor literare.

Cu precizarea că nu derapajele ideologice, nici păcatele tinereților sau alte aspecte de biografie personală mai veche sau mai recentă interesează, cât calitatea estetică și, cum să nu!?, aceea paideic-morală a textelor, analizate ca atare.

FLORILE DE DINCOLO / LES FLEURS DE L'AU-DELÀ

**Amintirea Danei: „noua Antigonă,
cu fruntea sus”, de dincolo...**

Microromanul *Florile de dincolo / Les fleurs de l'au-delà* evocă povestea dramatică a ultimilor ani din viața „domniței” Dana, o „fată frumoasă, oacheșă și zglobie”, fiica „prințesei” Talia din orașul de la Dunăre, care „s-a dus să-și trăiască visul în marele oraș de câmpie”, dar destinul i-a fost potrivnic. Dincolo de acest incipit fabulos cu „a fost odată, nu de mult...”, punere în ramă a unei triste povești de viață și moarte, - amintind de basmul cu Făt-Frumos, dar mai ales de norul întunecat, „balaur cu șapte capete (...) strecurat în adâncul sufletului”, - autoarea dezvoltă de-a lungul a șase episoade o narațiune din care însăși face parte („mama, mătușa și eu”). Este vorba de tânăra Dana pe care o cunoscuse îndeaproape, autoarea (de regăsit sub numele profesoarei Ela, hipocoristicul prenumelui real) fiind prietenă cu Talia, mama, învățătoare la o grădiniță din apropierea orașului. Suntem, cu alte cuvinte, deși numele orașului nu apare niciunde în carte, în orașul Drobeta Turnu-Severin („bulevardul ce privea de sus Dunărea”), unde dna Emanuela Bușoi a funcționat ca profesoară de franceză la prestigiosul liceu „Traian”. Dana este o tânără care la producerea dezastrului de la reactorul atomic din Cernobâl, din aprilie 1986, - când un imens nor de precipitații radioactive s-a abătut peste Europa și, bineînțeles, peste România, - avea trei ani și se găsea la bunicii din Banat, nefrecventând nici creșa și nici grădinița. De unde bănuiala strecurată într-o secvență din capitoul „O lună mai târziu” că micuței aflate departe de familie nu i s-ar fi administrat tabletele din iodură de potasiu, menite a proteja sistemul imunitar de dereglări imprevizibile („Mai târziu, în epoca netului, am căutat și alte informații revelatoare despre cele întâmplare cu mult timp în urmă, iar imaginea unei fete de până în optsprezece ani, supraviețuitoare, până la un punct, a evenimentelor, m-a urmărit mult timp și continuă încă să mă impresioneze.”, pp. 47/48). Apropiată de familia Danei,

naratorul-autor, atât de îndrăgită de fată, ajunge să fie numită „zâna cea bună”, chiar „a treia mamă”, după cum semnase într-un sms, după mama Talia și mătușa Ginuța, martore la zilele de chinuri cumplite prin care trece „domnița” Dana. Îi vine mereu în ajutor, procurându-i ceaiurile necesare, iar fata își începe tratamentul chiar în vinerea Paștelui. Asta după ce vizitele pe la mănăstiri și unele practici creștine întârziu să-și facă efectul...

Tânăra, după studiile liceale în orașul natal și facultatea la București, va lucra la o companie în Capitală, dându-se cu totul serviciului zi și noapte (toată ziua la serviciu, iar noaptea la calculator, cum îi va spune gazda mamei Talia), dar, de la o vreme, se va simți rău și va trebui să facă analize și să urmeze tratament, în două rânduri la o clinică din Viena, cu ajutorul verișorului Cris, mereu săritor la necaz, apoi la București (la Viena i se descoperise „o formă foarte rară de cancer hepatic”). Fostul prieten Simin, după mai bine de un an de zile, se va logodi cu o colegă de serviciu, continuând s-o viziteze și s-o încurajeze. Cum de altfel o susține și actualul prieten Lorin, care o duce la Constanța să vadă marea, unde Dana are face un preinfarct (ca urmare a „omnivarului” administrat la Viena) și se va trezi internată, apoi după externare vizita la „mama Mara” de la Drăgășani care-i spune „că o să mă căsătoresc în septembrie și că, în cele din urmă, totul va fi ok”. Tot astfel îi prezisese și un preot bătrân de la o mănăstire de lângă București,

care, „deschizând” cartea, îi făcuse cunoscut că totul „avea să se încheie cu bine”. Dar „fata asta are mereu o aură întunecată – constată un prieten Sorin, sfătuit „să rupă relațiile cu ea” -, care devine, pe zi ce trece, din albă, neagră.” (p.22).

Cele „trei mame” o vizitează pe Dana la spitalul din București, ba chiar tatăl, ce se despărțise și-și întemeiase o nouă familie, aducându-i o carte „Versetele satanice” de Salman Rushdie, spre dezaprobarea bunicii, deconcertată și supărată („Așa carte trebuia să-i aducă fetei?”). Prilej pentru dna Ela de a-i preciza, liniștind-o: „nimic malefic nu e în paginile ei”, meditând la posibilitatea transmigrării sufletelor în timp și spațiu. Dar „ca să renaști, mai întâi trebuie să mori”, iar în carte era vorba și de un cancer la sân pentru vindecarea căruia indianca Mishal trebuia să facă un pelerinaj la Mecca („Odată ajunsă la Mecca, va fi total restabilă.”). Despre astfel de credințe în puterea răului, fie că spiritul acestuia se numește când Woland iluzionistul / alias Satana (ca în romanul lui Mihail Bulgakov, „Maestrul și Margareta”, cu implicații demonologice și ezoterice), când Belzebuth, ca în Vechiul Testament, când Aghiuță, ca la noi (v. „Kir Ianulea” de I. L. Caragiale), se sugerează și în alte pasaje ale microromanului, căci „răzburarea otrăvită a zeilor continuă, se pare, veșnic, deși au fost înfrânți și coborâți de pe socul gloriei de odinioară” – Altă lună). Ideea care revine ca un leitmotiv translucește este că fata se află sub puterea unui blestem din familie, făcut cunoscut tinerei de către „mama Mara” („tot necazul îi venea de la un blestem rostit de o femeie din familia tatălui”, absent de la prohodirea Danei). Blestem proferat de până și în biserică, în ziua prohodirii („litaniile unui blestem izvorât din prea multă revoltă și amărăciune”), de „o femeie cu batic negru pe cap, de o vârstă incertă, care venea să tulbure liniștea instaurată prin agitația ei continuă”: „Și acum, iată, că blestemul se reînnoia în liniștea de piatră a bisericii. Pe cine avea să lovească nemeritat în viitor cu forța lui nimicitoare?” – Altă lună, pp. 60-71). Cumplita veste a morții Danei, autoarea o primește fiind la liceu, de unde merge direct la →

ZENOVIE CÂRLUGEA

casa defunctei, care va fi depusă lângă capela, în locul rezervat bunicii din cimitirul unde municipalitatea pregătise „locul de veci al cuscruului ei, doctorul Odoobleja, părintele ciberneticii”. „Numai tanti Ela mă înțelege”, afirma nu o dată în ultima perioadă tânăra Dana, „o minune vie” ilustrând „libertatea dincolo de constrângeri, de prejudecăți, de orice balast inert, greoi, material; perseverența în atingerea fiecărei ținte impuse sau autopropuse; forța de-a-ți purta crucea, neînchipuit de grea pentru orice muritor și, nu în ultimul rând, neuitarea, străoglundirea sufletului tău nobil și demn în picătura de apă vie a sufletelor noastre.”

Foarte interesante sunt relaționările cu boala nemiloasă care-i va răpune pe carismaticul actor Andy Whitfield, 1971-2011 (cel care avea să dea viață lui Spartacus într-un lung șir de episoade televizate) dar și pe cântăreața Amy Winehouse, cam de aceeași vârstă cu suferinda, evenimente cu mare impact în sufletul Danei (drame ce semănau „trase la indigo cu a sa”). Aici, se pare!, avem o inconsecvență, de vreme ce Amy (urma să concerteze în august și la București), „care avea aproape aceeași vârstă cu Dana, de-abia împlinise douăzeci și opt de ani în mai” (p. 58), iar Dana, după precizarea de la p. 47, în 1986, în timpul tragediei de la Cernobîl, „avea atunci trei ani” (p. 47), deci era cu... vreo zece ani mai mică decât Amy (+2011)... Atunci e de corectat precizarea din fraza finală a romanului, care produce nelămurire: „În acea vară, de început de secol douăzeci și unu, lujerul unui zâmbet luminos s-a ridicat dincolo... Scăzând din anul 2001 anul 1983 avem 18 ani..., dacă nu cumva autoarea prin „acea vară de început de secol douăzeci și unu” nu s-a referit în accepție mai larg-temporală la anul 2011...

De reținut și aparițiile în vis ale Danei la unii apropriați, confirmând anumite lucruri legate de relația spiritualistă cu cei dispăruți, amintindu-ne de „cazul Hasdeu”, savantul care, după moartea fiicei sale, descoperise o practică obscură, ezoterică, paranormală, de a comunica cu spiritul Iuliei (1869-1888), în memoria căreia a ridicat atât mormântul de la Bellu cât și „templul spiritualist” de la Cămpina, unde se

păstrează filele cu transcrierile mediumnice din ședințele de spiritism ce aveau loc în „camera obscură”, sala 6 din actualul muzeu (în 1892, savantul a publicat lucrarea „Sic cogito”, cu subtitlul «Ce este viața. Ce este moartea. Ce este omul», susținând „o știință a sufletului”), cam ceva asemănător cu „les tables parlantes” din exilul lui Victor Hugo (muzeografa de la Cămpina, regretata sinucigașă Jenica Tabacu, a editat în cinci volume toate aceste mediumnice dialoguri hasdeiene).

Născută în 1983, tânăra Dana va trece pragul lumii noastre, „în acea vară de la începutul de secol douăzeci și unu”, adică în anul 2011, lujerul zâmbetului ei luminos ridicându-se „dincolo de încheștarea durerii, prefăcând, pentru noi, hâdul în ceea ce trebuia, în ceea ce noi toți cei care am îndrăgit-o n-am îndrăznit nicidecum să sperăm, în Frumusețe.” (Dincolo de zile și luni, pp. 72-80).

Străjuit de un motto din Eminescu („Chiar de murim atingem limanul fericirii” – Sarmis), microromanul dnei Emanuela Bușoi, oglindind o poveste tristă de viață (în care d-sa apare ca „zâna cea bună”, „a treia mamă”), pune în vibrație o sensibilitate profundă, însă cu deschideri optimiste, nu cedând fatalității de vreme ce exprimă o mentalitate feminină de substrucție

Gabriel Sitaru, „Ea era frumoasă ca umbra unei idei”

carteziană. Se vede și aici spiritul livresc al poetei și am putea exemplifica prin multe racordări, dintre care reținem poezioara în trohei a lui J. W. Goethe, cu tulburătorul ei laitmotiv, „Heidenröslein”/ „Trandafir sălbatic”: „Knabe sprach: ich breche dich./ Röslein auf der Heiden!/ Röslein sprach: ich steche dich./ Daß du ewig denkst an mich./ Und ich will's nicht leiden./ Röslein, Röslein, Röslein roth./ Röslein auf der Heiden.” („Tânărul a zis: am să te smulg, trandafir sălbatic! Trandafirul a spus: Te voi înțepta./ De-ți vei aminti de mine totdeauna./ Nu vreau să fiu rănit./ Trandafir, trandafir, trandafir rosu./ Trandafir sălbatic.” În traducerea autoarei: „-Te rup, copilul îi șopti,/ - Te-nțep, răsura îi grăi./ -Te-nțep și-atunci vei suferi/ Și-n gândul tău să mă păstrezi/ Răsură roșie, răsură, răsură din livezi.”

Sau considerațiile despre unele exerciții și obiecte cu efecte taumaturgice (ședințele de grup, bila cu desene yin și yang, brățara neagră etc.), precum și unele apropieri de ecclisia creștină (ori credința în medicina naturistă): mănăstirea Radu-Vodă din București, mirul Sfântului Nectarie din Eghina (cu care Dana își unge seara „ganglionii din jurul gâtului”), „pâinicile sfântului Fanurie” împărțite la biserica Maioreasa etc.

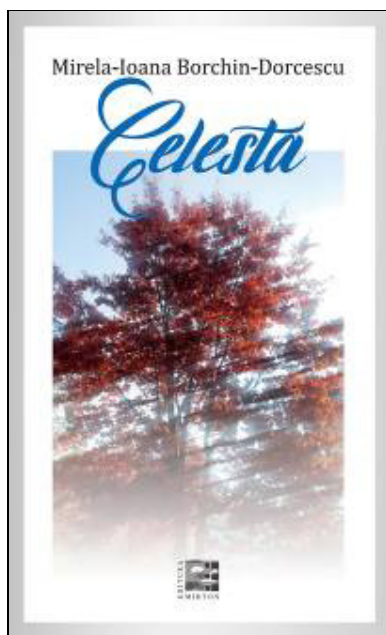
Totul intră în cadrul arhetipal al unei vechi povești, cunoscută de când lumea (referința majoră este la basmul lui Ion Creangă, „Povestea lui Harap Alb”), moartea nefiind decât atemporalitate, „eliberare” supremă din condiția „samsara”, din ciclicitatea devenirilor, viață transfigurată în primordiile eternității, în miracolul viețuirii transcendente (ca în brahmanism, budism, hinduism): „În marea ei iubire pentru cei care au îndrăgit-o, fata de dincolo de tărâmul nostru a început să împartă flori de vis, anunțând că e, în sfârșit, liberă, nespus de liberă, eliberată de un Făt-Frumos nevăzut din ghearele balaurului. Binele, necunoscut, nepipăit, se pare că, până la urmă, a triumfat undeva, pe alte tărâmuri.”

EMANUELA BUȘOI: „FLORILE DE DINCOLO / LES FLEURS DE L'AU-DELÀ”, (Ediția a II-a, revăzută, română-franceză) Editura Aius, Craiova, 2022, pp. 3-80/81-165)

CELESTA (O POVESTE DE DRAGOSTE)

„Celesta (O poveste de dragoste)”, o poveste desprinsă dintr-un real al expresiei proprii „lumini” de prozatoare, pe de o parte. Pe de alta, Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu își descoperă „identitatea de sine” și împărtășește „un periplu generat și susținut de interogații profunde, marcat de momente, decizii și introspecții, ce amplifică dilemele și tensiunile inițiale, refac mereu un conflict interior și *amână* benefic finalul, în care se instalează mult-așteptata seninătate.”, scrie Livius Petru Borcea. Romanul este, de departe, o simfonie a sufletului, cu nuanțe fine de muzicalitate, a unei „iubiri tăcute” sau a unei „tăceri iubite”. Avem imaginea unui optimism, nu conceptual (am spune), ci (mai degrabă) unul senzual, subscris romanului de gen. Este povestea unei „întâlniri” predestinate care, odată ce „starea limită” a fost depășită, se finalizează într-o decizie de „împreună lucrare” (vorbim de bărbatul-poet și femeia superioară - protagonistă). Se construiește un edificiu al trăinicieii spirituale, după cum observă Livius Petru Borcea, bazat pe „importanța covârșitor-unificatoare a principiilor biblice, a căror semnificație face parte din strategia pygmalionică asumată de Teodoru.” Senzația de prospețime, de unitate descriptivă a unor trăiri interioare, cumva în contratimp (cum, de altfel, se întâmplă în iubire), accelerează și accentuează suspansul până la tabloul final, unul atitudinal, de happy-end.

Romanul este o luptă continuă a eului feminin (*Pe mine mă caut*), într-un spațiu al lăuntruului (*Linia în aer*), din care se disting stări inerente (*Hasta la muerte*), în fața unui „mai-aproape” al ființei (*Edenul de lângă noi*). Fiecare clipă ar putea însuma delicate și inseparabile lieduri ale creației mântuitoare (*Raza de soare; Ce frumos ți-ai găsit locul!; Alt Orizont*). Arta cuvântului (*Somnul alb; Urna EI*), manifestată în sinele devenit regăsirea Sinelui, se constituie într-un liant referențial. Trecând proba timpului, volumul „Celesta (O poveste de dragoste)” se înscrie în arealul acelor puține și speciale povești de dragoste/ iubire (ne referim, aici, la cele din literatură,

despre care s-a scris: Marin Preda și Aurora Cornu, Nichita Stănescu și Dora, Mircea Eliade și Măitreyi, Mihai Eminescu și Veronica Micle). Mirela Ioana Borchin-Dorcescu își rescrie, admirabil, trăiri, stări, sentimente și ne propune, deschis, necondiționat, să fim coparticipativi în căutarea eu-lui liric.

Titlul romanului este unul care sugerează dualitatea ființei, pe de o parte, iar pe de alta, simetria dintre două destine. „Celesta” este Ea, regretata soție („EA fusese filolog, scrisese cărți, ca și mine. Fusese brunetă, cu ochi căprui, ca și mine. Copilăroasă, ca și mine. Privindu-mă, și-o amintea.”/ p. 17) care, în „zboru-i” către Înalt, lasă „loc”, asemeni unei prelungiri a destinului, Celeilalte („Semeni foarte mult cu Ea, izbitor!”/ p. 21). O „Celesta”, am spune, ca un „semn” al Absenței Prezente («*Pe masa mare, din mijlocul camerei, este portretul EI. Vizavi de masă, o canapea. M-am așezat pe canapea, dar nu ca să mă odihnesc. M-am trezit că o întreb: „Tu mi-ai trimis-o?” Al tău, Teodoru!*»/ .../«*Sunt aproape sigur că EA te-a adus acolo, ca să te cunosc și să știu pe cine să caut apoi*». pp. 23; 26.)

Dacă romanul se deschide cu mărturisirea autoarei - „Soțului meu Eugen Dorcescu” și cu un motto, semnat de poetul Eugen Dorcescu (*Căci, dincolo de-a lacrimii perdea, / O-mbrățișai. Și EA te-mbrățișea. - Triada*), atunci, ficțiunea trece într-un plan secund, am spune. Imediat însă,

într-o proximitate de „adevăr și metodă”, se construiește planul fictiv al prenumelor personajelor, într-un registru al simbolisticii expresioniste. Narativul, cum se va vedea, se construiește pe relațiile sentimentale dintre Arina și Teodoru, nume sugestive (Arina - „*munte de lumină*” - o simbioză a culturii vechi grecești și antice slave; Arina se dovedește răbdătoare, perseverentă, plină de pace și demnă de reputația lui Teodoru; Teodoru - „dar al lui Dumnezeu” - reverberază cu natura teosofică a personajului, cu trăirea în/ pentru lumina Sfințelor Scripturi). Mai mult, dacă volumul „Celesta (O poveste de dragoste)” se înscrie în categoria romanului modern de dragoste, fără îndoială că se caută elementele evoluției acestei relații, din perspectiva eroinei. În genere, lirica feminină este una de lamentație, însă romanul „Celesta” e unul de ideatie contemplativă a sufletului feminin. E un zburcuc sufletesc greu de învins („Nu mai voiam de mult să fiu femeia cu care Teodoru putea comunica despre tot ceea ce îl preocupa. Voiam să fiu iubita lui, iar el să își înfrâneze, fiindcă mă iubește, orice pornire de a o strecura pe EA între noi...”/ p. 61). Iubirea, nedeclamativă, pentru poetul *biblicelor* („Teodoru nu s-a fiit să-mi mărturisească de la început credința sa în Atotputernicul și venerația pentru *Cărțile Sfinte*.”/ p. 160), este una de adorație și, în același timp, mărturisitoare de credință incomensurabilă, de unde și descriptivul, realizat în aceeași notă a sublimului („Băteau clopotele Domnului, cu o gravitate de imperiu. Stropi mari de ploaie se interpuneau în toate direcțiile, ocultând zărilor spre care dangătele își trimiteau ecurile ude.../ - Aș fi vrut să mă iubești la fel de mult ca bunicii mei. Fără nicio încruntare, fără nicio așteptare la cine știe ce... Să te topești de dragul meu, să te bucuri ori de câte ori mă vezi, să nu te superi pe mine niciodată.../.../ Cum de am putut răbda asta? Cum de n-am fugit mâncând norii?... Pentru că nu mai puteam concepe o altă zi fără el. N-aș mai fi putut reveni la starea de dinainte de a-l cunoaște. La singurătatea teribilă, la serile și nopțile lungi, în care așteptam de oriunde un semn, ca să simt că pentru cineva, oricine ar fi fost acela în lumea largă, exist și eu”/ p. 55; 63) →

CRISTINA SAVA

O poveste despre un real cu fețe nevăzute ale zbulucimului sufletească. În note simple, dar simplitatea întotdeauna are metafizica ei. O întregă psihologie a ceea ce destinul poate împlini într-un „dat” existențial („Îți cer să ai bunăvoință față de EA: sunt absolut încredințat de faptul că EA te-a ales pentru mine, și-am spus asta, de atâtea ori. Niciodată n-am greșit cu nimic față de tine. Ce să fac eu dacă asta este situația ? Cum să o uit?!... Am visat-o la o masă, într-o librărie din München, foarte îngrijorată că nu vei veni la o întâlnire... Apoi, văzându-te intrând în clădire, s-a ridicat fericită și te-a îmbrățișat. Eu am văzut acea scenă din *Triada* ! V-am văzut îmbrățișându-vă!...”/ 165). Sensibilitatea și măiestria scriitoricească a Mirelei-Ioana Borchin-Dorcescu surprinde „adâncimile” unei iubiri, oricând înțelegească ca un „mit” al „eternei reînnoiri”. Ce poate fi mai sublim decât o cufundare într-un supra-real, în dimensiunea paradisiacă a unei iubiri predestinate ? Puțini sunt cei ce o înțeleg, Și, mai puțini, poate, sunt cei binecuvântați cu ea (cu o astfel de iubire).

Tentația de a citi romanul este direct proporțională cu filonul de inspirație creștină, a ceea ce înseamnă o „dragoste” după voia Celui ce Este. Nu este o „întâlnire” întâmplătoare („... când l-am văzut pe Teodoru în casa scârilor, cu neverosimile pete de soare pe față, într-o lumină difuză, jumătate naturală, jumătate artificială, mi s-a părut că îl recunosc... Dar nu pentru că ne-am fi intersectat în existența reală. (...) Mi se părea că așa trebuia să arate omul care se căuta pe sine.”/ p. 10). E reflecția „sacralului” în imagini revelatoare („– Ai tresărit atunci. Cum a tresărit și EA, când m-a văzut prima oară. În același loc, adică tot pe un culoar al Universității. Nu e miraculos?”/ p. 10). Sunt lucruri care se „întâmplă”: o mereu mișcătoare „stare” care „urcă”, spre a „coborî” până la ceea ce ia „chip” chipuit.

Triada din „Celesta” e un „altfel” de înțelegere a lumii („– Am încredere absolută în bunele tale intenții și în capacitatea ta de a-mi face bine...”/ p. 121). Rafinamentul și analiticul se consumă într-un mod inimitabil („Am fost ceea ce suntem. Ne-am studiat, ne-am adus, reciproc, dovezi de prețuire, de afecțiune... Dar am stat departe, fiecare în refugiul său.”/ p. 25). Este mai mult decât fascinant,

este acel recunoscut sentiment de iubire („... a turnat apă minerală într-un pahar și s-a aplecat peste masă, pentru a i-l oferi EI. Cu o tandrețe cum nu știi să mai fi văzut vreodată la soțul cuiva. EA a sorbit din pahar, deși nu părea să-i fie sete. Din dragoste.”/ p. 14). Pare ciudat (dar cât de adevărat!) ca un „pahar cu apă” să însemne cea mai bună „apă” pe care ai primit-o vreodată în vremelnicie.

Respectul pentru „tăcere” este unul dintre elementele revelatoare din orizontul „mysterium fascinans”, dar și al creatorului de vers („Teodoru, bărbat matur, de mare succes profesional și artistic, cu lecturi vaste și profunde, eram complet derutată, căci farmecul lui consta, în acele zile, tocmai într-o putere ieșită din comun de a suferi și de a nu-și ascunde suferința.”/ pp. 16-17). Conștiința de sine depășește exuberanța, specifică „imaginarului feminin”, chiar și atunci când primește „garanția” iubirii prin destăinuire („...Oare de ce nu te-am salutat? Cum de nu te-am salutat? Tocmai eu, care spun *Sărut mâna!* tuturor doamnelor!... Cred că, mult timp, o forță obscură ne împiedica, pur și simplu, să ne vedem, ca nu cumva să ne... iubim. Îți dai seama ce-ar fi fost dacă ne îndrăgosteam unul de altul, în timp ce EA trăia?... Se gândise și la asta?!... Atât de mult mă iubea, încât își imagina că m-ar fi iubit oricând m-ar fi întâlnit?...”/ p. 26). Limita unui „depășit-atins”.

Arina („... o femeie superioară, care poate să audă și să aprecieze asemenea mărturisiri. Cum să nu te iubesc mai mult decât pe mine însumi, dacă am convingerea că mi te-au trimis Dumnezeu, pe care Îl

iubesc mai mult decât pe mine însumi, și EA, pe care am iubit-o mai mult decât pe mine însumi?”/ p. 197) înțelege că Teodoru, sieși, și-a interzis iubirea. El are nevoie de Biblie pentru a-și decanta simțămintele în „tăcerea durută” („Nu mă așteptam să caute – și să găsească – în mine cea mai potrivită persoană pentru vindecarea rănilor lui sufletești.”/ p. 70). O întreagă psihologie de viață se întrevede în tatonările protagoniștilor: neliniști, frământări, întâlniri ce par aieva și, totuși, ele sunt îngăduite de Providență („Era atât de delicat să concepi o relație, de orice fel, cu un om zdruncinat din temeliiile sale.”/ p. 22). În confruntarea cu „umbra Ei”, o iubire de netăgăduit, poate fi surprinsă în iubirea necondiționată, în „rugul aprins” al inimii, cu arderi interioare, cu temeri și zădărnici ale clipei, în a primi un strop de iubire („... un gest public de iubire... De care eu nu-mi amintesc să fi avut parte vreodată.”/ p. 15). Cu tenacitate și o spiritualitate matură, protagonista problematizează (oarecum) „iubire din tăgadă” („Voia să mă îndepărteze? Sau să mă modeleze după chipul și asemănarea EI? În orice caz, nu recunoștea, nici după ce îi făcusem o ediție critică definitivă, cum puțini poeți au, că i-aș oferi ceva ce să nu fi primit deja de la EA.”). Se depășește „dramatismul”, iar noblețea sufletească este răsplătită pe „altarul” iubirilor neînțelese.

„Celesta” (și volumul cu același nume) rămâne o dovadă a Nemuririi, a „monadelor” în spirit livresc („Poeții rămân astăzi eroii omenirii! /.../Să-ți cânt doar frumusețea mi-e unica ispravă./ Nemuritoarea-ți formă pe veci s-o-nalț în slavă.” - V. V., *CXCIX*). Calitățile speciale ale celor două mari personalități din literatura contemporană converg spre același Univers. Devin elemente de construcție ale unui roman de dragoste inedit. O problematică din cotidian își găsește înțelegere într-un „happy-end”. Meditația își are meritul ei (credem, pentru oricine a fost/ este „încercat” într-o iubire necondiționată). Onestitatea cu care autoarea a așezat în pagină de roman înțelesurile firii, trecute prin filtrul înțelesurilor divine, e un „har” prozaic. Mirela-Ioana Borchin-Dorcescu aduce „la vedere” povestea unei iubiri predestinate, într-o *celestă* și admirativă lectură, și nu numai.

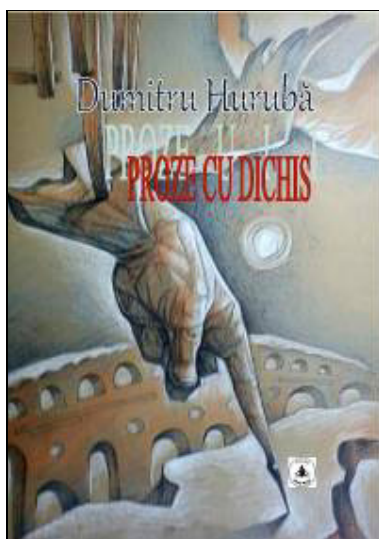

Gabriel Sitaru, „Port îngerul in mijlocul cerului”

Proze despre o lume fără speranță

Dacă vrei să cunoști cum stă societatea românească de astăzi citește *Prozele cu dichis* (ed. Vatra Veche, 2022), autor Dumitru Hurubă. Păstrând proporțiile analogiei, precum Marx s-a instruit despre economia franceză din opera lui Balzac, tot așa aflăm lucruri esențiale despre lumea românească post-decembristă din schițele sarcastice ale domnului Hurubă. Dumitru Hurubă s-a născut în 1944, deci are în urmă niște ani pe care i-a umplut cu râvnă scriitoricească. CV-ul său copleșitor de amplu circumscrie proză scurtă, roman, poezie, cercetări de istorie literară și activitate cultural-obștească.

Universul acestor proze se compune din sondarea vieții de companie în România de astăzi. Substanța epică este destul de rarefiată. Nu se întâmplă mare lucru, dar se întâmplă suficient de multe ca să realizăm că economia la noi este în degringoladă, că suntem cumva dirijați din afară, peste tot și toate întinzându-se umbra multinaționalei, un fel de bau-bau al angajaților. Deschiderea spre globalism transpare în aproape fiecare text în care se fac referiri la țări de pe întregul mapamond. Amintindu-ne de încorsetarea din vremea dictaturii nu putem să nu observăm lejeritatea relației unităților economice românești cu cele din afara țării. Nimeni nu s-ar plânge de deschidere dacă ea ar fi adus cu adevărat prosperitate, un sens ascendent, optimist vieții oamenilor. În realitate, în majoritatea prozelor bănuie un fel de spaimă cauzată de instabilitatea slujbei și de salariile „rahitice”. Când un director le vorbește funcționarilor prea frumos stârnește o suspiciune generală, inculcându-le teama de „*tornado disponibilizărilor*”: „*Aproape că ne-a amușit pe toți*”. (*Monoliții*, p. 74). Schița *Monoliții* este ilustrativă pentru tensiunea subterană din companie, disimulată de o continuă logoree a lucrătorilor mereu puși pe glume de cele mai multe ori fără perdea. Și în schița *Zaraza cu fâpurături* se vorbește despre stafia disponibilizării din cauza nerentabilității Seviului „*Linguri cu telecomandă*”. A se remarca ridicolul denumirii. Cartea abundă în asemenea găselnițe. Firma se afla în pragul falimentului, urmând să intre ca secție în conservare într-o multinațională.

Directorul Fălcau din schița *Monoliții* constată și el că vestea lui despre integrarea companiei într-o multinațională, care se ocupă de exploatarea lemnului, cauzează anxietate printre angajați. Schița se referă direct la jaful pădurilor de pe coastele montane și mai ales la exportul materiei prime pe alte meridiane în locul prelucrării ei în țară. Deci, lucrăm în regim neocolonialist, așa cum s-a observat de către mulți economiști români. Întrebat despre ce vor face angajații integrați în multinațională directorul răspunde degajat: „*Exact ce facem și-acum doamnă... tăiem, defrișăm, fasonăm și trimitem această materie primă la prelucrare în Austria ... sau în Patagonia de Mijloc, sau, mă rog, undeva în Occident ...*” (*Monoliții*, p. 75) Reacția cititorului poate fi una singură. Înainte de instalarea acestui capitalism de jaf noi nu exportam materii prime, ci produse finite, plasându-ne între țările care se dezvoltau. Acum ne lipsește total acest vector al creșterii unei economii suverane și nu a uneia obediente, redusă la deservirea altora care realizează un profit imens bazat pe resursele noastre.

În absența acestui motor economic real, atmosfera lăncezește, angajații fiind niște fantoșe care se fac că lucrează, complăcându-se într-o locvacitate neproductivă. Sunt atât de puțin implicați în muncă, consumând timpul dominați de un infantilism ridicol. Iată de exemplu în schița *Zoo la serviciul tehnic* Zăronea se pierde cu firea din cauza decolteului secretarei Profira în așa măsură că leșină. Frumoasa Cleopatra Brâncă îi sare în

ajutor cu respirație gură la gură. Începută cu un leșin, schița se termină cu o petrecere cu bucate alese. A se nota pitorescul numelor, toate sursă de comic. Zăronea ne amintește de Romulus Zăroni, ministrul agriculturii faimos prin prostie în guvernul Groza. Romgleza își pune amprenta pe limbajul personajelor semidocte: *vechendu* pentru week end, *fezbuc* pentru facebook și alte forme stălcite sunt folosite frecvent.

Angajații par aerieni, rupti de planul realității, proiectați într-o lume absurdă. La firma *Butada srl.* din schița *Clona, "Hellu Dollea"* nimeni nu prea știe cu ce se îndelneticește. Unii spun că vopsec curele de ceasuri, alții răspândesc zvonul că se vor reprofila pe producere de clone umane. De râsul lumii, Jenucu Duzanu era „*matrișter la secția de oale fără fund ...*” (p. 152). Intervievat de un ziarist, directorul însuși își declină competența deoarece, zice el, a fost numit pe linie politică și deci habar n-are de producție. O problemă serioasă ca rețehnologizarea este pusă în discuție într-un meeting ținut la terasa *Sumanul rupt* unde mai importante sunt halbele de bere decât măsurile economice (vezi schița *Comisie de validare*). Întru totul de râs, dacă n-ar fi de plâns, este instructajul susținut de o secretară zbir despre „*frecarea științifică și eficientă a mangalului, ca etapă pregătitoare de frecare neșovăitoare a minții*”. (p. 116).

Totul este o imensă bășcălie încât te întrebi ce fel de democrație a înlocuit dictatura când valorile autentice și instituțiile se golesc de substanță, devenind din ce în ce mai găunoase? Ne confruntăm cu un triumf lăbărtat al formelor fără fond. Tot din schița *Comisia de validare* aflăm despre enorma delapidare a economiei moștenite din regimul de dictatură: „*O mare parte dintre utilaje, deși noi, dar duhnind îngrozitor a vechiul sistem economic, au constituit materie primă excelentă pentru hoși*”. (p.115) S-a aruncat peste bord tot ceea ce s-a realizat prin sacrificiile la sânge ale întregii națiuni, în loc să se păstreze printr-o selecție inteligentă entități pe care să construim în continuare. A fost viziunea americană de a deindustrializa țările din raza ei de influență. Dacă până și Germania este supusă aceluiași tratament sub ochii noștri! Țările fără economie →

SILVIA URDEA

sunt condamnate a fi doar piețe de desfacere, iar politic vorbind doar vase. *Consecința acestui declin transpare în universul absurd al personajelor din cartea lui Dumitru Hurubă.*

În această lume în degringoladă cu oameni debusolați aflăm că la o demonstrație pe stradă pe o pancartă cineva scrisese jubilant: „*că decât să fabricăm/ Mai bine să importăm*”. *Curat murdar*, cum ar zice Caragiale. Ce se va alege de o țară care se complăce într-o economie de import? Va fi vândută exportatorilor. Nu va mai exista. Asemenea lozinci de aneantizare a economiei naționale nu pot genera nimic bun.

Majoritatea personajelor acestei cărți sunt atinse de un fel de *malaise*. Ei se cer fie în vacanță, fie se duc la psihiatrie când simt că au „*alunecat*” spre codul roșu. Preocuparea pentru înființarea de secții psihiatrice în spitale pare a fi constantă în prozele lui D. Hurubă, ceea ce însemnează că în mentalul național un resort esențial a fost profund alterat. Nici nu mi se pare de mirare. După moartea celor o mie de tineri la revoluție care au strigat „*vom muri, dar vom fi liberi*”, românii au așteptat reforme profunde, nu cosmetizări, au așteptat o așezare a societății noastre pe baze morale. În realitate, am asistat la ruina a tot ce edificasem cu uriașe sacrificii în timpul dictaturii și transformarea României în neocolonie a Vestului. Românii au trăit o stare de expectativă fundamental frustrată. Suferința acestei frustrări o citesc eu în starea de exasperare a personajelor lui D. Hurubă.

Chiar dacă nu este concentraționar universul uman din schițele acestui volum este apăsător prin instabilitatea vieții, prin inegalitate socială, prin absența democrației promise, prin totala lipsă de orizont: „*parcă ne căpiase Dumnezeu ... Eram palizi, mereu somnoroși, cu priviri de oameni rătăciți în Delta fluviului Mckong și cu nesiguranța puilor de curcă plouați stând pe malul Styxului în așteptarea luntrașului Charon*” (*Vis cu Arhanghelul Gavril*, p. 101). În schița *Vis cu Arhanghelul Gavril* Consiliul de Administrație îngrijorat cheamă un psiholog să-i testeze pe angajați. Concluzia lui nu este de natură să ne liniștească, dimpotrivă: „*nu peste multă vreme, românii vor râde foarte mult, respectiv până se va ajunge la un hohot de râs națio-*

nal.” (p. 102). Degradarea ambianței sociale, a mediului urban, extrema vulgarizare a limbajului sunt aspecte manifeste în lumea personajelor lui D. Hurubă. Întâlnim acel apăsător aer de promiscuitate, de complăcere în urât și scabros: „*lătră turma de câini din spatele blocului*”, la etajul 7 vecinul „*își bate conștiincios și profesionist nevasta*”, copiii pe maidan „*se joacă frumos și cuminiți*” aruncând cu resturi menajere într-un coleg de clasă legat de copac. (*Faptul divers*, p. 14). Tembeli, adulții îi admiră.

Cât privește democrația, un personaj din schița *Zaraza cu fâpurituri* declară fără sfială că „*avem libertate și democrație : Libertatea de a visa la orice... că tot degeaba!*” (p. 126). Sarcastică e caracterizarea „*democrației de tip occidental-capitalist cu unele apucături transatlantice*”, ceea ce a adus în România „*îmbăierea în lapte de la vaca Milca, ca mămligă folosindu-se miere recomandată și livrată engros de Europa Liberă ...*” (*Studiu de fezabilitate*, p. 145). Autorul nu uită să arunce niște săgeți ironice la adresa postului de radio faimos, frecventat de români în timpul dictaturii. Și *Europa Liberă* a avut contribuția ei la aburirea oamenilor în privința loviturii de stat și a Eldoradou-lui capitalist. *Noul tip de bibliotecă* este o proză plină de haz cu reflecții amare despre democrația românească. Ioniciu Paraschiv ajunge să-și comande mult visata canapea cu bibliotecă înglobată, care însă în ziua livrării la domiciliu nu poate fi introdusă în apartament din cauza dimensiunii reduse a ușilor. Ioaniciu se întreabă dacă n-a fost fabricată cumva în America „*unde intrările larg-democratice ale blocurilor permiteau să...*” (p. 60) sau poate în Germania că și acolo lărgimea ușilor este direct proporțională cu înaintarea în democrație (ibidem). Se consolează că ușile se vor lărgi și la noi. odată cu democrația. Culmea este că această canapea nu era nou nouță, ci second hand. Până la urmă muncitorii constată că de fapt au greșit adresa după ce demontaseră complet sărmana canapea.

Lidershipul s-a abstractizat, oamenii fiind conduși de ordine emise te miri de unde și te miri de cine. Ne referim la acea abstractizare a relațiilor care își pierd substanța umană, proces surprins în literatura lui Kafka. În compania din schița *Zaraza...* dom-

nea una „*dintre cele mai organizate dezorganizări din câte au existat vreodată de-a lungul istoriei*”. (p. 122)., fapt constatat de forul tutelar din Insulele Baleare. În schița *Psihiatria "Țarc"* firma mixtă *Jnepenișul* avea sediul cental în Capul Bermude zis „*Țara vântului roz*”.

Vechile păcate precum furtul, mita, nepotismul, demagogia nu au dispărut, fiind practicate fără a fi stânjenite. În general, directorii sunt plantați în companii fie pe considerente politice, fie prin relații direct la Bruxelles. Directorul general din schița *Zaraza...* fusese angajat ca „*individ sub acoperire*”, un tip de excroc de clasă care își adusese amanta ca femeie de serviciu „*pe bază de concurs de împrejurări și competență sexuală*” (p. 123). Savuroasă este proza *Studiu de fezabilitate* în care este privit de aproape procesul electoral în comuna Gaița. În spiritul literaturii absurdului, aflăm că urna electorală fusese instalată în cel mai înalt plop, prevăzut cu scară cu prelungitor la baza căruia păzea șeful de post dotat cu un kalașnikov, uitat de un viteaz soldat sovietic. Extravanța plasării unei intenționa să prevină orice fraudă electorală. Candidații s-au întrecut în promisiuni „*duduitoare*” și un *pib* al cărui vârf se putea zări numai cu telescopul Hubble. În ciuda extraordinarelor măsuri de prevenire a fraudei, inevitabilul s-a produs totuși și în urma unor reclamații la CEDO s-a propus anularea alegerilor.

Opinia scriitorului despre români nu este întrutotul măgulitoare și nu este deloc departe de adevăr. Deși nu se poate nega faptul că circumstanțele istorice din ultimele patru decenii nu ne-au fost favorabile, tot atât de adevărat este că tenacitatea românilor în lupta pentru o societate mai onestă, mai prosperă, mai progresistă s-a anemiat. Nu ne mai îndemnăm la muncă, așa cum s-ar cere. Iată ce observă D. Hurubă: „*Cred că din punct de vedere al calendarului, suntem cel mai creștin și mai religios popor de pe glob. Ideal ar fi, ca la fiecare două zile, să fie câte o sămbătă urmată de duminică, astfel românii demonstrând lumii că sunt un popor vesel căruia nu-i pasă de sutele de taxe, tarife și prețuri aruncate pe capul contribuabililor*” (*Inadvertențe*, p. 54). Aș adăuga la constatarea oarecum ironică privind creștinismul românilor o →

notă pozitivă despre respingerea woke-ismului de către români, neadeurarea lor la fantasmagoriile globaliste care cultivă homosexualitatea, lesbianismul, transgenderismul, adică excepții dramatice de la firescul lucrurilor.

Asistăm la impunerea unor valori negative, dacă le putem numi astfel pe cele pervertite. Semnificativă este în acest sens schița *După Prohod ...*, unde la bođega *Parastasul vesel* se oficiază o slujbă de pomină, care ne arată că secularizarea societății a condus la substituirea sacrului cu profanitățile. Fiziologia înlocuiește teologia, iar preotul a reținut din teoria economiei de piață ideea atotputerniciei banului pe care o aplică, cerându-i enoriașului o sută de euroi că de, „nu mai suntem în comunism. În economia de piață, totul se plătește” (p. 56).

Volumul *Proze cu dichis* surprinde momentul de criză al unei umanități, un moment de tranziție spre un țel care nu a fost încă definit, conturat. Este momentul de după moartea lui Dumnezeu anunțată de filozoful Friedrich Nietzsche. Un personaj din schița *Așadar* descrie o viziune originală asupra divinității implicate în producerea răului în lume, cooperând cu Satana: „e total greșit să fim exclusiviști acuzându-l pe Antichrist de tot ce se petrece rău în viața fiecăruia, fiindcă nimic nu se întâmplă fără vrerea, acceptul și puterea dumnezeiască.” (p. 46).

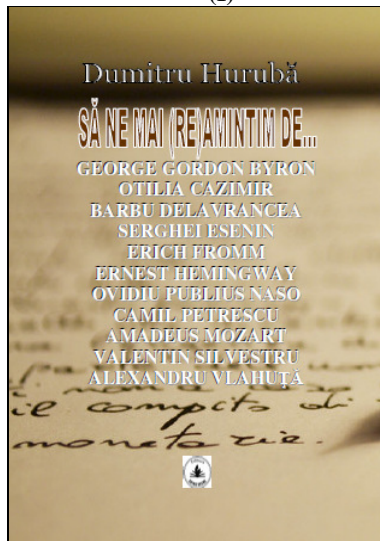
Sursa comicului în aceste proze rezidă în primul rând în limbaj. Numele personajelor sunt hilare în cel mai înalt grad: Corcodici Vasiliu, Clarisa Borcan, Carmenida Păpușoi, Gicuțu Fleandură, Popău, Mărgău, directorul Fălcău etc., etc. Numele instituțiilor rimează perfect cu intenția autorului de a reflecta derizoriul. Titlurile schițelor sunt suculente prin asociații inedite de termeni: *Zaraza cu țăpărituri*, *Cri-cri-cri* în „*La Major*”, *Clona „Hellu Dollea”*, *Cuțu-Cuțu*, *Cășea de lux* etc. Limbajul agresiv al personajelor corespunde unei coborâri în vulgaritate a întregii societăți care, în absența unor idealuri, pare obsedată de gastronomie, sexualitate și vorbărie fără sens. Stereotipia este folosită frecvent pentru a sugera diminuarea cerebrală a personajelor. Angajații erau sleiți de putere „dar uniți ca niște proletari din toate părțile” cu conotații spre

lozincile comuniste. *Vă pretindeți intelectuali* este un reproș stereotip pe buzele directorilor. Asociația șocantă: pentru sâni Claustrinei a fost comandat un „corset la comandă făcut de un tinichigiu auto” (p. 12). Uneori vulgaritatea prea îngroșată este de prost gust: Zăronea îi atrage atenția secretarei: „Doamnă, vezi că ți-a ieșit lăptăria și fermentează laptele” (*Zoo de la serviciul tehnic*).

Volumul *Proze cu dichis* este incitant, conținând multe texte remarcabile, pe lângă care se stroară însă și unele mai puțin structurate, care par chiar neterminate. E o carte simptomatică pentru starea societății românești în care febra reformării n-a pătruns în profunzimea ei. Apreciez în mod deosebit scepticismul prozatorului privind validitatea schimbărilor care s-au produs după orchestrarea loviturii de stat. D. Hurubă nu respinge valorile democratice, nu deloc, dar se amuză și se întristează din cauza lipsei de teme a instituțiilor menite a promova aceste valori.

O mică și inedită istorie

a extravaganțelor scriitoricești
(I)

Dumitru Hurubă a fost mereu preocupat de viața și activitatea unor personalități din diferite domenii cultural-literare, ne-a obișnuit deja cu prezentarea acestora într-o rubrică permanentă a prestigioasei reviste *Vatra veche*: „Să ne mai (re)amintim de...”, dar asta nu este totul, el s-a asigurat că și cititorii volumelor sale vor lua la cunoștință despre tot ce ține de aceste „vărfuri valorice”, prin

lecturarea unor însemnări făcute pe marginea celor citite, câteva dintre acestea filtrate însă prin gândirea și maniera de exprimare a unui... umorist. Stau mărturie în sprijinul acestei afirmații volumele semnate de autor: „*Crime și strălucire*” (microbiografii ale unor personalități istorice: Ahasverus, Apostolul Pavel, Maria Stuart), Editura Călăuza, Deva, 2004; „*Să ne mai reamintim de...*” (microbiografii: Coșbuc, Jerome, Seceleanu, Sin, Topârceanu), Editura Limes, Florești – Cluj, 2016; „*Microbiografii sentimentale*”, Editura Limes, Florești – Cluj, 2018; „*Să ne mai (re)amintim de...*”, (microbiografii) Editura Vatra veche, Tg. Mureș, 2022.

Scriitori celebri – curiozități și ciudățenii –, este noul volum pe care îl propune scriitorul Dumitru Hurubă cititorilor săi, destăinuindu-se în acest sens: „forțat de anumite criterii, am încercat să acopăr o arie geografică și «sentimentală» cât mai întinsă și fixată cât mai solid în spațiu și timp pe glob și în largul spiritualității universale” (p.7). Deși nu este pentru prima dată când are în vedere personalitățile lumii cultural-literare, atât naționale cât și internaționale, de data aceasta însă autorul aduce în plus niște informații mai puțin cunoscute cititorului obișnuit, avertizat încă din prefața volumului că „nu e mare noutate faptul că mulți scriitori, acum celebri, au fost, într-un fel sau altul, influențați în viața și credința lor de întâmplări și/sau situații ținând adesea chiar de supranatural și paranormal.” (p.5). Dar, așa cum este și firesc, autorul recunoaște că nu doar talentul și munca asiduă au contribuit la crearea unor capodopere ale personalităților la care se fac referiri: „Fără îndoială, în spatele capodoperelor create de ei a stat harul și multă muncă, însă a face total abstracție de unele adevărate superstiții care au bântuit lumea acestora, unele chiar obișnuite în ritualurile sau tabieturile pe care aceștia le-au avut de-a lungul vieții lor, ar fi o mare greșală.” (p.5).

Cu siguranță că scriitorii nu ar recunoaște public că sunt superstițioși nici în ruptul capului, cunoscând că oamenii superstițioși poartă eticheta de „iraționali”, mai degrabă i-am putea încadra în categoria persoanelor cărora li s-au transmis acest tip de credințe pe care le iau de-a gata și →

DOINA BĂLȚAT

le consideră parte firească în viața lor cotidiană. Superstițiile fac parte din felul în care aceștia își explică lumea și caută să le ducă mai departe, poate chiar să le și transmită. Aceste superstiții servesc unui scop, fie el și inconștient: de diminuare a incertitudinii sau chiar de conservare a obiceiurilor sau a legăturii cu trecutul personal al fiecărui *utilizator/superstițios* în parte. Dumitru Hurubă nu își propune să analizeze pentru a înțelege de ce au apelat scriitorii cuprinși în volum la aceste practici și nici nu dorește să dovedească în vreun fel că aceste personalități ar avea o gândire retrogradă/irațională, vezi bine, pentru că au apelat la superstiții, dimpotrivă, consideră că prezența acestor practici în actul creației nu dăunează, ci însoțesc doar actul de creație: „*Acest lucru nu înseamnă, nici într-un caz, că sunt excluse din ansamblul construcției epice talentul și volumul uriaș de muncă al unui autor, dimpotrivă putem accepta superstiția doar ca element complementar, tocmai pentru că superstiția nu e existență permanentă și persistentă, ci o manifestare absolut intempestivă și fortuită.*” (p.6).

Nu putem să nu ținem cont de faptul că literatura de specialitate recentă se menține departe de utilizarea atributului „irațional” în definirea superstițiilor, vorbind despre *erori cognitive* sau *credințe eronate*, accentuând totuși lipsa de adevăr a acestor credințe și practici, însă nu putem presupune că autorii recentelor definiții înțeleg prin aceasta și un comportament lipsit de raționalitate. Limita dintre adevăr și raționalitate este subțire, cele două concepte fiind ușor folosite intersanjabil. Totuși, atributul de „irațional” e atribuit superstițiilor cel mai des în viața de zi cu zi, la nivelul simțului comun. Deși nu se încadrează în tiparul actual de gândire rațională, orientată către un scop și eficientă în planificarea acțiunilor, superstițiile fac parte în continuare din comportamentul unui mare număr de oameni, de toate vârstele și din toate păturile sau categoriile sociale, necesitând din partea specialiștilor justificări, teoretizări etc. care nu diminuează importanța superstițiilor delegându-le domeniului comportamentelor și credințelor reziduale. Nu susțin considerarea superstițiilor ca fiind raționale, însă trebuie avut în vedere când vorbim despre raționalitate

numărul mare de date empirice care indică faptul că individul modern este departe de a fi un om ce acționează rațional. Chiar dacă oamenii sunt conștienți că aceste credințe sunt iraționale, totuși le respectă, punându-se firesc întrebarea legată de efectul acestora asupra psihicului. Căci, uneori superstițiile pot avea un rol liniștitor, reducând anxietatea față de necunoscut și oferind oamenilor un fel de control asupra vieții lor. Acesta ar putea fi și motivul pentru care superstițiile au supraviețuit atât de mult timp, iar oamenii le-au transmis din generație în generație, dar și motivul pentru care superstițiile sunt predominante în condiții de absență a încrederii sau de nesiguranță, frică și amenințare. De asemenea, se consideră că viața poate fi destul de înfricoșătoare uneori, așa că oamenii pot încerca în diferite moduri să îi facă față și să evite pericolele ascunse.

Mai mult, prin atenuarea anxietății, superstițiile pot îmbunătăți în mod semnificativ performanța. Astfel, există unele dovezi prin care se indică faptul că superstițiile pozitive, care îmbunătățesc norocul, oferă un beneficiu psihologic care poate îmbunătăți performanțele calificate. De asemenea, există anxietate asociată cu tipurile de evenimente care dau naștere la superstiții. Lipsa controlului asupra unui rezultat important creează anxietate. Deci, chiar și atunci când se cunoaște la nivel rațional că nu există magie, superstițiile pot aduce beneficii emoționale. De rolul superstițiilor pozitive au fost conștienți și scriitorii la care se referă Dumitru Hurubă, fiecare alegând ceea ce i se potrivea, autorul volumului în discuție menționând: „*suntem obligați să ținem seama că marii reprezentanți ai literaturii universale au fost pe cât de talentați, pe atât de extravaganți în privința modalităților prin care își găseau inspirația.*” (p.6).

Autorul cărții ne atenționează că numărul personalităților care au avut ciudățeni sau curiozități este cu mult mai mare: „*departe de mine gândul că aș fi epuizat «materia primă» care a stat la baza scrierii prezente.*” (p.7). Autorul a selectat pentru acest volum doar „*un număr de personalități scriitoricești pe care le-am putut cuprinde în tematica gândită de mine, respectiv: curiozități și ciudățeni din*

existența și viața unor scriitori...” (p.7).

Superstițiile se adaptează, supraviețuiesc în cele mai diverse și neașteptate moduri, unele dintre ele sfidând rațiunea, altele părănd de-a dreptul scandaloase și de neacceptat; unele fiind naive, nevinovate și deseori hazoase, în timp ce altele oripilează în mod direct și fără menajamente. Din acest motiv, Dumitru Hurubă atenționează: „*înseși «victimile» lor le-au luat foarte în serios punând nu o dată pe seama acestora inspirația și creația strict personale, sau, cel puțin, așa au încercat să-și atragă muza de partea lor în calitate de co-participantă la construcția operei literare. Unele muze, mai amuzante, poate chiar... amuzate, altele ciudate sau dezgustătoare pentru cei din jur, au pus umărul împreună cu autorul la materializarea prin scris a operelor datorită cărora unii au devenit individualități și celebrități mulțumită, normal, cărților scrise și publicate.*” (p.5-6).

Dar să nu uităm că autorul a prezentat „*în sinteză aspecte bibliografice ale personalităților*”, metodă pe care o găsesc mai mult decât potrivită pentru titlul ales; cititorul, mai mult ca sigur, dorește să afle (dacă nu știe deja!) un minim necesar despre o personalitate sau alta, iar curiozitatea îl împinge cu mare grabă să ajungă la ceea ce anunța subtitlul...

Obiceiurile ciudate ale acestor personalități artistice de excepție arată că, în spatele realizărilor lor excepționale, în viața de zi cu zi au fost oameni cu tabieturi, cu slăbiciuni, superstiții, fobii, mici ritualuri, uneori bizare, menite să le evidențieze nonconformismul, să le stimuleze imaginația, inspirația, spiritul creator, despre care ei înșiși nu prea vorbesc, dar despre care depun mărturie cei care i-au cunoscut.

Psihologii spun că acestea se explică printr-un anume sentiment de incertitudine care precedă actul creator, dar și prin dorința acestora de a ordona microuniversul personal într-o manieră originală, inconfundabilă, care vine să potențeze personalitatea atipică a acestor artiști.

Explicația autorului conține și o doză de umor: „*într-o ordine alfabetică, pentru a nu se... supăra nimeni am adunat în această carte un* →

număr de personalități scriitoricești” (p.7). Volumul conține 85 de nume, dintre acestea doar patru în viață. Este corectă ordinea alfabetică, sunt de acord cu autorul, dar dacă totuși alegea altă metodă de prezentare, cum suspectează oare autorul că și-ar fi manifestat cei nemulțumiți supărarea, în special cei morți?, este o întrebare care decurge direct din afirmația umoristului, care nu prea se poate abține...

Să urmărim, așadar, câteva tipuri de ciudățenii prezentate de autor!

Scriitoarea chiliano-americană Isabel Allende Llona respectă cu strictețe un ritual al zilei sale norocoase, a avut succes încă de la primul său roman – „*Casa spiritelor*”, pe care a început să îl scrie într-o zi de 8 a lunii ianuarie. Din superstiție și cu speranța de a repeta acest succes, ea a ales să își înceapă fiecare nou roman în această dată. (p.10).

Se poate evidenția paradoxul că Stephen King, deși apreciat ca fiind cel mai important reprezentant al genului *horror*, îi e frică de cifra 13, poate justificat și explicabil dacă ținem seama de coincidența că în anul 1984 – după propria mărturisire – era căsătorit de 13 ani, fiica sa tocmai împlinise 13 ani, iar el publicase nici mai mult nici mai puțin decât 13 cărți. Însă și mai elocvente sunt în viața lui Stephen King câteva semne de angoasă, și anume: pentru a face 12 pași pe o scară de 13 trepte, el face ultimii doi pași... Apoi, în aceeași ordine de idei: dacă paginile unei cărți se termină la una din cifrele: 94 (9+4=13), 193 (1+9+3=13) sau 382 (3+8+2=13), el renunță la lectură, aceasta, deoarece adunarea individuală a acestor numere, rezultă cifra 13. (p.163).

Dumitru Hurubă a trebuit să adauge câteva bizari care îl caracterizau pe Truman Capote: de regulă refuza să înceapă să scrie sau să încheie un roman vinerea; schimba camera de hotel dacă telefonul din cameră conținea numărul 13 și nu lăsa niciodată mai mult de trei mucuri de țigară în scrumieră, preferând să „depoziteze” mucurile în buzunare, atunci când fuma mai mult de trei țigări. De asemenea, ca o altă curiozitate: Capote obișnuia să scrie doar în poziția culcat. Ca o concluzie, declara că îi era greu să-și găsească inspirația dacă nu stătea întins pe pat sau pe o canapea, având la îndemână

cafeaua și pachetul de țigări, astfel, de fiecare dată, Truman Capote a ales să scrie întins la orizontală, deși avea un birou în camera sa de lucru, mereu acoperit de cărți și ziare. (p.46).

Ciudățeniile Mayei Angelou? În mod regulat nu scria acasă, obișnuind să închirieze o cameră de hotel în apropiere de locuința personală, unde se prezenta zilnic fix la ora șase și-un sfert, fără să rămână vreodată peste noapte... Avea pretenția exprimată către personalul hotelului să fie deranjată atunci când scria, iar lenjeria de pat să nu fie niciodată schimbată... Și, încă: în camera de hotel (în care nu dormea niciodată) nu existau decorațiuni interioare sau tablouri, pentru a nu-i perturba concentrarea și își aducea de acasă propriul său bagaj de relaxare compus dintr-o Biblie, o sticlă de sherry, un pachet de cărți și chiar un rebus. (p.16).

Atunci când întâmpină probleme de creativitate, Dan Brown stă cu capul în jos. Apoi, el a recunoscut că, acest lucru, îl ajută să se relaxeze și să se concentreze mai bine. De asemenea, el ține o clepsidră pe birou care funcționează ca un memento, scop în care, o dată pe oră, Brown se ridică de pe scaun și se întinde pentru a-și relaxa mușchii. (p.38).

În aceeași ordine de idei a ciudățeniilor, bine se știe că Agatha Christie avea o adevărată pasiune pentru mere, în timp ce ronțăia cu poftă acest fruct, ea urzind cele mai desăvârșite și mai inedite conflicte și mașinațiuni pentru romanele sale, stând lungită în cada de baie. Însă, celebra autoare avea și o listă clar întocmită cu tot ce nu-i plăcea, cum ar fi: **aglomerația, îngheșuiala, vorbitul tare, gălăgia, petrecerile, fumul de țigară, băutura, marmelada, stridiile, picioarele păsărilor sau păsările în sine...** (p.57-58).

Dar și Friedrich Schiller avea un mod mai bizar de a se forța să nu abandoneze ritmul scrisului și să rămână motivat, susținând că nu poate să scrie, decât dacă simte mirosul merelor. Respectivul adevăr-superstiție, se spune, a început de la o gustare de măr uitată și care s-a transformat mai apoi într-un fel de condiționare a succesului amintind de... Pavlov. În acest sens, el a devenit dependent de mirosul merelor stricate și ținea un măr putrezit în sertarul biroului său, pe care îl

deschidea ori de câte ori avea nevoie de inspirație pretinzând că nu poate să scrie fără acel miros oarecum special, dar normal pentru el... În plus, pentru a putea rămâne treaz până târziu în noapte, își ținea uneori picioarele într-un lighean cu gheață, susținând că acest procedeu nu numai că îl împiedica să adoarmă, dar îi ținea și spiritul alert. (p.286).

Ca o curiozitate, dar și – de ce nu? – ca o superstiție și parte picantă din biografia marelui povestitor Ion Creangă, s-a căzut de acord în istoria literară că majoritatea reușitelor sale scriitoricești aveau la bază ciudățenia că masa lui de lucru era o lespede, pe care se aflau foile de scris, așezată pe marginea unui butoi în care marele povestitor intra în apa rece care îi venea până mai sus de brâu... (p.64).

Emil Cioran face parte și el dintre autorii cu „*metehne*” ținând de fenomenul curiozităților, cel puțin. Fără să aibă slăbiciune pentru femei ca Mircea Eliade, el avea obsesia tutunului și cafelei, însuși destăinuindu-se că: „*Nu pot să scriu fără stimulent, scriindu-mi cărțile îndopându-mă cu cafea și tutun. De când îmi sunt interzise, producția mea a căzut la pământ*”. (p.61).

Din acest capitol, însă, face parte și alcoolul, care îi era interzis, așa cum și toate leacurile îi erau interzise. În legătură cu alcoolul chiar spunea că doar acesta mai era în stare să-l apere de vidul care-i pustia spiritul...

...Finalul vieții lui William Faulkner a rămas, însă, aproape la fel de... celebru: se știe, în general, că acestuia i-a plăcut atât de mult să bea în timp ce scrie, încât pe mormântul său se află două sticle de *Jack Daniels* și *Mint Julep*. (p.105).

Ernest Hemingway utiliza un *standing desk*, un tip de masă-birou la care ședea în picioare în timp ce lucra, metodă neobișnuită pe care mulți o considerau un obicei nu doar cam exotic, dacă nu cumva și excentric al scriitorului, dar și un fel de superstiție pentru a-și găsi și exploata inspirația... Și, încă: își dactilografia scrierile la mașina de scris aflată pe un raft situat la nivelul pieptului, iar fiind un scriitor foarte riguros cu sine, scria, zilnic, un anumit număr de cuvinte, „pentru a nu-mi fura singur căciula”, a lămurit el lucrurile.

Apoi: Hemingway, fiindcă îi plăcea să bea cantități mari de →

alcool, când barul lui preferat a fost închis, a luat un pișoar de la baia localului, l-a pus la loc de cinste în curte și l-a transformat într-un loc de unde pisi-cile lui să poată bea apă. Explicația sa a fost amuzantă: o parte a barului îi aparținea, deoarece cheltuise în local mulți bani. (p.146-147).

Dar și pentru Jack London alcoolul avea un anume rost în viața sa de scriitor, respectiv, se pune la masa de lucru doar după ce se îmbăta, adevăr recunoscut de el însuși: „*Duceam o existență inundată de alcool. Nu era nicio clipă din timpul în care eram treaz în care nu aș fi vrut să beau*”. Și, în continuare, precizează el: „*La început scriam primele 500 de cuvinte și cele o mie pe care le scriam zilnic și apoi începeam să beau ca să termin. Dar nu a trecut prea mult până să beau întâi ca să am inspirație*”. (p.175).

Alfred de Musset, amantul scriitoarei George Sand, autor francez cu o mare popularitate pe atunci, avea o obsesie: niciodată, nu intra în odaia unde scria decât după ce consuma un pahar de absint, apoi începea să scrie, însă cu perdelele trase și cu lumânările aprinse fiindcă nu suporta lumina naturală... (p.269).

Flaubert suferea de epilepsie, boală care îi provoca crize tot mai dese și mai greu de suportat. Și din acest motiv el s-a mutat la Croisset unde trăia ca într-o sihăstrie, fapt care nu l-a împiedicat să-și îndeplinească pofta de mare gurmand, ca și aceea de fumător înrăit, mare consumator de alcool și cafea – toate-acestea contribuind la a-și sfârși zilele la numai 59 de ani. (p.108-109).

Apropiații lui Nichita Stănescu povesteau că acesta consuma mai mult de două sticle de vodcă pe zi, un viciu care, culmea, nu îi crea beția inevitabilă în astfel de cazuri, ci o luciditate aproape nefirească și o efervescență artistică, veritabil ghid spre culmea genialității.

Dar și despre Marin Preda s-a spus că ar fi fost adeptul lui Bachus. În plus, „*se spune că stiloul său cu peniță de aur nu a mai putut fi folosit, fiindcă... nu mai scria! Oarecum în același context, se mai spune că pe acest ultim roman, Marin Preda îl purta cu sine tot timpul, ca manuscris, fără îndoială având pentru sine o importanță cu totul specială, ca o superstiție, sau presimțire neagră.*” (p.243).

PE URMELE TRILOGIEI LUI CONSTANTIN STANCU

După *Vadul ars* (2016) și *Migranți fără bagaje* (2019), *Judecătorul și jurnalul ars* (Editura Universitară, București, 2021) este al treilea roman al trilogiei lui Constantin Stancu, o frescă a societății românești din ultimele trei decenii.

Imediat după 1989, lichidarea unor coloși industriali a avut ca efect destabilizarea unor comunități întregi, provocând numeroase drame sociale, zeci de mii de angajați și familiile acestora rămânând fără mijloace de subzistență, supraviețuind din ajutoare, mulți siliți să plece peste hotare pentru a-și găsi un mijloc de trai. Au fost închise combinate, fabrici, întreprinderi miniere, adaptarea la economia concurențială și societatea de consum realizându-se, pe plan social, cu mari sacrificii. În paralel, acoliții regimului de tristă amintire, foști șefi de întreprinderi, de miliție sau informații au profitat de noile oportunități și, folosindu-și banii și relațiile, au înființat firme, societăți comerciale, achiziționând terenuri și imobile pe nimic și consolidându-și apoi puterea și pe plan politic.

Acesta este cadrul general pe care-l vizează romanele lui Constantin Stancu, prin destinele personajelor sale scriitorul analizând efectele schimbărilor atât la nivel economic, cât mai ales social și uman. Acțiunea trilogiei se petrece pe parcursul a trei decenii, până în zilele noastre, debutând în *Vadul Ars*, un mic oraș monoindustrial din Transilvania, ulterior, datorită evoluției și migrației personajelor, o serie de întâmplări petrecându-se în capitala țării și în occident.

Judecătorul și jurnalul ars îl are în centrul său pe văduvul magistrat Teofil Ciocan care, odată cu pensionarea, se mută din capitala de județ în *Vadul Ars*. Cunoscut ca bun profesionist, echidistant, onest, judecătorul este un mare iubitor de artă, teologie și sport (prin gândirea sa limpede, echilibrată, buna cunoaștere a oamenilor și a mersului societății descoperind în scris „un fel de terapie”, magistratul poate fi considerat, până la un anumit punct, proiecția literară a romancierului, el însuși jurist).

Prin experiența sa profesională, Teofil Ciocan nu este străin de *Vadul Ars*, el fiind judecătorul care, în anii care au urmat evenimentelor din 1989, a instrumentat lichidarea combinatului siderurgic din zonă, ca acum, după un

sfert de secol, odată cu mutarea sa în oraș, să devină martor și cronicar al evenimentelor, consemnând într-un jurnal, alături de notele de lectură, și observațiile sale, astfel conturându-se și semnificațiile finale ale trilogiei lui Constantin Stancu.

Judecătorul își amintește de cei șapte ani cât a durat procesul lichidării combinatului, la un moment dat suspendând procedura, solidar în sinea sa cu angajații care făceau demonstrații, intrând chiar în greva foamei, în cele din urmă sancționat pentru atitudinea sa, jocurile fiind făcute de cei mari, în capitală. Amurgul vieții sale încheie, simbolic, etapa de tranziție de după căderea comunismului, odată cu el dispărând vestigiile regimului de tristă amintire, instaurarea economiei de piață și integrarea europeană deschizând o nouă etapă în devenirea unei societăți greu încercate timp de aproape un secol de războaie mondiale și un regim totalitar.

Câteva dintre personajele primelor două părți ale trilogiei sunt prezente și acum (Ioan Jude, Moise Buzatu), dar apar și figuri noi precum Teofil Ciocan sau Pompiliu Topor, tehnicianul agricol la sugestia căruia judecătorul se mută în *Vadul Ars* și cu care merge la pescuit sau colindă pădurile, după ciuperci, Lucian Tătaru, omul de încredere al lui Buzatu, Dorina Copil, secretara lui Ioan Jude, cu care magistratul pensionat trăiește o poveste târzie de dragoste (redescoperind astfel simplitatea și frumusețea vieții), dar și Eduard, fiul lui Moise Buzatu, tânărul fotbalist care se mută la București și se perindă prin cercul său de cunoștințe și prieteni.

Odată cu mutarea în *Vadul Ars*, judecătorul încearcă "să se →

LADISLAU DARADICI

Pensionarea umplându-l de un fel de "tristețe luminoasă", își face cu luciditate un plan de viață, "lista" sa cuprinzând lectură (cărți de filosofie, sociologie, Biblia, reviste, jurnale de știri), peregrinări dese prin oraș și în natură (pe dealurile din apropiere și pe malul râului), somn profund (deoarece uzura timpului se resimte fizic), mers la biserică și rugăciune, distanțare și eliberare de problemele celorlalți (cu care se încarcă, în calitate sa de magistrat, de-a lungul carierei sale). Consemnarea reflecțiilor zilnice și a unor citate din lecturi ("lecturi libere într-o țară ocupată", cum le numește judecătorul, parafrazând titlul unei cărți semnate de regretatul scriitor Gheorghe Mocuța) se transformă treptat în necesitate, în paralel cu universul real relevându-i-se fascinanta lume a ideilor, plăcut surprins că, după o viață de om, încă este capabil "să învețe".

"Am decis să țin un jurnal", își argumentează Teofil Ciocan demersul, "nu pot să stau dacă nu scriu ceva, scrisul e un fel de terapie, dar e și un mod de a transmite mesaje în lumea paralelă care ne înconjoară. Noi percepem doar zece la sută din acest univers, restul pare un mister. Nu e. Îl simțim cumva. Din acesta se reflectă tot felul de stări, gânduri, idei, ipoteze. Năvălesc peste noi."

Fiecare din cele douăzeci și trei de capitole ale romanului este însoțit de un fragment "din jurnalul lui Teofil", însemnări cu caracter eterogen, cu confesiuni și remarci înțelepte, titluri de cărți, citate, curiozități și chiar glume (precum cea cu inculpatul care a pătruns de trei ori în același magazin de haine, motivând la proces că a fost trimis de soție, nevenindu-i bine rochia furată inițial). Este țesătura de idei abisale ale epocii pe care se brodează acțiunea romanului, având legătură directă cu acțiunea.

Jurnalul devine relevant pentru viața de zi cu zi a judecătorului, o viață relativ liniștită, cu lumini și umbre, cu sușuri și coborâșuri, cu intermitențe, nevoia de comunicare, de iubire, dar în același timp teamă de angajamente, reculegerea în rugăciune, în credință, acceptarea singurătății senectuții, la urma urmei. Dar pe lângă însemnările cu caracter personal, vizându-i sentimentele și frământările, semnificative sunt citatele din diversele lucrări referitor la o serie de subiecte care îl interesează pe magistrat: religie, psihologie sau educația și cultura altor țări, natura umană, iubirea și fericirea, dar și iconografie sau ciurma neagră din evul mediu. Titlurile lecturilor sunt

relevante în acest sens: *Growing up Absurd* de Paul Goodman, *Omul unidimensional* de Herbert Marcuse, *Declinul occidentului* de Oswald Spengler, *Secolul XXI va fi mistic sau nu va fi deloc* de Jean Vernet și așa mai departe.

Unele citate sunt, de fapt, explicarea sensului unor termeni: "prosopopeza – în anumite împrejurări, de cele mai multe ori anormale, un om își poate schimba brusc personalitatea spre a deveni o altă ființă umană, de obicei diametral opusă" (Victor Duță); "neofilia – disciplină mentală a noului și extraordinarului, bazată pe dorința excesivă de inedit, de nevăzut, asociată cu impulsul de provocare prin intermediul unei retorici speciale sau chiar a violenței" (Ștefan Borbely). Alte citate îl vizează pe Dumnezeu: "Mai întâi să-l copiezi pe Maestru, apoi să spargi matrița și să-ți găsești propria cale" (Jean Vernet); "Domnul nu se uită la ce se uită omul.

Omul se uită numai la ce izbește ochii, dar Domnul se uită la inimă" (Biblia, 1 Sam 16:7); "Când mergem pe căile noastre, plătim prețul călătoriei; când mergem pe căile lui Dumnezeu, el ne oferă tichetul de călătorie" (fără precizarea sursei).

Vizitându-l pe Ioan Jude, economistul specializat în insolvență, la biroul său de consultanță, Teofil Ciocan o cunoaște pe Dorina, o femeie divorțată, muncind din răspuțeri pentru a-și ține băiatul la facultate.

Dorina e un personaj luminos pe care gândurile "o înnobila". Și deși semnele vremurilor sunt vizibile pe făptura sa, se simte tânără, "un vâl special" învelindu-i chipul într-o "lumină blândă". Aproximativ dintre ea și judecător e caldă, matură, emoționantă, o relație necesară și benefică pentru amândoi.

Un alt personaj semnificativ al romanului (reprezentativ pentru noua generație) este Eduard, fiul lui Moise Buzatu, un tânăr talentat la fotbal, dar năbădăios (minor încă, fură mașina scumpă a tatălui său, provocând un accident, umblă despuiat în prezența părinților etc.). Edi este trimis la București, la un club de fotbal, i se cumpără un apartament, pentru a fi supravegheat, tatăl său detașându-l și pe Lucian Tătaru în capitală, angajatul său de încredere, împreună cu soția acestuia.

Deși Moise Buzatu vede în el un fotbalist de renume, dar și viitorul manager al firmei, tânărul vizează să fie bucătar; îi place la București, antrenorul său, Toni Vasile, îl duce la spectacole și

chiar mitinguri, unde îl cunoaște pe bătrânul profesor Gheorghe Man, spirit cult, patriot, revoluționar, care în discursurile sale citează din Țuța, pe nepoții acestuia, printre care și Estera, o tânără care frecventează "biserica iubirii", o asociație religioasă bazată pe empatie, întrajutorare.

Prezentând lumea pe care o frecventează tânărul fotbalist, Constantin Stancu nu scapă prilejul de a analiza realitățile din capitala țării, nemulțumirile sociale, orientările ideologice, ruptura dintre cei responsabili de destinele țării și cetățeni, frământările și dezamăgire tinerei generații.

Eduard Buzatu va eșua în momentul în care tatăl său, cu tot mai multe probleme financiare, intervine brutal în povestea dragoste dintre el și Estera, obligându-l să se întorcă acasă.

Un roman despre viață și oameni, așadar, un roman al destinului, al iubirii și al speranței în același timp, al societății românești din zilele noastre, trilogia romanică a lui Constantin Stancu constituind o investigație și o mărturie literară importantă a istoriei noastre recente de după 1989. Și oare, în final, își va arde judecătorul jurnalul? Titlul romanului ne sugerează această posibilitate...

Discursul narativ al scriitorului nu este diferit de cel din primele două romane ale trilogiei.

Stilul e limpede, înțelept, concis, autorul focalizându-și atenția pe personajele sale, în același timp nedezmintându-și calitatea de poet: metaforele și comparațiile sunt fine și semnificative (pensionarea înseamnă o "ieșire în decor", lucrurile pe care le trăim se topec în "zgura veacului", anii trec "ca un sunet", foamea vine peste personaj "ca o boală").

Un discurs care servește fără echivoc obiectivului final urmărit de autor, fără încărcături inutile, experimentări derutante, modernisme lipsite de conținut, un stil al strictului necesar din punct de vedere lingvistic, în relatarea faptelor, în conturarea personajelor.

Constantin Stancu este un scriitor complex, profund, inconfundabil, atât ca romancier, cât și ca poet sau critic, erudit, cumpătat, sensibil și pozitiv în același timp, în ciuda unor idei controversate de-a lungul timpului, poate și incomod prin realismul și rigoarea romanelor sale, pe care le-a abordat cu mult interes, autor al unei opere semnificative, personalitate literară necesară pentru spațiul nostru transilvan și nu numai.

Câteva secrete ale romancierului Lucian Blaga

Cam impropriu numită, lucrarea dlui Ovidiu Pecican, *Câteva secrete ale romancierului Lucian Blaga* (Ed. Eco Transilvan, Cluj-Napoca, 2014, 172 p.), adună materiale publicate după apariția romanului *Luntrea lui Caron* (1990), pe tema «Blaga romancierul» (pp. 109-120). Urmărind cu interes deosebit această „proză masivă” a unui autor pe care îl găsește „deplin stăpân pe mijloacele sale, pentru întâmpinarea căreia nu ne-am dovedit pregătiți”, criticul refuză sugestia antichizantă „a unui tranzit spre Hades” a titlului, socotind-o, ca și alți comentatori, „nepotrivită”. Pentru că „nu în acest cifru codifică Blaga lumea” și nici prin filtrul vreunui „rafinament clasicizant”, deși, trebuie s-o observăm *ab initio*, nu lipsesc ecourile unei clasicități asumate ca armonii și ritmuri poetice („cadența clasică”, a frazei, „ritmul solemn” al evocării, „latura aluzivă a narațiunii” etc.). Poetul se revendicase, dimpotrivă, de la o spiritualitate în care fondul traco-slav, nelatin deci, se manifestă, periodic, prin „revolte” și „răbufniri”...

Tipărit pentru prima dată în 1990, cu unele omisiuni (cele două pagini pe care Cornelia, soția poetului, nu le agrease dintr-un fair-play față de o prietenă de familie, *ea est*: Malva Mogor) și inadvertențe de numerotare a capitolelor, romanul, ajuns acum la ediția a patra, a trebuit să respecte integralitatea textului manuscris. Lipsește, de asemenea, o *ediție critică* a romanului, care ar putea pune în evidență revenirile, completările, rescrierile succesive, caracterul de laboriozitate artistică al textului.

Așa după cum s-a observat deja, criticul afirmă, în termeni destul de clari, preeminența scrierii bliagene în contextul istoriei noastre literare postbelice, mai bine zis, caracterul de „manifest” (un fel de samizdat) al inteligenței românești, act conștient de „opozitie artistică la rigorile dogmatismului triumfalist și ofensiv”. În epoca în care reforma societății românești urma „scriptura stalinistă”, cum scrie Blaga, libertatea de creație, suprimată, însemna rezistență la opresiunea manifestă în toate planurile,

într-un mod tacit, personal, un fel de retragere în cochilia sinelui „din istoria” tropăitoare a regimului instalat, străin realităților și aspirațiilor românești. Este, în linii mari, vorba de o temă mai veche, pe care și Rebreanu o abordase (dar în contextul proliferării fascismului, în romanul „Gorila”): destinul creatorului în relația cu o istorie galopantă mistificatoare în numele ideologiei totalitare bolșevice, care mutila suflete și conștiințe, călcând triumfalist în picioare tradiții și valori.

Specificul memorialistic al operei îl determină pe critic să ia apărarea romancierului, căruia i se imputa, de către Nicolae Manolescu, bunăoară (1991), că, în registrul romanesc, nu „împrejurări” și „personaje iostorice” bine marcate dau scrierii valoare, ci acele „fapte și oameni”, banale prin natura lor, care prind viață și capătă semnificații sub pana creatorului. Romanul nu „repetă” istoriei, ci creează „istorii” personale, de aici „incompatibilitatea” dintre memorialist și romancier... La Blaga, însă, memorialistica de acest tip este una – desigur, în planul creației, - „fidelă” momentului istoric, chiar dacă autorul și-a „codificat”, oarecum destul de transparent, scrierea. „Cheile de lectură” (lectură „à la clef” – Gh. Pavelescu, *Lucian Blaga. Evocări și interpretări*, 2003), despre care au vorbit mai mulți interpreți (Ov. Drimba, Valer Popa, Mircea Popa, Mircea Tomuș ș.a.), ne-au relevat o lume recognoscibilă, care, dincolo de orice transfigurare artistică, trimite la registrul biografic și la cel social.

Dincolo de tulburătoarea mărturisire de conștiință, romanul implică o perspectivă ambivalentă *narator – protagonist*, care face ca planurile social-politic (ce antrenează personaje ca Axente Creangă, Leonte Pătrașcu, Ana Rareș, Simion Bardă, soții Olteanu ș.a.) și cel biografic-sentimental să interfereze, sub semnul aceleiași imperioase nevoi de interogare a istoriei și destinului personal. Fațete ale unuia și aceluiași protagonist (memorialist), ego-uri congruente, Axente și Leonte rămân încrezători rostului lor „ziditor”, dincolo de circumstanțialitățile unei istorii care și-a ieșit din matcă, amenințând însăși fibra și esența morală a neamului. „Marea Minciună începea să-și desfășoare ilara frazeologie cu ajutorul căreia se pregătea, sub forma «eliberării», reducerea unui popor la cea mai cruntă și mai tragică robie.”, după cum aprecia Axente Creangă. Atmosfera irespirabilă a noului stat polițienesc, care marchează profund destinele personajelor, pe fondul căreia se consumă și propria dramă a memorialistului, întunecă zarea acestei ample confesiuni și instituie o epocă de alienare valorică ce se anunță pentru multă vreme (o epocă în care „anonimizarea” înseamnă expunerea la vulnerabilități între care spectrul privării sale de libertate plutește tot mai amenințător în orizonturile sufletești). Istoria „lucra cu duba neagră”, destul de spornic și în numele unei ideologii abuzive, de import („scriptura stalinistă” / „noua profeție” – cum o numea însuși memorialistul în paginile de radiografiere a acesteia).

De aici indignarea și îndurerarea, ironia sarcastică, sentimentul de „retragere” în sine, autorul regăsindu-se în mediul naturii cu ecouri ancestrale mitologice (de adâncimi slavotrace sau de renașteri autohtone sub lumini bizantine), oaze de siguranță și alternative la „teroarea” istoriei.

În acest sens, căutarea prietenilor, frecvențele evadări în natură, excursia la „Olimpul dacic” din Munții Orăștiei, fascinel erotic, cufundarea în lectură și meditații – toate acestea sunt menite a asigura omului hăituit spații și intervale provizorii de regăsire, de liniștire, de adăpostire, într-un *illo tempore* securizant și pacificator. →

ZENOVIE CÂRLUGEA

Avem, aici, desigur, mai vechea temă pe care filosoful o exprimase, înțelegând prin „boicotul istoriei” tocmai această retragere, periodică, a poporului, din calea vitregiilor, neliniștilor și pericolelor de tot felul.

Interesante sunt observațiile criticului Ovidiu Pecican privind materia evenimentială a romanului, cronologia acestora și felul în care ele structurează narațiunea. Evident, romanul s-ar încadra în tipologia „ionicului” teoretizat de N. Manolescu, iar la nivel evenimential naratorul merge, în linii mari, pe ideea de cronologie în dezvoltarea ei de-a lungul a șase ani. Între data bombardării Sibiului (15 aprilie 1944) și septembrie 1950 (ultima dată menționată în text de Blaga este 12 septembrie 1950) se întinde o epocă de mari răsturnări social-istorice, dar în roman sunt evocate și întâmplări ce excedează data incipitului narativ (a se vedea episodul lusitan, petrecut în perioada martie 1938 - martie 1939 și nu 1940), dar și momentul refugiului impus de Diktatul de la Viena, din 30 august 1940, eveniment care-l găsește pe poet stabilit la reședința sa de vară din preajma Bistriței născădăne, unde gânditorul regăsea „adevăratul meu spațiu mioritic”. Primirea vestei, pregătirile de părăsire în grabă a reședinței de vară de la Bistrița și îndreptarea unor transporturi către Turda etc. poate alcătui un nucleu narativ de mare emotivitate, ca și alte asemenea coagulări episodice din cadrul acestei îndurerate memorialistice.

Astfel de *inserturi* nu sunt, însă, în măsură să impună romanului o manieră proustiană, bazată pe memoria involuntară, tocmai pentru că memorialistul nu abandonează firul apei epice, de dragul de a se pierde în hățșuri narative. Astfel de „inginerii” textuale (care țin de ideea de postmodernitate și metaroman) nu-l ispită pe romancierul concentrat atât asupra lumii și timpului despre care scrie cât și asupra propriului destin creator, care-și culege „polenul” din experiențele vieții („trăire” și „meditație”).

Considerând romanul postum al lui Blaga drept o „capodoperă”, criticul vede în „Luntrea lui Caron” drept o „replică solară” la *Faust*-ul lui Goethe, apropiindu-l totodată de capodopera lui Mihail Bulgakov, *Maestrul și Margareta*, dat la iveală în epoca liberalizării hrușcioviste

(aici ficționalizarea este plină de aluzii esopice la realitatea sovietică, o societate în care prezența lui Woland părea firească, cu sfârșitul ei apocaliptic cu tot!).

Dorința mai veche a poetului, mărturisită de fapt, cu buni ani în urmă, era aceea de a scrie, către vârsta de 50 de ani, și un roman. Romanul venea să împlinească un crez artistic legat de teatrul său, căci în 1935, într-o convorbire cu Octav Șuluțiu, Blaga rezerva acestei dorite construcții epice o parte relevantă a experienței sale de viață, intenționând a-l scrie „tot în formula teatrului meu, a aceluia *realism mitic* care îmi este, cred, organic.”

Judecând în contextul cultural în care au fost scrise textele sale memorialistice, adică în epoca triumfătoare a proletcultismului și realismului socialist, *Hronicul și cântecul vârstelor* (tipărit postum, în 1956) și *Luntrea lui Caron* (primele pagini văzând lumina tiparului în 1980) constituiau „replici” de mare forță evocatoare, cu puternice inserții de realism mitic, la realitatea momentului literar, chiar dacă un roman ca „Moromeții” (I, 1955) își făcea loc cu mare recunoaștere... Blaga, însă, va merge pe altă cale a prozei, structura lui intelectuală și psiho-spirituală regăsindu-se în formula aceasta în care s-a fixat ca o efigie, în epoca cea mai dificilă și dramatică a vieții.

Scris, într-o primă versiune, în perioada 1951-53, apoi reluat între 1956 și 1958, romanul pare un exercițiu de respirație al creatorului care se dedicase traducerii lui *Faust* (1950-1953) și compunerii altor lucrări.

Deși „acțiunea” scrierii sale epice venea până în septembrie 1950, scriitorul ar fi dorit, desigur, să introducă și alte elemente importante din biografia sa (bunăoară, atacul banditeșc al lui Beniuc din romanul „Pe muchie de cuțit”, dar mai întâi în „Gazeta literară”).

Roman memorialistic, de factură „ionică” și oarecare eterogenitate corintică (N. Manolescu), *Luntrea lui Caron* utilizează, cu bune rezultate, și resursele ficționalizării, împingând narațiunea uneori fie pe tărâm speculativ fie în cadrele unui autentic realism mitic.

Compoziția narativă, în planuri „glisante”, interferența problematicii

socială și erotice cu „minciunile lui Dumnezeu” atribuite lui Leonte Pătrașcu, sunt de natură să înglobeze „genuri diverse” și „ca un ofidian enorm, ca o Anacondă a epicului”, să ia diferite forme și să „înghită” o masă enormă de peisaje, forme și întâmplări. De unde impresia că Blaga manifestă aici „un instinct excelent de mare prozator” în genul lui Sabato sau Thomas Mann (N. Breban).

În privința titlului original, **Robie pământescă, robie cerească**, este clară sugestia dihotomică a scrierii, în spiritul acelorași structurări ale antinomiilor imaginare, de regăsit în întreaga sa operă și pe care noi înșine le-am analizat în lucrarea *Lucian Blaga. Dinamica antinomiilor imaginare* (ed. I, 2004; ed. II, 2013).

De observat cum aceste planuri, ce exprimă deopotrivă „mucenicie” existențială dar și „idealitate” înrobitoare (în planul creației și eroticului), se presupun cu necesitate, se întretaite, se interferează, se concurează, rămânând totuși într-o reciprocă determinare. Una e „robția” în plan existențial și istoric, alta este cea în planul transcendenței spirituale, repere bipolare ale structurării compoziționale, al cărei sens nu poate fi decât al eliberării ideatice.

Nu credem că romanul ar îndeplini exigențele unei „autentice epopei” doar poate în măsura în care ar oglindi o „răscruce” de lume, nici că scrierea lui Blaga ar constitui „un răspuns românesc la Faust” (în scrierea blagiană, protagonistul nu face „pactul” cu diavolul, asumându-și drama propriei vieți, calea martiriului...). Nici poetul «de lamură» Axente Creangă, nici socraticul apollonian Leonte Pătrașcu (cu toată disertația livrescă asupra onomasticii) nu pot fi eroi de epopee, de vreme ce ei trăiesc sub spectrul stigmatului, fațete complementare ale protagonistului narator care nu face istorie, ci fuge de ea, se apără, cu metode și mijloace specifice condiției sale intelectuale și artistice.

Nicăieri nu găsim, măcar sugerată, ideea de „replică” a scrierii blagiene la *Faust*-ul lui Goethe. Traducătorul a trăit o adevărată «robie» în munca la „Faust”, desigur cu satisfacții de incontestabilă elevație (există, în acest sens, suficiente mărturii). Într-o carte a→

noastră, *Blaga – Goethe, afinități electivă* (2012) am detaliat împrejurările ce l-au determinat să se angajeze la talmăcirea capodoperei goetheene, stăruința de-a dreptul pilduitoare asupra modelării artistice a traducerii, în general, prețuirea și fascinația pe care poetul le avea față de olimpiantul din Weimar, în opera căruia erau de regăsit epoci și personaje de mare complexitate, inclusiv imaginea eponimă a gânditorului hotărât a-și jertfi însuși sufletul pentru cunoaștere.

Există, desigur, un „fundal filosofic” al romanului, perceptibil în toate momentele de cumpănă, prin acea „retragere din istorie” despre care deja aminteam mai sus. Comentând registrul confesiv-realist al romanului, criticul reține „ateismul sacralizat” asupra căruia romancierul lansează teribile profeții, radiografiind exact fundamentele «materialismului dialectic și istoric» ce reduceau pe om la nevoia instinctelor primare.

Din galeria de personaje, criticul constată că atât „marile siluete istorice” (Carol al II-lea, Nicolae Iorga, dr. Petru Groza, Marga Mureșan/ Veturia Goga, Ion Antonescu ș.a.), cât și „micile siluete” (pictorul Vlahu, Alina Stere, profesorul Daicu, Simion Bardă/ Zevedei Barbu ș.a.) au tangență cu autorul-narator-memorialist, destinul acestuia fiind marcat oarecum de întâlnirea cu acestea.

Un loc important, de-a dreptul impresionant în economia tematicii erotice, îl ocupă *Muzele*, între care Ana Rareș rămâne prototipul iubirii ideale. Portret complex, sinteză de însușiri și calități, Ana Rareș amintește, deopotrivă, de studenta Coca Rădulescu, meteorică apariție în viața poetului (cu importante consecințe în planul creației), dar mai ales de doctorul stomatolog Elena Daniello (dr. Ileana Salva), care i-a fost alături în ultimul deceniu de viață, muza ce a supraviețuit poetului nu mai puțin de cinci decenii, dar și tuturor celorlalte «rivale»...

Schiță a unei problematice de mai larg interes biobibliografic, secveța *Muzele* merita, considerăm, un comentariu mai aplicat. Noi înșine, în lucrarea *Lucian Blaga - Solstițiul sănzenelor* (2010) am dedicat capitole separate acestora, cu reproduceri de documente și

fotografii. Deși suntem amintiți dintr-o sursă secundară, autorul, neavând la dispoziție cartea noastră, citează dintr-o cronică literară apărută în „România literară” sub semnătura criticului Gheorghe Grigurcu. Schița privind muzele este nu numai sumară, dar și disproporționată. Dacă Elenei Daniello îi sunt dedicate câteva pagini, Domnița Gherghinescu-Vania este expeditată în cinci rânduri, la fel Coca Rădulescu. În trecere fie zis, atât numele romancierului englez Charles Langbridge Morgan (1894-1958), cât și romanul în care tandemul Blaga-Coca se regăseau, *Sparkenbroke* (1936), sunt greșit transcrise.

Spunem toate acestea având în vedere că în romanul său Lucian Blaga face referințe foarte interesante la toate aceste femei din viața sa, dar, așa după cum ne mărturisise Dorli Blaga, portretele de acum sunt schițate după cum i-ar fi cerul muza clujeană, cu unele resentimente și idiosincrazii, căreia poetul i-a încredințat, spre păstrare, o dactilogramă a romanului. Cine urmărește în biografia poetului, pe documente, relația cu Domnița, Coca Rădulescu ori Eugenia Mureșanu va trăi sentimente de contrarietate lecturând pasajele și filele din roman. Cum poate sta alături micul roman epistolar Blaga-Domnița, întins pe câțiva ani buni, de pagina din roman în care aceeași „prietenă a poeziei” de la Brașov este calificată drept «hetairă!» (vezi epistolarul „Domnița nebănuitor trepte”, 1995). Sau ampla fabulație în cheia realismului magic despre Octavia Olteanu și preotul brodnic de la Partoși... Despre Coca Rădulescu, deja decedată (1946) când Blaga își scria romanul, puține rânduri, confirmând zicala „de mortuis nisi bene”! Și toate aceste „încondeieri” și decizii de fostele iubiri tocmai pentru ca Elena să se vadă ridicată deasupra lor, un sentiment de vanitate feminină caracteristic „muzelor” care se vad concurate! În versiunea sentimentală de acum a poetului-romancier, Elena Daniello le „surclasa” pe toate celelalte, devenite deja «amintiri» (așa ne putem explica și refuzul/reținerea poetului de a răspunde soților Gherghinescu-Vania din Brașov, la repetatele lor apeluri către fostul prieten de familie stabilit la Cluj... Nu știm dacă aceasta este o

«calitate» a scrierii, care, dincolo de alte fațete și sensuri, este prin excelență și un roman de elevată trăire erotică...

Cele 125 pagini dedicate comentării romanului sunt urmate de o *Anexă* în care sunt reproduse „*Trei interviuri în vederea completării genezei romanului la «Luntrea lui Caron»*”.

Luate în calitate de redactor-șef la „Apostrof”, interviurile au fost publicate în 1991, având menirea „să elucideze suplimentar împrejurările istorice legate de scrierea romanului blagian.”

Aceste convorbiri au fost utilizate de unii cercetători, între care de monografistul Ion Bălu (*Viața lui Lucian Blaga*, I-IV, 1995-1999).

Din interviul cu Dorli Blaga, aflăm cu aproximație perioadele de elaborare ale romanului (cele două redactări: 1950-1952 și 1955-56).

Păstrând o anumită discreție, chiar față de membrii familiei, Blaga scria mai mult în secret la acest roman memorialistic, poate și datorită problematicei „delicate” (atât ca aspect familial, cât și ca referențialitate social-politică).

De asemenea, având mare grijă ca scrierea sa antitotalitară să fie pusă la adăpost, altfel, dacă aceasta ar fi căzut în mâinile Securității ce instalase chiar în casa poetului microfoane de ascultare, autorul ar fi făcut ani grei de închisoare, fiind acuzat cu dovezile pe masă și condamnat ca „dușman al regimului”...

Interviul cu Dorli Blaga, cât și cele luate Elenei Daniello și profesorului universitar Pompiliu Teodor aduc informații de mare interes pentru cunoașterea mai bună a climatului social și politic în care Blaga își compunea romanul, dar și unele mai puțin cunoscute privind geneza, personajele, anumite evenimente și întâmplări transfigurate, precum și aportul de ficționalizare, care face ca textul să nu fie o simplă transcriere a vieții, ci o creație de aleasă ținută artistică.

Foarte interesante creațiile și materialele de afecțiune pe care poetul le-a dedicat Elenei Daniello (după moartea acesteia, acum câțiva ani, o parte din manuscrise au fost donate Bibliotecii Centrale Universitare din Cluj, constituindu-se într-un fond documentar).→

La fel interviul cu prof. Pompiliu Teodor, de la care aflăm că, în interiorul Bibliotecii din Cluj, asupra lui Blaga nu s-au exercitat niciun fel de presiuni, dimpotrivă, mai toți colegii s-au străduit să-i asigure liniștea necesară creației, dar și cercetării pe care o desfășura sub egidă oficială.

*

Apărut la peste două decenii de la tipărirea romanului - când părerile, deja împărțite în privința valorii documentare și estetice, par a se fi liniștit, - studiul dlui Ovidiu Pecican, pe de o parte, recapitulează întreaga problematică legată de această reală „revelație” blagiană, considerată de critic drept „capodoperă”, iar pe de altă parte realizează o bună situație a scrierii în câmpul istoriei noastre literare, decodificând așa-numitele „secrete” (fie ele doar „cîteva”) ale romancierului, abordate și de alți comentatori. Considerând „capodopera” blagiană ca o „replică” la *Faust*-ul goethean, criticul manifestă o sinceră deferență și multă comprehensiune în comentarea și relaționarea textului în planul literaturii naționale și universale. Că este vorba de o carte ca o „boală învinsă”, vorba lui Blaga, se vede și din anexarea celor trei interviuri, eseul căpătând astfel o substanțialitate aparte și pe această latură documentar-afectivă.

Multe constatări și intuiții ale criticului par, azi, validate (titlul inadecvat al romanului, căruia trebuie să i se restituie cel ales de Blaga; o ediție critică a scrierii, care se lasă așteptată; narațiunea *à la clêf*, planurile „glisante” ale acesteia, fondul filosofic și radiografia erosului de la „demonic” la idealitate, evenimentialul cu inserturile lui acronologice etc.).

Deși pentru «blagologi» o mare parte din aspectele evocate nu mai constituie de mult «secrete», reținem ideea inițială a autorului de *operă secretă* (în sensul de a fi cunoscută doar de posteritate, în ipotetica venire a altor vremuri...), așa cum s-a conturat aceasta în ultimul deceniu. Așadar, o mărturisire de conștiință a poetului, aflat «subt vremi», dincolo de vremea lui, în posteritate.

Cartea este cu atât mai binevenită cu cât un studiu aplicat și serios asupra întregii proze blagiene încă se lasă așteptat.

Deltaicul, spațiul dublei răsfrângerii

De multă vreme știam că poetul Nicolae Grigore Mărășanu aspiră să scrie (mai bine zis, să încheie) o lucrare de sinteză a întregii sale activități scriitoricești, închinată deltaicului, care nu se înțelegea bine ce este: un fel de geosofie poetică, o monografie completă a unui spațiu real și totodată translat, prin proiecții sufletești, în coordonate așa-zicând, tremurate, vag conceptualizate, însă imposibil de eliminat din arealul alcătuirii paradoxale a omenescului nostru, al românilor, nemulțumit când de structura rigidă a conceptelor, când de abisalitatea tremurătoare a proiecțiilor mito-poetice în care, dintotdeauna, oscilăm tragic.

Hrăniți cu mult structuralism în timpul studiilor noastre superioare, și subsemnata și domnul Mărășanu, aparținând cam aceleiași generații de aspiranți la literatură, am luat cunoștință cam târziu și aproape ilicit de scrierile unor înaintași și de conceptele lor: de „*orizontul spațial al inconștientului*” la Blaga, de „*fenomenul horal*” al lui Romulus Vulcănescu, de scrierile lui Vasile Băncilă, ale lui Emil Cioran ș.a.m.d. – autori interziși cu toții în mod tacit, adică practic inaccesibili. Concepte ca „*orizontul spațial al inconștientului*” (L. Blaga, filosoful, ales ca subiect al tezei mele de licență, mi-a atras ironii și scăderea notei cu un punct, deși profesorul, stimat și iubit de studenți mă aprecia).

Așa și cu această importantă și necesară lucrare de acum a lui Nicolae Grigore Mărășanu, pe care nici nu l-am cunoscut decât târziu, la bătrânețe, deși am debutat amândoi cam în același timp – dânsul la sfârșit de an 1973, eu la început de an 1974. Domnia sa e fascinat de un spațiu, așa zicând, „*ieroglific*”, deoarece este, pe de o parte, real – spațiul de vărsare al „*gurilor*” Danubiului, în mare, pe unde au încercat să intre, în arcul nostru carpatic, mai mulți migratori; spațiu apărat vremelnic de Bizanț; loc unde se întâlnesc, în Dobrogea, două geologii: pământul cel mai vechi: al restului lanțului Hercinic – și cel mai nou, pururea în prefacere, al depunerilor mlăștinoase din afluenții de pe parcurs și din aluviunile Mării Negre.

De notat, în paranteză, că un autor italian al unei voluminoase monografii – „*Il Danubio*”, urmărește, foarte documentat, cel mai lung fluviu european, de la izvoare până la vărsare, dar mi s-a părut, citindu-l, că imediat ce trece de Porțile de Fier, rămâne displicut de aspectul pe alocuri mlăștinos, plin de fânțari și fără amenajări demne de a fi admirate, pitoresc mai ales prin aspectul cam necivilizat și adesea amenințător... (vezi Claudio Magris, „*Il Danubio*”, Editura Garzanti, 2015, 480 pagini).

Îmi voi permite încă o scurtă paranteză: discutând cu Umberto Eco, venit în România, d-sa făcea observația, din mers, că nouă ne lipsesc cetățile medievale, vechile fortărețe etc. N-avea cum să știe că avem, dar... sunt rămase în afara granițelor, cum se știe: Soroca, Hotinul, altele.

Pentru poetul Mărășanu, însă, „*deltaicul*” este un spațiu fabulos și enigmatic, „*undă circular-spirală, cu sens spre absolut și pe care, printr-o definiție mai completă, îl vom mai numi și spațiu-spirală al dublei răsfrângerii*” (p. 11).

Autorul e conștient de valorile contradictorii în plan simbolic ale „*deltaicului*”.

Dacă pentru Blaga spațiul abisal al culturii românești este cel „*ondulat*” („*spațiul mioritic*”), „*deltaicul e mai complicat: se prefacă fără veste, uneori*”, în→

ȘTEFANIA MINCU

„spațiu bărăganic”, infinit, este concomitent demonic și celest, euforic sau amenințător, fabulos sau plat, labirintic sau pustiu, îmbelșugat sau salvator, uneori nimicitor.

Asta înțelege autorul prin spațiu al „dublei răsfrângerii”: real și oglindit, blând sau ucigător, paradisiac și infernal.

Aspirația autorului (pentru care deltaicul e și spațiu natal) este de a ni-l prezenta în această misterioasă ipostaziere: pe de o parte fabulos și foarte vital, pe de alta abscons și imprevizibil; divin și solar – amenințător și demonic. Sau, mai pe scurt: paradisiac și infernal, plat și enigmatic; mirific și ucigător; rațional și pirateresc... genuin și aducător de moarte.

„Mioriticul” deal-vale e prea puțin pentru a evoca acest spațiu mirific și dătător de fiori care cere uneori din adâncuri „oom!”, luându-și victimele fără veste. De fapt, „dubla răsfrângere” din titlul cărții chiar la asta se referă: la violența înspăimântătoare și la îngemănarea nemaivăzută a vieții cu moartea.

Orizontul spațial tipic este „ochiul de apă” care adăpostește cerul și adâncul, viața proliferantă care se manifestă alternativ, ca „undă spațială”, oglindă celestă și bolgie amenințătoare căreia localnicii îi cunosc toate semnele.

Impresionante prin documentarea lor reală sunt paginile din *Cele trei valuri* care au violentat acest spațiu, valuri de cădere în istorie, în viziunea autorului: defrișările, descăările, incendierea bălților au condus la distrugerea unui ecosistem și a unei geografii milenare, cu efecte dezastruoase în plan climatic, economic, social – *primul val*; demolarea satelor, apariția colhozului și distrugerea unei lumi – *al doilea val*; transformarea bălților în spațiu concentraționar, cu numeroase lagăre de muncă – *al treilea val* și cel mai distructiv. În acest *al treilea val*, autorul descrie contactul său real cu penitenciarele din „deltaicul” transformat în anii ‘50 în gulag românesc, în care oamenii sunt supuși muncii forțate și practic nimicite prin regimul sălbatic de înfometare, frig și teroare, dispărând de multe ori sub apa aproape înghețată a fluviului. Suplicii de neînchipuit se petrec în lanțul celor 12 închisori din „deltaic”,

transformând paradisul acesta într-un loc al profanării și mutilării.

Autorul este poet, asta se știe.

Titlul cărții sale pare o metaforă ivită din imaginația plină de miraje a unui scriitor fermecat de propriu-i extaz în fața peisajului natal; în realitate, domnia sa a fost și unul dintre șefii de promoție ai Facultății de Drept din Iași și a fost destulă vreme ziarist în presa centrală, silit să ia contact cu cele mai brutale aspecte ale documentării de teren și a văzut cu ochii proprii cum adesea acest spațiu s-a transformat în lagăr de exterminare a omenescului din om; al-teori fiind chiar el victimă a teroriilor săvârșite în acest spațiu. Ziaristul și scriitorul este deci dublat de omul de drept, calități ce îi permit o descriere justă și cumpănitoare a faptelor.

Atent la documentarea istorică, Nicolae Grigore Mărășanu, știe că acest spațiu („deltaicul”) nu e doar un pământ în formare, ci și spațiu al unei noi sinteze a poporului român, un amestec de graiuri, de ocupații, o umanitate aflată în continuă prefacere, în ciuda tuturor vitregiilor, un fel de Foenix ce zboară pe deasupra apelor, în tangență directă cu zeii.

Transhumanța specifică epocii genezelor nu este risipitoare, ci creatoare. Autorul deține suficiente mijloace și un arsenal întreg de cunoștințe (unele, numeroase, sunt neașteptat de elocvente pentru a ne stârni nu doar aprobarea, ci aderarea profundă la acest spațiu în care viața

și moartea se îngemănează într-o idee de perpetuare organică a unei axiologii a omenescului, în ciuda tuturor vitregiilor. Nu e o utopie, e o firească demonstrație a perpetuării antropologicului, în ciuda tuturor vitregiilor. E o valoare demnă de înscris în patrimoniul imaterial al umanității (UNESCO).

Se înțelege și din alte scrieri ale autorului că el însuși provine din strămoși transhumanți care au ajuns până în deltaic și s-au stabilit aici, devenind statornici, construindu-și case și punând umărul la construcții de biserici.

De altfel, autorul nu e doar un poet îndrăgostit de spațiul în care a copilărit, împreună cu ai săi: după 1989 a fost numit, prin ordin de ministru, în primul Consiliu științific și de conducere al Rezervației Biosferei Delta Dunării, fiind implicat direct în apărarea Rezervației Biosferei.

Pentru omul acestui spațiu nu contează doar cunoștințele din manuale. În arealul „deltaicului” toate viețuitoarele și toate schimbările alcătuiesc un limbaj anume, care dacă nu este bine interpretat și la timp poate deveni distrugător. Nu se poate interveni la întâmplare în aceste zone în care mitul are aceeași valoare ca și realitatea.

Se pare că „deltaicul” însuși își cunoaște bine oamenii și de mai multe ori, de-a lungul istoriei, s-a apărut eficient, cu subtilitatea și eficiența naturii, de migratori fără scrupule, indicându-le alte zone și alt tip de statornicie, mai uman, făcând selecția convenită.

Creдем că era necesară această carte de ecosofie subtilă a poetului Nicolae Grigore Mărășanu, apărută în condiții grafice și bibliofile deosebite, cu o prefață semnată de eminentul balcanolog Mircea Muthu, cu recomandări excelente, la Editura Academiei Române, în anul 2022, când încă sperăm cu toții să fie păstrate cu respect și chiar cu reculegere darurile pe care natura ni le-a făcut și pentru care dovezile existenței noastre datează încă din paleolitic.

Lăsăm cititorului plăcerea de a o descoperi și a reflecta.

Nicolae Grigore Mărășanu, *Deltaicul, spațiul dublei răsfrângerii*, Editura Academiei Române, București, 2022

Gabriel Sitaru, „Timpul nu are greutate/De ce încerci să-l cântărești?”

DESPRE CONDITIA CRITICII LITERARE

„Viață și Operă: Dialog cu poetul Eugen Dorcescu” de Mariana Anghel, este, în fapt, o carte care are în centru relația dintre operă și lectorii ei. În spirit modern, Eugen Dorcescu pune în discuție teoriile privitoare la multitudinea lecturilor, a interpretărilor posibile și, desigur, a valorizării operei prin comentariile criticilor literari.

Prin răspunsurile sale în dialogul cu Mariana Anghel, scriitorul intervievat realizează un scurt tratat de teorie literară, mai cu seamă sub un anumit aspect: teoria receptării, de care s-au ocupat H. R. Jauss, Umberto Eco ș.a. Eugen Dorcescu discută și despre cum trebuie să se înfățișeze scriitorul în fața criticii. Poetul orientează discuția în sens etimologic – *critică* provenind de la cuvântul latinesc „criticus”, care provine din grecescul *kritikos* – „în stare de a decide”, „în stare de a judeca”. Încă de la Platon s-a folosit substantivul *kritike* cu înțelesul de „artă a judecării”. Există mai multe tipuri de a judeca în arte, dar, cum era și firesc, poetul este interesat de critica literară. În domeniul artelor, critica presupune o valorizare artistică – analize și comentarii, toate urmând o țintă foarte importantă, însăși valorizarea. Tocmai acest aspect îl interesează pe Eugen Dorcescu. Mai mult, e bine să-l vedem pe scriitor și din alt unghi. Pe lângă poet, mai există o latură care este mai puțin cunoscută de publicul larg: aceea de critic literar. Tocmai pentru că Mariana Anghel și-a redactat cartea alcătuind un scenariu de întrebări și răspunsuri, avem avantajul de a citi chiar textul formulat de Eugen Dorcescu. Întrebările propuse de Mariana Anghel conduc spre răspunsuri care, împreună, alcătuiesc pagini de teorie literară modernă.

Pornind de la ideea că, spunând „critic literar”, ne referim la o instanță literară, Mariana Anghel propune, pe cât de limpede, pe atât de pretențios, problematizarea menirii criticului literar. La aceasta, Eugen Dorcescu vine cu punctul său de vedere: legătura de metodă dintre critică literară și istorie literară. Este limpede că Eugen Dorcescu a scris critică literară și are în vedere o

anumită conduită: „Criticul literar are o altă și (vajnică) responsabilitate: trebuie să-i furnizeze (sau, măcar, să-i sugereze) istoriei literare valori, în vreme ce istoria literară îi oferă modele. Criticul, receptând, onest, profesionist, fratern, semnalele ce-i vin dinspre opera studiată, se va strădui să înainteze, cât se poate de departe, în căutarea (și aproximarea) sensului trăit de autorul operei literare, pe un traseu ce pornește de la intuiția sa critică, intuiție ce-i semnalează valoarea și-l incită la lectură și interpretare, și continuă, cu mai mult sau mai puțin succes, după cum și după cât îi îngăduie hermeneutului genialitatea sa creatoare, până la o concluzie de natură axiologică.”

Acest poet poate fi și un pamphletar de temut. El atacă tipul de critic incompetent, care se consideră, din oficiu, superior scriitorilor – „Am practicat, multă vreme, comentariul literar la revista «Orizont».

Dar eu nu sunt critic literar, cel puțin nu în accepțiunea curentă a calificativului acestuia, fiindcă eu reinventez textul abordat, fără a-i neglija, însă, mesajul, arhitectura, stilul. (...) eu sunt convins că orice comentariu dedicat unei lucrări literar-artistice se lovește de «aporia» confruntării sens trăit (de autor) – sens recuperat (de comentator). Nu intru în amănunte. Spun doar că «Nenea» criticul nu e chemat să stea, cocoțat, impozant și important, pe un jilț și să dea verdicte, să împartă, de acolo,

dreptatea literară, trăgându-i de urechi, admonestându-i și învățându-i cum să scrie pe sărmanii condeieri”. Avem ocazia de a afla ce trebuie să aibă un critic desăvârșit în accepțiunea lui, dar și ce calități trebuie să aibă: inteligență, enormă putere de cuprindere și analiză, vocație etică și empatie lucidă.

În cadrul acestui interviu luat cu un prilej de mare bucurie – sărbătorirea celei de a optzecea aniversări a poetului – este subtil formulat un adevărat manifest literar – de redefinire a celor mai importante instanțe din acest macrocosm, până la o nouă clasificare a momentului creator, o supraveghere constantă a „eului vital”.

Eugen Dorcescu este recunoscător pentru talentul (talantul) oferit de Divinitate. În același timp, poetul crede mult în spontaneitate și în revelația fulgerătoare. În plus, respectarea și valorificarea acestui dar este o regulă prețioasă pentru creație.

Scriitor cu trăiri spirituale lucid analizate, cu o viziune literară care „pornește la fundamente și se întoarce la ele”, Eugen Dorcescu dezvăluie că are în centrul creației o obsesie, cea a Ființei – nu numai ca întreg, ci și ca limitare a existenței – tranzitul dintre viață și moarte.

O astfel de carte-dialog este foarte interesantă, fiindcă dezvăluie secrete din „laboratorul” de creație, dar este și o lecție de teorie literară, care privește procesul receptării din triada emițător-mesaj-cod-receptor. Ea propune o cale pentru a ajunge la relația ideală dintre un poet și cititorii săi.

ELIZA ILIESCU

NICOLAE BĂCIUȚ

un promotor al valorilor cultural-literare

(II)

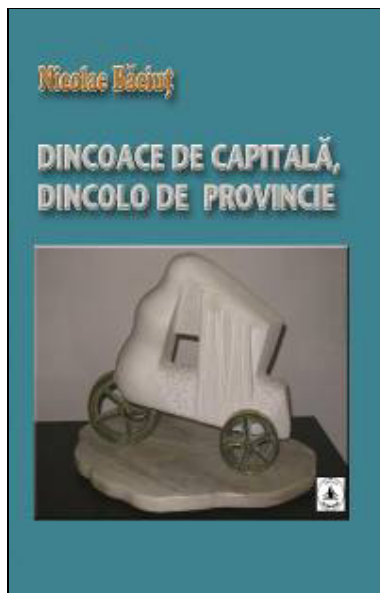
CLEOPATRA LORINȚIU –

„Tot ce făceam, făceam numai cu gândul la literatură”. Era numită de-ai casei „Crina” și își amintește despre sine că: „Am fost un copil precoce, pasionat, entuziast, naiv, puțin patetic, un copil miop care nu știa că e miop, care credea în bunătatea universală și plângea alături de mama la diverse melodii difuzate la radio și mai apoi la filmele văzute la televizorul marca Temp, alb/negru din apartamentul nostru gen vagon.” (p.85).

Recunoaște cu sinceritate că a beneficiat de sprijinul familiei, în special al mamei sale, care îi cumpăra multe cărți valoroase din literatura română și universală, pe care le citeau împreună, apoi a avut parte de o altă șansă: „am trăit într-un oraș în care literatura era importantă, cenaclurile funcționau, veneau grupe de scriitori care se întâlneau cu noi. Nu e puțin lucru să fii preadolescent și să te întâlnești cu scriitori ale căror cărți le-ai văzut în librărie...” (p.85).

VALENTIN MARICA – „Mă obsedează acest sfârșit de secol XX”. Vorbește despre o antologie de autor, despre dezavantajele și avantajele acesteia: „Dacă este ceva rău într-o antologie de autor e probabil puțin egoism. Autorul vrea să-și vadă înlănțuite niște etape de creație, vrea să le simtă împreună, deodată, într-o aceeași respirație. [...] E foarte greu ca un autor să-și facă el o antologie. Dar cred în demersul acesta. Totul e altfel. Criticul are unealta și judecata altfel asupra textului literar, dar criticul literar de astăzi nu e criticul literar pe care l-am găsit noi cu ani în urmă și pe care îl vom găsi probabil peste niște ani sau poate chiar mâine, criticul literar de astăzi, pe de o parte, e absent, iar pe de altă parte slujește cu subiectivitate și poate chiar cu răutate „bisericească”, grupulețe și așa mai departe.” (p.90-91).

MIRCEA MĂLUȚ - „Multe reușite literare sunt și expresia unei foarte bune solidarități de grup”. Venit spre poezie dinspre matematică, așa cum precizează reporterul Nicolae Băciuț, interviuul ne dezvăluie convingerile sale privitoare

la cele două pasiuni ale sale: „Matematica te învață să fii deopotrivă riguros și speculativ, în matematică, la fel ca în poezie, frumusețea este dată de o anumită simplitate. [...] Matematica, în toată gama manifestărilor sale, are tangențe multiple cu poezia, ambele locuind spațiile pure ale neconcretului.” (p.93-94). Da, cu toții ne amintim că în școală ni se explica, legat de matematică, desigur, că ordinea de rezolvare a unui exercițiu, a unei probleme disciplinează/dezvoltă/ordonează gândirea și aceasta poate deveni o trăsătură a personalității omului, ne poate modela comportamentul. Literatura este văzută ca „un mod de a fi în lume, apoi un act de cunoaștere și de reflectare subiectivă a ei prin prisma propriei ființe.” Tot ea, literatura, își dovedește însă și valențele curative, cunoscute încă din Grecia Antică: „Literatura mă ajută să trec într-un anume fel printr-o lume plină de incongruențe, mustind de absurd, dimensionată, preponderent, pe coordonate negative, în care câteva oaze, din ce în ce mai puține, fac cât de cât suportabil verbul a fi. Literatura, alături de matematică și de alte câteva manifestări ale spiritului, este o oază.” (p.99-100).

ION MOISE – „Structurile, grupurile, generațiile. Le consider formule și etichetări strict artificiale”. Apoi se întrebă retoric, pe bună dreptate, ca mulți dintre noi, cititorii: „Tot aud de optzeciști, de nouăzeciști, de douămiiști, de mode și

maniere moderniste, postmoderniste, fracturiste etc. și mă întreb cine le tot scornește, le nașește, chiar încearcă să le definească în matricea unor caracteristici de un subiectivism îndoielnic care adesea pretinde că face știință? [...] Pentru mine, primordială e vocația, desigur bine cultivată. Atât în poezie cât și în proză.” (p.107).

GAVRIL MOLDOVAN – „Am avut sentimentul acesta amar că sunt uitat, dar nu de generația dintâi a „Echinox”-ului, ci de generația mai tânără care, e și firesc, într-un fel, să încerce să reducă marea grupare la câteva vârfuri, după părerea ei, mai reprezentative. Astfel că numele meu a dispărut din tradiționala casetă a revistei și, paralel cu aceasta, Horea Poenar, actualul director al publicației, nu m-a introdus în «Dicționarul Echinox A-Z – Perspectivă analitică», apărut la Editura „Tritonic” București/Cluj – 204. De menționat că în acest dicționar atipic figurează nume care n-au avut nimic cu gruparea.” (p.112). „Generația dintâi însă a „Echinox”-ului nu a uitat de mine”. (p.113). Interesant și obiectiv mi s-a părut punctul de vedere al poetului în discuție legat de interviuri: „Interviurile se citesc pentru că există în ele o candoare a confesiunii uneori mai mare decât într-o pagină de literatură propriu-zisă. Interviurile conțin o spontaneitate și o sinceritate totală, dacă se poate spune așa. Faptul că te afli în fața unei întrebări așezate în fața ta de un confrate întru profesiune, te transpune într-un orizont delicat, într-o situație-limită. Interviurile întregesc biografiile, le lămuresc în multe privințe, clarifică perioade din viața celui interviuat, episoade legate de editarea unor volume etc. [...] Interviurile pun pe tapet scâpări pitorești, gânduri curioase care sigur nu ar fi rostite în alte împrejurări, n-ar fi spuse, poate, niciodată. [...] Și-apoi interviurile implică un gest de generozitate, de intimitate și de capacitate de-a te apropia sufletește de oameni, de scriitori, de a le recunoaște talentul, personalitatea.” (p.123).

OLIMPIU NUȘFELEAN – „O societate serioasă și sănătoasă ar trebui să se bucure că este formată și din scriitori.” La întrebarea pe →

DOINA BĂLȚAT

care i-a adresat-o reporterul Nicolae Băciuț cu referire la semnificația solidarității de breaslă în lumea literară de azi, Olimpiu Nușfelean oferă un răspuns realist, sincer în ce privește efectul, dar nu se referă și la cauză: „În lumea literară, solidaritatea de breaslă este ceva despre care se poate vorbi, dar care nu prea există. Sporadic pot să apară „mișcări” în care grupuri mai mici sau mai mari de scriitori să pledeze – punctual – pentru o anumită cauză, dar o „solidaritate” bine definită este mai greu de găsit. Scriitorii bistrițeni sunt și ei împărțiți în tot felul de biserițe, [...] biserițe care, totuși, nu sunt deloc omogene. „Biserițele” se mixează mereu, se adună și se despart într-o mișcare constantă, aproape anonimă, tot astfel și scriitorii în amicițiile lor, precum nisipul antrenat de valurile ce sfârșesc pe plajă, ridicat pentru o clipă în norișori cenușii și apoi lăsat să se așeze, și imediat ridicat din nou. Și tot așa, neobosit.” (p.134). Descrierea făcută ne duce cu gândul și imaginația la mișcarea browniană, însă tot ce a descris este ceva destul de cunoscut la nivel național.

IOAN PINTEA – „Poezia însoțește mereu cuvântul Evangheliei...” Preotul – poet Ioan Pinteza crede că „la textul scripturistic, bisericesc, poezia e intrinsecă [...] poeticul însoțește întotdeauna textul și rostirea liturgică. Nu sunt deci mari despărțiri între cuvântul inspirat dinspre Dumnezeu și cuvântul inspirat dinspre cel care comite poezia.” (p.137-138). Se arată deranjat de un cuvânt anume: „Termenul religios mă deranjează. Mai degrabă aș spune poezia creștină.” (p.141). Ni se confesează mai apoi că „Am fost atașat, trup și suflet, unei singure grupări literare, numită Cenaclul Saeculum. Cenaclului Saeculum și lui N. Steinhardt, le datorez în mare parte ceea ce însemnez eu azi ca scriitor.” (p.145).

VIRGIL RAȚIU – „Din păcate, tânărul poet scrie despre orice și oricum”. Este încredințat că datoria poetului este „de a privi în jur și de a scrie fără să facă din aceasta un act de bravură. Dacă îi reușește adevărata poezie este meritul său.” (p.149). Foarte interesantă mi se pare observația lui Virgil Rațiu referitoare la confrății din Capitală: „Poezii din București au o hibă mare. Aproape

toți sunt încredințați – nu știu de unde li se trage această „mătărăngă” – că dacă trăiesc, scriu și publică prin hrubele Capitalei sunt geniali, au dreptul la replici unice și de neînlocuit, dau cu tifla în stânga și în dreapta. Această boală se agravează și mai și atunci și în clipele când nu reușesc să coboare cu picioarele în „tina” de pe Calea Victoriei, să vadă și să constate că toți aproape se manifestă mai provincial decât poezii care „hălăduiesc și hodogoresc” prin Cluj, Timișoara, Iași, Brașov... Sunt, adesea, de-a dreptul penibili. Nu fac altceva decât „vânează” cum să-și mai publice o cânticică pe banii statului, după care terorizează pe toți din preajmă pentru a obține nu știu ce premiu literar, de la USSR, de la tot felul de asociații și asociați”. (p.151-152).

A fost librar, dar a scris poezie și proză, chiar și poezie pentru copii. Legat de planul secund în care este ținută literatura bistrițeană, acesta își manifestă încă o dată nemulțumirile legate de „corpul de critici din București” despre care afirmă că „Alo! nu le poți scoate din cap gărgăunii că ar fi cei mai tari din parcare. Au morgă. Joacă tare, dar din păcate jalnic.” (p.156). Cunoscând valoarea operelor confrăților bistrițeni, afirmă cu convingere că „Există și în Bistrița destui scriitori pe măsura exigențelor criticii din Capitală. [...] Eu nu dau Bistrița pe mocirla mărânească-intelectualistă din București. Acolo domină fudulii și înțânații.” (p.156).

Gabriel Sitaru, Zbor

Își manifestă neîncrederea în meseria de gazetar, fie ea de ieri sau de azi, concluzionând că „Pentru un literat însă, gazetăria poate deveni un fel de pecingine”. (p.159).

AUREL RĂU – „Talentul autentic rodește, ca orice sămânță bună, pe orice pumn de pământ”. Este poet și traducător, dar și un bun cunoscător al evoluției poeziei românești. Apreciază că „În ce privește valențele generatoare de spații lirice, ca să ne apropiem și să ne ferim de o hazardare și de un subiect delicat, nici nu-i nevoie de cuvântul transilvan, e suficient cuvântul sat. Sau e prima condiție. Sufletele zămislite din mediul rustic, ursite, frământate, vegheate, în primii lor ani, de stihii, s-au deosebit și se vor deosebi mereu de născuții și crescuții în marile orașe. Eu sunt pentru toate acestea, cu toată invidioasa mea admirație pentru cetățeanii născuți iar nu făcuți. Ironiile sau privirea de sus sunt justificate de atâți monștri ai minorului rusticizant. [...] Fuga spre sat sau dinspre sat este o falsă problemă. Cerescul e pretutindeni, în ceresc intrând totul.”

RADU SĂPLĂCAN – „Tânărul critic ar trebui să deuteze cu o carte despre Călinescu”. Asta deoarece „Călinescu nu trebuie citit, el trebuie studiat.” (p.179). Cunoscute fiind faptul că G. Călinescu este o personalitate enciclopedică a culturii și literaturii române, fiind considerat drept unul dintre cei mai importanți critici literari români din toate timpurile, alături de Titu Maiorescu și Eugen Lovinescu, nu știu cât curaj ar trebui să aibă un critic începător să se angajeze la o astfel de carte... De ce nu a făcut acest lucru chiar emitentul acestei ziceri, ne-am putea întreba fiecare, retoric, de bună seamă?!

Vorbește apoi despre „existența unei noi serii progresive în critica literară. [...] de o nouă atitudine critică”, aducând și lămuriri suplimentare în sprijinul afirmațiilor sale: „Deși grilele de lectură sunt prin excelență moderne, cu sugestii predilecte de psihocritică, critică arhetipală și semiotică, observ cu satisfacție evitarea „metodolatriei” (Alder). Utilizând metoda în funcție de obiect și nu invers, decupând cu seriozitate analitică și spirit selectiv doar sugestiile și referințele adecvate, noua atitudine critică a intentat deja un recurs destul de violent→

mentalității tradiționale.” (p.180).

Nu uită să (se) explice: „sunt obligat să notez dând note de corigență și unora dintre membrii ultimului val poetic. Am făcut-o și în alte rânduri din aceeași convingere: critica rămâne un fenomen de reducere intelectuală obligată să respingă facilitatea, mimetismul sau impostura chiar și atunci când sunt făcute cu inteligență diabolică” (p.181).

VICTOR ȘTIR – „Există unii mai atenți la lasamente, la locuri pe „fușteii” literaturii române”. Poet, traducător, a cochetat puțin și cu critica literară despre care afirmă că îl „interesează ca un alt tip de discurs literar-artistic, decât cele din beletristică. Adevăratul critic reconstruiește problematica textului de grad zero în alte coordonate și cel care se îndeleținește cu așa ceva trebuie să fie un spirit foarte inventiv.” (p.190).

În final este de părere că de la scriitorul contemporan, „Cititorul așteaptă ceea ce a așteptat întotdeauna: text care să-l captiveze, să-l scoată pentru o clipă din cotidian. Pentru aceasta, se cer împlinite niște condiții, între care cartea să fie frumos scrisă, într-o limbă curată, fără înjurături, să fie literatură adevărată și, dacă se poate, inspirată chiar din zilele noastre.” (p.190). Limbă fără înjurături?! Nu cumva are preferințe diametral opuse confratelui său, Gavril Moldovan, cel care apreciază că „Ioana Bradea cu al său „Băgău” a spart granițele județului” (p.120)?! Dar „De gustibus non est disputandum”... E bine pentru manualele școlare că nu conțin (încă!) acest tip de „valori premiate”, gen... „Băgău”. Doamne ferește de mai rău! Oricum, opiniile elegante ale domnului Victor Știr au impus respect prin faptul că are o gândire decentă, de bun simț și măsură.

LUCIAN VALEA – „Câtă intelectualitate, atâta libertate în spiritul nostru”, căci „Intelectualitatea scriitorului se confundă în cele din urmă cu cel mai mare bun al său: libertatea de creație!” (p.204).

Omagierea lui G. Călinescu de către interviuat atrage atenția cititorului în mod special: „Cât despre datoriile mele față de Călinescu, eu nu am decât una singură, dar enormă: El a fost pentru mine și pentru generația mea nu

numai un mare dascăl de literatură, ci și un genial profesor de inteligență și gust. A sta neclintit în slujba acestor valori, a le apăra și răspândi, iată moneda forte cu care foștii studenți ne putem achita datoriile față de maestru.” (p.194).

Definește apoi grupările literare ca fiind „asocieri pe bază de idealuri estetice comune. Ele sunt produsul dialectic al devenirii unei literaturi. Nu le numește nimeni. La noi astfel de grupări sunt confundate tot mai mult cu redacții ale diverselor reviste. Ceea ce e complet fals. Aceste redacții reprezintă grupuri alcătuite din voința editorilor și nu grupări constituite în baza unor opțiuni.” (p.202).

Regretabil și trist, în egală măsură, a fost momentul în care am „aflat” de la câțiva scriitori respectabili prezența mai sus despre neîncrederea acestora în competența criticii literare contemporane, în special a celei din Capitală, pe care o suspectează a fi subiectivă, slujind interese obscure etc. Or, critica, după umila părere a oricărui cititor, are menirea de a promova valorile, nu de a le sabota. Depărtându-mă puțin de conținutul cărții în discuție, mi-au revenit în memorie niște întâmplări de care aproape că uitasem: un critic anume ar fi publicat cu ani în urmă o anonimă împotriva unui valoros scriitor (Mihai Sin), pentru a nu primi acesta un premiu literar din partea USSR, pentru o carte valoroasă pe care tocmai o scrisese. Încă mă urmărește dilema legată de gestul pretinsului critic: lașitate pentru că nu a avut

curajul să semneze, invidie/răutate îndreptate împotriva unui confrate foarte talentat ori ambele? Am mai auzit și despre scriitori/critici care, culmea, cică ar fi scris chiar un fel de dicționare/istorii literare, dar au „sărit” peste o serie de colaboratori/scriitori, mulți dintre cei „omiși” fiind scriitori foarte cunoscuți. Nu am cumpărat și nici nu am citit cărțile acestora pentru că, dacă tot s-a vorbit despre ele că ar fi incomplete, prezentate subiectiv, le-am evitat ca pe un produs de consum în care nu s-au pus toate ingredientele. Acești autori/preținși critici nu fac decât să ne demonstreze nouă, cititorilor, cum se poate rata un critic literar. Nu și-au dat probabil seama că nu doar ei sunt cu ochii pe opera scriitorilor, ci și cititorii sunt cu ochii pe cei care emit „judecățile de valoare” judecându-i, la rândul-le, pentru lipsa lor de obiectivitate, sinonimă cu... incompetența. Motiv pentru care eu simt că nu am nevoie de părerea vreunui astfel de critic contemporan pentru a afla dacă o carte ori alta este bună: o citesc și află răspunsul singură, fără intermediari... Apreciez însă părerile criticilor clasici, dar și ale aceluia obiectivi. Iertare pentru sinceritate și pentru că m-am lăsat dusă de valul nemulțumirii ori al revoltei, convinsă fiind că unui astfel de critic subiectiv, indiferent de numele pe care îl poartă ori de zona geografică în care își practică meseria, îi lipsește nu doar respectul de sine, ci și respectul care ar trebui acordat prezumtivului cititor.

Revenind la cartea în discuție, *Dincoace de capitală, dincolo de provincie*, Nicolae Băciuț ne confirmă încă o dată excepționala calitate de reporter. Bun cunoscător al operei celor interviuați, mulează întrebările pe opera și personalitatea fiecărui conlocutor, tocmai pentru a-i pune în valoare opiniile pe care le prezintă apoi cititorilor cu imparțialitate, decență și *fair play*. Însă valoarea cărții constă și în măiestria jurnalistului de a crea un climat de sinceritate și confesiune în rândul interviuaților, oameni importanți din spațiul literar bistrițean de care autorul se simte atât de legat sufletește.

Nicolae Băciuț, **Dincoace de capitală, dincolo de provincie**, Editura Vatra veche, Târgu-Mureș, 2022

Gabriel Sitaru, „Se îndurerează timpul fără să curgă/clepsidra cu nisipul sub tălpile tale”

Crâmpiele din viața Banatului

salvate de la uitare de scriitoarea germană, Iris Wolff

1. Profil de autor. Iris Wolff s-a născut în 1977, la Sibiu, într-o familie de sași, care au părăsit România atunci când ea avea doar 8 ani. Acum locuiește la Freiburg. Fascinația pentru locurile natale i-a fost cultivată, încă din copilărie, de către tatăl său, Helmut Wolff, pastor săsesc, astfel încât toate cărțile sale sunt impregnate de atmosferă românească, la fel ca și ale Hertei Müller. A făcut studii de limba și literatura germană, grafică, pictură și studii religioase. A lucrat, timp de un deceniu, în cadrul Arhivei Literaturii Germane din Marbach. A publicat patru romane: *Halber Stein* (“Jumătate de piatră”); *Leuchtende Schatten* (“Umbre strălucitoare”) și *So tun, als ob es regnet* (“A se face că plouă”), la care se adaugă cel mai recent, *Die Unschärfe der Welt* (“Lumea estompată”, 2020). În toate romanele sale, acțiunea se petrece în România și Germania.

Între timp, volumul *Die Unschärfe der Welt* a primit în total cinci premii literare importante (Premiul Marie Luise Kaschnitz; Premiul pentru literatură Solothurn; Premiul pentru literatură Eichendorff; Premiul LiteraTour-Nord; Premiul Protestant Book Prize).

Cartea *Lumea estompată* a fost nominalizată la Premiul pentru Carte Germană, în 2020, la Premiul pentru Carte Bavareză, la categoria Beletristică 2020, și la Premiul pentru Literatură Wilhelm Raabe, 2020. A fost deja tradusă în cinci limbi: bulgară, franceză, olandeză, italiană și limba română.

2. Preliminarii. Citind cartea cea mai recentă semnată de prozatoarea germană, născută în România, Iris Wolff, *Lumea estompată*, gândul m-a dus, involuntar, la celebra scriitoare chiliană, Isabel Allende, cu care Iris Wolff are multe puncte comune, începând cu frumusețea fizică a amândurora. Cele două autoare scriu despre țările în care s-au născut (Chile, respectiv România), în care au avut loc evenimente dramatice, care le-au determinat să-și părăsească țările natale: lovitura de stat a lui Augusto Pinochet, din 1973, în Chile, respectiv regimul comunist din România. Cele două realități politice

au stat la baza multora din cărțile lor și probabil încă vor mai fi pretexte pentru noi narațiuni și cărți. Ororile, abuzurile și lipsa libertăților din România stau și la temelia cărților Hertei Müller, de pildă, laureată a Premiului Nobel pentru literatură, dar și a celor semnate de Mircea Cărtărescu, aflat mereu pe lista nominalizărilor pentru mult râvnitul premiu.

Revenind la comparația de la început, la Isabel Allende și Iris Wolff se constată un amestec de ficțiune și realitate, care conferă multă credibilitate paginilor scrise și îl cucerec imediat pe cititor. Iar ficțiunea, atâta câtă este, pare transcrierea unor amintiri, stări, impresii trăite de cele două autoare sau povestite de părinți, bunici, prieteni și rude, artă literară care ne amintește de celebra carte de memorii a lui Gabriel García Márquez, *A trăi pentru a-ți povesti viața* sau a poetului Pablo Neruda, *Mărturisesc că am trăit*.

Ceea ce cred că asigură succesul noii cărți semnate de Iris Wolff este tocmai coeficientul acesta *de real*, de fapte autentice, prezente în fiecare din cele șapte capitole ale cărții, care nu au doar o cifră romană în titlu, ci și un nume sugestiv: *Zăpadă*, *Ecou*, *Leviatan*, *Hoinarii vântului* etc.

Primul capitol al cărții se intitulează, așadar, “Zăpadă”, acest cuvânt fiind și ultimul cu care se termină capitolul. Vorbind despre prezența acestui cuvânt în ediția originară a cărții, Iris Wolff a subliniat într-un interviu: “În ediția germană este doar cuvântul «zăpadă»

pe o pagină întreagă.” E o practică editorială germană, ca titlurile capitolelor să fie scrise separate, pe o pagină albă, iar Iris Wolff a interpretat acest obicei în sensul dorit, pentru a mări semnificația cuvântului “zăpadă”. Asta nu înseamnă că Iris Wolff a scris cuvântul “zăpadă” pe toată pagina, de câte ori a încăput, ci că acesta este singur pe o pagină întreagă! Trebuie făcută această precizare pentru cititorul român, care are un exemplu oarecum similar ca semnificație, dar altfel gândit, în literatura noastră. Pentru a sublinia semnificația cuvântului *ajutor*, de exemplu, Mircea Cărtărescu îl reproduce de 2790 de ori, respectiv pe 10 pagini consecutive (Mircea Cărtărescu, *Solenoid*, Humanitas, București, 2015, p. 732-742)

3. O lume salvată de la uitare. Nu știu dacă Iris Wolff cunoaște cuvintele poetului grec Pindar, care spunea: “*Faptele neridicate în cuvânt se cufundă în uitare.*”, cuvinte care ar putea figura ca un motto al noii sale cărți, care ar fi poate mai potrivit decât citatul ales din Richard Wagner („Am văzut/ piatra topindu-se/ și iubirea plecând// strigă pasărea/ din copac// Noi spunem:/ Ea cântă.”). Pentru că, de fapt, asta și face Iris Wolff, în cartea pe care o discutăm, dar și în altele: să salveze de la uitare o lume, prin Cuvânt. “Vreau ca ceea ce dispăre să păstrez, să nu-i dau drumul”, spunea scriitoarea într-un interviu luat de Nona Rapotan³, în toamna anului 2022, cu ocazia Festivalului Internațional de Literatură de la Iași, la care a fost și ea invitată, idee pe care o vom regăsi și într-o remarcă filosofică a lui Benedikt, unul dintre primele personaje ale cărții: “Nu există nimic care să nu se întoarcă, nimic ce să poată fi părăsit.” (p. 187).

Fiecare din cele șapte povestiri are o unitate de sine stătătoare. Volumul *Lumea estompată* este mai degrabă o culegere de șapte povestiri, decât un roman propriu-zis. Romanul cere o construcție epică mai complicată, cu planuri multiple de acțiune, cu personaje ale căror destine →

ILIE RAD

³ Nona Rapotan, “Vreau ca ceea ce dispăre să păstrez, să nu-i dau drumul!”, cf. <https://bookhub.ro/interviurile-filit-2022-vreau-ca- ceea-ce-dispare-sa-pastrez-sa-nu-i-dau-drumul-iris-wolff/>

se întretaie, în care capitolele nu au individualitate, luate separat, ci doar în construcția de ansamblu. De altfel, autoarea este încă prea tânără pentru o amplă construcție romanească, dacă e să ne luăm după o afirmație a lui Camil Petrescu: „Voi scrie până la 25 de ani versuri, pentru că este vremea iluziilor și a versurilor; voi scrie între 25-35 de ani teatru, pentru că teatrul cere și o oarecare experiență și o anumită vibrație nervoasă; voi scrie între 35-40 ani romane, pentru că romanele cer o bogată experiență a vieții și o anumită maturitate expresivă. Și abia la 40 de ani mă voi întoarce la filosofie...”

Capitolele-povestiri au o tematică oarecum comună, care, ca un adevărat puzzle, acoperă și conturează destinul a patru familii de șvabi dintr-o localitate nenumită a Banatului, înainte, în timpul și după căderea regimului comunist. Era o localitate în care trăiau în bună rânduială români, șvabi, slovaci, evrei și în care se puteau auzi clopotele a trei biserici diferite (ortodoxă, catolică și reformată). Primele personaje ale cărții sunt Florentine și Hannes, ambii născuți în Transilvania, care ajung în Banat printr-o întâmplare a destinului: Hannes vine să își ia în primire prima lui parohie, iar Florentine îl urmează și pentru a scăpa de autoritatea unui tată brutal (care luptase în Rusia, ajungând prizonier acolo) și a-și regăsi liniștea, fiindcă „ar fi fost nevoită să numească ceva ce-i definea noua viață, ar fi numit liniștea aceasta” (p. 13). În curând, tânăra familie îl va avea pe Samuel, născut la Arad, care le va schimba radical viața. La parohie își găsesc găzduire, în curând, și doi tineri profesori în devenire, Benedikt (Ben) și Lothar, din RDG, care voiau să meargă la Marea Neagră cu autostopul și care se vor dovedi îndrăgostiți unul de altul (Mult mai târziu, când Bene ajunge în Germania și se angajează la o stație de sortare a gunoierului, are ocazia să răsfoiască reviste porno, dar „nimeni nu știa că sâniul goi nu avea niciun efect asupra lui Bene.”, p. 168). Situația internă din România se înrăutățește de la an la an, astfel că Hannes este anchetat de Securitate și trebuie să dea declarații în legătură cu străinii care îl vizitau.

Unul dinre cele mai palpitate capitole este *Macromolecular*. Pe de

o parte, asistăm la fuga în RFG a lui Samuel și a prietenului său, Oswald (Oz), folosind un avion cu elice, utilizat la stropit culturile cu pesticide. (Ar fi interesantă pentru Iris Wolff cartea Brândușei Armanca, *Frontieristii: istoria recentă în mass-media*. Ediția a 2-a, revăzută și adăugită, Editura Curtea Veche, București, 2011, pentru a vedea la cât de multe soluții recurgeau românii disperați, pentru a fugi din țară). În cazul celor doi tineri, problema devine dramatică și din alt punct de vedere, iar autoarea insistă cu măiestrie asupra acestui detaliu. Dacă Oz nu avea nimic de pierdut fugind din România, Samuel trebuia să renunțe la tot (la părinți, la Stana, al cărei trup gol l-a descoperit pe ascuns, în timp ce aceasta făcea baie într-o cadă de zinc, în curtea casei, el cunoscând astfel fiorul iubirii) etc. Samuel o botezase la un moment dat pe iubita lui Sana: „Stana exista doar pentru restul lumii. Pentru el era Sana. Și asta pentru că Sana însemna «visătoare», iar în arabă «cerul albastru», ceea ce lui îi plăcea foarte mult.” (p. 117). (Gestul lui Samuel mi-a amintit de celebrul portret al Matildei Urrutia, a treia soție a lui Pablo Neruda, realizat de faimosul pictor mexican, Diego Riviera, unde Matilde are două fețe: una publică, de cântăreață, cunoscută de toată lumea, alta secretă, știută doar de Neruda.)

Alături de aceste personaje principale (Florentine, Hannes, Samuel, Stana, Oz, Ben) sunt și câteva secundare, care se rețin prin trăsături sau detalii insolite: tatăl Stanei, torționarul și turnătorul Konstanty Novac, căreia prozatoarea îi face un excelent portret: „«Toți mărturisesc», spusese Konstanty la un moment dat. «Toți au ceva de mărturisit. Toți vor să fie vinovați.» Și, dacă nu realizau asta la începutul unui interogatoriu, Konstanty avea metodele lui – și nu încerca deloc să se ascundă după deget în privința asta – să-i facă în așa fel, încât să plece de acolo cu un sentiment de vinovăție – fie în închisare, fie în ceea ce, chiar și în aceste împrejurări, era numit libertate./ Exista o logică dincolo de argumentele lui. Exista o logică a nopții. O logică a dezolării. O logică a loviturilor. Loviturile precise la rinichi puteau obține ceva rezultate.” (p. 116). Între personajele secundare mai sunt de amintit blânda Malva,

soția lui Novac și mama Stanei, Johannes și Karlina (cea care îl venera pe Regele Mihai), Livia (Liv) și iubitul ei, Noah, etc.

La puțin timp după Revoluția din decembrie 1989, din România, Samuel și cu Bene se întorc în satul bănățean de odinioară, prilej pentru prozatoarea de a-și etala talentul descriptiv: „Străzile satului erau părăsite. Totul arăta ca înainte. Și nu era ca înainte. Bene observă dărăpănăturile, aspectul neîngrijit, culorile pocnite de pe fațade. Încă își amintea biserica, turnul ei subțire și zidurile de culoarea ochiului, dar și poarta verde a casei parohiale – restul străzii îi era străin și se întreba ce sentimente îi stârnea lui Samuel priveliștea aceea.” (p. 183)

4. Imaginea regimului comunist. Așa cum spuneam, fundalul celor mai multe pagini ale cărții este viața de zi cu zi a regimului comunist. Trebuie spus că în cultura română de azi există tendința diabolizării fostului regim. Adică moda de a vedea lucrurile exclusiv în culori negre, excluzându-le pe cele gri sau, eventual, albe (tipic în acest sens este volumul Liliane Nechita, *Pâine cu ceva. Amintiri, ca să se știe cum se trăia în comunismul oamenilor simpli*, Humanitas, București, 2022, o carte plină de inexactități și manipulări). Personal am trait 35 de ani în acest regim, încât cred că am o privire cât de cât obiectivă asupra acestuia. A fost un sistem pe care îl apreciez acum prin grila propusă de istoricul Vlad Gerogescu, fost angajat al postului de Radio Europa Liberă, deci care nu poate fi bânuit de simpatii comuniste: „În ceea ce mă privește – scria el, în 1984 –, mi se pare limpede că, la capătul a 40 de ani de comunism în România, trăsăturile negative le covârșesc în chip evident pe cele care

ar putea fi eventual considerate drept pozitive; cu toate acestea, *nicio epocă nu a avut doar părți rele, chiar și vremea migrațiilor sau cea fanariotă au adus cu ele și lucruri pozitive* (subl. I.R.). Funcțiile organismului social pot fi încetinite, pervertite, dar niciodată cu desăvârșire blocate, indiferent de regimul politic.”⁴

Trebuie să recunosc efortul prozatoarei de a se documenta în privința regimului comunist din România. Iată câteva secvențe: „Geniul Carpaților trăia modest. Chestia cu Palatul (Casa Republicii, n. I.R.) i se întâmplase, de fapt, accidental. Ar fi putut să iasă și mai mic, dar, dacă ai o sală de ședințe, e nevoie și d'eo sală de bal. [...] Un titan avea nevoie d'eo titană. O față simplă din mahala nu era suficientă pentru o astfel de situație. Trebuia să fie o femeie de știință de renume internațional. Una care să fie la fel de pricepută în a colecționa bijuterii, ca și în a colecționa titluri de doctor. Starea națiunii se discuta în patul matrimonial. [...] Marele cârmaci era înțelept. Voia ca poporul lui să fie mândru de rolul jucat de el în istorie și să fie conștient de identitatea sa istorică unică.” (p. 134-136). La aceste precizări mai trebuie adăugate câteva observații, risipite de-a lungul cărții: interzicerea avortului, verificatul mașinilor de scris, cozile interminabile la alimente (Nika, o femeie care voise să piardă o sarcină, își injectă o substanță care, în mod normal, se administra vacilor, apoi muri în câteva zile, fiindcă medicii refuzaseră să o trateze), penuria alimentară, mai ales în a doua parte a anilor 80, când Ceaușescu se ambiționase să plătească toate datoriile externe ale României, cu prețul înfometării popoului, „vînderea” evreilor și a germanilor, interdicția de a deține valută, raționalizarea curentului electric și a căldurii, corupția, starea proastă din spitale, drumurile desfundate, poluarea, utilizarea limbii de lemn în presă și în documentele de partid etc.

Există în carte și câteva detalii neverosimile, care se înscriu în tendința de diabolizare a regimului comunist, de care vorbeam. Astfel, la p. 16, este descris un făt avortat, găsit

în toaleta unei maternități din Arad, lucru greu de crezut, în condițiile în care avortul era interzis. La p. 17 se spune, poate ironic, că „statul la coadă fusese gândit de guvern ca formă de exercițiu fizic”. Cât privește mersul trenurilor, și aici sunt câteva inexactități. Despre Florentine, care se urcă în tren, pentru a merge la Arad, prozatoarea spune: „După ceva vreme observă că trenul mergea în direcție greșită. Coborî în stația următoare și sfârși din nou pe un peron părăsit. Nu avea cum să afle când urma să vină următorul tren. Gările din Banat erau în așa fel amenajate, de parcă nimeni n-ar fi avut nevoie să ajungă undeva.” (p. 19) Ideea că „nu era permisă nici măcar prezența, la naștere, nici măcar propriului soț” este iarăși falsă, pentru că la noi nu exista o asemenea dorință, văzută doar în filmele americane de mai târziu. Nu știm de unde și-a luat autoarea informația că „literatura română se răspândise în țară mai ales prin intermediul ciobanilor. Oile erau animale sacre în România.” (p. 39) În afară de Gheorghe Cârțan (1849-1911), cunoscut și sub numele de Badea Cârțan (n. la Cârțișoara, lângă Sibiu natal al prozatoarei), care a fost un cioban român și care a distribuit la sate cărți românești, aduse clandestin din România, nu cunoaștem alte exemple asemănătoare ale acelor “navigatori ai uscatului”, cum așa de frumos îi numea Constantin Noica pe ciobani. Iar oile nu sunt animale sacre în România, cum sunt vacile în India sau căprioarele în Japonia.

La p. 95 există o inexactitate istorică: “Domnise (Regele Mihai, n. I.R.) pentru scurt timp, la vârsta de cinci ani”. Realitatea a fost alta. La 4 ianuarie 1926, Mihai, fiul lui Carol al II-lea, care avea cinci ani, a fost proclamat Principe Moștenitor al României, în condițiile în care tatăl său renunțase la tron. În 1927, moare Regele Ferdinand, iar pentru că Principele Mihai era minor, a fost activată Regenta Regală, formată din trei persoane. În 6 iunie 1930, Principele Carol vine intempestiv în țară (cu un avion particular, din Germania), făcând o călătorie ca într-o pagină de roman: lângă Oradea a aterizat într-un lan de grâu, fiindcă i se terminase uleiul, iar lângă Huedin a aterizat din nou, acum într-un lan de porumb, fiindcă i se terminase benzina! A ajuns cu dificultate la

Cluj, de unde a zburat la București, iar la 8 iunie 1930, Parlamentul României l-a proclamat Regele Carol al II-lea al României. (De la Cluj la București, mecanicul avionului princiar a fost un consătean de-al meu, Șofron Trif, căruia i-a făcut o celebră fotografie, la aterizarea din București, marele fotograf al perioadei interbelice, Iosif Berman!)

Încă un detaliu, care poate fi o eroare de traducere: la p. 65 se spune că “doi colegi de clasă de-ai lui Ecou duceau crucele”. De fapt, era o singură cruce, ca la orice înmormântare. De asemenea, la p. 178 se spune că “*prezentatoarea* de știri anunță că dictatorul și soția lui încercau să fugă.” În timpul Revoluției, era un *prezentator*.

5. Despre traducere. Consider că traducerea cărții este excelentă, fiind făcută de o traducătoare experimentată, bună cunoscătoare a limbii germane, Andreea Odovicuic. Cred că traducerea surprinde exact nuanțele exprimării și vultele gândirii scriitoarei.

Poate ar fi fost bine dacă s-ar fi menționat, în traducerea românească, acele cuvinte și expresii, care erau în românește în original: *zăpadă, ciorbă de burtă, țară fericită*.

Am făcut câteva observații legate de traducerea unor termeni, dar acestea au fost comunicate editurii care a tipărit cartea și traducătoarei, fiind vorba de o problemă mai mult tehnică, neinteresantă pentru cititorul român.

A doua observație se referă la punctuația în propoziție sau în frază, în special la regimul virgulei. Virgula trebuie pusă între propoziția regentă și subordonatele atributivă, concesivă, cauzală, finală, condițională etc. Iată câteva exemple: “cumpără câțiva pești de la el [,] ca să îl convingă”; “putea să se orienteze [,] în ciuda marcajelor”; “pierise până și lătratul câinilor [,] care se auzea”; “gările din Banat erau în așa fel amenajate [,] de parcă nimeni n-ar fi avut”; “Biserica era răcoroasă, străbătută de o lumină crepusculară [,] în ciuda faptului”.

Precizez că această eroare de punctuație este generalizată în România, din cauza redactorilor de carte, care nu sunt suficient de atenți. Eu dau studenților două exempte de exigență în redactarea unui text, care, dacă nu ar fi existat, ar fi trebuit →

⁴ Apud *Ce a fost. Cum a fost*. Paul Cornea de vorbă cu Daniel Cristea-Enache, Polirom, Cartea Românească, Iași, 2013, p. 95.

Și fantezie, și realitate...

Amestecate inventiv și echilibrat într-o carte* ce te ține cu sufletu' la gură de la cap la coadă. I-am dăruit o noapte și nu-mi pare rău. Căci Frederick Forsyth este meșter mare la thriller d-âl mai reușit. E bine documentat și duce acțiunea pe culmi nebănuite. Plasând-o veridic în locuri adecvate. La momente potrivite. Motivată plauzibil și convingător. Folosind ingrediente inteligente. Construind ingenios, șlefuid minuțios. Astfel încât produsul final să prindă la cetitor întrutot...

Omul a fost jurnalist cu experiență. Bun cunoscător într-ale politicii, istoriei contemporane, instruit în tehnici militare de aviație nu i-a fost greu să folosească util aceste acumulări în creația sa romanescă. Cu fler din belșug și pricepere certă la narațiunea de anvergură (deloc incertă și sofisticată),

și-a asigurat fără probleme, justificat, notorietate cât cuprinde...

„Răzbunătorul” are contribuția lui la rezultatul ăsta de top. Pornind de la o crimă atroce-n Balcani, ajunge la vendetă riscantă. Căci asasinii sârbi demenți, aliați cu Milošević, nu se dau în lături de la nimic. Omorând în dreapta și-n stânga, fără frica legii. Sau a lui Dumnezeu. Din ăst motiv, probabil, bunicu` junelui american ucis nemilos în Bosnia optează pentru acțiune directă. Scop în care angajează un fost ”șobolan al tunelelor”. Cu experiență-n lupta de gherilă și curaj enorm. Acesta pleacă pe urmele ticălosului mogul refugiat în America Latină. Îl dibuiește-n fortăreața-i ascunzătoare, îl capturează cu avion cu tot și-l aduce-n Miami. Spre a-l da pe mâna justiției americane. Sintetic spus, adrenalină, aventură la cote înalte foarte. Totodată, expunerea unor stări neferice de lucruri ce dăinuie-n lume la nesfârșit. Comunismu`, teroarea, crima organizată, răutatea nemărginită din ființa umană, exteriorizată din ce în ce

mai pregnant, odios, nociv sunt caracteristice și-n epoca de azi. Istoria împlinindu-se, în fond și din bune, și din rele. Îndeosebi din cele menționate secund. Filosofic vorbind, dualitatea n-are cum lipsi...

Reafirm, pe bună dreptate, că Forsyth e un maestru incontestabil în literatura de suspans. Abordând iscusit subiecte conexe cu realitatea, stârnind curiozitatea, dezvăluie temerar subiecte nebănuite de mulți. Tomurile sale, scrise secvențial, cinematografic scot la lumină personaje, fapte, întâmplări incredibile-n aparență. Posibile însă ocult. Cutez a zice și-n cazul de față căs manuale cumva, mai ușor accesibile, pentru instituții anume și-ai lor angajați în varii enigme de subteran. Așa că puneți mâna degrabă pe „Răzbunător”. Lecturați cu sârg povestea ca să fiți apoi mai lămurii asupra canalelor și-a urii în ev comunist și postcomunist. Nu departe de noi...

ADRIAN SIMEANU

*Frederick Forsyth, *Răzbunătorul*, Ed. RAO, 2005

CRÂMPEIE DIN VIAȚA....

→inventate. Sau, cum spune Iris însăși: “Pentru un romancier, *probabilitatea* este suficientă, formulează Milan Kundera, și anume: *că ar fi putut să fie așa.*”

Despre savantul român, Tudor Vianu, se spune că, fiind ambasador la Belgrad, venea la Biblioteca Academiei Române din București, ca să verifice... un citat!

Al doilea exemplu se referă la Caragiale. Acesta spunea: “Punctuația, fraziile, este gesticulația gândirii!” Se știe că, după ce s-a autoexilat la Berlin, el continua să publice articole în presa din România. Se spune că de multe ori dădea telefoane la redacțiile respective și cerea să i se modifice o... virgulă!

5. Stilul cărții. Cartea este scrisă într-un mod expresiv, fără asperități stilistice, dovadă a experienței pe care autoarea o are, ca în acest pasaj, de la începutul cărții: “Ningea de o săptămână. Mai întâi fulgi mici, aparent inocenți, presărați prin curte, ca pe spatele unui animal. Se așternură pe acoperișurile caselor, alunecând, la început, doar de pe turla bisericii. Fiecare fulg era o creație unică. Zămislită parcă din preaplin, trimisă astfel, încât totul să dispară: satele din jur, ogoarele, dealurile de la orizont și, în final, orizontul însuși.” (p. 9) Silul narativ se combină adesea

cu arta portretistică, iar vocația descriptivă apelează la toate simțurile: vizual, auditiv, olfactiv. Câteva exemple pentru cel din urmă: “Îi plăcea mirosul pădurii de pini”; “Samuel se apropie de el atât de mult, încât Bene îi putea simți mirosul părului”; “Lui Liv îi plăcea mirosul de garderobă, miros de parfum și bile antimolii.” Constatăm apoi folosirea cuvintelor din toate registrele limbii, de la regionalisme (*credeuț, fanal, purligar*) până la termenii neologici (*laviu, vindiac, vintre*).

Să consemnăm și faptul că volumul nu are nicio greșală de corectură, ceea ce este o performanță rară în practica editorială din România de azi, pentru care Editura Lebăda Neagră trebuie felicitată. În câteva situații, traducătoarea a dat explicații necesare în note de subsol.

6. Semnificația titlului. Consider că titlul cărții este unul inspirat. *Lumea estompată* este o lume pe cale de dispariție, având conturul șters, dar pe care prozatoarea știe să o aducă la viață. Mi se pare semnificativă următoarea reflecție a unui personaj: „Auzi cum mama ei îi șopti ceva tatălui ei și se întrebă ce știa ea de fapt despre oamenii aceștia. Și, dacă ea nu știa nimic, atunci nici ceilalți nu știau nimic, iar în loc de un șir lung de amintiri, exista doar o continuă dispariție, o uitare, până

când, din întâmplările trecute, nu mai rămânea nimic, decât niște banalități, nu o cunoaștere autentică, ci interpretări transmise; o întregă viață, cu toate contradicțiile ei, putea fi rezumată în doar câteva propoziții./ Ceea ce dispăruse trebuia să iasă din nou la lumină. Și cine altcineva, dacă nu o magiciană putea să aibă grijă, ca lucrurile să nu se piardă?” (p. 213-214) Or, magiciana, Iris Wolf, e hotărâtă, așa cum ne asigură în interviul citat: „Vreau ca ceea ce dispăre să păstrez, să nu-i dau drumul.”

7. Concluzii. Cititorul român vă rămâne foarte încântat după lectura acestui roman și așteaptă traducerea cărților anterioare și/ sau viitoare semnate de Iris Wolff. De aceea subscriu la concluzia doamnei Nicoleta Munteanu, profesor MERITO la Colegiul Național din Iași: “Marea reușită a acestui roman (*Lumea estompată*, n. I.R.) e poezia existenței, lumina care învăluie totul și se infiltrează printre firele unor povești de viață nu întotdeauna luminoase și, mai ales, frumusețea, crudă, dar de etăgăduit, a imaginilor, care păstrează amprenta unui alt timp.”⁵

⁵ Nicoleta Munteanu, *Istoria de familie între Est și Vest: “Lumea estompată”*, de Iris Wolff, în <https://alecart.ro/istorii-de-familii-intre-est-si-vest-lumea-estompata-de-iris-wolf>.

Puncte de vedere

Secolul 21 va fi mai moral sau nu va fi deloc

Secolul 20 s-a întipărit în mintea noastră prin cele două războaie mondiale. Secolul 21 a debutat prin războaie locale, lovituri de stat, milioane de refugiați abătuți asupra Europei, sute de mii de morți, și acum lupte sângeroase în centrul Europei. Războiul nuclear stă ca sabia lui Damocles deasupra capului nostru. Acest secol trebuie să devină mai moral decât cel dinaintea lui. E un imperativ dacă nu vrem să fim incinerati cu toții până la unul. Ceasul nuclear ne arată că mai sunt doar 90 de secunde care ne despart de catastrofă.

Dacă ne ridicăm deasupra minciunilor administrate constant de presa de serviciu americană și din Vestul Europei vom observa că lumea multipolară care se structurează sub ochii noștri prin eforturile Chinei și Rusiei, în primul rând, se caracterizează prin ridicarea ștachetei exigențelor morale și învigorarea autorității instituțiilor internaționale. Charta ONU, Consiliul de Securitate și Adunarea Generală ONU trebuie să arbitreze în conflictele internaționale și nu *the international rules based order* (citește ordinele de la Washington). Chiar în acest punct multipolarității și unipolarității au o mare divergență. Din cartea profesorului John J. Mearsheimer, *The Great Delusion* (Yale University Press, 2018) aflăm contrariul: "*League of Nations or the United Nations are of secondary, if not tertiary importance because they have little coercive leverage over states ... Thus, the international system is anarchic, which is not to say it is chaotic or disorder, only that there is no ultimate arbiter*". (Liga Națiunilor sau Națiunile Unite sunt de o importanță secundară, dacă nu chiar terțiară pentru că ele au o slabă putere coercitivă asupra statelor. Așadar, sistemul internațional este anarhic, dar nu haotic sau dezordonat, este doar că nu există un ultim arbitru - op. cit., p. 131). Această atitudine de diminuare a statutului ONU în relațiile internaționale este poziția SUA, care dorește în continuare să dicteze nestânjenită ca hegemon global, ceea ce pentru adepții lumii multipolare este cu totul inacceptabil.

China și Rusia pledează pentru stabilitate, onestitate și bună credință în relațiile dintre state, acuzând SUA de spirit confrontațional și mentalitate a războiului rece. Într-un editorial din *Global Times* (publicație de limbă engleză editată în China) se subliniază că "*the world does not need hatred, division or conflict and the people of all countries want to live a good life*" (lumea nu are nevoie de ură, divizare sau conflict și popoarele tuturor țărilor doresc să trăiască o viață bună."- *Global Civilization Initiative*, în globaltimes.cn/page/202303/1287448.shtml, March 15, 2023). Ca răspuns la agitatea în SUA și în Europa a unor concepte ca "*clash of civilization*" (ciocnirea civilizațiilor), "*superioritatea unor civilizații*", China a lansat recent trei inițiative, după cum urmează: **Inițiativa Dezvoltării Globale**, **Inițiativa Securității Globale** și **Inițiativa Civilizației Globale**. Toate trei inițiativele se bazează pe promovarea unei egalități adevărate (*true equality*) și a inclusivității fără de care orice proces de dezvoltare ar fi subminat. Sunt enumerate câteva principii fundamentale care se impun în relațiile dintre state:

1. respect pentru diversitatea civilizațiilor și pentru drepturile lor la dezvoltare.
2. susținerea valorilor comune întregii umanități.
3. aprecierea deosebită pentru tradiție și inovație în fiecare civilizație.
4. susținerea contactelor robuste de la om la om în plan internațional și a cooperării.

Acestea sunt principiile de bază, acceptate de o varietate de civilizații și care asigură coexistența lor. Editoria-lul exemplifică punerea în practică a inițiativei securității globale prin recenta misiune de mediator a Chinei

pentru ameliorarea ostilităților durând de șapte ani între Arabia Saudită și Iran. De asemenea, după ani de conflicte, Arabia Saudită se pregătește să-și deschidă ambasada la Damasc, în Siria. Și astfel, datorită abilității și bune credințe a diplomației chineze, spiritul tolerant prinde rădăcini în lumea arabă după ani de haos și destabilizare. De trei sferturi de secol SUA a acționat ca o forță de instigare a războaielor. Este timpul să se pună capăt sacrificării criminale a vieților nevinovate și să se instaureze domnia păcii, a umanismului, a colaborării constructive între popoare pentru binele comun.

Xi Jinping, secretarul general al PCC, ales recent pentru a treia oară și Qin Gang, ministrul de externe nu ezită în ultimul timp să condamne atitudinea belicoasă americană privind independența insulei Taiwan și o potențială confruntare cu China. Tot în *Global Times* un editorial îndeamnă populația chineză la unitate în fața pericolului: "*we must be united and as one like tough steel*" (trebuie să fim uniți, o unitate tare ca oțelul - *In new expedition*"striving in unity" is China's main theme, globaltimes.cn/page/202303/1287091.shtml, March 11, 2023). În același editorial este radiografiată cauza ostilității americane ostentative: "*The US is so hostile toward China precisely because of the vigorous momentum and enormous potential of Chins's development, which has made Washington lack confidence, feel anxious, and fear that their global hegemony is being threatened*" (US este atât de ostilă față de China precis din cauza afirmării viguroase și enormului potențial al dezvoltării Chinei, care a făcut Washingtonul mai puțin încrezător, anxios, și temându-se pentru hegemonia globală care este amenințată - *ibidem*). Autorul editorialului nu se ferește să releve tendința spre declin a imperiului SUA din cauza extinderii fără măsură: "*its front line has been stretched too long and beyond the scope of its capability*". (și-a extins sfera prea mult și peste capacitatea lui - *ibidem*).

Este criticată atenția exagerată acordată bugetului militar în dauna satisfacerii unor necesități fundamentale ale cetățenilor, ceea ce conduce la tensiuni domestice în →

SILVIA URDEA

SUA. Lucru perfect real. Editorialul opune acestei politici pe aceea a Partidului Comunist Chinez, care *"always represents the fundamental interests of the vast majority of the people, and has no special interests of its own. It never represents any interest group, any power group, or any privileged class"* (reprezintă totdeauna interesele fundamentale ale majorității și nu are interese personale. Nu reprezintă niciodată nici un grup de interese, nici un grup de putere sau clasă privilegiată - *ibidem*). Judecând după cei opt sute de milioane de chinezi ridicați din sărăcie trebuie să luăm drept adevărate aceste afirmații. **Ceea ce trebuie să acceptăm este faptul că Federația Rusă nu mai e Uniunea Sovietică, iar China nu mai este cea din timpul lui Mao, ci s-a modernizat și a explodat în materie de dezvoltare economică, industrială, tehnologică, că socialismul ei cu trăsături specifice conține multe elemente democratice.**

Cu siguranță ne aflăm la o cotitură istorică, așa cum observă cei mai mulți comentatori politici și unii șefi de stat, printre care Vladimir Putin, președintele Federației Ruse. Șarada fabricată la Washington, încă pe când Joe Biden era doar vicepreședinte în administrația Obama, a devenit cu timpul din ce în ce mai transparentă, vădind clar scopul loviturii de stat din 2014 la Chiev: înarmarea Ucrainei timp de opt ani prin promovarea naziștilor, persecutarea și bombardarea populației ruse din Donbass și Lugansk, extinderea NATO-ului până la granițele Federației Ruse, provocarea unui război proxy pentru slăbirea federației, aplicarea unor sancțiuni draconice pentru stărnirea unor mari nemulțumiri domestice în Rusia, culminând cu schimbarea regimului. Ori de câte ori America s-a angajat în *regim change* (lovitură de stat) nu i-a mers bine deloc și totuși continuă obstinat această dezastruoasă politică, despre care John J. Mearsheimer ne spune că: *"remaking the world in its own image is baked into its DNA"* (recrearea lumii după chipul și asemănarea ei este intrinsec ADN-ului american - *op. cit.*, p.153). Referindu-se la hegemonia liberală americană conchide: *"a country that embraces liberal hegemony ends up doing more harm than good to itself as well as other countries..."* (o țară

care îmbrățișează hegemonia liberală sfârșește făcând mai mult rău decât bine ei însăși și altor țări - ibidem).

Din discursul lui Vladimir Putin în fața Dumei la 21 februarie, 2023 aflăm că a încercat mai mult decât i-a stat în putință să rezolve pe cale pașnică amenințarea existențială la adresa țării sale. Liderul rus își exprimă revolta împotriva cinismului politicii americane și occidentale, demascând decadența morală a unei lumi care nu cunoaște remușcarea atunci când cauzează răul. John J. Mearsheimer însuși recunoaște că aroganța îi împiedică pe cei responsabili pentru războaiele stărnite de diferite administrații să reflecteze asupra tragediilor produse: *"One of the most remarkable aspects of American wars is how little we discuss the victims who are not americans"*. (Unul dintre cele mai remarcabile aspecte ale războaielor americane este cât de puțin discutăm despre victimele care nu sunt americani - *op. cit.*, p. 141).

După confirmarea planului diabolic de către Angela Merkel, Francois Holland, Petr Poroșenko se poate vorbi de indiferența și cruzimea conspiratorilor războiului. *"Now they admit this publicly and openly and they feel no shame about"*. (Acum admit public și deschis și nu se rușinează - *Presidential Address to Federal Assembly* în en.kremlin.ru/events/president/news/70565, February 21, 2023). Putin pune în contrast *"their own perfidy"* (*propria lor perfidie*) cu *"while Russia sincerely made every effort to achieve a peaceful solution (I want to emphasise the word "sincerely" - în timp ce Rusia a făcut efortul în mod sincer pentru o soluție pașnică și vreau să subliniez cuvântul sincer)*. Demersurilor pacifiste ruse li s-a răspuns cu o concertată ură pe față.

Vladimir Putin se lansează într-o adevărată diatribă împotriva geopoliticii americane și occidentale lipsite de cele mai elementare principii etice: *"They behaved just as shamelessly and duplicitously when destroying Yugoslavia, Iraq, Libya, and Syria. They will never be able to wash off this shame. The concepts of honours, trust, and decency are not for them"*. (S-au purtat cu totală lipsă de rușine și duplicitar când au distrus Iugoslavia, Irak, Libia și Siria. Nu vor putea spăla această rușine

niciodată. Conceptele de onoare, încredere și decență nu sunt pentru ei - ibidem).

O asemenea conduită execrabilă Vladimir Putin o explică prin rutina în care s-au complăcut în secole de colonialism, dictat și hegemonie. I se poate citi amărăciunea când afirmă: *"they got used to being allowed everything, got used to spitting on the whole world."* (s-au obișnuit să li se îngăduie orice, s-au obișnuit să scuipe pe întreaga lume - *ibidem*). Elitele occidentale de astăzi rămân pentru liderul rus o întruchipare a minciunii și agresivității pe care America o afirmă prin bazele militare plantate în toată lumea: *"the planet is covered with them"* (planeta este acoperită de ele).

La unison cu principiile afirmate de China, liderul rus respinge împărțirea lumii în țări civilizate și restul țărilor, sau cum a spus Josep Borell: *grădina și jungla*. Multipolarismul consideră imperativ să se impună *"an honest partnership that rejects any exclusivity, especially an aggressive one"* (un parteneriat onest care respinge orice exclusivism, în special unul agresiv). În prima zi a vizitei sale la Moscova președintele Xi Jinping și-a exprimat încrederea în victoria ordinii multipolare, afirmând într-un ziar rusesc de mare tiraj că trecerea la ordinea multipolară *"is unstoppable"* (de neoprit). Experții militari americani precum Scott Ritter și Douglas Macgregor, comentatori ca Alexander Mercouris, Alex Christopherou, Brian Berletic, Kim Iversen, Aaron Matee, Jimmy Dore au subliniat de nenumărate ori totala indiferență a Washington-ului față de armata ucraineană lăsată să fie măcinată mărunț, cu o durată de viață de doar patru ore când soldații se află în prima linie. Elementul uman din Ucraina a fost anihilat pentru ambițiile paranoice ale unor indivizi investiți cu putere.

Orientarea tot mai multor țări spre sfera BRICS și Shanghai Cooperation Organization validează autenticitatea valorilor și acțiunilor promovate de partizanii ordinii multipolare. Chiar în aceste zile (20-23 martie a.c.) concomitent cu președintele chinez au venit la Moscova delegațiile a patruzeci de țări africane care doresc intrarea în sfera multipolaristă. Cu adevărat o mișcare tectonică se întâmplă în acest timp în domeniul geopolitic al planetei.

Furtuna curăță calea

spre un nou sistem energetic

Românul înțelept își face vara sanie și iarna căruță. Din păcate, iarna crizei energetice a surprins Europa fără sanie. Este mai eficient să economisim când avem, să construim în perioadele de pace, pentru a rezista în momente de criză. Realitatea, însă, ne ia uneori prin surprindere.

Premise

Necesitate a existenței, energia nu e un lux. Cererea sa manifestă prea puțină elasticitate față de ofertă și conjunctură. Binomul energie – alimente s-a dovedit esențial în urma invaziei ruse în Ucraina, când lipsa de gaz a afectat producția de înghețăminte, perturbând lanțul de aprovizionare cu alimente.

Europa se confruntă cu o criză energetică fără precedent, când se ciocnesc două forme de guvernare cunoscute încă din antichitate: totalitarismul (Sparta) și democrația (Atena). În acest context s-a deschis o cutie a Pandorei, cutia mixului energetic european.

Livrările de gaze din Rusia spre Europa s-au redus, în anul 2022, cu 80%. Prețurile cu amănuntul la electricitate și gaz au crescut de 15 ori față de 2021.

Măsurile de economisire, de plafonare a prețurilor și tarifelor, de diversificare a surselor de aprovizionare și de stimulare a producției au atins cote fără precedent. Totuși, asumate în mod unilateral doar de către consumatorii de energie, asemenea măsuri nu pot suplini comunicarea, negocierile și cooperarea între state.

1. Sincopă în comunicare

Comunicarea în sfera energiei comportă dimensiuni complexe: dialogul între furnizori și beneficiari; intervenția autorităților în comportamentul consumatorului; comunicarea prin mass media; interacțiunea societală etc. În plus, într-o viziune științifică anticipativă se poate vorbi de „comunicare” în sensul transmiterii energiei la distanțe mari, fără fir.

Ca exemplu de sincopă poate fi amintită cea mai faimoasă eroare de comunicare din istoria ultimului secol, în urma căreia a fost bombardat orașul Hiroshima. Cuvântul japonez „mokusatsu”, pronunțat de premierul japonez Kantaro Suzuki și înțeles greșit de aliații reuniți la Potsdam, a determinat lansarea bombei devastatoare la 6 august 1945.

Sensul din japoneză „a se abține de la comentarii”, exprimat de premierul nipon în fața presei de la Tokyo înaintea deciziei oficiale, a fost interpretat de Puterile Aliate drept aroganță sau chiar amenințare, pentru că, traduse separat cele două părți ale cuvântului înseamnă: „moku” – tăcere, iar „satsu” – ucidere. O neînțelegere a condus la catastrofă!

În Uniunea Europeană, „comunicarea” are două înțelesuri. Pe de o parte, Directoratul General de Comunicare este responsabil cu explicarea politicilor comunitare în fața audienței exterioare. Pe de altă parte, sintagma „comunicare a Comisiei Europene” poate include evaluări de politici, comentarii și explicații ale programelor, sau sinteze ale acțiunilor prezente sau viitoare. La intern s-au emis „comunicări” privind prețurile la energie, iar în plan internațional, printre altele, s-au format parteneriate cu țări terțe pentru achiziționarea de gaz și hidrogen în comun.

O anecdotică sincopă s-a produs în decembrie 1979, când Uniunea Sovietică invadase Afganistanul, iar România a avut curajul să condamne invazia. Cu simțul umorului, românii șușoteau că Afganistanul își schimbase denumirea în „Stan Păițitul”. Numai că îndrăzneala de a condamna agresiunea sovietică ne-a costat. O navă cu țiței rusesc aflată în rada portului Constanța în așteptarea descărcării a făcut cale-ntoarsă și ne-a lăsat, în pragul iernii, cu un serios deficit energetic, fără vreo comunicare prealabilă. Nimic nou!

O altă dimensiune a deficitului de comunicare este accesul limitat la căile moderne de informare. Zonele îndepărtate și izolate, fără acces la resurse energetice sunt și cele fără acces la internet și la telefonie mobilă. Conform Forumului Economic Mondial, numai în China și India trăiesc peste un miliard de

locuitori fără acces la internet⁶, ceea ce defavorizează persoanele respective în raport cu societățile informatizate.

Într-o altă dimensiune a deficitului de comunicare, știrile false joacă un rol malefic. Opinia publică este uneori intoxicată. Pentru a evita judecățile sub influența emoției de moment, ar fi util să rememorăm criza petrolului din deceniul opt al secolului trecut. Mari cercetători concluzionaseră atunci că în circa 30 ani Pământul își va fi epuizat rezervele de țiței. Fals! Este suficient să amintim producția actuală globală de hidrocarburi în raport cu cea de atunci.

2. Sincopă în negociere

Recenta criză energetică a condus la complexe negocieri de prețuri, cantități, termene de livrare etc. Doar securitatea energetică nu se negociază.

Prin definiție, negocierea înseamnă a oferi și a primi, a da și a lua, dar dacă una din părți deține poziție de monopol, atunci este tentată să-și folosească forța, prin formula dau și iau: „dau cu tifla, iau cu japca”. S-au mai cunoscut perioade de așa zis comerț reciproc avantajos, când noi le dădeam unora petrolul, iar ei ne luaau grâu.

„Când armele vorbesc, muzele tac” („Inter arma silent musae”), spunea filosoful Marcus Tullius Cicero. Când resursa energetică este folosită drept armă, negociatorii tac. →

RADU ȘERBAN

⁶ WEF – „These are the countries where internet access is lowest”, 17 aug. 2020

Cel ce deține poziție dominantă pe piață este tentat să-și trateze partenerii drept inferiori. Caricaturizând, se poate face o paralelă cu gluma despre cei însărcinați cu misiuni de menținere a păcii, în engleză „*peace keeping operations*”, care înțeleg prin aceasta „*take a piece of land and keep it!*”, cum ar fi cazul Transnistriei.

Un exemplu de negociere de pe poziții inegale poate fi și cel al conductelor de gaz prin Marea Baltică, dintre Rusia și Germania. Dezechilibrul între cele două părți în negociere s-a putut constata și în august 2022, când Schroeder s-a deplasat la Moscova să-l întâlnească pe Putin, în plină criză energetică și în plin proces de sancțiuni. În consecință, Parlamentul German i-a redus din alocații fostului premier, dar fapta era împlinită.

Un alt caz de negociere disproporționată de-a lungul istoriei recente în domeniul energiei nucleare se referă la centralele atomice construite în fostul lagăr socialist, când furnizorul de echipamente, monopolist, își impunea condițiile fără drept de apel.

În acel context, de domeniul anecdoticii rămâne modul în care România a reușit să ocolească furnizorul unic, motivându-și opțiunea în favoarea reactoarelor Candu prin lipsa unor garanții sovietice în cazul unui cutremur de gradul celui din 1977.

Negocierile energetice sunt mult mai diverse în interiorul Uniunii Europene, unde, de exemplu, opțiunile pentru energia nucleară variază între 52 % în Franța și zero în state ca Polonia, Cipru, Estonia etc.

Criza energetică din Uniune a declanșat noi negocieri comerciale internaționale, fără precedent. S-a semnat un memorandum cu Egiptul și Israelul pentru livrarea de gaz în Europa.

Cu Azerbaidjanul s-a semnat un parteneriat strategic și un memorandum în domeniul energiei. Cu SUA s-au negociat importuri noi de GNL, iar cu Norvegia și Marea Britanie s-au convenit cantități suplimentare de gaz pe conducte.

Un element cheie în negocierile privind furnizarea de energie îl constituie prețul, atât în plan bilateral cât și la burse. În luna august anul trecut, când criza gazului atinsese

apogeul, pe piața din Amsterdam prețurile depășeau 300 de euro pe megawatt oră. Contractele „future” pe piața olandeză au ajuns acum la numai 50 euro pe megawatt oră, adică de șase ori mai puțin, aproape de nivelul din septembrie 2021. Un negociator surpriză a fost iarna blândă, care a înclinat balanța în favoarea consumatorilor.

Mobilizarea fără precedent și negocierile intracomunitare au dat roade. Uniunea a acordat peste 750 miliarde euro pentru contracararea crizei energetice, prin Fondul de Redresare post-pandemie. La situații fără precedent s-a apelat la măsuri fără precedent, acest fond reprezentând prima emisiune de datorie comună a UE.

Din motive de criză energetică, negocierile între instituțiile Uniunii, așa zisul „*trialog*” (Parlament, Consiliu și Comisie) au fost blocate în privința emisiilor de gaze cu efect de seră (ținta - reducere cu 55% până în 2030). Securitatea energetică și eficiența primează.

Criza energetică a condus, de asemenea, la accelerarea cercetării în domeniul microcentralelor nucleare, cu precădere a reactoarelor mici și mijlocii, așa numitele SMR (*small and medium reactors*). În acest domeniu s-au finalizat negocierile cu SUA, așa încât România va avea primul mini-reactor de acest gen din Europa. La nivel global, s-au accelerat cercetările și în sfera fuziunii nucleare, deschizând perspective pentru producția de energie electrică fără emisii de carbon.

3. Sincope în cooperare

Actuala criză energetică se dovedește atât de profundă, încât niciun stat nu o poate depăși singur. De aceea se impune o cooperare internațională pe măsură.

În interiorul Uniunii, cooperarea ne oferă acces la PNRR, adică bani europeni pentru reconstrucție post-pandemie. Dar soluția pentru România trebuie să depășească faza mâinii întinse spre Bruxelles, care îmi amintește mie, personal, de cetățenii mureșeni după inundațiile din anul 1970, cetățeni care intraseră în folclor cu un refren tragi-comic: „*Mureș, Mureș, când mai vii/ să-mi aduci vreo două mii?*”.

În criza financiară din anul 2010 apăruse clișeul „*prea mare pentru a falimenta*”, despre băncile salvate de guverne prin bani publici.

În mod similar, lobby-ul marilor corporații din energie conduce la eludarea normelor europene privind redistribuirea profiturilor excedentare din vremea crizei.

Probabil, o firmă ca OMV este prea mare pentru a plăti taxa de solidaritate pe supraprofit.

Noile condiții pe piețele energiei au condus la formarea „*Coaliției limitării prețurilor*”, la 2 decembrie 2022, incluzând statele G7 și Australia, plafonând prețul țiteiului rusesc la 60 \$/baril.

Anul acesta, miniștrii energiei din G7 se vor întâlni la Sapporo sub președinția niponă, spre a urmări evoluția pieței și a contracara efectele crizei.

Pe de altă parte, în contrapartidă, se consolidează gruparea BRICS, mai ales sub impactul apropierei sino-ruse, cu alte viziuni chiar despre ordinea mondială.

Cooperarea interstatală lasă de dorit atunci când interesele statelor diverg.

Un exemplu este Ungaria care se eschivează de la cooperarea europeană pentru salvagardarea interesului economic propriu, de a primi din Rusia energie ieftină și a-și continua programul nuclear de la centrala Paks, care acoperă jumătate din energia al țării.

Sub presiunea crizei se conturează cooperări de conveniență, se încheie contracte mai puțin avantajoase pentru furnizori, dar viabile, aceștia „*făcându-se frați cu... oricine*” până trec sancțiunile.

*

Pacea presupune *comunicare, negociere și cooperare*, ca un trillium, floare cu trei petale sau o floare a puterii (*flower power*).

Afectarea celor trei elemente pe care se poate clădi pacea a produs o furtună în sistemul energetic global. Totuși, părintele Galeriu, afirma: „*Nu fiecare furtună vine să-ți distrugă viața. Unele vin să-ți curețe calea*”. Această furtună - războiul din Ucraina - a curățit calea spre un nou sistem energetic european, mai sigur, în care nu mai risipim și nu mai poluăm atât ca înainte.

CÂNTECE DE IUBIRE DE LA MAREA MOARTĂ

Disperare

M-am visat în mijlocul apei
și apa era cerul, pământul apă
și apă aerul pătruns în mine
și apă eram cu totul
și calc peste dealuri de apă –
și m-am îngrozit: nu știu să înot.

Dimineață amară

Dimineața s-ar spune că obloanele
sunt poleite de pietrele soarelui,
sar ca ars dintre perne
pentru-a prinde din urmă noaptea.
Oglinda din baie rânjește spre mine:
iar îți e bine de nu îți e bine....
Afară cineva aruncă mereu
cu bolovanii cuvintelor peste
metereze –
începe dimineața, un abur greu
din cezariana pământului, cine să
creze...

Înainte de diluviului

De câte ori plouă,
picăturile sculptează
zăbrele de iarbă.
Aud fulgerul cum sfârâie
și simt bubuitul tunetului
cum mângâie geamurile –
atunci știu că precis te trezești și tu
în mijlocul războiului cosmic.

Așteptări

Te-aștept la toate găurile pământului,
nu știu cum arăți,
s-ar putea să ai sânii inimaginabili de
mici
și solduri cât vioara din copilărie,
să ai păr arămiu, auriu, argintiu sau
smoliu,
să ai picioare
atât de sprințare
încât să nu te-ajungă în fugă
nici propria umbră.
S-ar putea să te cunosc din visul întâi
sau poate cel de pe urmă, dar te aștept
să facem dragoste cum nu s-a mai
făcut
eu topit în soare și tu legănată de
lună.

Arsură

Priveam de sus
și pereții odăii se prefăcuseră în

oglinzi
și din fiecare oglindă mă priveai,
atunci am simțit
că lipsesc din viața ta.

Convorbiri imaginare

Te-am sunat să-ți aud bătăile inimii,
apoi te-am sunat să fii aproape
de buzele tale, apoi să-mi bucur
mintea
cu aroma părului de aramă,
apoi să te-aud cum mă iubești fără
cuvinte,
apoi te-am sunat degeaba;
din cer cobora păianjenul
și de firul său invizibil am rămas
atărnat.

Fuga de cuvinte

Eu îți povestesc despre prima
întâlnire,
despre ochii tăi și părul tău.
Tu îmi povestești despre prima
întâlnire
despre buzele și vorbele mele
frumoase.
Pe tavan zburdă buburuza și punctele
ei negre
se-mprăstie prin odaia clădită în aer.
Văd cum țâșnește iarba din ochii tăi,
aud ceața cum își strecoară cortina
între noi
și degeaba simt că mă cheamă tălpile:
să fugim cât mai departe
de încâlciturile filosofice.

Iarbă de Scoția

Știu că îmi vei spune că în Scoția
e mai bine pentru tine, aerul mai
bogat,
firele de iarbă mai ascuțite,
dar numai eu te pot purta spre cele
nouă ceruri...

Știu că apa de-acolo e mai limpede

decât afundul turbure al ochilor mei
și toate cântecele de-acolo
vorbesc despre trădări în iubiri,
dar numai eu te pot purta spre cele
nouă ceruri...

M-ai pierde și nu mă mai găsec nici
eu;
plutesc undeva
deasupra fumului fabricii de anvelope
și îmi închipui
că nimic nu ne desparte,
dar numai eu te pot purta spre cele
nouă ceruri...

M-ai pierde
și nu mă vei mai găsi
decât ascuns în statuia de aer
din fața blocului tău,
trist, dar știu că
numai eu te pot purta spre cele
nouă ceruri...

Sfaturi

E bine să nu vă iubiți
înainte de miezul nopții,
e bine să nu vă iubiți
după miezul nopții,
e bine să nu mai existe
miezul nopții...

Chemări către cer

Vino acum – mâine, degeaba,
nu voi mai fi printre statuile de aer
și muntele va pluti o vreme
pe drumul întortochiat al sufletelor.
Vino acum, iubito, nu am poartă,
nici câine de pază,
doar aspre cuvintele tandre
pentru albumul schimbător al cerului.
Vino, iubito, sunt atât de bogat în
sentimente
încât pălesc poveștile cu feți frumoși
cu ochi albaștri și talia înaltă pân-la
stele...
vino iubito, eu nu pot să mă mișc,
am fost condamnat în piroanele
cerului să te-aștept.

Oglinda ta

Oglinda ta o țin într-un sertar secret –
doar iarna am curajul să o scot de
acolo
și să te privesc, întregă.
Dacă scot și oglinda mea din minte
între două oglinzi știu că te simți
mai importantă
decât aerul pe care-l respiri...

CONSTANTIN MĂRĂSCU

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

Transilvania, starea noastră de veghe

(LVII)

Soluția realistă: instrucția și educația în spiritul valorilor naționale și universale

Și totuși! Istoricii autentici știu că, atât timp cât existăm și credem, nimic nu este pierdut. Nu se poate schimba atitudinea de viață a unui popor în două decenii, și mai ales a unui popor mediteranean, tonic prin natura sa, în ciuda unor aparențe. Un cântec vechi (pe muzică de Ciprian Porumbescu și versuri de Andrei Bârseanu), acceptat, modificat și apoi repudiat de comuniști, spune: „Și-n cartea veșniciei scrie/ Că țări și neamuri vor pieri./ Dar scumpa noastră Românie/ Etern, etern va înflori!” Desigur, textul pare naiv și ușor egoist (mulți mor, în schimb tu trăiești!), dar este mobilizator. Toate națiunile au astfel de texte, unele chiar șovine, puse pe note în cadrul imnurilor de stat. Românii, ca și alte popoare, au trecut de-a lungul vremii prin perioade mult mai grele și au rezistat: au fost măcinați de războaie sângeroase, de foamete și molime, de cataclisme naturale și umane etc.

Faptul că ni s-a furat trecutul, că ni s-a compromis prezentul și ni s-a umbrat viitorul pare, în comparație cu ceea ce a fost și ar putea să fie, un lucru remedial. Pilonii de susținere a unui popor se pot reface, cu spirit de echilibru, cu înțelepciune și cu încredere.

Modalități sunt multe în acest sens, dar nu pot, în acest context, să mă refer decât la școală și, în sens mai larg, la educație și la învățatură. Oricine știe că, peste milenii și secole, școala a fost fundamentul culturii și civilizației oricărui popor. Menirea noastră este să menținem și să construim o educație și o instrucție sănătoase, adecvate exigențelor acestei lumi dinamice, în schimbare.

Nu de strategii europene complicate, alcătuite în limbaj criptic, creat parcă anume ca să dezorienteze, avem acum mare nevoie, ci de câteva direcții simple, bune de înțeles și de urmat de către toți cei animați de bunăvoință. Pe de o parte, elevii și studenții sunt acum

învățați să nu mai învețe, adică să nu mai memoreze nimic, fiindcă toate ar fi la îndemână, în varii baze de date, ușor de accesat.

Ca urmare, mulți tineri își pierd treptat o componentă fundamentală a inteligenței, mai exact acea componentă numită memorie. Fără date stocate în memoria proprie, nu în cea a calculatorului, ajungem să fim lipsiți de calitatea de a compara, de a cântări lucrurile și de a alege soluțiile optime. Ideea de a învăța metode, și nu cunoștințe, de a acumula know how, și nu date devine primejdioasă de la un timp, prin exagerare, transformându-i pe tineri în roboți, în executanți fideli ai celor cu putere de decizie.

Or, acest lucru trebuie eliminat cu orice preț din sistemul nostru de educație: elevii trebuie reînțorși la învățare cu mintea proprie, fie și cu ajutorul repetiției, încât să țină minte, cu mândrie, de la formule matematice până la versuri de Eminescu, Topârceanu și Goethe. Memoria individuală se cuvine apoi corelată cu memoria colectivă.

O comunitate care-și pierde memoria sa de grup este vulnerabilă, ajunge la cheremul liderilor mondiali, dornici să chivernisească lumea după principiile globalizării forțate. Sunt indivizi foarte serioși – și la noi, și aiurea – care cred că e bine să vorbim cu toții aceeași limbă, să ne îmbrăcăm la fel, să mâncăm aceleași feluri de mâncare, să ne amestecăm cât mai mult, uitându-ne obârșiile, rânduile, părinții și strămoșii.

Or, menirea noastră de dascăli români este să împiedicăm această omogenizare interesată, dirijată și primejdioasă.

Cum să iubesc eu lumea ta, lumea altuia, dacă nu știu să iubesc lumea mea, lumea alor mei? Primele valori cultivate în mințile copiilor, începând cu grădinița și cu școala primară, trebuie să fie valorile locului.

Ce fel de educație este aceea în care tinerii nu înțeleg de ce suntem noi așezați la Carpați și la Dunăre, de ce jucăm hora și cântăm doina, de ce mergem în luncă, de ce există un baci vrâncean, altul moldovean și altul ungurean sau de ce se cheamă femeile noastre Mioara sau Stanca sau Mândra?

Valorile universale nu s-au născut din neant, ci din realități

locale, regionale, naționale. Nu există artiști universali care să nu exprime lumea lor, a locurilor în care s-au născut și trăit. Homer devine neinteligibil dacă este scos din lumea Greciei arhaice, din lumea mitologiei antice, la fel Dante, în afara secolului al XIV-lea italian, luminat de zorile umanismului, sau Dostoievski, extras din societatea rusă a secolului al XIX-lea, din elita socială și intelectuală ortodoxă și ortodoxistă, purtătoare a mesajului celei de-a treia Rome. De aceea, a scoate din școală disciplinele umaniste și identitare, adică limba și literatura română, istoria românilor, geografia spațiului nostru, etnografia, adică pe acelea care formează și explică specificul național și regional, este ca și cum ai tinde să anihilezi comunitatea din care faci parte. Dar anihilarea comunităților locale, naționale conduce la distrugerea umanității, fiindcă omenirea e formată nu din abstracțiuni, ci din felurite grupuri, comunități, state etc. Iar ideea de a condamna, de a blama națiunile, de a le declara perimate, fiindcă în numele lor s-au comis crime și s-au purtat războaie, este lipsită de sens! S-au produs crime și războaie și în numele iubirii, al familiei, al libertății, al democrației, al credinței religioase, al bisericii și nimeni nu a condamnat pentru asta iubirea în sine, familia, libertatea, democrația, credința sau biserica!

Logica aceasta răsturnată este cultivată anume, pentru mințile fragede și nepregătite, ajunse astfel mai ușor de manevrat. Menirea noastră de slujitori ai școlii este să nu ne lăsăm dominați de astfel de idei, clișee interesate, care ne îndepărtează de identitatea noastră spre a ne face mercenari, buni de pus în slujba celui puternic.

Acad. IOAN AUREL POP

„O tristă realitate”

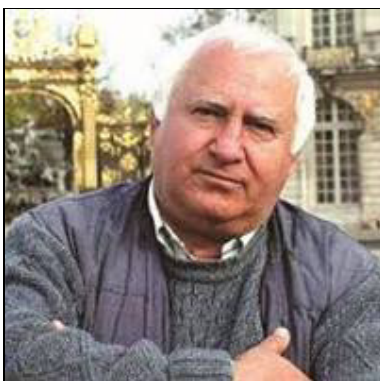
– care nu trebuie uitată

Cele ce se vor povesti, în continuare, pornesc de la un articol apărut, nu demult, în revista „Literatura și Arta” de la Chișinău – nr. 4/26 ianuarie 2023 – „Un îndemn dumnezeiesc, să-l împlinim!” (semnat de preot Anatol Cristea, din Flămânda-Gotești-Cantemir) din care citez: „Spre regretul meu, abia în vara trecută am constatat o tristă realitate: patru veri buni (primi) de-ai mei, trei băieți și o fată, zac în cimitirul din Flămânda, partea de nord a satului Gotești, Cantemir” – ca urmare a „mostruoasei înfometări a Basarabiei”, în anii 1946-1947, de către monstruoasa putere sovietică de la Kremlin. Au murit, atunci, câteva sute de mii de basarabeni, doar pentru faptul că erau români. Cu 14-15 ani mai înainte, muriseră câteva milioane de ucrainieni, prin același gen de înfometare („holodomor”) lansată din același Kremlin, doar pentru faptul că erau ucrainieni. Jertfă enormă pentru ambele popoare, având în vedere dimensiunea demografică a fiecăruia.

Despre situația din Ucraina s-a vorbit mai mult, în ultimul timp. Despre drama românilor basarabeni se vorbește, din păcate, mai puțin. Tocmai de aceea, articolul părintelui Anatol Cristea m-a trimis brusc în învolburății ani ai aceluși timp, redescoperit într-o carte care depune o zguduitoare mărturie prin...

Cincizeci de monologuri despre supraviețuire

Citesc/recitesc cartea Larisei Turea din Chișinău – o carte apărută mai demult, dar de o actualitate sporită: „Cartea Foamei”, Editura Curtea Veche, București, 2008 – și a spune că mă cutremură înseamnă, în cel mai izbit caz, a apela la un paliativ. Cred că încă nu s-a născut cuvântul care să exprime/cuprindă această stare de fapt, deși starea există, cu toată încărcătura ei semantică – și va dăinui ca atare. Un substitut ar putea fi termenul genocid, pentru cei 200.000 de morți (conform unor calcule sumare) dar și el rămâne palid pentru ceea ce s-a petrecut în Basarabia, în perioada secetei din anii 1946-1947. La urma urmei, genocid mai cuprinde și sensul de luptă, de împotrăvire – despre care nu poate fi vorba în situația dată. În situația dată este vorba de o luptă într-un singur sens: dinspre Putere către cei lipsiți de orice posibilitate de apărare; o luptă a

cărei armă este greu de imaginat: ÎNFOMETAREA, cu tot cortegiul ei de suferințe și consecințe.

Voi relata unele întâmplări (sugestive prin simpla lor enunțare) din această „lectură aproape imposibilă” – dar „odată ce ai deschis cartea n-o poți lăsa din mână” – decupând, mai întâi, câteva secvențe din Documentarul pe care autoarea îl plasează în partea a doua a volumului. La 21 ianuarie 1947, F. Uhin, reprezentantul Comitetului de Stat pentru Planificare al URSS (! – poate aflat la Chișinău, în „vizită de lucru”, ori direct de la Moscova) atrage atenția secretarului CC al PC (b) al Moldovei, Koval N. G., președintelui Sovietului de Miniștri al RSSM, Rudi Gh. I. și locțiitorului Președintelui Biroului CC al PCU (b) al Moldovei, Golik (de parcă aceștia ar fi fost de pe altă planetă!) asupra situației demografice dezastruoase: „Considerăm necesar a vă aduce la cunoștință că totalurile sporului firesc al populației RSSM în decembrie 1946 dovedesc o creștere neobișnuită a numărului de decese, în raport cu luna noiembrie a aceluiași an. Cauza principală a creșterii mortalității este distrofia”. Informarea este însoțită de un tabel cu situația pe județe a celor doi parametri, cifra totală fiind pe decembrie 1946, de 5.458 de nașteri la 9.628 de decese (între care, 1263 de copii până la un an). Astfel, cu aviz de la Centru, scot capul și factorii locali. Un anume Dolea, șeful Direcției Orășenești (Chișinău) de Statistică, informează, la 6 februarie 1947: „Numărul de decese atestate în ianuarie 1947 depășește considerabil datele pe orice lună a anilor 1945 și 1946. Sporirea numărului de decese se caracterizează, în temei, prin proliferarea distrofiei alimentare. Jumătate din decesele lunii ianuarie s-au datorat anume acestei cauze”. Tot el anunță, privitor la situația din orașul Chișinău: „Conform datelor de înregistrare, în luna iulie (1947) au fost eliberate 336 acte de naștere, pe când

acte de deces – 508”, moartea datorându-se, în principal, „epuizării alimentare”. La nivelul întregii Basarabii, în ianuarie 1947 s-au înregistrat 6.432 de nașteri și 19.133 de decese (între care 1.507 copii până la un an).

Înterup aici, după doar primele cinci pagini din Documentar (cărui autoarea îi consacră 178 de pagini) citarea cifrelor care, dincolo de expresivitatea lor, conțin și o substanțială doză de abstract; cifre care, la urma urmei, pot fi găsite (de-acum) în arhive. Voi cita, în continuare, așa cum am promis mai devreme, unele întâmplări de pe acest răboj al suferinței, relatate de înșiși trăitorii lor; nu înainte de-a evidenția ideea cărții – ca o concluzie și la Documentarul amintit – așa cum o prezintă autoarea, în prefața „Moldova dintre râuri sub teroarea foamei”: „Nu seceta – care a mai avut loc în Moldova... – a provocat dezastrul, ci metodele de guvernare stalinistă. (...) Țăranii basarabeni au fost condamnați cu bună știință la înfometare, din două considerente: ca dușmani de clasă, dar și ca etnici români”. (considerați de Moscova drept „trădători și aliați ai Germaniei naziste”).

Cele 50 de monologuri care urmează (și care, de fapt, deschid cartea) sunt tot atâtea mărturii acuzatoare la cea mai înaltă instanță umană: Dreptul la Viață. Ele constituie miezul de aur al cărții – și în aceasta constă marea merit al autoarei: acela de a-i fi căutat pe acești (ultimi) supraviețuitori și a le fi dezghiocat sufletul spre a le surprinde suferința pură. Nu voi încerca o ordine, o grupare, o clasificare sau o sintetizare a acestor trăiri – și cu atât mai puțin un comentariu critic; le voi relata în ordinea curgerii cărții – un crescendo al suferinței prin repetiție – cu nădejdea că, în final, cititorului îi va rămâne, în minte și suflet, imaginea acestui mozaic al durerii. Așadar...

SOFIA ROTARU, din Parcovă-Edineț: „Foamea ceea m-a cuprins tîman când îmi era lumea mai dragă: eram tânără și în putere, mi se bucura inima cîntînd la copilașul ce-l aveam, și iaca se abate peste noi năpasta... Tot am dat și-am dat la postaucă (livrările obligatorii către stat; cotele) până ne-am pomenit la fundul sacului. N-aveai ce pune în oală, stătea cu dinții la stele și ți se rupea inima de jalea ta și-a tuturor”.

ION BEȚIVU, din Lazo-Sângerei: „Foamea o țin bine minte, că eram băietănaș, de-amu stăpâneam coarnele plugului. În 46 a fost și secetă, da pe unde era pămîntul gras s-a mai făcut →

ION ANDREIȚĂ

și grâu, numai popușoi n-au rodit. Pe noi ne-au sărăcit impozitele. (...) În toată ziua intrau pe poartă alde Gusaric, Dumitrache Lavric și te impuneau să plătești din nou. Și lumea noastră dădea... era supusă, cu frică de putere. Când îți spunea de NKVD, dădeai și cămașa de pe tine(...) Strângeam lobodă, podbal, făceam niște lipii, care erau amărui, da mergeau. (...) Multă lume se ducea în Ucraina după borhot; îi ziceau pe-acolo jom. Gropile erau adânci de vreo douăzeci de metri. Oamenii scoteau borhotul (ia, un gunoi!) îl puneau și-l coceau pe niște bucăți de tablă. Unii, când se scăpau, îl mâncau așa crud, până le pleznește stomacul. Alții cădeau și se înecau în putoarea ceea. (...) Tare se înrăia lumea; pentru o bucată de pâine se făcea moarte de om. Unul, Chirică Chioru, și-a mâncat copilul, i-au găsit mânuțele în cenușă”.

ION STICI, din Vărătic-Rășcani: „Când s-a abătut asupra noastră pârjolul foamei aveam nouă ani, așa că mi-l aduc aminte bine. (...) În sat la noi foamea a cosit multe vieți. (...) Eram în clasa a doua, și o fetiță, Ileana Sorocanu, nu s-a prezentat la școală vreo trei-patru zile. Învățătorul nostru, Fiodor Vasilevici Chetran, s-a neliniștit... Și atunci, împreună cu președintele sovietului sătesc, s-a dus la omul acela, la moșul Sorocanu; îi găsesc acasă, părinții și vreo doi băietani, și din vorbă-n vorbă, întrebă unde-i fetița. Și se vede că a dat de bănuț ceva... și când au deschis (gura cuptorului) au văzut niște oale mari pentru plachie, cu carne de copil”.

Înfometarea mergea mână-n mână cu o altă armă, care putea lovi pe oricine, fără veste: deportarea în Siberia. Relatează același Ion Stici: „Mie îmi povestea Fiodor Vasilevici Chetran că, atunci când trecea pe lângă sovietul sătesc și știa că acolo se află Sârghi Neniță (alt gen de coadă de topor, pe lângă scormonitorii după „postaucă” – n. n.) începeau să-i tremure genunchii. (...) El (Neniță) făcea una din două; două drumuri dăduse la oameni: trimitea lumea ori la pușcărie, ori în cimitir. De deportările în Siberia nici nu mai zic: atât în 40, cât și în 49 el a ridicat lumea fără nici o milă. (...) Satul nostru îi mic, nu-i așa de mare, și el în 46 a ridicat 16 familii, da în 49 peste 30 de familii au luat, din mila lui și a altor cozi de topor, drumul Siberiei...”.

ALEXEI GUZUN, din Chițcani-Telenești: „În sat, după ce a venit puterea sovietică, imediat s-a format un grup de lingăi... Aceștia au fost: Vasile

Machidon, Sandu Condor, Fedea Petrache, care s-ar fi convenit să lupte pe front, alături de frații mei”.

GHEORGHE TĂTARU, din Pojăreni-Ialoveni: „Se îndepărtase lumea de Dumnezeu; pe la Chișinău se făceau pozne; știu oamenii bătrâni – amăgeau pe oricine, nu știu cum, și se întâmpla că-l tăiau și-l făceau cârnaț și plăcinte și-l vindeau la piață”.

VICTOR VOLCINSCHI, din Bădrăgii Vechi-Edineț: „La noi, la Bădrăgii Vechi, raionul Edineț... s-au mâncat frate pe frate și, peste câțiva ani, cei rămași în viață și-au ieșit din minți”.

ANICA ANTON, din Chițcani-Telenești: „Se încâinoșise lumea, foamea îi luase mințile; la vreo mortăciune de cal pierit lângă râpă nu-și dădeau rând: trăgeau și câinii, dar și oamenii”.

CONSTANTIN și PELAGHIA CORCODEL, din Ulmu-Hâncești: „Ghiță al lui Buhaiu căra morții cu calul cel alb al lui, și într-o zi mergea cu mortul la deal înspre țintirim, da o femeie îi iese în cale și-l roagă: „Bade Gheorghe ia-l și pe-al meu” – dar el era încă viu, omul acela. „Ia-l și pe-al meu la țintirim, că până-n seară n-o mai duce, și n-am bani să plătesc special pentru dânsul”. Ce era să facă Gheorghe? S-a oprit, a încărcat omul acela, care până la țintirim o și murit. (...) Că așa era – dacă se auzea că cineva a săpat o groapă, se duceau noaptea și puneau alți morți. Dimineața groapa era plină”.

VALENTIN COTEA, din Pociumbeni-Rășcani: „Se mânca totul: câini, pisici, șoareci, guzgani, se fierbeau opincile vechi, aruncate în pod”.

FIODOR GUZUN, din Chițcani-Telenești: „De frica tâlharilor... nu dormeam în casă, că la o așa nevoie te ucideau, nici păs nu ziceai – afară, strigai să te audă vecinii”.

PAVEL IORDACHE, din Chițcani-Telenești: „Dacă erai mai făcuțel, mai plinuț, te păștea altă primejdie: ... pe la Bălți au tăiat oameni și făceau bucate din ei. Îi chemau, îi momeau la un beci, și nu-i mai vedeai ieșind de acolo”.

ALEXANDRU MOLOȘNIC, din Orhei: „Vreau să vă spun că au pus un milițian să păzească cimitirul pentru dobitoace, că se ducea lumea și dezgropa și lua apoi câte un șold de stârv, îl căra acasă ca să iasă cumva din nevoie”.

GHEORGHE VODĂ, din Văleni-Vulcănești: „Casele erau pline cu morți. Pe cel care voia să iasă din casă, să se salveze cât de cât, îl apuca moartea pe

Gabriel Sitaru, Expo Ploiești

drum. (...) Stăteau oamenii rezemați de garduri și acolo îi găsea moartea; morți în drum, în cărare, în ogradă, morți pe laiță și pe cuptor, numai morți și morți...”.

PETRE CIOBANU, din Cuhnești-Gloden: „O murit tare multă lume – și pe front, ziceam, nu ne ocolea moartea, aici însă da de-a dreptul, cosea de-a valma”.

VASILE MUTELICĂ, din Tomești-Gloden: „... Spre primăvară a început a ni se da câte oleacă de ajutor, „pe suflete” – câte 2-3 kilograme de grâu sau secară pentru o lună de zile. Oamenii erau de-acum căzuți, mureau cu tăbuica ceea de grăunțe sub cap”...

ANATOLIE COSTIȘAN, din Codru-Telenești: „Dacă nu se stingeau atâția atunci, poate că mulți dintre ei ajungeau oameni mari și învățați”...

TEODORA PERJU, din Opaci-Căușeni: „În anii ceia ne-a pătruns în sânge o senzație de neașteptat, de care n-o să ne izbăvim, cei de-atunci, cât o fi și-om trăi”.

LUDMILA CLIOFAS, din Edineț: „Deși au trecut atâția ani de atunci, eu încă nu pot găsi cuvintele care ar putea exprima ororile ceea”.

ION UNGUREANU, din Opaci-Căușeni (fost ministru al Culturii): „Îmi vine foarte greu să revin la timpurile ceea, deoarece e o dedublare sfâșietoare; mă aflu, parcă, în două dimensiuni: eu, cel de azi, și copilul de atunci... ceea ce simțea copilul de atunci nu pot povesti decât cu cuvintele mele de astăzi – și aceasta mă deranjează. (...) După foamea mă urmărește în permanență acest tablou: ceva întunecat se abate peste mine – și-mi dau seama, în vis, fără să-i spun pe nume, că ăsta-i diavolul”.

PAVEL BĂLAN, din Călinești-Fălești: „Copiii noștri știu numai de blocada Leningradului, dar, să am iertare, blocada în care ne-am pomenit noi a fost și mai îngrozitoare”.

Fără comentarii.

Asterisc

Politically correct?

Personal, sunt împotriva oricărei forme de discriminare. Precizez acest lucru încă de la început, pentru a-mi fi înțeleasă limpede poziția. O formă de discriminare mi se pare și aceea de a nu acorda interesul cuvenit culturii existente în țările care nu fac parte din elitele economice și politice mondiale. Cultura ar fi fost mai săracă fără poezia „sufletului Bengalului”, Rabindranath Tagore, ca să dăm doar un singur exemplu. Talentele, geniile se nasc cu aceeași frecvență în rândul speciei umane, ca și prostia, de altfel. Distribuția acestora nu ține cont de un anume areal geografic. Evident că e important nivelul de educație al populației respective, precum și recunoașterea, susținerea și promovarea valorilor fiecărei țări, dar nu este mai puțin adevărat că diferă și interesul acordat de „țările potente” culturii altor popoare, mai puțin iubite de istorie. Dezinteresul pentru cultura altor popoare nu e și ea o formă de discriminare? Acest lucru este „politically correct”?

În schimb, asistăm la demolarea fără discernământ a gigantilor, a capodoperelor, sub umbrela acestui „politically correct”. Această ideologie nu are nicio limită în a-și etala nebunia și aroganța, dorind să ne demonstreze că nimic nu o împiedică, nimic nu-i poate sta în cale. Ea poate zdruncina, dacă își propune asta, marile valori ale culturii universale.

Îl desființează pe Shakespeare, propunând scoaterea sa din manualele de studiu. Unde? Chiar în universitățile din propria țară (Sheffield). De ce? Pentru că autorul nu a fost suficient de inspirat să prevadă prostia care se va abate asupra omenirii peste mai mult de patru secole, scriind Othello. Frații Grimm au și ei interdicții. În curând nu o să mai avem nici zăpadă pentru că – ce să vezi? – este albă. Walt Disney a călcat și el pe bec atunci când s-a gândit să nu fie monocrom în desenarea personajelor sale animate. Roman după roman, am așteptat cu sufletul la gură ca mustăciosul Poirot să se facă de râs, să o dea în bară în găsirea criminalului, știind totuși că acest lucru nu se va întâmpla niciodată. Ei, iată, azi o trăim și pe asta, distinsul detectiv fiind trimis la „reeducare”, iar creatoarea lui, marea doamnă a romanului polițist, Agatha Christie, cenzurată. V-a plăcut „Pe aripile vântului?” Margret Mitchel a scris un singur roman, dar acesta, din foarte multe considerente, a fost o capodoperă! Uitați-o! Oricum istoria nu mai interesează pe nimeni, doar timpul

prezent și atunci la ce ar mai folosi să analizezi operele în raport cu momentul istoric la care fac referire și cu cel în care au fost realizate? Sclavii de altădată – cei de azi și cei care vor fi – oricum vor uita pentru ce luptă, de fapt! Ei vor lupta în continuare, că așa sunt programați, dar nici nu vor mai ști de ce. Pare ilar ce spun, dar nu este, atât timp cât se dorește o ștergere a oricărei capacități de analiză în sistemele educaționale!

Propovăduiesc includerea educației sexuale în școli de la vârste fragede, dar se oripilează în momentul în care elevilor le este prezentată statuia lui David. Michelangelo, poate cel mai mare geniu pe care l-a izvorât omenirea, este și el introdus într-un con de umbră, căci – nu-i așa? – a aruncat prea multă lumină asupra culturii, secole la rând. Sau poate că n-am înțeles eu bine și educația sexuală propusă a fi implementată în școli nu începe și nu include anatomia? Mă aștept ca mâine să fie interzisă, spre bucuria multor studenți, ca materie de studiu la medicină, căci avem „genuri”, nu sexe. Aștept cu interes!

Ca să fie și mai bizar totul, au inventat și o culoare muzicii, dar nu una poetică, metaforică. Beethoven deranjează prin faptul că „Destinul” lui ne mai bate din când în când, sumbru, la ușă. Și aflați de la mine: moartea în această epocă are culoare roz-bombon! În fond, putem să folosim orice cuvânt, nu contează, pentru că fiecare simțim ce culoare are durerea când pierdem pe cineva drag și asta nu se poate schimba niciodată.

Tchaikovsky și Dostoevsky supără pentru că nenorocirea a făcut ca după secole să se nască pe meleagurile sale un cinic pregătit să arunce în aer planeta, întocmai cum Wagner deranjează prin faptul că s-a întâmplat să-i placă altui nebun, lui Hitler.

Ideologia „politically correct” a plecat de la noțiuni de bun simț, morale, dar s-a dezaxat atât de mult față de ideile și principiile etice fundamentale, încât acestea devin de nerecunoscut în transformarea la care au fost supuse.

Falsitatea acestor exagerări degenerate este vizibilă. N-am văzut să ia avânt – în numele echității și a drepturilor rasiale legitime – ideea de a nu mai permite ca în Africa și în alte părți ale lumii să nu se mai moară de foame, ca oamenii acestor continente să aibă acces la educație și sănătate!

Este lumea legată la ochi, suferă de o discromatopsie atipică, încât nu mai poate distinge nuanțele de gri? Au toți oamenii neuronii scurtcircuitați în sinapse, încât nu mai există rațiune? Suferă cuvântul de un soi de pareză încât nu mai poate exprima ideile?

Eu cred că deși marea majoritate a oamenilor vede aceste aberații și le cataloghează ca atare, tace, spunându-și că au mai existat ideologii aberante care în final au dispărut în neant, așa după cum au și apărut. Într-adevăr, au existat în Evul Mediu secole de întuneric până la Renaștere!

A existat marxism-leninism aplicat și, iată, unele țări au reușit să se scuture de acesta. Cu ce preț, însă? A existat și fascism! Unii, poate, au uitat că sub paravanul unor astfel de ideologii s-a ajuns la cea mai mare Conflagrație Mondială? Va exista și transumanismul aplicat... Cu ce preț? Poate distrugerea umanității? Când tăcem ne gândim doar la noi sau și la copiii și nepoții noștri? Ne mai pasă în ce lume vor trăi?

O altă mirare mă încercă văzând că aceste ideologii extremiste sunt implementate în mare măsură de persoane din mediul academic, uneori concertat.

Nu dă nimănui de gândit asta? Nimeni nu își pune problema cum se întâmplă așa ceva?

Pe un nebun îl mai poți înțelege și poate chiar ierta, dar faptul că nebunia pare colectivă, declanșată ca la apăsarea unui buton pe care scrie „must”, că este implementată la nivelul celor mai înalte foruri mondiale și impuse subsecvent cu titlu de obligativitate, asta oare nu dă de gândit nimănui? Nu simte nimeni izul manipulării și, până la urmă, al bătaii de joc?

Un taximetrist, un om simplu, dorind să poarte o conversație spre a-și alunga plictisul, îmi spunea ieri că îi mulțumește lui Dumnezeu că are deja o vârstă, că a prins vremuri în care a putut trăi ca om normal și că dacă, prin absurd, Dumnezeu i-ar propune să fie din nou tânăr acum, în aceste vremuri, ar refuza!

Cuvintele acestui om m-au pus pe gânduri. Ar trebui să ne pună pe toți pe gânduri...

SIMONA MIȘUȚIU

Convorbiri duhovnicești

† Ioan al Banatului

„Ce dar ai fi putut să primești de la Dumnezeu (...) decât să-ți faci darul acesta: să te îmbrățișezi cu un tâlhar, așa cum s-a îmbrățișat Hristos!”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă rog, să presupunem că suntem în ajunul Anului Nou. Ce cuvânt de învățătură ne spuneți cu această ocazie și despre sărbătorile de „măine”, adică din această zi foarte importantă?

Ips. Ioan: Atunci, pentru seara aceasta ar trebui să evadăm din cotidian și să ne îndreptăm spre centrul sărbătorii: *Tăierea-împrejur cea după trup a Domnului*. În spațiul nostru cotidian acest cuvânt *Tăierea-împrejur* a dispărut. Avem *Anul Nou*, revelion și iată că prin acestea ne-am depărtat și ne depărtăm, din nefericire, tot mai mult de fundamentul credinței noastre. Gândiți-vă! Nimeni, niciun teolog, oricât de dogmatist ar fi fost, n-ar fi putut să explice și să aducă argumente mai puternice la faptul întrupării Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Știți, în decursul timpului, câte erezii au fost despre persoana dumnezeiască a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Ori actul acesta demonstrează încă o dată că Mântuitorul nostru Iisus Hristos a luat trup omenesc asemenea oamenilor.

Acum, intrând în vârtoarea anilor, iată că de două mii de ani am rămas și cu zeul Ianus, zeitatea romană care era înfățișată cu două fețe opuse: una privea înaintea, cealaltă, înapoi. Au zis ei că desparte oarecum timpul. A fost preluată și în biserica noastră, și bun-înțeleș încreștinat acest moment prin *Tăierea împrejur* și prin cinstirea *Sfântului Vasile cel Mare*. Și atunci, dacă dumneavoastră ziceți să privim puțin înapoi și cum ar trebui să petrecem seara aceasta, ar trebui să privim icoana lui Hristos pe care o avem în casă și să-L urmărim, să vedem ce-a făcut Hristos într-un an de zile, ce-au făcut sfinții, apostolii, sfinții în decursul veacurilor și în viața lor. Ce-au făcut ei? Și permanent să ne raportăm la viața lor. Sfinții nu și-au strâns comori aici, pe pământ, ci tot ce-au adunat sfânt și binecuvântat au trimis Sus, în Cer.

Imaginați-vă că veți ajunge la poarta Raiului într-un miez de noapte și veți bate la poarta Cerului. De aici, de la poalele Carpaților până la poarta Cerului, este un drum lung. Poarta va fi închisă, dincolo va fi străjer un înger și va întreba: - *Ce cauți, străine, aici, la poarta Cerului, în miez de noapte?* Dacă veți zice: - *Sfinte îngere, eu am aici o comoară. Am venit să-mi caut comoara, atunci îți va deschide.*

L.C.: Prin urmare, Înaltpreasfințite Părinte, este ușor de presupus ce se va întâmpla dacă nu avem adunată comoară în Cer. Vă rog să ne faceți și o recomandare pentru sfârșit de an.

Ips. Ioan: Dacă nu ți-ai făcut comoară în Cer, nu vei avea ce să cauți acolo. Privind lucrurile calendaristic, eu cred că majoritatea credincioșilor stau o clipă și își fac un bilanț duhovnicesc, referitor la ce au mai adăugat anul acesta la comoara lui, pentru că în decursul anului trebuie să ne strângem comoara sus în Cer. De aceea, zic eu, să lăsăm desfătărilor exagerate în seara aceasta și să ne gândim la ce am făcut și, mai mult, să ne gândim la ce am fi putut face și n-am făcut. Deci este o seară, oarecum, a regretelor. Să ne recunoaștem în fața lui Dumnezeu și neputințele și slăbiciunile care au fost în anul ce a trecut, deoarece nu întotdeauna am răspuns cu multă demnitate, cu multă sfială și credință chemării lui Hristos.

L.C.: Într-o emisiune televizată, un reporter v-a întrebat dacă aveți regrete. Vă rog să răspundeți și acum la această întrebare care mi se pare foarte interesantă. Ați avut sau aveți regrete?

I.P.S. Ioan: Evident că am regrete și pentru aceea am și lacrimi. Am și regrete și vreau să le stropesc cu lacrimile mele, pentru că n-am împlinit întru totul cele ce am promis în seara în care am fost călugărit. N-am făcut toate cele pe care le-am promis când am fost hirotonit preot și apoi arhieru. Ar fi trebuit să fiu mai aplecat de atâtea cruci și de atâtea

îndatoriri pe care I le-am promis lui Dumnezeu, în acele momente deosebite din viața mea.

L.C.: Știu că ați afirmat într-o împrejurare că oamenii își dau întâlnire în suferință. În afară de crucea suferinței, pe care deja o purtați alături de alți oameni în suferință, ce alte cruci ați mai vrea să duceți? Desigur, duceți crucea Banatului...

I.P.S. Ioan: Când am fost chemat din munți la slujire aici, în Banat, am crezut că în Banat curge doar lapte și miere, însă am văzut că și în Banat curg râuri de lacrimi și de suferință. Am văzut că și aici sunt oameni care nu au un acoperiș deasupra capului, oameni pribegi, oameni părăsiți, sate părăsite... Iată, sunt comune, în partea dinspre munte, cu câte cinci sate și au mai puțin de trei sute de locuitori. Deci, sunt probleme pastorale și aici, cum mă gândesc că sunt în aproape toate eparhiile din țară, pentru că satul românesc încet-încet se stinge. Acolo a rămas doar preotul cu credințioșii lui. Alte autorități nu mai sunt, de aceea sunt alături de preoții din satele acestea care sunt aproape de a se stinge și le spun mereu altor preoți, care au parohii mai mari, că locul meu nu este în Timișoara. Locul meu ar fi în cea mai mică parohie din eparhie, însă găsesc înțelegere la unii preoți să-mi țină locul în parohiile acestea în care sunt mai puțin de o sută de credincioși.

L.C.: În anii de când sunteți în Banat, Înaltpreasfinția Voastră ați pus mâna la propriu în construirea unor case, în mângâierea a numeroși bolnavi. Repet o întrebare: care sunt momentele acute pe care le întâmpinați?

I.P.S. Ioan: Pentru că am crezut și eu o vreme că este bine să fiu în rândul lumii, de prima sărbătoare a Învierii Domnului, aici, în Banat, mi-am zis să merg și eu cu niște alimente la niște familii mai nevoiaș, că...așa dă bine. Însă, m-am oprit o clipă. L-am chemat la mine pe comandantul penitenciarului de aici și i-am zis: - *Domnule comandant, dacă nu e secret, dați-mi trei adrese de la trei deținuți care știți că au probleme deosebite în familiile lor, pentru că suferința de acasă o duci cu tine și în temniță, iar suferința din temniță se duce și acasă la familie*. Mi-a→

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

recomandat trei familii, le-am identificat pe unde sunt și, ca un fariseu, m-am dus la magazinul din satul respectiv, am cumpărat produse alimentare, detergenți, ce am crezut că are nevoie minimă o familie. Când am ajuns la casele lor, am văzut că pe unele familii se prăbușea casa, altă familie, mamă cu patru copii, dormea o noapte la cineva, altă noapte în altă parte ș.a.m.d. Atunci a fost trezirea la realitate: prea puțin o pungă de orez, un litru de ulei etc. și mi-am spus: acești oameni au nevoie de case.

L.C.: Înțeleg. Așa ați început, Înaltpreasfințite Părinte, să cumpărați, să construiți case pentru oamenii sărmani. Am aflat câte ceva din media și chiar m-am întrebat: oare câte case ați construit? Vă rog să ne povestiți despre această activitate a Înaltpreasfințitei Voastre.

Î.P.S. Ioan: Am început să cumpăr întâi trei case pentru trei deținuți și la prima casă, primul semnal de încurajare a venit de la un cetățean francez, pe care nu l-am cunoscut niciodată, care mi-a trimis cinci mii de euro pentru toate aceste case pe care le-am rezolvat pentru deținuți și pentru alte familii. Apoi, toate le-am făcut cu act de donație, dar am pus și o clauză, ca timp de 15 ani să nu fie înstrăinătate, până nu cresc pruncii și nici să nu-i lege pe vecie de glie.

Credeți-mă că nu mai știu câte case am construit. Ultima am cumpărat-o pentru o familie cu 11 copii. A venit la mine un jurnalist cu ziarul care avea pe prima pagină un articol de fond cu titlul: *Mitropolitul Banatului, o ultimă nădejde!*

Ziaristul găsisse o familie cu zece copii, însă până ce-am găsit casa, satul unde să-i așezăm, biata femeie a mai născut un copil.

Am cumpărat casa într-un loc cam la 15 km de oraș, într-un sat pe unde trece și calea ferată, ca să fie accesibil pentru copii, ca să poată veni la școlile înalte din oraș. Aș fi găsit case mai ieftine, mai departe, dar m-am gândit că din cei 11 copii, câțiva dintre ei – Dumnezeu să-i lumineze – probabil, vor urca pe trepte mai înalte. Localitatea are biserică ortodoxă, preot, din toate punctele de vedere i-am așezat bine.

L.C.: Totuși, Părinte Mitropolit, mă gândesc la vecinii acelor oameni cărora le-ați cumpărat case. Cred că acelor vecini nu le-a convenit să aibă

lângă ei oameni care au fost în închisoare.

Î.P.S. Ioan: Când am cumpărat casele pentru deținuți, ori familiile lor, oamenii se fereau să fie vecini cu un deținut. Nu am cumpărat casa până când nu m-am dus să vorbesc cu vecinii. M-am pus eu garantul moral al acestor oameni. Am aflat și motivele pentru care ei au fost închiși. Nu au fost crime, ci au fost cauze venite din sărăcie. Sărăcia i-a împins să pună mâna pe ce nu era al lor, așa că trăiesc în lumea suferinței pentru că și Hristos a venit la suferință. Hristos n-a venit pe pământ să privească suferința la televizor, ci Hristos a fost alături de cei în suferință, mai mult și-a asumat suferința până la piroane, nimic zicând, decât iubind. Așa a plecat Hristos din lumea aceasta, iubind. Hristos n-a plecat supărat pe lume, n-a plecat supărat pe nimeni, ba mai mult, cu mâna lui însângărată, a luat mâna tâlharului și a intrat de mână cu un tâlhar păcătos ca și mine, de aceea îi îndemn pe toți cititorii, dacă le va rămâne o fărâmitură de pâine, după ce își vor îndestula pruncii și pe bătrâni, să nu arunce bobul acela sfânt și să-l dea celor în suferință.

După cum spun statisticile europene, cam 40% din pâinea făcută din grâu, coaptă în cuptor, astăzi se aruncă. Se aruncă din pâine, din tot, din tot... este mult, este mult. Cumpătare în toate! Nu vă lăsați copiii înfometăți, dar cumpătare în toate!

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, la fiecare onomastică și zi aniversară, mergeți și stați la masă cu persoane nevoiașе. Nu vă sfițiți să faceți aceasta. De ce o faceți?

Î.P.S. Ioan: În Timișoara sunt două spitale de psihiatrie unde e mare durere. În unul dintre ele am găsit o soră creștină internată de 45 de ani, nimeni căutând-o. A fost luată de pe străzile Timișoarei. Nu are o stare psihică căzută foarte tare, dar a fost părăsită și de atunci nu a fost căutată de nimeni, nici de frați, nici de nepoți. Poate au crezut că dacă ar căuta-o le-ar cere partea ei de avere. Întotdeauna când merg acolo, vorbesc cu doamna doctor de pe secția unde este și o rog să o scoată afară. Îi dau un bănuț și o întreb: *-Ce vrei să-ți cumperi din banii aceștia?* La magazinul spitalului se află dulciuri. Îmi răspunde: *-Mă duc să-mi cumpăr mai*

întâi un suc. Le-am dus, la un moment dat, căpșuni. Unii dintre cei internați acolo nu văzuseră căpșuni niciodată în viața lor. La spital avem și o capelă, unde am fost cu ei, cu toți, sunt vreo patru-cinci sute acolo, dar în capelă au intrat cam o sută. Am făcut o rugăciune, un acatist, le-am dat câte o hainuță nouă. Când să intru în capelă, un bărbat mi-a dat un mănunchi de flori, pe care le culesese de acolo. L-am îmbrățișat și-am plâns amândoi. În capelă, m-am îmbrățișat, apoi, cu toți. Când am dat să plec din spital, să mă urc în mașină, preotul de acolo m-a întrebat: *-Știi cine este bărbatul care v-a întâmpinat cu flori?-Nu știu.* Și a spus: *-Tânărul acela i-a ucis și pe tatăl său și pe mama sa.* Și-am spus: *-Dar printre cei cu care m-am mai îmbrățișat în capelă au mai fost din aceia care și-au ucis părinții sau au făcut alte asemenea fapte?* Și a spus: *-Da.*

L.C.: Formidabilă poveste, să-i spun așa, deși este adevărată. Sunt curioasă ce reacție ați avut la aflarea acestei vești care pe mine mă înfioară.

Î.P.S. Ioan: Răspund. Ce dar ai fi putut să primești de la Dumnezeu de ziua nașterii tale sau de Sf. Ioan decât să-ți facă Dumnezeu darul acesta: *să te îmbrățișezi cu un tâlhar, așa cum s-a îmbrățișat Hristos!* Acestea sunt darurile pe care ți le face Dumnezeu, dacă vrei să le împlinești. Să nu le respingem! Să nu-L înfruntăm pe Dumnezeu! Gândiți-vă! Dumnezeu îți dă darul vieții și tu să-i dai peste mână lui Dumnezeu: *-N-am nevoie de viața ta!* Să-ți pui capăt zilelor sau când tinerete mame își strivesc pruncii în pântec! Știi ce este un prunc? Un prunc este o icoană. Ce-ați zice dacă ați vedea că ar intra cineva într-un loc plin de sfinți, plin de icoane și ar distruge o icoană? Cred că ați fi foarte răscolită în interiorul dumneavoastră, dar atunci când strivești o icoană vie?! De aceea, din leagăn al vieții, care este pântecul mamei, o, iubite mame, nu faceți din el leagăn al morții! Nașteți-vă pruncii câți vi-i dă Dumnezeu! Acum, lumea se află într-o așezare cu oarecare bunăstare, în casă, iar Dumnezeu este afară și păzește această țară, păzește munții și veghează Dumnezeu să nu înghețe firul de grâu care a încolțit în toamnă, să nu înghețe, ci să rodească însutit, să avem pâine și prescură pentru liturghie din boabele sfinte de grâu.

Psaltirea în versuri

- 350 de ani de la tipărire

Biserica a avut și are și în prezent un rol religios-moral sau duhovnicesc, acela de a sădi în sufletele credincioșilor credința în Dumnezeu și dragostea față de aproapele îndemnându-i să fie întru toate următori ai învățăturilor Mântuitorului Iisus Hristos. În istoria culturii vechi românești, și anume în perioada ei de plămădire, au ostenit cu râvnă vrednică de pomenire un șir lung de clerici luminați, iubitori de țară, adevărați pionieri în vremuri de alegere a lumini de întuneric, ctitori de limbă, de cultură și de unitate românească. Numele lor a fost căutat cu pasiune și migală, a fost descifrat de cercetători pe frontispicii sau pe margini de manuscrise și de cărți și a intrat de mult în patrimoniu național. A-i aminti iară și iar, e ca o rugăciune senină de laudă și de mulțumire, ca o cântare Patriei, în care ei sunt refrenul ce revine în ritm de respirație în eternitate.

În galeria aceasta a ierarhilor cărturari se înscrie și marele mitropolit al secolului al XVII-lea Dosoftei al Moldovei. Acesta s-a născut în jurul anului 1624, dintr-o familie românească, originară, se pare din Suceava. Părinții săi se numeau Leonte și Misira. Tânărul Dimitrie Barilă, cum se numea din botez, va fi învățat carte la școala întemeiată de Vasile Vodă Lupu pe lângă biserica Sfinții Trei Ierarhi din Iași. În 1649 era călugăr la mănăstirea Probota. În 1658, datorită învățaturii și vieții sale curate, a ajuns episcop al Hușilor, la începutul anului 1660 episcop al Romanului, iar în 1671 a fost ales mitropolit al Moldovei. Vlădica Dosoftei a fost mereu preocupat de probleme cărturărești, alcătuind sau traducând în românește felurite cărți de slujbă și de învățătură creștinească.

Cea mai importantă lucrare a mitropolitului Dosoftei al Moldovei este Psaltirea în versuri. Traducerea Psaltirii în versuri (1673) îl consacra drept cel **«dintâi poet român»** și nu numai ca traducător. El însuși mărturisește că foarte des strecoară în Psaltire și versuri originale. În Psaltirea în versuri, de foarte multe ori a reușit să mlădieze limba română pentru unele moduri de exprimare până atunci neexperimentate, de o

necontestată frumusețe. George Călinescu citează Psalmul „La apa Vavilonului”, comentând lapidar: „Dosoftei are vorba materială ce dă corp măhnirilor abstracte”: iar George Ivașcu crede a fi avut o foarte serioasă cultură poetică, realizând prin opera lui „cea dintâi definiție a tipului clasic al poetului român”, opera lui constituind „actul de naștere al poeziei culte românești vrednică de acest nume...”. Această lucrare a fost rodul unei munci grele, lucrând, cum spune el însuși, «cu multă trudă și vreme îndelungată, cinci ani cu foarte osârdie mare». A fost prima încercare de versificare în limba noastră, dând o lucrare de peste 8600 de versuri, care îl arată ca pe un poet foarte talentat. Deși a avut de luptat cu greutățile începutului, când limba literară românească nu era încă mlădiată pentru a fi folosită în versuri, Dosoftei a dăruit culturii noastre o lucrare de mare valoare literară-artistică. Psalmii versificați de mitropolitul Dosoftei au adus multă mângâiere în sufletele credincioșilor români de pretutindeni, unii din ei ajungând să pătrundă în cântecele de stea și în colinde. Mulți din psalmii mitropolitului moldovean stau

mărturie că ei sunt inspirați din poezia populară românească. Unele versuri prezintă asemănări vădite cu cele ale Mioriței sau cu unele din Legenda mănăstirii Argeș. Dar între psalmii versificați de Dosoftei se găsesc unii care, putem spune fără exagerare, îl arată ca pe un poet foarte talentat și ca pe un strălucit precursor al lui Mihai Eminescu și Tudor Arghezi. Psalmul 102, unul din cunoscuții psalmi de pocăință ai împăratului proroc David, ca și alții, se pare că au inspirat și pe Tudor Arghezi în Psalmii săi. Merită să fie subliniat și faptul că Dosoftei --- fără a se îndepărta de textul biblic --- a introdus diferite cuvinte românești, localizând diferite situații. Între psalmii 131 și 132, Dosoftei a mai adăugat opt versuri, în care arăta binefacerea păcii și ale lumi înțelegeri între oameni. De asemenea, la sfârșitul Psaltirii întâlnim 18 versuri alcătuite de cronicarul Miron Costin, în care sublinia originea noastră romană și unitatea poporului român. Ele au fost alcătuite de cronicar în limba polonă, iar Dosoftei le-a redat aici în românește. Urmează alte 12 versuri - sub titlul „Apostrof” - care aparțin tot lui Dosoftei, în care vorbea despre zbciumul celor ce aleargă după lumi pământești.

Dosoftei a fost un poet foarte talentat, care a reușit să dea în românește o operă complexă și originală, inspirându-se din izvoare felurite, dar mai ales din poezia populară. Psaltirea în versuri este o lucrare originală, o operă națională românească, în care ierarhul - poet a prezentat țara și realitățile ei politico-sociale, poporul cu viața și năzuințele.

Gabriel Sitaru, Armonie

FLORIN BENGAN

„PACE VOUĂ” - BUCURILE ÎNVIERII

Pace vouă: - sunt primele două cuvinte rostite de către Domnul Iisus Hristos după Înviere. După cum știm ele au fost adresate ucenicilor săi care se aflau încuiați într-o încăpere, biruiți fiind de frica iudeilor. Cuvintele au fost spuse de către Mântuitorul cu menirea clară de a alunga teama din sufletul ucenicilor dar mai cu seamă de a le sădi în inimă prima undă de bucurie a Învierii.

Dacă toți am crede în Înviere fără a cere imperativ, ca Toma, de a-L vedea pe Dumnezeu Fiul, atunci vom fi cu adevărat fericiți. Gândul permanent că Domnul ne va învia și pe noi prin moartea Sa, va altoi în inima noastră pacea lăuntrică iar prin pacea lăuntrică vor fi atrase unul câte unul și celelalte roade ale Duhului Sfânt.

Fiindcă ce ar fi Creștinismul fără Învierea lui Hristos și implicit fără învierea morților?!

Gândul smerit că vom învia va aprinde în inimă entuziasmul și mintea va intra în stare de trezvie, afierosind sufletul lui Dumnezeu. A avea o stare de entuziasm înseamnă, etimologic, a fi în Dumnezeu. Adică răsare în inima omului o lumină și o iubire care anticipează starea care o va trăi sufletul la Învierea de obște. Și acea stare o numim pace. Pentru că Dumnezeu este iubire, lumină și pace.

Căștigarea păcii lăuntrice se dobândește prin cugetarea cu luare-aminte la moarte, reflectând la atacurile nemiloase ale demonilor când ne vom strămuta în cealaltă lume, despre care nu știm aproape nimic.

„Și fiind seară, în ziua aceea, întâia a săptămânii (Duminică), și ușile fiind încuiate unde erau adunați ucenicii de frica iudeilor, a venit Iisus și a stat în mijloc și le-a zis: **Pace vouă!**

Și zicând acestea, a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfânt!

Căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate, și căroră le veți ține, vor fi ținute” (Ioan 20, 19, 22, 23).

În aceste versete din Evanghelia Sfântului Ioan este prezentă marea bucurie a Învierii Domnului și dăruirii Duhului Sfânt Apostolilor Săi și prin dâșii nouă tuturor.

Prin urmare pacea vine înlăuntrul minții noastre dacă și numai dacă ne străduim cu toată puterea sufletului să-L iubim pe Dumnezeu. Așa se dobândește și echilibrul duhovnicesc.

Și e suprem de important faptul că pacea interioară a inimii n-o dobândim decât prin nevoiță, rugăciune și luptă neîncetată.

Grijile tulbură pacea sufletului, - precum rafalele de vânt răzvrătesc apele unei mări liniștite.

Dumnezeu e foarte aproape. Uităm tot timpul acest Adevăr. Dumnezeu e în noi. În miezul ființei noastre... adică în inimă. Și de acolo din inimă îl auzim cum bate, alteori strigă duios la sufletul nostru să se trezească din somnul cel de moarte. Să nu uităm niciodată că pacea e primul semn că Domnul se află așezat pe tronul inimii noastre.

Bucuriile copilăriei - Bucuriile Învierii

În copilărie toate lizierele de pădure și crângurile de copaci care se ridicau pe versanții râpelor vuiiau de ciripitul și cântecul păsărilor, - mai cu seamă odată cu venirea primăverii când toate **înviau** și intempestiv, la bucuria vieții porneau. Până la urmă, pentru creștini, toată fericirea constă în lupta continuă pentru a primi starea de Înviere, pentru a o redescoperi și a deveni un prezent continuu.

Vedeam cu ochii copilăriei mult mai multe cuiburi de păsări ca în prezent. Și simțeam în mod natural cum inspirau și expirau copacii și toate plantele mai multă sănătate, o

Gabriel Sitaru, Trinitate

mai sfântă și curată mireasmă. Oare să mă înșel și să-mi joace începutul de bătrânețe feste?! Să nu am nici un dram de dreptate? Mă rog, așa îmi amintesc eu acum la aproape 65 de ani, starea naturală, dar și supranaturală de atunci. Au trecut peste cincizeci de ani din vremea copilăriei și toate îmi răsar așa de vii în minte încât îmi pare a se fi petrecut acum un ceas. Și toate mi se înfățișează așa de clar în oglinda timpului încât nu pot învinge răsăriră a câtorva regrete...

Satul natal coborât din slava Cerului

Nu poate fi clintită aura copilărie și a satului de Acolo de unde am văzut lumina...de pe coloanele minții. Și cum să poată fi mișcată...atăta vreme cât satul a născut veșnicia, după cum spune în genialul său vers, marele poet și filosof, Lucian Blaga. Și dacă satul a născut veșnicia nu e o nebunie să ne închipuim că îl închidem, cu de la sine putere, în menghinea timpului?

Nu vedem cu proprii ochi că oamenii din sat pleacă pe rând sau din rând, în cimitirul veșnic luminos de pe dealul Bisericii, care în satul nostru formează și grădina Lăcașului de cult ortodox?

Acei oameni care acum o jumătate de veac erau tineri și formau fruntea satului, acum au plecat aproape toți, nemairămânând decât câțiva bătrâni uitați de grăbita moarte. Satul rămâne același, adică impasibil, infailibil, echilibrat, vesel și cu mare bucurie îi primește pe toți ca într-un rai ceresc. Deși e lipsit de o voce sonoră, satul... printr-un misterios limbaj non-verbal stă la sfat cu fiecare fiică și fiu care-l vizitează. Deși amintirea celor care au plecat se stinge cu fiecare an care trece, satul lasă impresia puternică că toți oamenii care s-au născut în el, sunt scriși într-o carte a vieții care va fi deschisă atunci când va hotărî Bunul Dumnezeu.

VALERIU TĂNASĂ

Povesti despre compozitori
GIUSEPPE TARTINI
(8 Aprilie 1692 – 26 Februarie
1770)

Autorul celebrei sonate pentru pian numită „Trilul Diavolului”, marele violonist și compozitor italian **Giuseppe Tartini** s-a născut în Pirano, oraș care, în epoca barocă, făcea parte din Republica Veneția. Astăzi, orașul Pirano aparține Sloveniei și găzduiește o frumoasă și impunătoare statuie a marelui Tartini în locul numit *Piazza Tartini*.

Se pare că Tartini a visat într-o noapte că diavolul l-a vizitat, s-a așezat lângă patul lui și i-a cântat o piesă frumoasă, dar foarte greu de interpretat la vioară. A doua zi, Tartini a transcris sonata din vis, astăzi celebră, care, din punct de vedere tehnic, cere o mare virtuozitate.

Studiile lui Tartini au început cu Facultatea de Drept, la Universitatea din Padova. După moartea tatălui său, el s-a căsătorit cu *Elisabetta Premazzone*, o fată cu care tatăl lui nu fusese de acord din cauza clasei sociale coborâte, dar și a marei diferențe de vârstă dintre tineri. Cum fata era favorita unui Cardinal cu mare autoritate, acesta l-a acuzat pe Tartini de *răpire*, drept care Tartini a părăsit Padova și s-a stabilit la mănăstirea *Francis de Asissi*, unde a început studiul muzicii.

Se pare că Tartini era un om foarte ambițios. Se spune că, atunci când l-a ascultat pe **Francesco Veracini** (un alt renumit violonist al epocii), a fost extrem de impresionat și, simultan, atât de nemulțumit de propria lui tehnică violonistică, încât s-a mutat la Alcona, s-a închis într-o cameră și a exersat ore în șir ca să egaleze performanța auzită. Cu această ocazie, el a descoperit tainele influenței folosirii arcușului asupra calității sunetului. La Alcona, i s-a oferit un post în orchestra operei și așa a devenit Tartini muzician de profesie.

Cum, în 1721, calitățile de muzician ale lui Tartini au devenit evidente pentru toți, el a primit posturile de *Maestru al Capelei* la o Basilică din Padova și apoi la una din Paraga.

Tartini, poate nu mulți știu acest amănunt, a fost primul violonist proprietar al unei viori confecționate de **Antonio Stradivarius** în 1715, pe care Tartini a obținut-o de la un student fascinat de performanțele lui Tartini.

Încântat de capacitățile lui sonore, Tartini a mai achiziționat și cântat pe un alt *Stradivarius*, acesta din 1711.

Nu de mult am văzut o înregistrare a unei conferințe - curs ținut pentru studenți din Statele Unite de marele **Itzhak Perlman**. Unul din studenți l-a întrebat pe violonist:

„Maestre, cum se face că la dv. sunetul viorii e altfel decât cel al oricărui alt violonist din lume? Se datorează asta viorii dv. *Stradivarius*?”

Maestrul, afișând caldul și cuceritorul lui zâmbet, a răspuns: „Sunetul fiecărui instrumentist, chiar dacă folosește aceeași vioară, e diferit. Și el nu poate fi predat de niciun profesor, el vine din interiorul muzicianului. Desigur, profesorul îi poate învăța pe elevi elemente de meșteșug, de tehnică pură, cum ar fi poziția arcușului pe corzile viorii în diferite momente, vibrato-ul pe corzi, intensitatea sunetului și altele, dar ceea ce numim „sufletul muzicii”, acesta aparține exclusiv instrumentistului, el singur, încetul cu încetul, va adapta propriei lui personalități meșteșugul tehnic învățat de la profesor.”

Ei bine, Tartini a fost unul din acești mari violoniști care a știut să dea vibrație lucrărilor lui, ca interpret. Dar el a fost și un compozitor prolific, a scris nu numai concerte pentru vioară, dar și câteva lucrări religioase. Celebritatea i-a adus-o însă acea sonată celebră, „Trilul Diavolului”, de o mare frumusețe, dar și de o complexă dificultate de interpretare.

O importantă contribuție a fost adusă de Tartini și în domeniul teoriei muzicii. El a descoperit un fenomen acustic particular pe care-l au instrumentele de coarde, acela de a emite un *terzo suono* printr-un procedeu tehnic special. De asemenea, a scris și un tratat de armonie la Padova, în 1754, tradus și în limba franceză, iar mai târziu și în engleză, în care a fost dezvoltată ideea ornamentului muzical în muzica pentru instrumentele de coarde.

Cum se vede, Tartini - muzician și pedagog - a fost preocupat nu numai de propria lui tehnică de violonist, dar și de capacitățile muzicale ale viorii.

În încheiere, revenind la celebra sonată „Trilul Diavolului”, trebuie menționat faptul că în folclor este foarte răspândită o poveste similară, „Vioara Diavolului”, a lui **Niccolo Paganini**, aceasta relatând un Pact cu Diavolul.

Tartini, acest mare violonist, care a compus zeci de concerte pentru vioară și orchestră și a scris tratate de armonie și teoria muzicii, a rămas celebru prin impresionanta sonată „Trilul Diavolului”, pe care cei care n-au auzit-o încă vor fi, cu siguranță, cuceriți de frumusețea, originalitatea și mai ales de *verva drăcească* a ei!

VERONICA PAVEL LERNER

Monument Tartini Piran, Slovenia

Tartini, Tratat de armonie

MEMORIILE UNEI CAPRE DESPRE WELTANSCHAUUNG-UL CAPREI CA SEMNĂTURĂ DE VULTUR

(IV)

Weltanschauung pentru mine sună ca un fel de boală a Caprei Ibex, ca un fel de Alzheimer, dar mult mai afurisit și mai spurcat, în care uitându-te înaintea uși să te scarpini în vârful de la urechea dreaptă și te scarpini exact în vârful de la urechea stângă. Cum ce contează? Păi dacă te scarpini cu copita dreaptă, de-a stânga e peretele muntelui care te ferește de prăbușire ori cât ai fi tu de capră. Dacă te scarpini cu stânga neomarxistă la extrema de dreapta a vârfului de ureche te-ai dus pe copcă. După o cădere de 200-300 de metri poate să ți se întâmple o fractură mandibulară care poate să-ți fie fatală (dacă ești fată).

De unde-mi vin idei atât de năstrușnice și bizare și de-a dreptul hilare, m-au întreat frații întru duhovniceasca virgulă din sinodul de la Cotroceni? Mai bine ar fi să tac, că mi-am umplut lista de 5000 de dușmani permiși de facebook, dar nepotul Țapului din Păgubeni, de pe la Trotuș, nu poate să-și țină fleandura de gură și trăncănește înaintea, cu nonșalanță (nonșalanță = s.f. livresc, capră fără dureri de șale, nedeșelată), că unde a mers mia merge și suta. E acum la modă să ai certificat roșu că te scarpini cu copita dreaptă de la cei care conduc turma și fără acesta nu există semafor ori senator să-ți permită behăitul ambulatoriu. Au început oamenii să se bată cu ciomegele și unde nu pot ei dovedi, vine poliția și-i bate pe toți, ca-n vremea lui Caragea, pe velcine, dar și pe velcare, fără deosebire de strană behăitoare, cu mădularul de cauciu învârtoșat. Se plănuiește un sinod panortodontic pentru a stabili ce vor face caprele, dacă din cauza scărpinatului vor pierde un număr impar din firele din vârful urechii. Lumea nu mai merge la lucru, copiii la școală și nici pensionarii nu-și mai văd lungul nasului și să renunțe la agresivitatea de a mânca în fiecare zi. La noul sinod se va discuta și problema celor care consumă ca lăcustele și nu produc nimic precum viespea dorului frunzei de nuc. Nici nu produc, nici nu se reproduc.

Dar duhul de-acasă m-afumă și cum văd nu e de glumă. Deci să revenim la caprele noastre. Prin Munții Stâncoși mergeam cu Chris și nepoții trecând de la o minune la alta. Dincolo de glumă, lumea se duce de răpă pentru că nu are un Weltanschauung după care să se

conducă. După dicționar cuvântul înseamnă o viziune totală, o perspectivă, asupra naturii, a omului și a istoriei. Ca să ai o perspectivă (per+specere, a privi) A privi prin ce? La ce? Și de unde? Am ales fabula caprei prin riscul pe care omul și-l ia pentru normalitatea lui. Când capra are atâta vegetație la poalele muntelui ce caută sub streșina cerului? Exact ce v-am spus și în capitolul precedent: Cerul, ca Weltanschauung al lumii! De lângă cer vezi lumea în mod normal, o lume care are un sus tămăduitor și energizant din energiile necreate ale divinului. Capra, de care vorbesc, este eroul, poetul înălțimilor, cel care nu se mulțumește să vadă, ci împrumută ochiul curat și sfânt al acvilei, vulturul pe care-l urmăream semnând cerurile, cel despre care indienii îl consideră sfânt pentru că e mesagerul Celui Preaînalt.

Acolo sus, îi vedeam pe amândoi. Aveam respect pentru vultur că aripile îi oferă cerul pentru normalitatea de rang, dar despre acest gen de capră m-am umplut de admirație că nu am găsit o fabulă mai magnifică pentru om decât acest poet care crede în puterea cuvântului. Având această putere și folosind-o în bine în loc să fii ca șamanii de la actuala mass media ești mare preot și profet al lumii.

A fi normal înseamnă a fi erou. Citez pe Ralph Waldo Emerson, cu umorul lui fin, mai ascuțit ca vârful de ac: "Un erou nu este mai curajos decât omul obișnuit, ci este curajos doar cu cinci minute mai mult." Acest cinci minute mai mult este cateheza Caprei Ibex despre credință. Prin credință ea și-a învățat copita să aibă posibilitatea de a avea toate simțurile în vârful ei. Copita miroase piatra unde va călca înainte de a o atinge, copita respiră cu respirația pietre și i se încredințază în întregime numai când cele două respirații pot deveni numai un singur sărut al credinței. Este ușor a nădăjdui, nu zic nimic despre a iubi, dar a crede este a muta munții. Unde să-i muți? Știați că inima are munții ei, Muntele Inimii la fel de sfânt ca Muntele Sinaiului și Muntele Taborului? Cu o

linguriță din boabe de muștar poți scrie toate hărțile de credință ale copitei de Capră Ibex. Cine a văzut, din sutele, o singură capră neagră care să cadă, să se îndoiască precum Petru, verhovnicul apostolilor?

De ce o face? La noi credința este o terezie de negustor de pe Lipsani. La Capra Ibex este libertatea de a fi numai a cerului, a te hrăni din firele veșnicului și infinitului, este libertatea pe care numai cu ochiul de vultur poți să o bei. M-am gândit, rătăcind cu Chris, prin Munții Stâncoși, ce nume aș putea să-i dau acestui arhanghel fără de aripi, dar puritatea credinței îl poate întrece. Că îngerii au mai căzut, dar niciodată o capră neagră. Never! Și știți de ce am numit-o atât de tandru Louise? Cine a văzut lacul Lake Louise știe că nu greșesc.

Numai credința lui Louise îl poate întrece în frumusețe ca una ce hrânindu-se din soare cunoaște ce înseamnă fagul luminii de a fi pildă și apostol al libertății. A fi liber înseamnă Weltanschauung, a ști să privești lumea înconjurătoare, lumea interioară și istoria din perspectiva cerului, a Susului, fără de care am ajuns unde am ajuns pentru că le-am răsturnat pe toate cu susul în jos!

Nimic nu este întâmplător în această lume. Ne-o spune Louise cea care a ales cerdacul periculos al cerului, dar care văzând-o cu câtă râvnă riscă totul de dragul de a se hrăni din superlativul libertății o inspiră să nu greșească niciodată.

"Întâmplarea este pseudonimul lui Dumnezeu când nu vrea să semneze" spunea Anatole France. Nu e întâmplător că există un sus, scris pe copita caprei negre, acel ceva pentru care nu riscăm nici din teroare și frică și nici din pomângeala unei răsplate pentru goody-goody ci îi sorbim normalitatea de a fi liber. Liber de pământesc și liber până în căpriorii lui Dumnezeu, liber de fiară și liber spre om, liber de istoria umilințelor și trădărilor și liber spre cel mai umilit om, care sub preșul sângerat ascundea pe Dumnezeu. "Dacă oamenii sunt buni doar de frica unei pedepse, sau în speranța unei răsplate, atunci suntem într-adevăr o adunătură jalnică."

Oare știa Einstein de caprele râioase ale Irinucăi din Broșteni?

De lepră ne-am umplut, dar că vom scăpa de ea Scepticul se inspira ca pentru un fapt al Teoriei Relativității. Și ultima lecție a lui Louise: De răie nu vom scăpa decât prin coeficientul de lumină al libertății.

DUMITRU ICHIM

Un păsăroi

Aviasanul era lângă Ciutărie
Pe câmpul cu pipirig
Cobora din cer o minune
Cu coadă și aripi
Semăna cu un păsăroi
Alteori în zi de târg
Lansa deasupra spitalului
Pachetul cu medicamente
Pe care-l prindea la piept
Portarul echipei de fotbal
Cu fața broboane
Alerga cu obiectul
La doctorul de familie
Lumea buimacă voia să-l vadă
Pe fotbalist
În vreme ce minunea
Se-ntorcea zgomotoasă
De unde venise.

Dansatoare

Pe terasa-ntomnată
Ochii de gheață ai dansatoarei
Inutilul căpșor de păpușă
mondenă,
Îi judecam incisivul ciobit
Ce-i luminează fața
Pulpele ce degajă mișcări
arcuite-
Intimata era o dansatoare
ucigașă.
Vigilenții suspicioși îi cântăreau
fapta
Dintr-un taler pe altul -
Discreție profesională,
Fericți sunteți orbilor,
Amețitoare hăituita feli

Noaptea de-acasă

O stare de frig care nu trece
Noapte de toamnă senină și rece
Pe fereastră văd ulița largă
O visez bogat luminată
Ca pista unui aerodrom
Da, îngerul trebuie să vină
În singurătate mai înghit o
pastilă
După o zi o simt inutilă
Durere în gât și stare de frig
Un zgomot egal de motor
Este îngerul, lumina pare să
crească
Roz, violet, îngerească
Străbate crengile nucului
O pală de vânt rătăcită
Prin noaptea de-acasă
Pe cer e luna borțoasă
Alte pastile, mult mai amare
Și iar acel zgomot egal
E doar frigiderul

Din camera cealaltă
Încă o noapte acasă-a trecut
Dintr-o celulă a timpului spartă
Febra de-aseară n-a mai crescut
Pe cer stelele desenează o hartă

Ești un om norocos

Să-mi aduci măcieșe de-acolo
Alo, tati, mă auzi ?...
De-acum încep să se coacă
N-am fost de mult la bunica
Tu ești un om norocos
Am mâinile zgârâiate
De spinii din marginea drumului
Sunt bune de ceai
Creștea în grădină
Sunt pe drumul către pădure
Livada cu meri
O adunătură de cioate
Buruieni și scaieți
Culeg fructe de câmp
Brațele au urme de spini
La fel ca măcieșele colorate
Sunt bune de ceai
Alo, tati, mă auzi ?

Călăreț cu paloș

Dintre vitralii
Țășnește
Cotropitorul
Pe cal în armură
Cu dreapta deasupra
Înalță
Un paloș lucios
Cu stânga cabrează
Trăpașul
Ce-o ia în galop
Dar numai o clipă
Se-ntâmplă aceasta
Privind la castel

Gabriel Sitaru, Antropogenis

Fotografie de Andrei Gazsi

Istoria figurată
Pe unul din ziduri
Un râu povestește
Ceva printre maluri
Doar tu ai rămas
Privind cu nesaț
Cabrata-i figură
Poate e Sfântul
Gheorghe pe cal
Iar timpul
Fiorosul balaur
Ce-ai dori să-l rănească
Mai leneș să curgă
Decât râul la vale.

Diana

De noima ursitei mânat
Pe cărări fulgerate de lună
Bănuiam că tu ești
Dulcea cunună
De fi-vei tu raza
Ce-mprăstie ceața
Prin rariști de fagi
Pedeapsă mi-e viața
În tăcerea pădurii
Cu ochiul prelins
Luciul dulbinei
Mă strigă-nadins
Zeița e goală
Cum e luna pe cer
Privirea-mi tresaltă
Prin păduri de mister

Mânia ta-i oarbă
Și coarnele sunt
Crescute pe creștet
Direct din mormânt
Ci haita mă latră
Ce trupeș vânat
Mânia e mare
De pulpe-s mușcat
Eu, Acteon
În trupul de cerb
Mă uit la ogarii
Care hămăie-n verb
Își cheamă stăpânul
Muribundul ce cânt
Să-și vadă vânatul
Trântit la pământ.

ȘTEFAN JURCĂ

Starea prozei

Grindina

-Mie nu-mi miroase a bine. Ceea ce văd aici, dă de gândit, a intervenit Izu la un moment.

-Ce anume?

-Mă tem să nu cădem într-o cursă. Mergem și mergem și tu nu vezi? Nu se întâmplă nimic. Dacă ne prind aștia într-o vale ca asta și sar peste noi din munți? Nici nu le trebuie gloanțe, ne omoară cu bolovani și pietroaie de acolo, de sus...

-Du-te mă de aici cu gândurile tale negre de speriat copii! Ce crezi că generalii noștri nu s-au gândit la treaba asta? Hai? Crezi că n-au pus iscoade să vadă despre ce e vorba? Ce fel ziarist ești tu, dacă nu știi că avem și avioane? Tu știi că în afara francezilor, suntem singura țară din Europa care posedă aeroplan propriu?

-Eu nu am văzut încă nici un aeroplan...

-Nu contează. Inginerul ăla, cum îi zice, Aurel Vlaicu, are de acum două. A zburat și peste munți cu avionul lui. Știi că a primit anul trecut premiul la un concurs în Austria? Vezi, de aia îți spun, noi suntem mai avansați decât alții.

-Știu asta! a răspuns Izu. -Mai e un român care a construit în Anglia un avion.

-Da, tot anul trecut. Hari, cred că-i zicea, ori altcumva? Henri! Da, Henri Coandă. Am citit că și el a fost premiat. Italia și România au comandat câte 10 avioane de-ale lui.

Într-adevăr, la 17 iunie 1910, inginerul român Aurel Vlaicu a prezentat primul său monoplan original, Vlaicu 1, acționat de motor, în București, lângă Cotroceni. Construcția avionului a început în 1909 la Arsenalul Armatei din București și zborul a fost încununat de succes. Un mare număr de spectatori a urmărit zborul, gazetari și oficialități, între care și prințul Carol al II-lea, tânăr de 17 ani la vremea aceea. Cu această ocazie, România s-a marcat ca cea de-a treia țară din lume, după Statele Unite și Franța care avea un avion propriu, proiectat, construit și zburat de un pilot național. Mai mult decât atât, în același an, Vlaicu face un zbor între Slatina și Piatra Olt ducând un mesaj oficial, lucru care a dovedit lumii importanța zborurilor aeriene în domeniul practic al telecomunicației.

În decembrie 1910, Vlaicu începe construirea celui de-al doilea aparat de zbor, Vlaicu 2, cu care a zburat în 1912 la o competiție internațională ținută la Viena, unde a primit mai multe premii totalizând 7.500 de coroane Austro-Ungare, ceea ce la vremea respectivă valora cât o comoară.

Acum însă, odată cu mobilizarea armatei, Serviciul de Aeronautică Militară intrat sub comanda Inspectorului General de Geniu, a organizat două școli de pilotaj pentru sprijinirea armatei pe cale aeriană. Una din școli dispunea de un aerodrom la Corabia, 5 avioane din care 2 de tip Farman III, fabricate la Chitila și un aeroplan Vlaicu 2. Aurel Vlaicu a încheiat un contract la data de 9 iulie 1913 cu Ministerul de Război care stipulează că atât inginerul Vlaicu, cât și mecanicul său, Miron Maieraș, funcționau ca civili în serviciul armatei. Cea de a doua școală beneficia de două aerodroame, din care unul la Segarcea și al doilea la Bechet, 9 avioane din care un Bristol-Coandă cu două locuri și un Vlaicu 2. În timpul războiului avioanele românești au făcut zboruri de recunoaștere fotografică asupra Bulgariei, au lansat manifeste și pentru prima oară în istorie, o capitală, Sofia, este explorată aerian de avioane inamice.

Tudor, Izu și întregul regiment continuau să meargă în coloane înșirate de-a lungul drumului care nu se sfârșea. Soarele ardea puternic înaintea orei de amiază, oamenii de-acum obosiți de drum, urcau pe-o șosea care șerpuia în zig-zag pe cocoașa unui deal încovoiat unde nu se vedea nici un copac, casă sau viete în jur. Nu apucară să ajungă la vârf că dintr-o dată, nori grei îi ajunseră din urmă și o ploaie ropotoitoare se avântă peste ei însoțită de larva grăunțelor de gheață cât unghiile, îi ciuruiră mai rău ca

gloanțele. Viteza, forța cu care cădeau peste chipiurile lor de cârpă, nu-i apărură în nici un chip și atunci oamenii se acoperiră cu brațele întinse drept platoșe peste capetele expuse. Întreaga priveliște în jur s-a acoperit cu un strat de gheață de parcă ninsese. Coloanele ostașilor în marș se destrămară, oamenii încolțiți de grindina neașteptată se băgară unii în alții căutând să se protejeze lipiți unii de alții, acoperindu-și țeștele cu ce găseau, unii și-au ridicat ranițele drept protecție și luați prin surprindere nimeni nu a gândit să tragă foaia de cort înfășurată în jurul lor. Izu se lăsă într-un genunchi, ghemuit cu capul în pieptul prietenului său, iar Tudor s-a încovoiat peste el ca să-l apere de grindină. În jurul lor apa plescăia vijelios și ca la o comandă, la fel de neprevăzută ca la sosire, ploaia încetă subit. Nu trecu mult și soarele apărură din nou, luminos și fierbinte ca un taler de jăratec care ardea la fel de înfocat ca mai înainte. Fiecare era ud leoarcă, apa pătrunsesse prin toate straițele lor până la piele, chiar și în bocanci, și la fiecare pas piciorul învelit în obiele de pânză aspră, mustea clipocind în încălțăminte.

-...Tui mama ei de ploaie, că de asta aveam nevoie acum, își descarcă Tudor năduful. Cu rândurile răvășite, grupe de soldați împrăștiate de-a lungul șoselei, fiecare își examina cu neputință starea în care se afla și nu știa ce trebuie să facă în această situație în care era greu să te miști învăluit în haine ude, ca niște comprese reci în jurul trupului. Izu își pipăi buzunarul în care-și ținea țigările, și când băgă mâna după una, tot ce-a găsit între degete erau firișoare de tutun răsfirate.

-Și ale tale sunt la fel de ude? La întrebare pe Tudor,

Acesta dădu din cap, apoi îi spuse aruncându-și din nou ranița pe spate:

-Hai să mergem că nu putem sta în loc aici. Mai avem, cred, 15-20 de kilometri până la locul taberei de înnoptare.

Izu s-a conformat. Alți soldați veneau agale în urma lor, răzlețiți de-a lungul drumului, pentru că ploaia i-a împrăștiat precum boabele de mazăre dintr-o pungă spartă. Deodată pe când mergeau așa ca o turmă fără cioban, sunt ajunși din urmă de o→

DAVID KIMEL

companie care mergea în pas militar cadențat pe ritmul unui marș înțonat de corul celor din coloană: "Drum bun, drum bun, toba bate. / Drum bun bravi Români. Ura! / Cu sacul legat pe spate / Cu armele'n mâini. Ura! / Fie zi cu soare, fie / Sau cu cer noros / Fie ploi, zăpadă fie / Noi mergem voios. Drum bun!" Tudor și ceilalți s-au tras la marginea drumului lăsând să treacă șirul de soldați defilând în fața lor, apoi s-au luat după ei în același pas cadențat, însuflețiți parcă de voioșia celor veniți din urmă lor.

Apa s-a zvântat repede de pe șosea și câmpiile din jur iar în lumina soarelui puternic de vară, aburi au dat să se înalțe de pe trupurile și hainele ostașilor care începeau să se usuce după torentul ce a dat peste ei. Unii după alții, soldații veneau din spate să-și găsească camarazii din companie și din mers, coloanele se refăcuseră în pulsul cadențat al corului de voci mășăluind. Un tânăr ofițer călare, veni să inspecteze formația și întreabă pe plutonierul companiei Marin Sălcu, dacă totul este în ordine. Un soldat s-a desprins de coloană să ceară permisiune comandantului să meargă într-un tufiș.

-Mai așteaptă până la următorul popas.

-Nu pot, să trăiți. Mă doare rău burta.

-Bine, mergi. Dar la întoarcere vi să te prezinți la domnul plutonier. Ai înțeles?

-Am înțeles, să trăiți! Răspunse ostașul depărtându-se de coloană.

Petrică Buciuic văzând soldatul intrat în tufiș, lovi cu cotul camaradul de lângă el:

-Îl de s-a dus în tufiș era jidanu'?

-Nu știu, că nu m-am uitat după el, a răspuns omul.

Popasul avu loc la marginea unui sat și fiecare soldat a început să caute în sacul cu merinde ce hrană rece le-a fost dată pentru drum. Pâine de război sub forma unor biscuiți uscați, mâncare în cutii de conserve și poate o fructă păstrată de la cină ori culeasă de pe drum. După masă, Izu îi arătă lui Tudor un corcoduș cu fructe coapte în ograda din capul satului. Cineva înaintea lor scuturase copacul și multe corcodușe aurii așteptau să fie culese de pe jos. Tudor și Izu și-au umplut chipiurile cu fructe și cu armele atârnat pe umeri, au dat târcoale locului. În fundul curții, o

ocioabă cu pereții văruiți în alb și acoperiș de stuf, avea ușa larg deschisă. Înăuntru pe o laviță lângă cuptorul zidit, zăcea o femeie în vârstă cu fața suptă în mizeria urmelor de vărsătură din jurul ei, neajutorată de nimeni. Vorbea și făcea semne că vrea apă, dar nimeni nu se încumeta să se apropie de ea. Din prag, Tudor sta în cumpănă dacă să ajute femeia, dar Izu îl trase afară din casă:

-Am auzit că pe aici bănuie holera...

Starea prozei

CĂRȚILE ȘI FÂNTÂNILE

În urmă cu doi ani, proaspăt revenit acasă de la un simpozion, cred, din zona Târgu Lăpușului, descarc portbagajul scoțând pe masa din curte, mai întâi un teanc de cărți, unele mai mari, altele mai mici, unele mai groase, altele mai subțiri, și mai apoi, încă un teanc, dar ceva mai mic, așteptând ca maică-mea să-și dea repede cu părerea. Simțeam în aer că, văzând cărțile ca prin ceață, ca după zeci de ani petrecuți cu handicapul vederii, în curând îmi va cere o explicație. Parcă îi și auzeam întrebarea: *Ce-i cu atâtea cărți, mă copile?* În urmă cu zeci de ani, până începusem să mă dau bine pe brazdă cu lectura, repeta: *Pretinu' tău să hiă cartea, așa să știi*, Oricât ar fi repetat această lozincă, eu tot nu pricepeam atunci, cum vine asta, să ai prieten un teanc de foi de hârtie prinse laolaltă cu clei. Dar dacă ei, părinții, încercau să mă rupă definitiv de joaca de pe stradă, așa trebuia să fie, chiar dacă nu-mi convenea și chiar dacă unii prieteni de-ai mei, mai dezghețați la minte, râdeau de mine că stau în casă

la lectură, în loc să mă bucur de compania lor.

Prin urmare, aranjând cărțile pe masa din curte, așteptam ca Mama Mia, cum o strigau nepoții și strănepoții care la o anumită vârstă nu-i puteau pronunța corect numele, Mama Mărie, să rupă tăcerea și să-și dea cu părerea despre maldărul de cărți cu care revenisem acasă, eventual în doi peri, cum îi era stilul. Acum, după o lungă carieră de dascăl, bucuroasă că îi respectasem dorința de a mă vedea școlit, îmi permitea, în sfârșit, să mă mai și ia în răspăr. Așa că așteptam să o aud comentând. Dacă altădată dialogul nostru începea cu întrebări despre cum o dusesem pe unde fusesem dus, acum o vedeam că ar vrea să facă mai întâi observații legate de aranjatul cărților pe masă și mai apoi să mă întrebe cum am mâncat și cum m-am hodinit pe unde am umblat, așa că deodată îi aud vocea:

- Iară ț'-ai adus cărți', copile?

Simțea că, la o astfel de întrebare n-aveam să-i răspund prompt, cu atât mai mult, cu cât păream cam obosit. După o scurtă tăcere, aplecat peste teancurile de cărți, îi răspund cu o voce ușor impersonală:

- Cum se vede...

- Apăi tu n-ai cârți' până-i hău' și părău' în toată casa, copile dragă?

Îi răspund cu un *Hm!*, dându-i de înțeles că întrebarea nu fusese prea comodă. Atunci, intenționat dumneai mai pune încă o întrebare:

- Și zî, unde li-i pune pe toate?

- Vedem noi... - vine răspunsul meu cu verbul la persoana întâi plural, ceea ce însemna că și dânsa ar trebui să se supere de așa ceva

- Precum bag sama - zice Mămăica încercând să nu părească sfera umorului - nu mai ai loc nicăiri...

- Știi ce, Mămică? - o întreb privind-o în ochii tulburi - Supărarea nu-i unde oi pune eu cărțile. Supărarea e când le-oi citi pe toate...

Deja îi ridicasem mingea la fileu. Acum așteptam ca Mama Mia să pluseze și mai mult, așa ca la poker. Îi aud replica în doi peri:

- Zăc zău că eu nu m-oi supăra că nu le citești, copile. M-oi supăra de mine că n-oi ști pe unde îi mai pășî de atâtea cărți'...

Anterior obsevasem că, neacuzând dureri de spondiloză sau de rinichi, cum era de așteptat în →

NICOLAE SUCIUC

acele zile în care vremea ne juca feste, maică-mea avea chef de glumă. Acum, auzind cum rostise verbul *a păși*, așa cum îl rosteau bătrânii ei, în urmă cu mai bine de 80 de ani, în loc de *a păși*, cum ar fi rostit dacă n-ar fi avut chef de glume, eram convins era gata să mă necăjească. De aceea, deși obosit și transpirat de pe drum, mă decid să dau curs replicii dânei, cu aceeași monedă, nu însă fără să zâmbesc fericit că, în sfârșit, voi putea să stau și eu la umbră groasă, gustând o apă rece sub copertina viței-de-vie pictată cu petece de luminișuri, de deasupra curții:

- Oi vedea eu pe unde oi păși... – răspund eu, mai în surdină

- Nu prea îmi vine să crez'... – îi aud glasul, semn că auzise ce spusese

După încă un guler de tăcere, Mama Mia face parcă cu o și mai mare poftă:

- Numa' să nu le țâpi până la urmă-n fântână, de multe ce-s, băiete..

Mă întorc parcă mișcat de un resort, ignorând tonul vorbirii în dodii. Încercând să-i dau un răspuns cât mai serios, mă las să cad pe unul dintre scaune.:

- Cum să le țâp în fântână, Mămică?

Simțindu-mi tonul destul de sever, încerc să repar cele afirmate anterior, în timp ce eu zâmbesc cuceritor:

- Numa' așa am zâs, copile...

Decis să joc teatru, ca să văd încotro o va apuca, îmi dau drumul la gândirea în noțiuni:

- Nu-i a glumă, Mămică...

- Da' a ce-i, dacă nu a glumă? – întreabă dâna cu o nutră nevinovată

Pe moment, era cât pe-aici să-i parafrazez cuvintele pe care mi le repeta zilnic, zilnic, acum mai bine de o jumătate se veac: *Pretinu' tău să hiă cartea, așa să știi*, dar într-o clipită, revin asupra deciziei, zicând:

- Cum să țâp fântâni în fântână, Mămică?

Deodată îi privesc obrajii căzuți de ce-i fusese menit să audă, și buzele mimând viitoare cuvinte-componente ale unei eventuale întrebări. Zice:

- Toalvai, Doamne! Cum o hi aia, măi copile, că țâpi fântâni în fântână?

Încă nu-i răspund la întrebare, ceea ce o determină pe maică-mea să mai pună încă o întrebare, ca să se lămurească.

- Zi, care-s fântânile ce le țâchi în fântână?

Eu, după câteva secunde bune:

- Cărțile, Mămică...

- Cărțile? – se miră nonagenara după câteva secunde bune, nevenindu-i să creadă că niște cărți pot fi fântâni – Păi cărțile nu-s cărți', cum au fost de când îi lumea lume, țâiă-te Dumnezo?

- Păi nu ziceai dumneata, cândva, că o carte trebuie să-mi fie prieten? *Pretinu' tău să hiă cartea* - așa ziceai, nu?

- Așa vinea vorba atuncea, băiete, ca cum cartea ț'-ar hi pretin ...

- Foarte bine ziceai, dar așa cum o carte poate fi prietenul unui copil care trebuie să se obișnuiască cu cititul, tot așa cartea poate fi o fântână. Adică o apă care, cu cât scoți mai multe găleți din ea, se adună tot mai multă.

- Aha! – face Mămică ca blocată

- Nu dumneata ziceai că o carte, cât ar fi ea de rea, tot te învață ceva bine și că ea îi mai ceva ca un învățător?

- Da' așa și îi și acuma...

- Și-atunci învățătura din cărți oare nu-i asemenea apei din fântână?..

- Ba iă, copile. Cu cât bei mai mult din apa fântânii, cu atâta ai mai tot bea...

- Corect - fac eu - Și cu cât citești dintr-o carte mai mult, cu atâta ai mai tot citi și nu te-ai mai sătura...

Iau parte din cărți și le duc ușurel în casă. Revin mai apoi, ca să le iau pe celelalte. Mămică, ajunsă la masă, stătea cu două cărți mai subțiri în mâini, fără comentarii, gata să mă ajute.

- Faine cărți', copile... – se-mbie să-și dea dâna cu părerea

- Înăuntru să fie faine – precizez eu

- Îs cu Ion Creangă? – i se aude glasul împăciuitor

Era glasul de acum 65 de ani, când dumneaei îi plăcea să ne citească poveștile lui Ion Creangă și noi o ascultam îmboldoriți în piei de oaie, ca să nu simțim frigul care năvălea prin crăpătura ușii, în cameră. Ori de câte ori în viață, aveam să ajung mai apoi, în fața textelor marelui prozator, azeam vocea dânei, care așa de natural suna, de parcă aducea personajele pe strada noastră și chiar în curtea noastră. Nimeni din lumea aceasta n-avea să mai citească poveștile lui Creangă așa frumos.

Rup liniștea:

- Mai știi cum ne păcăleai, ca să stăm cuminiți în timpul lecturii?

La auzul întrebării mele, Mămică oftează, ca și cum nu-i vine a crede că timpurile de demult n-o să le mai prindă niciodată, apoi zice cu voce stinsă:

- De unde să mai știu, de atâta mari de ani care s-au prăpădit, ca când nici n-au fost?...

- Îți spun eu...

- Zi...

- Ziceai că, dacă vom asculta cu mare atenție cum citeai și dacă vom citi cărțile lui, vom ajunge și noi când vom fi mari, scriitori mari, așa ca Ion Creangă.

Noi chiar credeam atunci, că vom putea ajunge scriitori ca Ion Creangă. Ceea ce n-am să uit însă, e că tot timpul aveam senzația că marele povestitor nu se născuse în Humuleștii Moldovei, ci în satul nostru natal, Hundorf, azi Vișoara de Mureș, și că toți eroii din *Povestea lui Harap-Alb*, veniți din Hundorf în Dumbrăveni, se aciuseră pe aici și că la orice oră îi puteai întâlni pe străzile din Sat (cea mai veche așezare a orașului nostru), povestind aieva cu oamenii, dar mai ales pe strada ce duce spre cimitir, fiindcă mi se părea mult mai plină de mister.

Gabriel Sitaru, Armonii

**câte ceva despre tărâmul lupilor singuratici
sau o istorie suedeză a iubirii**
(fragment)

(*Suedia are cel mai mare număr de gospodării „singure” din lume și se estimează că aproximativ 300.000 de persoane din țară sunt izolate social.*)

*

uneori dorm cu ochii larg deschiși
instantanee se îmbrățișează și se despart
din nou se apropie răsucindu-și formele fără
substanță
imagini suspendate se rotesc în jurul meu
mintea e trează și soarele răsare ca de obicei la răsărit
simt înăuntru ceea ce se întâmplă afară
strălucirea pustiului în *Stockholm Arkipelago*
cum mi-ar cădea inima din trup într-un spațiu care se
prăbușește
vreau să vorbesc dar cuvintele umede s-au lipit de
cerul gurii
lumina crește din oră în oră – un ciclon uriaș de timp
–
dimineața țese o pânză aurie transparentă

*

astăzi e sărbătoare nimeni nu citește ziarele
e opt martie flori ninse – vântul le clatină și le
risipește –
străzi parcuri chipuri fără nume dispar într-un zid
cenușiu
două sau trei păsări revendică un copac
eu privesc printr-o fereastră acoperită de zăpadă
o lumină albă strecurată peste aleea înzăpezită
peste silueta tăcută a unui om cu un câine
omul își grăbește pasul silueta se destramă
doar urmele - cicatrice deschise în zăpadă
îmi amintesc de convorbirea telefonică cu nino
o săptămână înainte de a-și înfinge pieptul în lama
dezgolită
asezându-și povara de suflet în împărăția norilor
spațiul se rotește veșnic – arbori de silex frunze de
fum
mai mult vibrație decât tremur – materia se consumă
pe dinăuntru

*

ninge aici și aiurea în lume
ninge cu har și milostivire
mătăsoș ușor ca o vibrație de gene
străluminată ora se închide în altă oră
trecerea ne supune destinul celor trei timpuri
argumente cheie pentru viața repetată zi după zi
nicio clipă de răgaz am sosit aici fără idei fixe
spațiul e locuit de om omul e locuit de tăcere
uneori de ceea ce numim dragoste libertate viață
și de multe minciuni care ne fac bine
forme imagini anii fantasmă și ecoul
a tot ceea ce se întâmplă în mintea noastră
dar foamea de a fi cu ce să o sature ?

*

cultura civilizația îmi dau un imbold
să ne întoarcem la realitate lăsați-vă de mitologii
moartea ca și patima e un realism pe termen lung
cu condiția de a o stăpâni de a o împărți în cantități
rezonabile
iar mândria ne cioplește o cută adâncă pe inimă
o linie roșie roșie ca miezul de pepene
mustind apă vrăjită și picături proaspete de sânge
de pe balconul de la etajul opt orașul pare abstract
o dronă și un helicotper survolează muntele lui
Fleming
pe care urbanizarea îl tocește până la dispariție
câțiva trecători ca o negură se lasă dizolvați printre
ambulante

*

înconjurați de tăcere și iarnă
sincronizați frecându-ne mâinile înghețate
sorbind prin toți porii frigul universului
ne mișcăm în grabă pe străzi de parca
primăvara înflorită ne asteaptă după primul colț
mirosind a cafea și pământ reavăn
apoi ne scufundăm cu toții în nimicurile zilei
stortorget golită de oameni pare misterioasă și
sumbră
se mai aude doar zgomotul pe care îl face vântul
venit să-și tragă sufletul aspru de armura zilei
lovindu-se
toate lucrurile se întorc la locul lor umile și șterse
eu șovăi mă gândesc la toate victoriile și înfrângerile
la căderi și ridicări singurătatea nedesăvârșită
pe cei care m-au iubit și părăsit
îi adăpostesc în partea stângă a pieptului
și sunt mai tristă decât orașul acoperit de zăpadă
deasupra ființei mele
marea bufniță albă a memoriei își înfoaie făptura

DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN

PERSONAJE

Ca într-un cuib de vise rotative
În care păsări dorm pe îndelete
Te mai visez în nopți copulative
Că nu mai porți șireturi roz la ghete

Și te-aș fi așteptat că-s retrogradă
Dacă mi-ai spune că te-ntorci la mine
Făcând șpagatul peste balustradă
Să îmi scrântesc piciorul drept în sine

Te-aș aștepta ca o mireasă vie
Care încearcă să nu șchiopăteze
Sau o Cenușăreasă în sclavie
Probând iubiri cu șubrede proteze

De-ar fi să nu mai ies deloc din casă
Aș sta într-o biserică vitală
Și aș gusta anafura nervoasă
Tot așteptând o nuntă din greșeală

Dar toate astea se întâmplă vara
Vis de Șeherezadă în silențiu
Ce povestea tâmpenii culte seara
În nopțile când își fenta consorțiu'

Deci te visez în somnul conștient
Care de fapt e un coșmar etern
Și parcă-aș vrea să fiu un pacient
În camera de (z)gardă la guvern

MANUSCRIS

Eram doar umbră sinceră egală
Trăiam în ea ca într-un manuscris
Cu file locuite de cerneală
Fără să știu măcar că l-ai deschis...

Simt o tristețe care abia merge
Cu pașii zăboviți într-un tangou
Mă las ispită nopții ce se drege
Când mă retrag smerită în ecou

Și din mansarda ultimelor patimi
Cum ușile deschid spre nicăieri
Cinstesc doar neputința fără lacrimi
Și mă încurc în vise și-n tăceri

Cuvintele ce dorm în înșelare
Ca într-un pat sculptat de un artist
Colindă nopți în visuri și-n eroare
Trăind opac sfârșitul nostru trist

Cum vara mi-e și toamnă tot și iarnă
Aș vinde câte-un gând din manuscris
Să pot măcar a cumpăra o ciornă
Pentru un acatist creștin nescris

Să pot măcar a cumpăra o toamnă...
În iarna asta plină de dichis
Rămâne doar credința ce îndeamnă
Să fim doar file într-un manuscris...

SEVRAJ

În dimineți absurde recurente
Îmi otrăvești nesomnul cu transfuzii
Prin care curg simptome coerente
Cu amintiri sfârșite-n deziluzii

Din neuitarea tainică-a poveștii
Trăim iubiri născute vinovat
Și vise sinucise-n fața măștii
Pe chipul viu etern modificat

Mi-ai prefăcut dorința într-o cruce
Când m-ai râvnit în contul meu și-al sorții
Și mi-ai vândut pretins vise năuce
Într-o eroare fără de proporții

Am fost iubita ta necredincioasă
De-ar fi în preajmă sfinții simultan
Aș face-un salt prin lumea cuvioasă
Și-aș alerga nebună prin roman

Sau aș muri cu veșnica grimasă
Pe care-o au icoanele-n altar
Ca o paloare pudră vicioasă
Născută din sevrăj elementar

Trăind o viață-n umbră complăcut

Sub felinarul viciului suprem
E dreptul meu născut și nenăscut
Să povestesc în versuri și-n poem

REFUGIUL

Sunt ultimul refugiu-al deznădejdi
Și las în urma mea incertitudini
Chiar dacă sunt pândită de primejdii
Prin lumea plină de ingratitudini

Aș da putere neînfrântă vieții
Când îmi îneci speranțele la mal
Cu replici dramă scrise ca poezii
Este doar teatru mut paranormal

Într-o beție nejustificată
Ne amăgim în jumătatea nopții
Că am trăit iubirea fabricată
În disertații scrise din concepții

Voi dăinui nestins în sacrificiu
Precum ți-am scris în versul precedent
Neștiind să te iubesc cu prejudiciu
Ca inculpat fără antecedent

Las certitudini fără carantine
În voia sorții și în voia lumii
Sunt ultimul refugiu, știi străine...
Doar o redută-n gloria mulțimii

Cum poezia este viciul meu boem

BLÂNDEȚE

Aș trece pe la poarta casei mele
Privind exagerat iarna din casă
Și parcă-aș rupe gardul de nuiele
Să fac un foc de tabără pe masă

Aș mângâia din ochi umbra fântâni
E apa rece pe o scală minus
Dacă ar bea ar răguși toți câinii
Și noi am crede că au luat un virus

Putem să îi tratăm antiviral
Cu paracetamol extras din sinus
Că noi le știm pe toate cultural
Și știm să calculăm cu plus și minus

Dar toate astea sunt în visul meu
Când rătăcesc prea singură pe străzi
Și uneori mă-ntreabă Dumnezeu
Dacă mai construim autostrăzi

În fine

Tot negăsind potecile răzlețe
Și nici podețe punți și alte căi
Întind spre tine mâna cu blândețe
Să te întreb timid, tu ce mai vrei?

LIDIA ZADEH

In memoriam **NICULAE GHERAN**

„Marțea sunt trei ceasuri rele. Să nu le ratăm!” Consecvent cu sine, nu le-a ratat. La al treilea ceas al amiezii, marți, 4 aprilie 2023, Păgubașul, care a făcut o artă din acest atribut, și-a dat întâlnire cu aceea pe care și-o imagina, și-o dorea, tânără și frumoasă. „Știi tu că tipa vine cu vreo coasă și nu cu o duzină de prezervative, să știe omul măcar de ce moare, goală-goluță, sub un mantou de blană?”

Curtenitor cum a fost toată viața, nu a putut-o refuza – au plecat împreună...

S-a retras acolo unde nu e întristare, nici durere. Nu înainte de a-și ține promisiunea: „Mai că-mi vine să scriu și eu un cuvânt de «la revedere», să nu las popii să mă slujească («nespovedit, neîmpărțășit»), înainte de a ne despărți zâmbind, cu madame Piaf în urechi, fiindcă nici eu «je ne regrette rien»”.

Ceruse cândva unui prieten bistrițean, preot și poet totodată, ca ca slujba să fie scurtă, să rămână

„Poza mea cu pălărie, unde mă gândesc la învierea morților,,

timp pentru băutura. Scurtă a fost. La fel de scurt a fost și mobilierul, cu rol de catafalc, pe care a fost așezat sicriul în mijlocul bisericii – fix jumătate de copârșeu plutea în aer precum asistenta maestrului în numerele de iluzionism ale lui Josefini. Dispus nu doar „să fluture o batistă la despărțire”, hâtrul Nicolae Gheran a făcut să fluture prin aerul înmiresmat de tămâie și-un zâmbet, poate poznaș, cu siguranță amar, foarte amar... „Nu mă întreba când a trecut vremea. Ne jucăm de-a viața și plecăm tocmai când ne-a venit mîntea la cap!” Sau poate a ținut, în felul său unic și inimitabil, să transmită un soi de „nici nu știți ce pierdeți” mărimilor din fruntea breslei, care au considerat

că coroana (chiar așa!) trimisă prin curier le poate ține locul la căpătâiul confratelui... „Pe vremuri, dacă Muntele nu se ducea la Mahomed, venea Profetul la Munte.”

De trei luni, bunul său prieten, olteanul de geniu D.R. Popescu, își doarme somnul etern la Bellu... cam într-o rână, înghesuit în coasta tânărului Coșovei, la margine de țintirim scriitoricesc, iar nu academic. Nicolae Gheran s-a retras la locul cu verdeață, betonat, dintr-un cimitir de la margine de București... N-a fost să fie nici Dobricul la care sperase – „Mănăstire, maici, chef”. Sfântul locaș nu avea cimitir!

Dacă nepieritorul său spirit nu s-a lăsat îngenunchiat de niciun regim („Salariat am fost, slugă niciodată”), mă gândesc că muritorul lui trup ar fi trebuit să-și găsească odihna de veci la picioarele lui Rebreanu. Poate la șapte ani, când îi va fi suficient să îl încapă un săculeț de pânză, va ajunge, în fine, **acasă**...

În timpul vieții, fotoliile academice s-au dovedit neîncăpătoare... „Dumnezeu să-i ierte, că are ce ierta!”

RODICA LĂZĂRESCU

AIUREALĂ

Cu mîntea mea naivă
Rămasă-n altă eră,
Căzui în recidivă
Convins de o himeră;

Visam că era vară,
Și-așa precum e datul,
Mă pregăteam, spre seară,
Să merg cu Colindatul;

Și fulgii în roire
Formând spre cer corolă,
Păreau ca o nuntire
Pe ritm de barcarolă;

Pornisem escapada
Urmat fiind, ca să vezi!,
De Albă ca Zăpada
Și șapte... amorezi

(Simeria, 2023)

STAREA VREMII

Nici nu plouă, nici nu ninge,
Vremea-i o harababură...
Și n-ai cui a te mai plânge,

Că, degeaba bați din gură;

Poți s-o faci pe supăratul,
Poți să strigi spre cer mirarea!
E pustiu Dispeceratul
Cât e de imensă zarea;

Nici un câine nu mai latră,
Nicio gaiță nu țipă...
Ziua pare o mulatră
Zămisliță dintr-o gripă;

Responsabilul cu timpul
E la curs de reciclare
Drept urmare, Anotimpul,
Are-apucături bizare.

(Simeria, 2022)

RAPORT HIBERNAL

Pe-aici a nins, distinsă Doamnă,
Omătu-i până la genunchi,
Deși e Iarna ca o Toamnă,
Cu crize dese la rărunchi;

Pe-aici e Iarnă, bate vântul,
Un vânt model siberian,
De taie câinilor avântul

De a lupta pentru ciolan...

Și viscoleşte!, nu-i ninsoare,
Motanul s-a făcut covrig
Visând că-i vară și e soare
Și-a mieuna nu-i vreun câștig!

Pe-aici a nins și încă ninge,
Iar vremea pare de joc,
Dar streșinile-ncep a... plânge,
Și iarna-și bate iarăși joc...

(Simeria, 2023)

DUMITRU HURUBĂ

PROTOCOALELE DE LA TORONTO

(XVII)

CERURILE SUBTERANE și CURCUBEUL SUBTERAN

Date despre cerurile subterane nu prea avem. Nu prea avem date nici despre **CURCUBEUL NOII ORDINI MONDIALE** care duce spre Universul **SATANIC** Subteran. Am observat, în schimb, pe steagul **GAYPRIDE** (homosexuali, lesbine și transexuali) un **CERC NEGRU** și un **UNGHI NEGRU** cu vârful în jos. (curcubeul subteran este, de asemenea, simbol și al **NEWAGE**). Vom reda câteva aspecte din ritualul masonic antic al egiptenilor. Nu ne putem opri asupra tuturor aspectelor descrise în acest ritual antic. Redăm doar „**Dezvăluirea luminii ascunse**”:

«După câteva minute de meditație în întuneric, Ven.: Executa un s.... I se dădea răspunsul obișnuit, după care primul Supra.: Spunea:

„Ven.: M.:, doriți să-l rugăm pe Zeul **Ra** să ne dezvăluie Lumina ascunsă?” (**RA** este **LOGOSUL SOLAR**^{*} a cărui manifestare este **SOARELE**).

Ven.: Răspundea:

„Ra își dezvăluie lumina Sa, atunci când noi o dezvăluim pe a noastră. Dăruiți deci ca să primiți”.

Apoi, în întuneric, el se scula și cobora către altar împreună cu micii însoțitori, apoi rămânea aproape de altar cu spatele întors către propriul său tron. Și el avea o lampă, pe care o ținea ca toți ceilalți în mână. Deschizând ușa de la lampa sa și arătând spre lumină, spunea: „Eu dăruiesc lumina înțelepciunii”, și orienta această lumină către altarul din fața lui; în același timp, întindea mâna și deschidea ușa corespunzătoare. O fixa ca să rămână deschisă. **Ca răspuns la raza colorată din lampa sa, o rază de aceeași culoare pornea din altar și-l scâldea în lumină.** Ven.: îi dădea lampa micului său însoțitor, care o ducea înapoi la tron și o așeza pe suportul ei; apoi se întorcea la masă și se așeza în partea opusă.

Din locul unde se afla, primul Supra.: Spunea în continuare „Eu dăruiesc lumina forței” dezvăluind în

* La creștini, **DUMNEZEU este CUVÂNTUL**. [«La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul. **ACESTA ERA ÎNTRU ÎNCEPUT LA DUMNEZEU, CUVÂNTUL ERA LUMINA CEA ADEVĂRATĂ, Care luminează pe tot omul care vine în lume**».] (Ioan, 1, 1, 1-2, 9)

același timp propria sa lumină, care era în așa fel orientată încât raza să cadă pe marginea mesei, chiar în fața sa. Ven.: Ridica mica ramă și lumina corespunzătoare strălucea. Al doilea Supr.: Dezvăluia atunci lumina frumuseții și, după el, fiecare membru menționa calitatea sa proprie spunând: „Eu dăruiesc cutare sau cutare lumină”; de fiecare dată, Ven.: Deschidea mica ușiță din fața celui care vorbea și **culoarea corespunzătoare devenea vizibilă.** Existau deci întotdeauna două raze: raza proiectată de om și **raza care izvoră din centru și care-i răspundea.**

După ce toți cei patruzeci de membri își dezvăluiau astfel lumina lor, Ven.: Spunea:

„Cercul este complet; să strălucească lumina”.

La aceste cuvinte, el îndepărta cele două uși semicirculare din vârful mesei și o puternică rază cilindrică de **LUMINĂ ALBĂ** izbea bolta. Diametrul **razelor colorate** care reprezentau calitățile avea patru degete, dar diametrul acestei raze era în jur de două picioare; un mare fascicol luminos se înălța până la plafonul foarte înalt; înălțimea sa era de aproximativ șaptezeci de picioare. În sfârșit, ca un răspuns, **Steaua strălucitoare dezvăluită răspândea o lumină puternică.**

În cazul acesta simbolismul este evident și în același timp minunat. Fiecare om începe prin a-și da ru partea sa, apoi primește răspunsul. Când fiecare își joacă rolul, omul desăvârșit este gata constituit. Atunci țâșnește lumina albă care le cuprinde pe toate celelalte și, ca răspuns, **LUMINA LOGOSULUI coboară.** După ce magnifica lumină a Stelei strălucitoare inunda imensa arcă boltită, se stingeau lămpile individuale, ușițele de pe fațetele altarului cădeau și cele două panouri mobile din vârful mesei se închideau la loc».⁷

Revenim, din nou, la documentul „**PANEM ET CIRCENSE**” de la sfârșitul lunii iunie, 1967:

PERVERTIREA TINERETULUI PENTRU DISTRUGEREA NAȚIUNILOR

«Să amăgim tineretul națiunilor, arătându-i pe părinții săi ca pe niște **iresponsabili, imorali și nereligioși** – în definitiv, necăutând altceva decât **plăcerea, evaziunea și satisfacerea nestăvilită a instinctelor, cu prețul minciunii, al ipocriziei și al trădării.** Să facem din **DIVORȚURI și din**

AVORTURI o nouă cutumă socială, acceptată de toți. SĂ ÎMPINGEM ASTFEL TINERETUL SPRE CRIMINALITATE sub toate aceste forme și spre refugierea în grupuri distincte, INACCESIBILE MEDIULUI FAMILIAL, pe care el îl va percepe, în mod inevitabil, ca pe o amenințare la adresa propriei sale supraviețuiri. Țesătura socială fiind astfel bulversată iremediabil, **NE VA FI POSIBIL ÎN CONTINUARE SĂ ACȚIONĂM ASUPRA POLITICII ȘI A ECONOMIEI NAȚIUNILOR, ÎN SCOPUL DE A LE ADUCE LA CHEREMUL NOSTRU;** de a le face să accepte, forțate de împrejurări, **planurile noastre pentru O NOUĂ ORDINE MONDIALĂ.** Căci, trebuie să recunoaștem, **NAȚIUNILE, FIIND LIPSITE DE POSIBILITATEA DE A SE BAZA PE UN TINERET PUTERNIC,** pe o societate în care indivizii, regrupați în jurul unui ideal comun, întăriți cu ajutorul unor bastioane morale de neînfrânt, i-ar fi putut asigura sprijinul istoric, **nu vor putea decât să abdice în fața voinței noastre mondiale.** Astfel, vom putea atunci să inaugurăm ceea ce au anunțat atât de mult creațiile noastre din trecut: „**SISTEMUL COMUNIST care profetea o revoluție mondială pusă în mișcare de toți proscrisii din lume**” și „**NAZISMUL prin care am anunțat o NOUĂ ORDINE MONDIALĂ pentru o mie de ani**”. Scopul nostru suprem: munca recompensată pentru toate valorile pe care le-a omorât pentru împlinirea ei, de-a lungul secolelor. Să afirmăm sus și tare: „**Toți Frații din Lojile trecute, morți în anonimat pentru realizarea acestui ideal pe care acum ne este posibil să-l atingem cu vârfurile degetelor**”».

Prof. EUGEN MERA

⁷ C. W. LEADBEATER, *op.cit.*, p.205-206.

Profil

GABRIEL SITARU

Născut la 28 octombrie 1949, Provița de Jos, Prahova

Membru al Uniunii Artiștilor Plastici, București

Expoziții personale:

Iunie 1988 – Casa de Cultură Geo Bogza Câmpina, mai 1995 – Romaneii Sur Lausanne, Elveția, februarie 1998 – Atelier GS, Câmpina, mai 1998 – Geldrop, Olanda, iunie 1999 – Rotterdam, Olanda, aprilie 2005 – Muzeul Județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus”, Ploiești, iulie 2005 – Muzeul Memorial „B.P. Hasdeu”, Câmpina, noiembrie 2009 – Galeria Orizont, București, martie 2013 – Muzeul Județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus”, Ploiești, martie 2017 – Casa de Cultură „Geo Bogza” Câmpina, •noiembrie-decembrie 2018 – Muzeul Memorial „Nicolae Grigorescu” Câmpina.

Expoziții de grup:

2012, 2013, 2015 – „Artfoyer”, Casa de Cultură „Geo Bogza” Câmpina, 2012, 2014, 2016, 2018 – Bienala Internațională de Artă Contemporană „Ion Andreescu” Buzău, 2012-2014 – Bienala Națională de Artă „Gheorghe Petrașcu”, ediția a XI-a, Târgoviște, 2015 - Salonul Artelor „Temeiuri” - Sala „Constantin Brâncuși”, Palatul Parlamentului, 2015 - Muzeul Memorial „Nicolae Grigorescu” Câmpina, 2015 – Bienala Națională de Artă Plastică „Lascăr Vorel” Piatra Neamț

Expoziții internaționale:

Iunie 2000 – „Artele Focului” – Liege, Belgia, septembrie 2015 – Bienala Internațională de Artă Beijing, China

Premii:

1989 – Premiul I la Festivalul Național al Ministerului Culturii, 2012 – Premiul II la Bienala Concurs de Arta Plastică „Gheorghe Petrașcu”, Târgoviște, 2013 – Diploma de excelență pentru promovarea operei poetice a lui Nichita Stănescu, 2014 – Diploma de excelență pentru realizarea bustului ION CÂMPINEANU, 2016, 2018 – Nominalizat – Bienala Internațională de Artă Contemporană „Ion Andreescu” Buzău

Lucrări de artă monumentală:

Monumentul Eroilor din Primul Război Mondial (reconstituire) - comuna Telciu, jud. Bistrița-Năsăud, INTERDEPENDENȚĂ - piatra, Mezdra, Bulgaria, RAPSDODIE CELESTĂ – marmură, Craiova, INTERCONEXIUNE CELESTĂ –

marmură, Craiova, TRANSCENDENȚĂ – marmură, Craiova, ION CÂMPINEANU (bust) - Școală Gimnazială Câmpina

Tabere de creație:

2008 – Mezdra, Bulgaria, 2009 – Ostrov, România, 2015, 2016, 2017 – Craiova, România

Coperta de carte - Editura Minerva
Efegie B.P. Hasdeu - Muzeul Memorial „B.P. Hasdeu” Câmpina
Lucrări în colecții particulare și de stat: România, Bulgaria, Elveția, Franța, Germania, Olanda

„M-am dus mai mult către arta modernă iar în ultimul timp, mă îndrept spre abstract. De ce spre abstract? Este un „dat” despre care nu poți să spui, ce este. Există în mine, în noi, oamenii, treaba asta. Fiecare are o chemare...Arta abstractă sau curentul abstract are două nuanțe. E cel intelectual și cel pur. În abstractul intelectual, pleci de la un obiect dat, care încă se întrezărește, să zic, se regăsește în lucrarea pe care o faci, privitorul ghicind, descoperind obiectul inițial sau personajul de la care ai plecat. În abstractul pur, aici, pur și simplu, inventezi forme. Nu ai de-a face cu realitatea, privitorul gășind propria percepție a ceea ce reprezintă lucrarea respectivă. Am avut astfel de experiențe.” Gabriel Sitaru

Oul și Sfera

Cum poate fi sculptat Nichita? Poetul abstract al lui alef, sferei și punctului, numărului 1, șamd pare a fi cel mai departe de posibilitatea mutării sensului în materie grea. Dincolo de asta, însă, există câteva premise care incită la transformare: 1. Preocuparea sa obsesivă pentru limbaj, ceea ce incită sculptorul la o meditație simetrică despre translatarea între limba din (ne)cuvinte și cea din materie. 2. Faptul că, dincolo de această abstracțiune, Nichita este un extraordinar poet al corporalului, poate cel care folosește cel mai bogat lexic anatomic din lirica noastră. 3. Puternica încărcătură mifică și simbolică a poeziei sale, care-și poate găsi corespondentul metaforic în piatră sau metal.

Gabriel Sitaru a intuit aceste posibilități de traducere/interpretare a sensului liric, transpunând în obiect

plastic imaginile atât de proaspete și vizionare ale senzorialului poet elegiac. Două sunt modalitățile principale: 1. jocul de plin și gol, asociat formei sferice a perfecțiunii. Sunt lecții despre cub și cerc în așa fel dispuse încât să sugereze starea de desprindere, de diafan, de plutire. Forme primordiale, simbolice, pământ și cer, suspendarea bilei în gol sau în interiorul altei sfere pentru a sugera starea de plutire, formele unor curbe „cochiliare” sugerează un dinamism al ideii. Și 2. Lumina. Suprafețele, de marmură sau de metal, sunt astfel șlefuite și dispuse încât să capteze sau reflecte lumina în jocul formelor respective. „Totul pleca de la argintiu în sus” spune poetul în tulburătorul poem *Îndoirea luminii*. Despre care dă semn și sculptorul, arătând aceeași tensiune de a supune lumina gravitației ideii. O imagine șocantă „părul lung și negru și-l întinde de la ușa spre pat/să nu greșescă bărbatul/niciodată drumul predestinat” este reprezentată plastic printr-un mănunchi de sârme nichelate, înnodate la un cap și răsfirate evanescent spre celălalt și care alcătuiește expresia directă a acestei metafore fundamentale a feminității dăruitoare care este părul.

Puritatea formelor plastice consună foarte grăitor cu noul limbaj prin care poetul revoluționa lirismul nostru. Pământul și cerul sunt polii acestei lumi. Uniți de săgeata care străpunge adesea inima obiectului. Sugestia aceasta de „zbor în bătaia săgeții”, cum ar spune H.-R. Patapievici, ridică greutatea materiei la diafanul atingerii unui ideal (inima, centrul sunt mereu sugerate). Sculptura care sugerează zborul, iată oximoronul care permite întâlnirea aurorală dintre poet și artistul plastic.

Comentând în marmură sau metal obsesia nichitană pentru în-trupare, Gabriel Sitaru oferă ochiului o privire țintită, săgetând spre centrul cuvântului.

CHRISTIAN CRĂCIUN

Literatură și film

Fiul morții

Nu știam că Sudanul are doar câteva filme, că *Vei muri la 20 de ani* este al optulea lung metraj de ficțiune din istoria cinemaului sudanez, după 30 de ani de obscurantism, după destituirea dictatorului Omar el-Bachir. Regizorul Amjad Abu Alala trăiește în Dubai, dar a copilărit în Sudan. Filmul său a fost recompensat la Veneția cu *Lion du Futur...da*, un Leu al Viitorului, care certifică încrederea în debutul excepțional.

Înainte de a savura filmul, m-am pregătit din punct de vedere... geografic și nu numai. Am apelat la carismaticul Marian (Marcel) Adventures, adică la pitorescul său blog de călătorii. Domnul Youtube mi-a oferit imediat plimbarea lui Marian prin Dongola (prima oprire în Sudan), apoi l-am urmărit în capitala Khartoum, am admirat clădirea Parlamentului (construită de români), am văzut și unirea Nilului Alb cu cel Albastru... Privind imaginile, nu-mi venea să cred că a existat aici războiul civil de 20 de ani, care a făcut două milioane de victime. Bine că s-a instaurat pacea în 2005!

Acum, filmul. Un sat aproape de Nilul Albastru. O societate tributară

religiei, unde apasă crunt obstacolul tradițiilor și superstițiilor. Credința oarbă reduce libertatea individuală. Sakina l-a născut pe Muzamil și se prezintă în fața șecului ca să-i binecuvânteze fiul. Dervișul care recită rugăciuni se prăbușește la rostirea cu numărul douăzeci, de unde ideea că băiatul va muri la 20 de ani. Tatăl lui Muzamil nu suportă povara prezicerii și pleacă în lume. Mama Sakina îl crește pe Muzamil într-o supraveghere strictă. Toți îl numesc „fiul morții”, astfel că el devine tot mai introvertit. Am remarcat un gest repetitiv emoționant: Muzamil își lasă capul pe pieptul persoanelor pe care le prețuiește, chiar dacă „miroase a moarte”.

A trăi sub povara unei preziceri nejustificate. A nu trăi, a rata iubirea pentru Naima, care se va căsători cu alt băiat. I se pregătește mormântul. Totuși, previzibilul conviețuiește cu suspansul. Știm și nu știm ce se va întâmpla. Interesant și definitiv este personajul Sulaiman, un bărbat alcoolic și cult, care s-a refugiat (la propriu și la figurat) la marginea localității. Un declanșator al conștiinței, un simbol al noului ce avea să irumpă. Muzamil îl vizitează și află despre existența cinematografului (raportarea e limpede) și nu numai. Sulaiman îl sfătuiește să... încerce păcatul. Să iasă

din lanțul oricărui obscurantism.

Îi proiectează imagini din lume, deoarece el a călătorit mult. Satul e o colivie anacronică, bigotismul e o crimă. Muzamil a urmat școala coranică, recita perfect Coranul, nu avea păcate. Iată, împlinște acum 20 de ani, atmosfera are ceva din tragediile grecești, acțiua Islam Mubarak (mama Sakina) e pur și simplu electrizantă prin tăcerile premonitiei. Muzamil vrea să păcătuiască pe ultima sută de metri și se repede asupra soției lui Sulaiman. Deodată apar dervișii pe Nil, calul intră în casă, o mașină hodorogită ar putea fi o șansă a evadării spre altă lume. Nu voi comite vreun spoiler, nu voi devoala finalul, dar voi sublinia estetica rafinată a filmului, elipsele justificate și perfect integrate. Un film de o simplitate cuceritoare, fără artificii inutile, de o limpezime sublimă.

ALEXANDRU JURCAN

Și de râs și de plâns...

Mai ales de plâns. Fiindcă piesa are momente comice, da' și unele dureroase foarte. Pentru că tarele românilor de azi, și nu doar ale lor, zic eu, nu s-de neglijat. Prejudecățile aferente, lipsa de educație și de comunicare adecvate creează probleme insurmontabile uneori. Altfel spus, somn` rațiunii zămislește monștri, ca să folosesc o sintagmă nemuritoare. Adică, oroare, revoltă și... dispute electorale...

Acțiunea se desfășoară într-un oraș de provincie autohton, în preajmă de alegeri locale. În jurul unui presupus caz de pedofilie și persecuție a unui copil de școală generală. Acuzat, învățătoru-i, care știa el ce știa despre tatăl băiatului, în tinerete. Adică, despre niște „schelete-n dulap”, cum se spune actual...

Mama puștiului, vădit impulsivă, obtuză, stârnește grav scandalu` public și televiziua abia așteaptă. Nu contestă nimeni, desigur, că viciul cu pricina nu

se manifestă și-n spațiul carpato-danubian. Da' când el intră doar pentru rating în atenția unor oportuniști cu microfoane-n mâini, drama nu e departe. Iar sfârșitul e tragic. Și de luat aminte.

Mai cu seamă că dracu-și vără coada... politic. Zgândărit în scopul ăsta de aceeași presă avidă aiurea de senzațional. Fapt nedeontologic, iresponsabil, condamnat neîndoios din partea ei...

Nu amănunțesc povestea că n-ar fi deștept. Menționez doar că textu-i destul de bine făcut. Strâns cum se cuvine, alert pe măsură. Secvențial ca la cinema. Inspirat ca subiect și replici.

Autor dâmbovițean, Alexandru Popa. Pus în valoare cu brio de Vlad Zamfirescu. Actor, regizor și director de teatru pe val. Demn de apreciat tot mai dihai de la o montare la alta. Are un standard valoric în creștere vizibilă. Lucrând cu-o echipă la fel. Atractivă la maximum. Oprișor, Marinescu, Roman, Manole, Vasluiuanu, Pavlu. Rodați, sudați, entuziaști cât cuprinde. Încât i-aș vedea, revedea fără preget oricând...

Și pentru că relatarea de pân-acu` vizează, totuși, un nume, acesta e, pe afiș, „Dă-i Bătaie” (am păstrat ortografia originală). Sugerând corectura necesară: ”Dă-i bătaie!”. Evidentă diferența, nu?

Precizând că este un proiect privat bucureștean, pe gustu` contemporan, aștept s-apară și altele ca el de oriunde. Doar adaptându-se vremii, sub o formă sau alta, arta dramatică aduce oameni în sală constant.

Sufletul având și el nevoie de hrană netăgăduit...

ADRIAN SIMEANU

VERSETE ACRIL-VINILICE

Țiteiul rusesec se mai scurge în Europa?

Ne-a prins bine lecțiunea:
Banii n-au miros de floare,
Căci, de când cu sancțiunea,
Nici țiteiul miros n-are.

Arme-n loc de unt?

Când îți chiorăie stomacul,
Dar iei arme-n loc de unt,
Ăsta-i semn c-ai dat de dracul:
Și el sur, și tu – cărunț...

Plagiat

Duși cu ruble și-autocarul
La concert în Lujnikí;
La protest în PMAN*- cu carul,
Lei și suflute ... kaki.

*PMAN (abr.) – Piața Marii Adunări Naționale din Chișinău.

Colaborare rodnică

Ce generos cu noi Azerbaidjanul!
De ce se strămbă unii c-am pus botul?
Conductă nu-i s-aducem gaz-metanul?
Păi să-l aducem, dar, cu ...feribotul!

La canal se lucrează zi și noapte

Nu vede domnia, draga,
O navă săpând cu draga?
Tâlcul: Nu știe bărbatul
Cea ce știe tot satul.

Neînfrânare

De grija ta să-i pese sau de-a lumii,
Când ea chitea din fașă a săpa?
Ba de-ar mânca-o, Delta, Karakum-ii,
Vecina tot își sapă groapa sa.

Când i-i în pericol habitatul

Poate, omul, laș un pic,
Să umble cu ciocul mic,
Dar barza, cu ciocul mare,
Când i-i viața la-ncercare?

De ce nu reacționează ONG-urile la eventualul dezastru ecologic din Delta Dunării?

ONG-urile nu tac
Dacă superi un gândac,
Și nu strigă „S.O.S!” sau „Stop!”
Când distrugi un biotop??!

Ce știu ei și nu știm noi despre dragare?

Ce știe președintele nu știe premierul.
De ce-ar ști premierul ministrii nu au știre.
Dar până s-a-nțelege vătaful cu boierul,
Câți popânzaci din Deltă-or ajunge cimitire?!

Aviz politicienilor

N-am intrat – nu vă-mbufnați,
La vecini nu tréceți hatul.
Când va fi – o să aflați,
Știe el, iluminatul.

Nu doar unii, ci toți demnitarii să citească presa

Noi ți-am însușit preceptul:
Informat – poți discuta.
N-ar fi bine, înțeleptul,
Să-l urmezi și dumneata?

Pe socialiștii și comuniștii din RM i-a pălit dintr-odată dragul de „limba moldovenească”

Nu mai e limba care le puțea,
Pe care n-o vorbeau și n-o vorbesc
(Le-ntoarce nasul izul „țărănesc”!)?
Le-a devenit de-odată cea mai cea?!

Limba țării se numește ca și țara sau ca și neamul care o vorbește?

Cei ce spun că limba țării
Se numește ca și țara
Ne-ar sfeti, mai acătării,
Situția, contrara:
SUA – e americana?
Canada – canadiana?
Brazilia – braziliana?
Elveția - elvețiana?
Belgia – e belgiana?
Vatican – e vaticana?
Kosovo – e cosovară?
Marmarâ - limba marmarâ?

Numele corect: limba română

Dac-au constatat savanții,
A conchis Academia,
Curtea a decis, jurații,
Să-ți exhibi la ce prostia?

Una e cetățenia,

Altceva este etnia
Născuți la țară sau oraș,
Suntém bălțeni, mântași, vădași.
La alt nivel – în ce raioane –
Călărășeni, drochieni, leoveni,
Drept cetățeni – trei milioane –
Suntém cu toții moldoveni,

Iar ca etnii – români și ruși,
Ucraineni și bieloruși,
Evrei, țigani și găgăuzi,
Vreo doi ceceni, vreo doi franțuzi...

Acum, un sfat pentru intruși:
Așa cum rușii volgieni
Sau rușii baltici, moldoveni
Sunt, la origini, etnici ruși,
La fel ROMÂNII MOLDOVENI,
Olteni, bucovineni, dobrogeni,
Transilvăneni sau obrogeni,
Românii voievodineni
Și-n alte țări ai lor frățâni,
Întâi de toate, sunt ROMÂNII.

Sângele apă nu se face

Într-un colț străine speze
Două state vietnameze
Au creat și-au vrut creare
Două limbi, două popoare.
Planul forțelor străine-a
Eșuat atât de bine,
De cântau toți la marimbă:
Un popor, un stat și-o limbă!

Țări croite-n două-n lume:
RFG și RDG.

Un popor și-o limbă-anume
Le-au vrut două (cât pe ce).
Nu le-a mers și nu le place:
S-au unit pe timp de pace
Și din două-au ajuns una,
Una pentru totdeauna!

Cum să-i spui străinului,
Să-i explici mankurtului
Că în lume-un alt drept nu-i:
Doar al adevărului?!

Cum s-ajungă românească
Halca raptului, rusească,
Unde-a dres un monstru-jimbă
Un alt neam și-o altă limbă?

Timpu dă verdict la rece:
Tot ce nu-i firesc nu trece.

Va trona, deci, ce-i firesc:
Graiul, sacrul, românesc,
Neamul, bravul, românesc,
Fiica, mândră, românească,
Mama să și-o regăsească.

Pentru ce protestează la Chișinău mobilizații socialiștilor și comuniștilor?

Nu-i doare că e frig în casă,
Le suflă vântu-n buzunare,
Că n-au ce pune-n blid pe masă,
Acum pe ei de limbă-i doare,
Nu cum s-o-nvețe, s-o vorbească,
Ci numai cum să se numească.

NICOLAE MĂTCAS

Lumea lui Larco

ÎN LUNA APRILIE

ÎN LUNA APRILIE

S-agită precupeții-n piață,
Vin în oricare dimineață,
Vând, mulți, legume pentru ciorbă,
Dar și sămânță au... de vorbă.

APRILIE CU PĂCĂLELI

A patra lună când sosește,
De iarnă lumea-i săturată,
Cumva de vremea păcălește,
Ea, *Vatra veche*, niciodată.

UNEI INTERPRETE

Frumos a fost ea prezentată,
E tânără și talentată,
Ar ține-o sală în picioare...
Când sala scaune nu are!

TACITURNUL

Așa e el tu n-ai ce-i face,
E greu să afli ce gândește:
Vorbește și atunci când tace
Și tace, chiar, și când vorbește.

LA O INSPECȚIE

Raportează un adjunct
Că e totul pus la punct,

Secretara, mai de sus:
Și la virgulă e pus!

ELECTORALĂ

E clar ca Soarele și Luna -
O spun și nu e cu mirare:
Cu mâna noastră-ntotdeauna,
Ne-o facem singuri la votare!

PROMISIUNEA UNUI ALES

Că m-ați ales, vă mulțumesc,
Încredere-ați avut în mine,
De-acum o să mă străduiesc...
Pe viitor să-mi fie bine!

IPOCRITUL GHINIONIST

Supărat din cale-afară,
Permanent pe gânduri stă;
Altul când el vrea să pară
Numai peste sine dă!

LA ÎNTREVEDERE

Cerneți vorbele prin sită
Și ai gura aurită,
Că de nu, când spui ceva,
Sună ca o tinichea!

AGITAȚIE CULTURALĂ

De-un timp, activitatea culturală
E la pământ, deci, ștersă-i, din
păcate,
Și nimeni la lumină n-o mai scoate,
Cu sacrificii și prin cheltuială.

În viața asta plină cu de toate,
Sărmana populație locală
S-agită-ntruna-i mare vânzoleală
Acolo unde - apare-o noutate.

Dar, iată-n grabă-o știre-i răspândită,
Întreaga urbe-i pusă în mișcare,
Atrași în cursă de acea ispită,

Ca niciodată, toți, cu mic sau mare,

La rând stau așezați de dimineață
C-apare-o carte de umor pe piață.

ACTIVITATEA UMORISTICĂ
(rondel)

Toate sunt la locul lor
De când am intrat în U.E.
Soarta e bătută-n cuie,
Cu sau fără viitor.

Chiar și fapte superflue
Pe-al culturii sfânt decor,
Toate sunt la locul lor
De când am intrat în U.E.

Dar pe scene de umor
Câte unul vrea statuie,
Însă ca *Tănase* nu e
Altul strălucit actor...
Toate sunt la locul lor.

DESTĂINUIRE TÂRZIE

Ședința literară e-un balsam,
Ce îmi alină o cumplită boală,
Cândva fiind o simplă bănuială,
Dar sunt convins și, din păcate,- o
am.

Știam demult, din primii ani de
școală,
Că vindecarea are un program
Sofisticat, un fel de amalgam
Cu sfaturi grele care dau năvală.

Trecut-au anii-n șir, pe neștiute,
Iar ironia-n suflet cuibărită
Rămas-a și mă duce în ispită,

Ținându-se de mine ca o scamă.
Deci, recunosc, acum, la senectute:
Sunt dependent de genul epigramă!

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

NICOLAE MIȘU
(1936-2023)

UNUI CONDEIER

Cum avea volumu-n mână
Și-a dorit ca tot ce-a scris,
Pentru țară să rămână
Și-a rămas... în manuscris.

ȚARA MEA

E-o țară ruptă din povești
În peisajul carpatin,
Cu capitala-n București
Și cu tezauru-n Kremlin.

BOALA DIRECTORULUI

La Sinaia își propune
Ca să stea mai toată vara,

C-are o afecțiune:
Boala lui e... secretara.

DRUMETIE

Cu iubita-n pas agale
Înspre *Păltiniș* s-a dus,
Dar nu s-a oprit la poale,
Ci mai sus!

DE ZIUA ARMATEI

Au consemnat doi furieri
O sărbătoare de bon ton:
Că popi au fost, cam un pluton,
Și un sobor de ofițeri.

Selecție: VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Iată lună după lună noi reviste se adună. Deși-i, prin titlu „Vatra veche” în permanență-i nou-nouță. Felicitări, stimate maestre Nicolae Băciuț, succes, realizări după dorințe, sănătate, voie bună împreună cu cititorii vechi și noi, cărora cu drag le spun, acum la mijlocul primăverii:

Să aveți dragi cititori

Viață plină de splendori,

Câte flori sunt pe câmpii

Tot atâtea bucurii!

Vasile Larco

Un număr superb! Cele mai sincere felicitări,

Toma Pavel

Stimate dle redactor-șef Nicolae Băciuț,

Am primit chiar acum, de Mărțișor, nr. 3/2023 al revistei. Surpriză ca apariție pentru noi toți, deși vă înțelegem și împărtășim intențiile și bunăvoința. E mărțișorul pe care ni-l dăruiți cu generozitatea ce vă caracterizează și pentru care vă mulțumim, profund emoționați, și vă recunoaștem, depășindu-ne timiditatea, că vă iubim. Bunul Dumnezeu să vă înzilească, să împărțiți cu dărnicie lumii cititoare harul cu care ați fost înzestrat.

Personal, am prilejul și bucuria de a vă mulțumi dvs., în calitate de gazdă primitoare, pentru inserarea la rubrica tradițională a modestului meu grupaj de catrene alergene, iar distinsei doamne scriitoare Vasilica Grigoraș, pentru concisa și, în același timp, substanțiala cronică, pe care o face celor câteva apariții editoriale de la finele anului trecut ale subsemnatului. Ochi ager, minte brici, până ascuțită și inspirație divină ambilor! Și recunoștința din partea celui de aldămaș, firește.

Purcedem la lectură, mulțumindu-vă pentru surpriză și urări.

Respectele mele,

N.M.

Mulțumesc pentru pagina aniversară din revista Domniei Tale!

Ți-aș rămâne îndatorat dacă mi-ai trimite e-mailul dnei Simona Mihut, căreia aș dori să-i mulțumesc pentru empatica notă de lectură!

Cu gânduri de bine,

Horia Bădescu

Vatra veche 3 / 2023: ce ilustrații, ce împletitură superbă, ce surpriză de 1 martie! Mi se pare cel mai frumos mărțișor din lume!

Cu alese mulțumiri,

VPL, Canada

Felicitări pentru o revistă cu articole care mai de care mai interesante! Acum tocmai citeam și eu titlurile... Multă putere de muncă și sănătate!

Cu respect,

B.D.

Distinse domnule Nicolae Băciuț, Vă mulțumesc din tot sufletul pentru publicarea dialogului avut cu distinsul domn Ioan Vasiiu în nr.3 al revistei *Vatra veche*. Recitindu-l, mi-am amintit cu emoție de primele surprize pe care mi le-ați făcut publicându-mă mai întâi în „Cuvântul liber” din Târgu-Mureș cu câteva gânduri, apoi cu poeme în revista *Vatra veche*. Realizez că destinul meu literar a fost foarte legat de susținerea și promovarea d-voastră. Nu uit că ați fost primul scriitor care mi-ați făcut prima recomandare de intrare în URSS, așa cum se obișnuia odată. Câțiva ani mai târziu mi-ați făcut onoarea de a mă numi redactor al revistei și m-ați trecut în căsuța de redacție. Aceste semne de susținere nu se uită niciodată.

La atâția ani distanță, îmi exprim recunoștința pentru că ați crezut în mine, m-ați încurajat tacit, lăsând timpul să-mi împlinescă destinul.

M-am lăsat prinsă în vârtejul frumoaselor amintiri, iertare!

Felicitări și multe aprecieri pentru numărul consistent al lunii martie.

Sunt foarte frumoase lucrările artistei Teli Iacșa. Mă bucur enorm să văd că

tradiția încă este în matca ei, oricât se străduiesc unii s-o nimicească.

Vă doresc sănătate, bucurii și împliniri sufletești pe măsura dăruirii.

Cu aleasă prețuire,

Mihaela Aionesei (Târgu Secuiesc)

Minunat număr!

Iar cât despre ceea ce creează doamna Teli Iacșa... fără cuvinte!

Andreea-Liliana Suciu

Stimate domnule Băciuț. Revista *Vatra veche* în conținut, e un cadou de zile mari. De câte ori apare. Apreciez foarte mult râvna dvs., bucuria cititorilor (urmăresc mail-urile). „Felicitări” este un cuvânt prea sărac.

Gabriella Costescu

Mulțumesc. E un număr cu foarte multe lucruri interesante.

Să ne vedem cu bine la Brăila!

Doina (A.B.)

Dragă prietene Nicolae Băciuț, Frumoase numere faceți!

Felicitări! Să vă țina Cel de Sus pe mai departe atât de harnic și inspirat.

Horia Groza

Felicitări!!! Vă mulțumim că ne transmiteți revista!

Cu deosebită considerație,

Antoni Flandorfer, DJC Suceava

Stimate domnule Nicolae Băciuț, Sunt Constantin Mărăscu, membru al URSS, Filiala Timișoara. Urmăresc de ceva vreme revista dumneavoastră și nu numai că o răsfoiesc virtual, ci o și citesc. Felicitări pentru politica editorială.

În ceea ce mă privește, am fost 30 de ani realizator de emisiuni tv și radio, secretar general de redacție și director la TVR Timișoara și la Radio Timișoara.

Am publicat 15 volume de poezii, proză și memorialistică.

Vă supun atenției un grupaj de poezii și aș fi onorat dacă măcar un vers ar apărea în paginile revistei „Vatra veche”.

Cu mulțumiri,

Constantin Mărăscu,

Sunt impresionată de Teli Iacșa - de bogăția, culoarea, frumusețea și viața plină pe care le împărtășește prin viața și arta ei.

Vă felicit că ați descoperit-o!

Cu stimă,

Ela Cosma

Stimate dle Nicolae Băciuț!
Am rămas șocat de promptitudinea cu care au apărut ambele reviste, în care sunt inserate și modestele mele înșălări poetice.

Vă mulțumesc din suflet pentru bunăvoință și operativitate.

Dat fiind că nu pot bănuși cât de repede se planifică nr. 4 al „Vetrei” și din strădania de a nu rămâne dator, vă trimit câteva versete provocate de evenimentele curente, la care se adaugă și cele - revoltătoare - de la Chișinău, care îmi amintesc de acțiunile din perioada 1988-1991 ale dușmanilor limbii, scrisului și neamului din perioada luptei pentru identitate națională, limbă de stat, revenire la scrisul latin, numele corect al limbii și al etniei majoritare, suveranitate și independență, imn și tricolor, mă grăbesc a vă expedia ceea ce am scris la cald. Dvs. sunteți cel care va decide ce trece și ce nu (din lipsă de spațiu).

Cele mai calde urări de sănătate și inspirație,

N.M.

Remarc înmulțirea paginilor de dialog! Și, între altele, subsolul epigramistic (sic!), recuperator George LESNEA! SALVE!

L.V.

Felicități pentru această frumoasă și bogată revistă.

Mult succes în continuare!

Maclil

Mulțumim pentru „Vatra veche”, o adevărată adiere de primăvară!

Carmen Sima

Draga Nicule,
Felicități pentru numărul 3 din revistă. De unde ai putere să continui? Oare ți-am trimis o recenzie la un roman semnat de scriitoarea germană Iris Wolff?

Cu drag,

Ilie Rad

Bună ziua, domnule Băciuț, mulțumesc pentru revistă, arată superb, ca totdeauna.

Numai bine,

Tea (mcn)

Mulțumim frumos. Și noi vă dorim o primăvară eternă, ani frumoși, sănătate deplină întregii familii și tuturor românilor, doamnelor de 8

Martie, binecuvântare divină și bucurii alături de cei dragi! Vă vom citi și prețui precum știm că meritați.

Cu mulțumiri și respect,

Silvia C. Negru

Stimate Nicolae Băciuț,

Lucrez la un volum cu poeți români contemporani, de la Nichita până la Vișniec. Dacă voi primi bani prin un proiect, cred că va fi editat anul acesta.

Am ales un grupaj semnat de dv.. *Arheologie, Jumătate, Singurând, muză, Copilărie de înger, Nunta de argint, Iepurele șchiop, Colind târziu*. Mi-a plăcut foarte mult. Vă trimit o scrisoare pentru drepturile dv., dacă doriți să participați în această antologie. Vă rog semnați această scrisoare electronic și trimiteți pe adresa mea.

Până acum n-am găsit-o pe Dora Stănescu – pentru participarea lui Nichita. Nu răspunde la adresa pe care o cunosc.

ciodredecodre@gmail.com

Cred că dv. aveți legătură cu Dora.

Ognian Stamboliev

Stimate d-le Nicolae Băciuț, Felicitări pentru tot ce înfăptuiți prin publicarea acestor foarte interesante reviste..., atât de bogate și variate în conținut. Cititorii zilelor noastre, atâți câți sunt, au parte de o multitudine de creații, producții spirituale agreabile. Cea mai dezlănțuită fantezie, și-n zilele noastre, trebuie susținută... A crea e o mare plăcere. Dv. ați reușit să-i găsiți pe acești autori și să-i susțineți.

Să aveți parte de multă sănătate! Vă doresc noi reușite!

Cu tot dragul,

Nicolae Bucur

Mulțumesc! Este un număr de excepție, în care se revarsă respectul pentru cei care au adus prestigiu literaturii române și care astăzi nu mai sunt printre noi. Să le fie veșnică amintirea! Sunt cele mai potrivite cuvinte pe care le putem rosti în acest context.

Vă mulțumim, domnule Băciuț, pentru ceea ce faceți pentru păstrarea valorilor naționale!

Simona

Stimate Doamnă Băciuț,

Am primit *Vatra veche* și Suplimentul „NICHITA

STĂNESCU” / 2023 și vă felicit cu drag și respect pentru minunata prezentare a marelui Poet. Consider o reușită superbă și responsabilă din toate punctele de vedere.

Sper ca toți iubitorii de Nichita să aprecieze gestul Dumneavoastră ca unică realizare de acest fel la nivel național și pentru că realizarea a presupus un mare efort din absolut toate punctele de vedere, cu atât mai mult dacă ținem seama de condițiile actuale...

Vă doresc sănătate, putere de muncă, inspirație și reușite pe toate planurile – Doamne-ajută!

Cu cele mai respectuoase sentimente de respect și prietenie, mulțumesc frumos,

Dumitru Hurubă

Mulțumesc pentru revistă și pentru amabilitatea de a insera și materialele trimise de mine.

O revistă-supliment cu articole foarte interesante, cu colaboratori valoroși, iar despre poze, ce să mai vorbim?! SUPER, mai ales cea de la pag.64...

Multă sănătate și putere de muncă vă dorim!

Cu respect,

B.D.

Creatorule de frumuseți, Nicolae Băciuț, ctitor de vatră veche românească,

Mulțumiri din sufletul sudistului oltean, până-n piscul Ipoteștilor, cu răsunet definitiv în Târgul Mureșului, pentru onoarea făcută articolului meu despre Creștinul Eminescu de a fi fost găzduit în „Vatra veche”, grație neprețuitului Brutar.

O altă durere, tot despre durerea neamului românesc, mă împinge să mă întorc la Vatra (de la care n-am plecat niciodată) și s-o mărturisesc.

Este o durere ce vine de la frații de dincolo de Prut, ce pare a fi trecută într-un con de umbră/uitare, spre luminarea - meritorie - a durerii altor plaiuri.

Înțelegând și compătimitind cu durerea altora, nu trebuie să ne uităm propriile dureri.

Adaug - bonus amical și admirativ - un fragment dintr-un roman (în grăbită pregătire) în care personajul caută, și tot caută - o cale...

...Cum Sărbătorile Pascale bat la ușă, vă urez Paște înălțător!

Ion Andreiță
pălmaș cu condeiul

Din albumul Festivalului Internațional de Poezie
„Nichita Stănescu”, Ediția a XXXIII-a, Ploiești, 2023

Deschiderea festivă

Parcul Municipal „Nichita Stănescu”

Muzeul Memorial „Nichita Stănescu”

Colegiul Național „I.L. Caragiale”, Ploiești

Centrul Cultural „Antim Ivireanul”

Centrul Cultural „Antim Ivireanul”

Filarmonica „Paul Constantinescu”, Ploiești, Ceremonia de decernare a premiilor Festivalului Internațional de Poezie „Nichita Stănescu”, Ediția XXXIII-a

OCHIUL CICLOPULUI

Gabriel Sitaru, „Și secunda-am zis de oră/curcubeu de aură”. • Andromeda

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Doina Bălțat, Florin Bengean, Valeria Bîlț, Sorina Bloj, A.I. Brumar, Aurel Buzincu, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan,

Vasile Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Loriințiu, Ioan Marcoș, Eugen Mera, Simona Mișuțiu, Cristina Sava, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suci, Titus Suci, Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Dorin N. Urutescu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan, (Paris), Dumitru Ichim, (Canada), Bianca Marcovici (Israel), Dorina Brândușa-Landen (Suedia) Simina Lazăr (Paris), Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Ognean Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2023 • Email : nicolaebaciu@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

